GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU

MAIDANUL CU DRAGOSTE

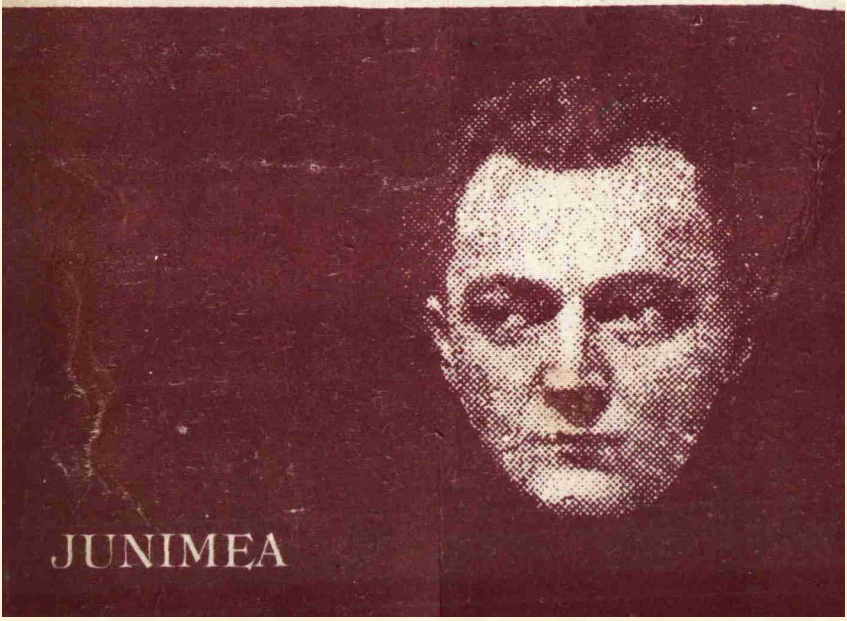

JUNIMEA

G. M.-Zamfirescu

MAIDANUL CU DRAGOSTE

roman

Textul romanului MAIDANUL CU DRAGOSTE, de G. M- Zamfirescu, se tipăreşte după ediţia îngrijită de

Valeriu Râpeanu, apărută la Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967.

GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU

MAIDANUL CU DRAGOSTE

Roman

Editura „Junimea” 1986

Coperta de serie: MIHAI BUJDEI

I

MOTO:

De notre mal personne ne s'en rie.[1]

François VILLON

[1] ***Şi nimeni n-o să-şi rîdă de răul nostru*** (fr.)

CAPITOLUL I

Un copil cînta cu ochii în soare

Destinul meu începe mizer într-o mahala cu nume ruşinos.

Închid ochii şi revăd decorul, ca un desen în căr-bune peste care a trecut, apăsat, mîna unui copil nebunatic.

Eram o gînganie cu picioarele goale prin praf. Murise un flăcău în mahala şi-mi „dase măsa lui” pantaloni de pomană — pantaloni scumpi, prea lungi ca să nu-i răs-frîng de cîteva ori pe glezne şi largi. Trebuia să-i leg strîns, cu un brăcinar de sfoară, să nu-mi cadă în vine. Purtam o cămaşe desfăcută la gît, cu desene şi flori multicolore, cum sunt cămăşile de sărbătoare ale lipovenilor tineri, iar părul crescut în voia lui şi ciuf, mi se lăsa în cîrlionţi pe tîmple.

Trăiam ca o pasăre şi ca un mormoloc.

Ale mele erau maidanele, să le cutreier...

Aveam o pasiune mare: mic cum eram, să lovesc sîrma de telegraf. Adunam lîngă mine un morman de pietricele, îmi lunecam de cîteva ori palmele de turul pantalonilor, să le şterg de praf şi mă condamnam, stă-

pîn şi singur în pustiul de maidan al străzii, să-mi frîng gîtul, ochind sîrmele şi să-mi smulg mîna din umăr, aruncînd cu bolovani în sus. Eram fericit cînd auzeam sîrma atinsă vibrînd.

Îmi scuturam din nou palmele de praf şi plecam, fluierînd ca un haiduc, să fac alte isprăvi: omoram vrabia din roşcovii sălbatici cu praştia, furam pepeni din grădinile sîrbilor şi mă scăldam la apă mare, în gîrla murdară a oraşului.

Plecam de acasă în zori şi mă întorceam în amurg, cîntînd, cu ochii mari în soare şi părul fluturat în vînt.

Stam pe şoseaua Basarab, într-o casă mică, igrasioasă, rămasă pînă acum într-o rînă, ca o amintire de vis rău şi ca o mustrare.

Erau case puţine pe şoseaua Basarab şi fabrici multe, multe. Pe stînga se întinsese fabrica de bere Luther, ca o nemţoaică grasă şi acaparatoare. Pe dreapta, de la intrarea la magaziile de mare şi mică viteză ale gării, spre bariera Regiei, erau o cîrciumă, o fabrică de mezeluri, un depozit de cărbuni, o turnătorie, o fabrică pentru industria lemnului şi casa lui Hagiu — casa cu nebuni, strivită în adăpostul zidului înalt de fabrică. Dincolo de noi era un maidan cu basculă publică, bariera drumului de fier şi peste barieră magaziile şi atelierele manufacturii de tutun Belvedere.

Din faţa casei lui Hagiu pleca spre oraş calea Plev- nei, pe stînga cu umbră firavă de roşcovi sălbatici, prin mijloc cu tramvaiul cu un cal, galben şi minuscul ca o jucărioară, pe dreapta cu stivele de scînduri, atelierele şi coşul uriaş de cărămidă de la fabrica de mobile „Lessel” cu Manutanţa şi cazărmile una lîngă alta, pînă în strada Francmazonă.

Calea Plevnei era atunci largă şi vraişte, cu aspect dezolant de şosea naţională intrînd în mahalaua unui oraş provincial. O înviorau, arar, goarnele de la cazărmi, ca să

ni se pară, în urmă, mai singuratică, mai tristă, în burniţa toamnelor şi deopotrivă, sub cerul tînăr şi limpede al primăverilor.

Bătrînii continuau să-i spună Podul-de-Pămînt, ca pe vremea apelipsiţilor şi a cărvunarilor şi era deseori invocată, de bunice, figura de legendă a „văduvei cu trei fete, de la testemele...”

De pe maidanul basculei publice sau cînd mă urcam pe casă, să mă coc la soare şi să văd omenirea de sus, aveam perspectiva haotică a triajului B.M., cu şiruri interminabile de vagoane încărcate cu lemne de foc, cu scînduri şi buşteni sau maşini agricole. Printre vagoane mişunau hamali albi de var sau murdari, pînă în lumina ochilor, de cărbuni. Unii încărcau marfa în căruţe, mulţi o cărau de la un şir de vagoane la altul. În umbra, cît o palmă, a cailor cu capişoane albe, căruţaşii stau pe vine şi fumau ori se cinsteau cu bragă şi acadele.

Plutea peste tot decorul acesta de muncă şi încovoieri, în arşiţa verii, un nor de praf ca o apăsare.

Pată de funingine şi păcură, pe cer, se ridica în zare matahala de cărămidă şi fier a depoului de maşini.

În spatele cazărmilor, din şoseaua Basarab şi pînă la gîrlă, pe cele două versante ale dealului pe care pleca gîfîind şi se înapoia ca o furtună trenul de Giurgiu, erau maidanele mele de haimanalîc, de joacă şi de isprăvi rele: imperiu cu gunoi în gropile prin cari trecuse Dîmboviţa, înainte de canalizare şi cu păduri minuscule de mărăcini cu frunza cărnoasă de un verde crud şi ţepi de aur, cu ciulini pe cari numai eu ştiam să-i arunc în părul fetelor, ca să nu se mai descurce şi scaieţi cu floarea în puf

violet — cea mad frumoasă floare pe care o văzusem pînă atunci...

Pe stradă, în faţa casei de nebuni, era o pompă de apă. Veneau sacagii de cîteva ori pe zi, să umple sacalele şi să plece prin mahalale, strigînd cu un glas la fel, ca o muzică.

Intram în curte pe un gang. La stradă, pe o parte a gangului şi lipită de fabrică, era simigeria lui Tino Stavros, cu taraba plină, în fiecare amurg, de covrigi cu susan, de brînzoaice rumene şi corăbioare proaspete, iar dincolo de intrare, spre maidanul cu basculă, se afla un birt economic cu şopron de scînduri, unde mîncau la prînz şi seara căruţaşii, hamalii din triaj şi de la magaziile gării şi sacagiii.

Birtaşul era un slăbănog deşirat şi ofticos, cu fotă verde, cu mînecile de la cămaşa murdară sumese, cu plaivaz la ureche şi un catastiv verde, pe care nu-l lăsa niciodată din mînă.

Numai meseriaşii de la fabricile din împrejurimi mîncau pe cont, într-o încăpere aparte, cu hîrtie de împachetat întinsă pe mese şi solniţe de pămînt, cu floricele de smalţ. Plăteau, cinstit, în fiecare sîmbătă seara, cînd luau leafa. Jupînul aduna sumele şi striga totalul, iar datornicul număra gologanii de cîteva ori şi-i lăsa pe masă. Birtaşul îi arunca în buzunarul uriaş al şorţului, mormăind ceva, poate o mulţumire şi aduna pe altă filă, în alt cont, pentru alt datornic. Lucrătorii aşteptau la rînd şi cuminţi, scuipînd printre dinţi de cîte ori slăbănogul cu catastiv muia plaivazul pe limbă.

Cînd intram în curte, tropăiam — cu picioarele goale şi repede — pe chipengul

pivniţei: spaima din ameninţările bătrînilor, pentru haimanale ca mine.

Mama aştepta în prag, cu un bici în mînă.

— Unde mi-ai fost pînă acum, cîine de uşi multe?

Mă opream la cîţiva paşi, cu ochii în pămînt.

Aşteptam mustrările. Le învăţasem pe dinafară. Plecasem din zori şi o lăsasem singură. O ştiam bolnavă şi nu-i spărsesem un lemn. Se rugase de un vecin să-i aducă o căldare cu apă. La prînz, nu venisem să mănînc. Nici tata nu venise. Ne aşteptase cu masa pusă. Cum era să mănînce singură? A plîns. Se încuiase în casă şi plînsese.

Avea un glas ce mă înfiora.

— Am să mă spînzur, să scap de voi! Tu şi ăl bă- trîn, doi cîini...

Ascultam cu lacrămile prelinse pe obraz.

— Poftim, hal de copil — haimana de şapte străzi...

Mi se înroşiseră ochii umblînd prin soare, eram murdar de sudoare şi praf, îmi rupsesem cămaşa şi sfîşia- sem un crac al pantalonilor, în garduri. Mă înhăitasem cu pungaşii. Pornisem pe un drum rău. Unde visam să ajung? Am să fiu o puşlama ca oricare alta, hamal în gară dacă nu un puşcăriaş — oricum, un rîs al lumii şi o ruşine.

— Dragu’ mamei, mai bine te omor de-acum!

Mă apropiam fără sfială. Primeam pedepsele fără murmur, fără cea mai mică tresărire. Eram convins că aşa e normal, că aşa e logic să se întîmple. Nu trebuia să plîng. Mă revoltam în mine şi mă acuzam că sînt o haimana şi un nebun, cu cămaşa ruptă şi cracul pantalonilor sfîşiat de sus pînă jos. Mă condamnam să îndur loviturile.

Aveam impresia că mă bat singur. Se deş-tepta în mine alt copil, acel „dragul mamei cuminte şi harnic”, culcat în fiecare noapte în patul curat şi sugrumat în fiecare dimineaţă, cu întîiul pas spre maidane.

Copilul acesta din vis mi se aduna, ca o lumină, în surîs şi priviri, în ochii mari şi învăluitori cu cari mă uitam la mama, s-o văd cum ridică mîna şi mă loveşte.

Puica era înaltă şi slabă, cu figura prelungă. Purta părul lins, în cărare la mijloc. Nu o văzusem încă zîm- bind. Umbla prin casă ca o umbră. Cînd sta pe scaun, îşi lăsa mîinile în jos, cu un gest de renunţare şi ofta. Tata, cînd o auzea, o certa: „nu mai cobi, nevastă, că-mi iau lumea-n cap!” Eu o adoram în adevăr.

Nu uitasem că, odată, mă mîngîiase pe creştet şi-mi spusese: „dragul mamei” — cald, muzical, robitor...

Cu fiecare lovitură de bici mi se părea c-o aud, ca un cîntec închis în mine şi numai al meu: „dragul mamei!” Asta îmi da putere să rabd. Ea se supăra că nu mă apăr, că nu încerc să fug, că nu plîng.

— Să te ia dracu! Dau în tine ca-n bivol şi nu simţi...

O dezarmam.

— De ce nu te faci om de treabă? Tu nu înţelegi, nu simţi că dau în tine şi mă doare mai mult pe mine, cînd dau?

Mă mustra cu o privire adîncă şi tristă.

Mîncam în sală, după uşe şi singur, mestecînd rar, fără foame, fără gînd. Mă uitam înainte şi nicăieri, prosteşte. Cîinii intrau peste mine, să-mi fure pîinea din mînă, iar pisicile se ridicau în două labe, pe măsuţa de brad şi-mi mîncau din strachină. Nu le goneam. Parcă mă lega cineva de mîini.

În sală era strîmt. Te oprea, în prag, un miros înecă- cios de petrol ars şi de pivniţă. Zidul din fund îşi ascunsese igrasia după un covor. Lampa îşi cîrpise sticla cu o foiţă de ţigare. Maşina de gătit era de tablă, fără uşe, cu cuptorul spart. Burlanele, lipite la încheieturi cu hîrtie, afumaseră tavanul. Cizmele de lîngă pat, încă pline de praf şi păcură, îşi făcuseră carîmbii harmonică. Sub maşină era un coş cu legume. Un gîndac negru pleca obişnuit la plimbare, pe zid, ca un gînd duşman umblînd cu picioare multe şi mici sub frunte

Sus, într-o ramă descleiată, era o fotografie mare, murdară de muşte. Un mort, o rudă a nu ştiu cui, un bătrîn cu capul ţugui şi gura strînsă ca o pungă. Mă speriam de cîte ori mă uitam la el. Aveam impresia că mă urmăreşte prin casă cu ochii lui de vulpe vicleană, că îmi fură gîndurile şi le spune tuturor. Eram sigur că noaptea, cînd dorm, se dă jos din ramă şi se prelinge pe ziduri sau pleacă pe stradă, strigoi. Odată, rămăsesem singur acasă, am pus un scaun pe masă şi m-am urcat la bătrîn, să-i scot ochii cu foarfeca. M-a prins mama şi m-a tras de turul pantalonilor, rostogol, cu rama pe umăr şi fotografia în braţe.

Duşmănia, între mine şi strigoiul cu buzele smochină, era făţişe acum. Intram în casă cu pumnii strînşi şi mă închinam în gînd. Cînd mîncam, mi se părea că-l aud clefăind cu gura lui fără dinţi. Mă supăram şi aruncam îl el cu toţi morcovii şi cartofii din coşul de sub maşină.

Nu mă lăsam pînă nu-l dam peste cap, cu ramă cu tot.

Mama îl ridica de jos, mă certa că sunt nebun şi iar îl atîrna în cuiul cu cîrlig.

Mă culcam în fiecare noapte cu un baston lîngă mine, hotărît să-i crăp capul bătrînului. cum s-o da jos din cadră. Tresăream, în întuneric şi încovrigat sub plapumă, la cel mai mic zgomot. Adormeam tîrziu şi-l visam cînd şarpe, cînd cîine turbat, fugind după mine. Mă dezmeticeam la ziuă, lac de sudoare, cu dinţii clănţănind de spaima din vis. Dar bătrînul cu capul ţugui era în ramă. Mă ameninţa parcă: „acum nu te-am prins, dar la noapte pun sigur mîna pe tine şi nu mai scapi!” Scoteam limba la el, căutam praştia sub pernă şi începeam să-l bomoardez cu pietricele. Îl ocheam în vîrful nasului şi în frunte.

Nu mă dam jos din culcuş pînă nu se scula mama. Bănuiam că mai e un bătrîn cu capul ţugui, sub pat şi mi-era frică să nu mă prindă de picior.

Puica aduna pietricelele de jos, în timp ce ibricul de cafea, cuprins de flacăra albastră a spirtului, da în fiert.

— Drace, nici noaptea n-ai astîmpăr! Ce-ai, mă, cu moşu din ramă? Ia uite, i-ai scos ochii. Să nu-l vadă tac’tu aşa, că te omoară!

Mă ridicam în patru labe, peste plapumă şi întrebam, cu necazul prins în dinţi, să nu mă audă tata.

— Cine-i moşu ăsta, de ce-l ţinem în casă?

Mama îmi afunda capul în pernă, cu o palmă pliciită pe ceafă.

— Taci, că eşti mic şi prost.

Mă supăram. Îmi legam brăcinarul, strîns, peste pantalonii largi şi săream din pat prin uşa deschisă, în curte.

Erau dimineţi limpezi de primăvară, înviorătoare.

Rîndunica pleca din cuibul de sub streaşină, cu zborul ca o săgeată frîntă.

Stam cuminte pe un scăunel, cu cotul pe genunchi şi bărbia în palmă.

Tata se spăla într-un lighean de tablă. Curat şi pieptănat frumos, cu părul lins pe o sprînceană, se închina de trei ori şi rar, spre răsărit, mişcînd buzele în rugăciune pe care numai el o ştia şi aştepta să-i aducă mama cafeaua. Se aşeza pe alt scăunel, lîngă mine şi sorbea din ceaşcă, ţuguind buzele, atent să nu-l frigă licoarea neagră şi ridicînd mult, în cutele frunţii, sprîncenele.

Mă uitam la el, lung şi îngînam, fără gînd anume: „tata...”

— Tu şi ăl bătrîn, doi cîini — am să mă spînzur, să scap de voi.

Glasul mamei rămăsese în mine, ca o presimţire.

Puişor era un om voinic, cu palmele mari şi umerii laţi. Purta, ca mine, cămaşe cu flori şi culori lipoveneşti, larg desfăcută la gît. Avea o figură obosită, osoasă. Sub fruntea mereu îngîndurată, ochii albaştri erau streini — ochi umezi de copil încovoiat de un gînd robitor.

Eram amindoi, nişte cîini.

Întrebam în mine: „de ce” — fără răspuns...

Tata pleca de acasă cînd fluiera la fabrică, „fără un sfert”, cu haina pe umăr şi pasul rar, legănat.

— Să vii sănătos — îngîna mama, rămasă la poartă.

El da din cap şi se uita în pămînt, oprit după cîţiva paşi.

— Tu, dacă nu viu la prînz, mănîncă. Nu mai fii proastă şi nu mai pune tot la inimă, că destul îl pun eu!

Ofta, săltînd haina pe umăr.

— Mănîncă, Puică şi lasă-mă pe mine — că eu...

Acelaşi gest, greu de descurajare.

Mama fugea în curte, cu şorţul dus repede la ochi.

Mergeam alături de tata, tăcut, ca o umbră. Nu mă întreba nimic, nu aveam nimic să-i mărturisesc. Eram un cîine cu paşii mici şi repezi după stăpîn.

Puica îmi spusese că tata e tîmplar mecanic. Lucra la o maşină cu alămuri şi curele multe, în atelierul pentru industria lemnului, de alături.

La poarta mare, sub firma uriaşe pe care o măsura- sem deseori, numărînd paşi egali între cei doi stîlpi susţinători, mă opream cu mîinile la spate şi inima mică.

— Fabrica, piciule, e ca o moară ce sfărîmă inimile...

Lucrătorii, unii numai în cămăşi, alţii cu haina zvîr-lită pe un singur umăr, cum o purta şi tata, dar toţi cu figuri supte, veştede, îmbătrînite de timpuriu, intrau — pe sub firma ce le apăsa umerii — cu pasul rar, obosit şi ochii nicăiri, azi ca ieri sau acum cinci ani.

— În ziua cînd o să te văd muncind în atelier, alături de mine, o să mi se pară, Puişor, că-mi încep viaţa de la început, cu toate necazurile şi dezgusturile, prin tine! O să fiu tare amărît în ziua aia blestemată, Puişor — dacă n-o să mor pînă atunci...

Fabrica fluiera pentru a doua oară, ca o poruncă.

Puişor se uita abia acum la mine, cu un surîs şters pe figură şi mă mîngîia, fără cuvînt, cu palma lui mare şi aspră.

Îmi venea să plîng.

Aveam impresia, de cîte ori plecam de lîngă el, că n-am să-l mai văd. Îi căutam mîna, repede şi i-o sărutam — cum sărutam, uneori, icoana.

Mă întorceam acasă fugind, cu plînsul înfipt în gît ca un spion.

Mă opream la poartă şi mă uitam înapoi.

Tata, rămas sub firma uriaşe, flutura palma spre mine — ca la o despărţire din urmă...

CAPITOLUL II

Un glas, ca o sfîşiere în noapte

De la poartă, pe dreapta cum intram şi pînă în fund, unde locuiam noi, se înşirau încăperi la fel, pentru oameni săraci. Pe stînga erau numai cele două camere ale birtului economic, o odaie şi-o sală, ocupate de familia Pascu şi casa de scînduri, în care era atelierul lui Ivan cizmarul. De la magazia lui şi pînă în fund: un gard într-o rînă — ca un hotar între noi şi maidanul cu basculă.

Smulsesem cîteva şipci, să-mi fie drumul mai scurt spre triaj şi barieră.

Pe Hagiu, stăpînul caselor, nu-l cunoscusem. Auzisem că e bătrîn şi pus sub papuc de o ibovnică tînără, ce-i mînca paralele cu un puşcăriaş frumos din Cotroceni. Proprietarul nu sta cu noi. Avea o casă mare, pe Grant. Amanta se lăfăia în patru camere, ca o boieroaică. Bătrînul dormea pe un pat de scînduri, într-o sală cu ciment pe jos şi gratii de fier la fereastră. O lepădătură ce se încăpăţîna să nu moară.

— Salomio — se ruga Hagiu, tîrîndu-se în genunchi pînă la uşa în canaturi a iubitei — lasă-mă soro să intru, să mă culc pe covor, la picioarele tale.

Fane, puşcăriaşul frumos din Cotroceni, se scula furios de lîngă ibovnică şi venea la el.

— Mă, porc bătrîn, mult ai să ne sîcîi?

Îl da în pumni, rostogol şi mototol, pe scări.

Plin de sînge şi scîncind de durere. Hagiu se scula anevoie, clătinat şi proptit de ziduri, să nu cadă. Salo- mia se culca cu bărbatul ales, iar proprietarul adormea

tîrziu, încovrigat ca o javră mică şi tremurînd, la uşa lor.

Povestind, chiriaşii făceau haz şi-l înjurau pe stăpînul caselor, ca Fane, că e porc bătrîn.

Salomia era o cucoană tînără, cu mîna albă şi pantofii de mătase. Venea cu trăsura, în fiecare lună, să încaseze chiria. Lăsa o dîră de parfum în urmă...

Lîngă noi închiriase o odaie, de curînd, Mădălina, văduva. Spăla rufe în oraş şi avea picior de lemn. Ve-

cinii o porecliseră Unguroaica. Pleca la muncă în zori şi venea tîrziu, cu mîncare în legăturică, pentru Leonora — un plod de fată cu ochii verzi şi fundă murdară de cîrpă în părul incolor.

Mădălina, cu piciorul ei de lemn bocănind pe calda- rim, era ceasornic. Mama mă culca sub plapumă cu mîn- gîieri: „dormi, comoară, că e tîrziu, auzi că vine Mădălina” şi mă scula, stropindu-mă cu apă, în dimineţile cînd spaima din cadră mă lăsa să dorm: „sus, Puişor, auzi că se duce Mădălina la muncă”...

Somnoros, deschideam numai un ochi în lumina crudă a răsăritului, ca un pui de găină şi blestemam, în gînd, toate spălătoresele cu picior de lemn.

Lenora era o sălbătăciune slabă şi rea, învăţată să zgîrie, să înfigă dinţii rari şi ascuţiţi în mîna ce o ameninţa sau să plîngă. Se animalizase stînd toată ziua în casă, departe de soare şi de lume. Cînd auzea paşi pe afară, îşi încorda trupul elastic, gata să fugă sub pat sau să sară, cu un ţipăt mic, pe dulapuri. Vorbea subţire şi repede. Ştia să facă păpuşi din beţe de chibrituri, înfăşurate în jurnal şi cîrpe culese din lada de gunoi.

Mădălina mă ruga să mă joc cu ea, că-i mică şi singură.

Mă jucam, cînd mă goneau ploile de pe maidane.

Lenora umbla goală prin casă şi, de cîte ori mă apropiam de ea, tresărea şi căsca gura, să mă muşte. Dacă o ameninţam, se strîmba la mine şi făcea măscări. Scuipam şi o luam la palme. Sta în patru labe, sub masă şi miorlăia lihnit, ca o pisică bolnavă. Mă aşezam, picior peste picior, pe un scaun

şi-i mîncam toate bunătăţurile aduse de unguroaică.

Dar plînsul ei, ca un rîcîit de unghie pe tablă, mă enerva. O rugam să nu mai plîngă şi-i aruncam o bucăţică de zahăr, numai ca s-o împac. Ronţăia dulciul în măsele, scîncind şi umblînd prin odaie în palme şi genunchi. Mă înfuriam şi strigam la ea, bătînd cu piciorul în duşumea: „taci, mortăciune, sau boceşte altfel”! Mi-era necaz că nu ştie să plîngă frumos, cu lacrimi. Se împăca, de frică, dar nu mai aveam nici un chef de joacă. Îi stricam păpuşile, o luam de păr şi plecam trîntind uşa — cum făcea hamalul, cînd se supăra pe ţiganca lui.

Paler avea un pat închiriat la Gore. Era un roşcovan deşirat şi spîn, cu picioarele subţiri şi strîmbe. Vorbea repede şi poticnit în bîlbîieli din cari încerca să iasă scuturînd capul şi izbind cu pumnul mare în gol. Se strîmba, cu gura strînsă, ca bătrînul din fotografia de la noi din casă. Rîdea pentru orice nimic şi se lovea cu palmele pe genunchi. Era burlac, iar gurile rele şopteau că aşa va rămîne, cît o trăi ţiganca lui Gore.

Paler lucra la turnătorie. Cînd venea acasă, mă spe- riam de el. Era murdar de funingine şi rugină pe nas, la ochi şi pe frunte. Parcă îl mînjise cineva, în derîdere. Hainele îi erau lustruite, iar cămaşa nu mai avea culoare.

Ţiganca îi da să se spele. Turnătorul se dezbrăca pînă la brîu şi bălăcea în apa ca păcura, cum muia mîi- nile, pînă „da de alb”. Gazda, cu garoafă în colţul gurii, aştepta lîngă el, cu cămaşa de noapte pe braţe ca un plocon.

Gore avea uniformă albastră şi şapcă de hamal la gară. El nu pleca la fabrică, în triaj, la atelier sau pe rampa de la magaziile de mică şi mare viteză, ca toţi muritorii. Era om cu meserie subţire, avea slujbă, era cheferist cu număr de tablă lucitoare, prins în dreptul inimii! Într-o lume de anonimi, la fel de murdari şi de cocîrjaţi sub poveri, Gore era un număr, un 9 mic pe tot peronul Gării de Nord. Duminica purta guler tare, inel, baston noduros de corn şi ghete cu elastic şi scîrţîietori. Îşi năclăia părul aspru cu untdelemn, să stea lins în freză şi se plimba prin curte, cu o mînă la spate şi alta cu două degete prinse de lanţul gros de nichel al ceasornicului, din buzunarul din stînga al vestei. Mărunt şi îndesat, cu gura mare şi mustăţi stufoase Gore vorbea răguşit şi plin de el. Dacă se supăra, ochii mici dispăreau cu fulgere scurte, sub sprîncenele fioroase. Bea vin la masă, vara, cînd mînca în curte, să-l vadă duşmanii şi să crape de ciudă, că el „o duce bine”...

În fiecare sîmbătă seara venea la Gore un domn fără haine albastre de hamal. Mosafirul, un bărbat înalt şi rumen, cu sfîrcul mustăţilor în rotogol, purta o uniformă de postav, cu C.F.R. cusut în fir la gulerul încheiat drept şi înalt, cu vipuşcă roşie. Gore şi ţiganca lui îl întîmpinau cu ploconeli: „săru’ mîna, nasule”! Numai Paler lipea călciiele în faţa lui şi îngîna: „salut, domnu Stîrcu” — fără bîlbîială, încheindu-se la nastu- rii de la haină cu degetele butucănoase.

Aflasem că mosafirul e portar la gară.

Cînd era naşul la masă, Gore nu mai înjura de grijanie şi nu se mai certa cu nevasta că pune, în pahare, vin mult şi sifon

puţin. Asculta ce spune oaspele şi se mira, rîdea cu gura strînsă, aproba, dînd din cap ca un cal cu musca în sfîrcul urechii sau pliciia palmele sub bărbie, uimit de ce auzea şi covîrşit de ştiinţa omului care aflase din jurnal ultimele întîmplări din Capitală, din ţară şi de peste hotare.

După masă se închideau în casă şi jucau tabinet toată noaptea, pe cîte cinci parale şi pînă la 101. Gore îşi muia degetul mare pe limbă şi da cărţile. Stîrcu le combina tacticos, cu calcul. Lîngă ei, stînd sfios pe un colţ de scaun, Paler scria tablele şi număra spatii peste umărul hamalului, care arunca figurile la noroc, nervos, ducînd fiecare carte la frunte şi trîntind-o cu putere pe masă.

Ţiganca făcea cafele cu caimac ori răsucea ţigări groase, pe măsura ţigaretelor de vişin ale bărbaţilor.

Se întîmpla, uneori, ca hamalul să fie prins luînd fante cu rigă sau zece cu opt. Naşul lăsa cărţile din mînă, cu faţa în jos şi în evantai şi ameninţa civilizat.

— Nu cu „şahăr-mahăr”, fine, că mă supăr! Ori jucăm să ne distrăm ori poftim o băncuţă, dacă-i vorba să ne înşelăm aşa, fără obraz şi lasă-mă-n pace! Ţi-am spus că jucăm la pasiune, nu la cîştig de bani.

— Păi sigur — îngîna Paler cu ochii blegi, convins şi el că la joc de pasiune nu importă o miză de cîteva parale.

Gore îşi descărca necazul pe chiriaş.

— Tu ce te amesteci unde nu te pricepi, mă... tur- nătorule?

Holba ochii la el, cu amindoi pumnii pe masă, masivi.

Se împăcau cu o glumă porcoasă şi continuau tabinetul tăcuţi, nervoşi, pasionaţi la culme. Supărat, în cele din

urmă, că-i vin numai „rogojini” în mînă şi n-are cu ce să joace, Gore se uita spre tavan, înjurînd şi rupea cărţile. Se ridica de la masă tremurînd şi su- flînd pe nări, cu ţîvnă de scandal.

— Carte parşivă, domnule — face mizerii...

Paler se aduna covrig pe scaun, cu genunchii sub bărbie şi nu sufla un cuvînt. Ţiganca se subţia, ascunsă după uşe de frică. Stîrcu, însă, se răsturna pe spătar şi se bucura de cîştig.

— Ce carte, mă, fine? Nu ştii să joci! Ori îţi pare rău de cinci parale? Na o băncuţă şi nu mai plînge.

Gore se înfuria.

— Eu? Să-mi pară mie rău de cinci parale? Poftim

Scotea din buzunar un pumn de gologani şi-i zvîrlea orbeşte în zid, în oglindă şi în geamuri.

— Poftim, domnu Stîrcu, ca să vezi ce mult îmi pasă mie de bani. Fac ciorbă cu ei şi-o dau la cerşetori. Aici e vorba de carte, că e parşivă şi te fierbe, fără apă, în ibricul dracului...

Hamalul nu era rău la inimă. Nu ţinea supărarea mult, mai ales că ţiganca lui, la un semn al naşului, începea să cînte de dor şi amor, cu ofuri şi ochii daţi peste cap. Stîrcu asculta zîmbind superior, Paler se lăsa matahală pe masă şi ofta mereu, Gore se însenina. Ştia tot repertoriul ţigăncii şi avea gusturi pe placul portarului de la gară.

— Stai, fă, femeie! Zi-l p-ăl cu „frunză-n dungă şi mai sus, dusu-mi-s-a dorul dus”...

Safta clipea cu înţelesuri spre mosafir, îşi prindea o garoafă roşie după ureche, sub tulpanul alb şi repezea spre tavan întîiul „of” al melodiei, puternic, prelung — ca un

talger de aramă dat de-a dura pe o scară de lemn.

Se îmbătau repede, se îmbrăţişau, vorbeau toţi odată şi urlau cîntece, cînd nu jucau sîrba în jurul mesei. Gore spărgea pahare în dinţi şi se jura, pe morţi şi pe noroc, că nevastă ca a lui nu are nimeni.

După ce pleca Stîrcu, condus pînă la poartă cu toată cinstea, hamalul, Paler şi Safta se încuiau în casă, se certau din senin şi se luau la palme.

Ne deşteptam în văicărelile ţigăncii şi în urletele turnătorului, tîrît de păr prin curte de Gore şi plin de sînge.

A doua zi se sculau tustrei la prînz, mahmuri, tăcuţi şi palizi. Nu mai ştiau nimic din tot ce se întîmplase peste noapte. Singur Paler îşi pipăia vînătăile, cu strîmbături de durere şi căsca mereu, leşinat, mai slab şi parcă mai înalt.

Muşca, întins la umbră pe un preş, cu disperare, dintr-o lămîie stoarsă, cu coaja groasă, plină de picăţele verzi.

Cînd nu-i era bărbatul acasă, Safta da în cărţi şi ghicea în palmă şi cafea.

Taxa era benevolă.

Între Gore şi simigiu avea o cameră un ungur tî- năr, Bela, meşter la fabrica de mobile „Lessel”. Purta o pană mică de cocoş la pălăria cu boruri rotunde şi haine verzi, cu buzunare multe şi pantalonii scurţi, traşi peste genunchi şi strînşi cu o bandă de catifea, pe ciorapul gros. Mustăţile plecau în dungă de sub nas şi se îngroşau pe colţurile gurii, aspre. În pometii mari se subţia pielea, strălucind peste roşul tineresc al cărnii. Ochii, mici şi oblici, luminau vag un verde spălăcit de reptilă.

Bela nu sta de vorbă cu nimeni.

Ziua era la fabrică, seara se închidea în casă şi cînta la vioară.

Safta îl ocăra că se ţine mîndru şi nu schimbă o vorbă cu oamenii cumsecade din curte.

— Mare scofală că e meşter...!

Gore se lăudase, în gura mare, că nu se lasă pînă nu i-o aplica mofturosului de alături o cataplasmă de pumni.

— Ce se amestecă lifta, domnule, la mine-n casă?

Bela, în adevăr, se amestecase.

În fiecare noapte, cînd petrecerea de la hamal se schimba în balamuc, ungurul — smuls din somn de

chiuituri şi tropăială — sărea din pat şi bătea, în zidul dinspre sala vecinului, cu tocul pantofului. Era un avertisment, o chemare la ordine, pe care Gore nu o pricepuse.

— Omu’ e liber în casa lui...

Bela o ameninţase pe Salomia că se mută — pro- prietăreasa îl ameninţase pe scandalagiu că-l dă afară din casă, dacă mai face petreceri ce tulbură somnul chiriaşilor — hamalul îl ameninţase pe ungur că nu scapă întreg din pumnii lui, dacă nu se astîmpără.

Cînd se întîlneau, înjurau printre dinţi — fiecare în limba lui...

Bela îl saluta numai pe Ivan. Îşi comandase la el papuci de casă şi îl rugase să-i coasă o ţaşcă pentru tutun de pipă, din meşină roşie, adusă de la fabrică.

Dar rusul îl ura de moarte pe Tino Stavros.

Simigiul era un grec uscăţiv, cu figura veştedă şi părul de un alb murdar. Avea doi lucrători, amîndoi tineri şi voinici, ilfoveni cu nume frumos şi mustăcioară blondă, mătăsoasă.

Umblau plini de făină de sus pînă jos, cu mînecile de la cămaşe sumese şi gîtul gol, iarna sau vara. Lucrau umăr la umăr, cîntînd. Frămîntau coca în căpistere cu braţe de oţel, în ritmul cîntecului.

Îndemînatic, grecul înşira covrigii albi pe lopata mare, cu coadă lungă şi-i repezea răsturnat în cuptor, cu o mişcare mică, sigură, energică.

Pălălaia lemnului aprins la uşa cuptorului, ca o faclă, îi arunca pe figură o lumină bizară.

Ilfovenii creşteau în umbră, uriaşi şi alături, parcă ciopliţi în piatră şi muiaţi în flăcări ca într-o apă de poveste.

Era o taină mare, pentru mine şi în casa simigiului.

Aproape în fiecare noapte mă deşteptam în larma din curte.

Femeile alergau de colo pînă colo, numai în cămăşi şi despletite, băteau cu pumnii în geamuri şi strigau: „săriţi, săriţi, c-o omoară, sărăcuţa”...

Cu haina pe umeri şi desculţi, Gore şi Paler, Bela şi birtaşul, se opinteau — cu înjurături şi ameninţări —

în uşa pe care simigiul o încuiase pe dinăuntru. Hamalul îşi ridica, din cînd în cînd, brăcinarul larg al izmenelor şi se revolta că nu mai are tihnă de somn.

Se jura că o să se răzbune crunt.

— Îl iau, neică, de chica lui de capră rîioasă şi nici una nici alta: svîrr — cu el în cuptor, să-l rumenesc ca pe-o brînzoaică, să-l coc ca pe-un covrig si să-l scru- mesc ca pe-o felie de dovleac.

Sentimental, Paler se înfiora la gîndul că figura ca o cadră, a grecoaicei, va fi din nou plină de vînătăi.

Tino ţipa în casă. Se auzea zgomot de vase sparte de ziduri şi căzînd în cioburi, pe duşumele. Chiriaşii strigau pe afară, în panică şi loveau cu palmele în obloane, fata lui Pascu o bocea pe nevasta covrigarului şi o căina, ca pe-o moartă, în timp ce cîinele ciobănesc se smucea în lanţ şi urla a cobe.

În răstimpuri, desluşeam plîns mic de femeie tînără: grecoaica îl implora pe Tino să n-o omoare...

Neputincioşi, în faţa uşii cu drug de fier în curmeziş pe dinăuntru, vecinii renunţau la orice efort de a pătrunde în casa grecului. Ascultau, îngînduraţi şi blegi, cum îşi martiriza simigiul consoarta, se revoltau uneori, comentau şi iar ascultau.

Miloasă, Safta îşi apropia gura de oblon şi se ruga plîngînd.

— Las-o, domnule Tino, săraca!

Toate cumetrele cîntau, în cor cu ţiganca, suspinînd.

— Las-o, domnule Tino, săraca...

Se ruga şi Paler, ca un milog cu mîna întinsă la barieră.

— Las-o, domnule grecule, c-o omori...

Numai ilfovenii nu se amestecau. Stau la poartă, nepăsători, glumind, albi în întuneric şi înalţi, umăr la umăr.

Pentru mine, în aceste nopţi de spaimă şi neastîm- păr, taina din căsnicia covrigarului se lega, în fir subţire, cu Ivan.

Mă miram că rusul nu sare s-o salveze pe grecoaică.

Cizmarul se încuia în magazia lui de scînduri şi ră- mînea încremenit pe scaun, cu lacrămi de copil în barba

ca mătasa porumbului. Tîrziu, cînd se făcea linişte în casa cu scandal, iar chiriaşii adormeau, Ivan începea să cînte, cu ochii duşi în lumina unei candeli aprinse la icoană.

Îl ascultam, de la noi, îngenuncheat în mijlocul patului.

Puica deschidea geamul, să audă mai bine, iar tata sta în prag, rezemat de uşe, cu fruntea în palme.

— Frumos cîntă — se înfiora mama. Parcă rupe cîntecul de la el din inimă...

— Cîtă durere e-n lume — îngîna Puişor, clătinînd capul. Cum s-o mai înţelegi şi cum s-o cuprinzi într-un pumn de ţărînă nemernică?...

— Ivan nu cîntă, se roagă pentru grecoaică, s-o scape Maica Domnului de cîinele de Tino.

— Ştiu eu, femeie...? Pînă una alta, mai bine ar scăpa-o el...

Era, în adevăr, rugăciune în cuvîntul melodios.

Nu ştiam de ce îmi vine să plîng.

Sărăcia din sală parcă se lumina.

Bătrînul cu gura pungă, din fotografie, nu se mai uita la mine cu ochi vicleni. Eram sigur că îl înduioşa şi pe el suferinţa din glasul ca o sfîşiere.

Adormeam cînd se deşteptau vrăbiile în plopii de pe maidan, cu plînsul din cîntecul rusului rămas în mine ca o adiere şi visam îngeri şi fluturi, deopotrivă de albi.

Somnul îmi era speriat de alt scandal.

Mai era la noi în curte o casă de nebuni: Pascu, Tinca — nevasta lui — şi fetele lor Sultana, Domnica şi Fana. Bărbatul o purta pe femeie în cărucior, de la poartă în fundul curţii şi de acolo iar la poartă. Bătrîna era o stîrpiciune cu bărbia adusă spre nasul

coroiat şi gura strînsă, creaţă, peste gingiile fără dinţi. Avea un vocabular înspăimîntător de ocări şi blesteme.

Nu lăsa niciodată din mînă un baston cu vîrful ascuţit.

Pascu, înhămat la căruciorul ei ca o gloabă de pri-pas, îndura loviturile cu stoicism de cal la saca dar ţipa, scos din fire de durere, cînd îl înţepa baba cu bastonul în pulpe şi ceva mai sus.

— Nu mai da, soro — se ruga el — nu mai mă-mpunge, surioară dragă, tu nu vezi că trag? Vrei să fug în trap? Iacă fug...

Sărea, cît era de neputincios şi necheza, ca un armăsar împiedicat.

Mă cutremuram şi intram în casă, să nu-l mai văd.

Mădălina picior-de-lemn se certa cu oloaga — ceartă de bună dimineaţa, cu ocări, cu păr smuls şi cu haz ca o zgîrietură cu un capăt de tablă ruginită, în obraz.

Tinca sta la pîndă, s-o vadă pe vecină cînd pleca la spălat şi striga la ea, cu gura fără dinţi.

— Fă, ai grije de stîrpitura aia de Lenora, c-o să iasă o stricată. Ieri a scos limba la mine şi şi-a bătut burta goală, în văzul tuturor.

— Ba mai bine vezi de pramatiile tăle, fă — avea răspunsul la comandă Mădălina picior-de-lemn — c-au ajuns să le arate mahalaua cu deştu.

Se spurcau, ţipau şi se luau de păr.

Spălătoreasă o răsturna pe Tinca în ţărînă, cu căruciorul peste ea.

Pascu nu mai avea putere să articuleze.

Atrasă din casă de văicăreli, Fana se apropia fără cuvînt de duşmancă şi o arunca la pămînt, cu un singur brînci.

Desprins din legătura rudimentară de sfori şi curele, piciorul de lemn se da rostogol pînă în şanţ, în timp ce Mădălina, în cădere, îşi arăta bontul mutilat şi pîntecul tot. Sultana şi Domnica se repezeau la ea, s-o desfigureze cu unghiile, iar Fana încerca să-i spargă piciorul de lemn cu toporul, să nu mai aibă cu ce pleca unguroaica la muncă.

Din fericire, Ivan apărea în prag, cu o curea în mînă.

Nimeni nu mai mişca. Surorile trei îi ştiau de frică. Rusul le învineţise de cîteva ori spinările. Nu-l fascina surîsul cu care îl întîmpina una din ele, nici sînii goi şi plini ai celeilalte.

— La mine nu place scandal cu fămei!

Asta era lege. Orice abatere ustura şi lăsa urme în carne.

Cîrpaciul se învăţase să descurce lucrurile. Mai întîi le lua de mînă pe cele trei surori şi le obliga să intre în casă. O ajuta apoi pe Mădălina să-şi lege piciorul de lemn şi o conducea pînă la poartă.

— Pleci la muncă tău, fămeie.

Tinca sta în ţărînă, cu căruciorul peste ea şi ţipa că moare. Ivan se întorcea de la poartă, tacticos, o ridica în braţe ca pe-o cîrpă, cu cărucior cu tot şi ameninţa c-o aruncă pe maidan. Fetele ţipau în odaie, speriate, dar nu aveau curaj să iasă în curte. Fîstîcit, Pascu umbla fără rost, de colo pînă colo şi ţopăia în jurul rusului, ca un popîndău. Se ruga, scîncind, să nu-i ucidă baba, că moare şi el de durere.

Ivan se uita, la stîrpitura asta de om, de sus şi trist. O lăsa pe Tinca jos, în căruciorul pe roate, îl prindea pe bătrîn de guler şi-l ridica, pînă la înălţimea umăru-lui, cu mîna întinsă în lături şi fără efort. Pascu agita inutil braţele, da din picioare şi striga chiriaşii, la rînd şi pe nume, să-l scape. Ivan îl arunca în lada cu gunoi şi-şi scutura palmele, cu o strîmbătură de scîrbă

Sultana şi Domnica dormeau pînă seara, cînd plecau, gătite şi înroşite în obraz, nu ştiam unde. Se întorceau în zori, palide, cu cearcăne la ochi. Fana, sora lor mai mică, umbla toată ziua pe maidane şi venea acasă după apusul soarelui, obosită şi flămîndă. Cînd intra ea pe poartă, surorile mai mari îşi luau tălpăşiţa.

Noi, haimanalele, o poreclisem Fătălău pe Fana. Era mai tînără ca mine cu un an dar mai voinică. Părul, cu lumini albastre în buclele negre, răvăşite pe umerii rotunzi şi sănătoşi, arşi de soare, se împărţea în cărare la mijloc, ca să încadreze o figură în oval perfect, luminată de ochii mari, în

migdală şi albaştri. Era, în tot trupul acela subţire şi şerpuitor, un clocot, un neastîmpăr de animal sănătos, puternic. Avea în fiecare pas, în atitudini, în gestul cu care ştia să-şi arunce părul ud pe spate, cu o singură smucitură a capului în sus, o eleganţă în adevăr surprinzătoare pentru fata cu nume băieţesc şi cu poreclă la fel, din curtea pe care mahalagiii o numiseră, cu drept cuvînt, pentru că nu scăpa o zi fără scandal: casa cu nebuni.

Fana se scălda, goală şi în rînd cu noi, la apă mare.

Lîngă podul de fier (trecea trenul de Giurgiu pe sus, dimineaţa, la prînz şi seara, cu uruit de roţi) era canalul mic. Prin el se vărsa, în Dîmboviţa, apa de la uzină.

Sora mică spinteca valurile, repezi şi clocotind, ca o săgeată. Dincolo de pod, era canalul mare. Din gura fantomatică, de ciment şi întuneric, venea un zgomot surd, ca un bocet sau ca o chemare haotică în moarte.

Singură Fana avea curajul să înoate împotriva apei şi să pătrundă înăuntru, pînă nu o mai vedeam şi nu-i mai auzeam glasul.

La stăvilarul de la Ciurel, unde gîrla era aşa de adîncă, uneori, că nu-i da nimeni de fund, fata se suia pe parapet, lipea picioarele şi ridica braţele — cu trupul gol superb conturat în lumina plină a soarelui — şi cu o singură şi uşoară zvîcnire în vîrfuri, făcea un salt în sus şi cădea în apă: toată un arc despicînd văzduhul.

Sta la fund mai mult ca oricare din noi şi scotea capul din valuri departe, rîzînd şi bătînd din palme.

Fana călca apa şi ştia să facă pluta, înota voiniceşte, cu o mînă sau cu amîndouă, pe un umăr sau altul.

Cînd obosea, se urca pe mal şi se răsturna pe iarbă, s-o înfierbînte soarele din nou.

Noi ne adunam în jurul ei, ca o gardă credincioasă şi mută. Dacă încerca să se apropie o haimana din altă mahala sau din altă bandă, îl luam la goană cu bolovani.

Fana se întorcea cu faţa în jos, îşi ridica bărbia în palme şi se uita la noi, zîmbind, cum o apăram...

CAPITOLUL III

Se împletesc destine peste timp

Primele ploi reci ale toamnei îmi aplecau aripele.

Mureau isprăvile şi elanurile. Mă despărţeam de mărăcini şi de haimanale. Nu ştiam, la despărţire, să ne dăm mîna şi să ne sărutăm. Învăţasem să plîngem pentru şapca uitată uneori în grădinile sîrbilor, în panica retragerii, cînd eram fără veste înconjuraţi de cîini răi şi de tirani în şalvari, între pepeni sau în tufele cu agrişe. Lacrima era un protest, cînd ne sfîşiam fără voie cămăşile, în lupta ce ne da rostogol şi încleştaţi, pe malul gîrlei, de sus şi pînă în apa caldă şi murdară. Suspinam cînd aşteptam, prinşi în altă mahala şi cu mîna încleştată pe piatră, să ne înconjure duşmani mult mai numeroşi şi furioşi că îndrăznisem să trecem prin „ţara lor”, fără o prealabilă înţelegere şi fără să plătim un bir în nasturi, în bile, în arşice şi felii de pîine.

Dar acum era o tristeţe mută, învăluitoare, mai presus de lacrimă.

Ne adunam, zilnic, în adăpostul de sub podul de lîngă canalul mic şi ne uitam nemişcaţi, fără gînd, pe sub arcada de piatră, la cerul aproape, cenuşiu, covîrşitor. Ploua mărunt, cum plouase în ajun, în gîrla ce crescuse. Malurile erau pustii, de la noi pînă la Ciurel şi de la canalul mare pînă la podul de la Cotroceni, pe care vedeam cum trece, ca în ceaţă, tramvaiul electric

Acolo ştiam, de mult, o salcie bătrînă despletită în apă.

Era, în fiecare din noi, o salcie despletită.

Uneori, vîntul arunca sub arcadă pumni de frunze galbene. Ni se aşezau pe mîini, în păr, pe umeri. Nu le scuturam. Ne uitam la ele, tăcuţi. Le lua altă aripă de vînt şi le zbura în vîltoare. Le priveam plutind, duse de apă şi date la fund. Ne înfioram şi păstram o frunză, ca o inimă, în palmă.

Strîngeam pumnul, să nu ne fure toamna inima.

Cind se însera, pătrunşi de umezeală şi tremurînd, plecam spre casă, cu pasul rar prin ploaie şi ochii în pămînt. Ne învoiam să ne întîlnim mîine, tot la pod. Speram că o să fie frumos. A doua zi, însă, eram mai puţini în adăpost şi aşteptam zadarnic soarele înviorător, să spargă norii şi să supună vîntul rău. Tovarăşii de joacă şi de tristeţe renunţau, unul după altul, la ceremonialul păgîn al tăcerilor şi melancoliilor de sub arcadă, bucuroşi că, în cuibul părintesc, nu-i mai bate toamna cu pumni de picuri reci în obraz.

Numărul celor ce veneau să aştepte soarele era din ce în ce mai mic, pînă rămîneam, în culcuşul de piatră, numai eu cu Fana.

Stam alături, cuprinşi cu mîinile pe după gît şi ne uitam cum trec trenurile, peste podul de fier ori ascultam clocotul surd, cobitor, ce învolbura apa în canal şi o deborda, înspumată şi aburind, peste marginile de ciment. În rîul nisipos şi galben, valul limpede de la uzină tăia în curmeziş, de la malul celălalt spre noi, o cărare albă.

— Tu vezi cum plouă, cu stropi mici, în gîrlă? Parcă i-ar împunge luciul cu ace puse unul lîngă altul...

Fana se descuraja.

— Nu mai răsare soarele!

Ne cutremura un fng lăuntric.

— Să ştii că nu mai iese soarele pînă la primăvară...

Primăvara era departe.

Fără soare nu mai aveam nici un rost. De atunci şi pînă la primăvara pe care începusem s-o aşteptăm, cu prima zi de toamnă rece, prevestitoare, urma să ne îngropăm între ziduri şi sub tavanul jos de acasă, să stăm cu nasul lipit de fereastră şi să privim cum plouă sau să ascultăm, sub streşini şi prin hornuri, şuierul viforului. Trăiam cinci-şase luni o viaţă moartă. Ne imbecilizam desenînd oameni şi flori, pe geamul aburit, cu un chibrit stins. Eram prea mari acum să ne mai bucurăm că, la iarnă, vom număra cîte ciori vin şi zboară din salcîmi şi roşcovi sau că vom face, din tablă şi boabe de porumb, clopoţei pe care să-i sunăm, în seara cînd vor dansa prin aer primii fulgi de zăpadă, mari şi uşori.

Nu mai aşteptam, de mult, cu gura deschisă spre cer, să prindem pe limbă şi în gene, crainicii pufoşi ai iernii.

Noi ne închinam, de cîţiva ani, numai soarelui — pentru că prin el evadam pe

maidane, în larg şi senin, din casa cu nebuni.

Soarele ce ni-l fura toamna — toamna pe care încercam să ne-o închipuim...

— Cum crezi tu că e toamna — mă întreba Fana, clipind repede. Eu zic că-i o cumătră urîtă şi rea, cu picior de lemn, ca unguroaica de Mădălina. Sau ca Safta ţiganca.

Mă uitam cum plutesc franzele veştede pe apă.

— Eu zic că-i o femeie care oftează ca mama.

Se însera fără veste.

Tremuram de frig şi de nelinişte. Sub noi, clipocind în beznă, gîrla învia glasuri din adînc. Podul de fier se profila pe cer ca o arătare albă, de animal apocaliptic. Jucau umbre, pretutindeni şi ascultam, în fiecare fir de iarbă, o şoaptă. Fantasmele se ridicau din apă, ca un joc de flăcări, una lîngă alta şi erau ca flăcările, la un incendiu de fabrică, supte de întuneric. Noaptea îşi agăţa pelerina cu pulpanele fluturate, în traversele podului. Vîntul şuiera, bucuros de ispravă şi se juca, zvîrlind în sus şi în lumina felinarelor de la uzină, volburi de frunze şi de ploaie.

Aveam impresia că am rămas, singuri şi mici, aplecaţi peste haos, departe de oraşul cu străzi şi necazuri şi smulşi, de o vrajă, din viaţa tuturor.

Ne înstreinam în noi şi ne apropiam, cu alte gînduri, cu alte zvîcniri în sînge, cu amintiri ce dormiseră pînă atunci la fund — o moştenire pe care n-o ştiam de la cine şi de cînd o purtăm în carne şi sub frunte. Încercam să le limpezim, să lămurim un înţeles şi să ne prindem de el. Visasem, în adevăr, de cînd mă ştiam, alături de Fana,

într-un culcuş de piatră, pe o margine de apă fără nume sau cu toate numele laolaltă? Fata se înfiora de cîte ori, mişcînd piciorul, da rostogol o pietricică.

Strînşi unul în altul, cu inimile zvîcnind la fel, ne căutam mîinile, să ne simţim alături şi să ne privim în adîncul ochilor, de aproape şi îndelung, într-o lu-mină ce se aduna în noi pentru întîia oară. Ne bă-nuiam, unul pe altul, zîmbind. Nu ştiam de ce zîm- bim. Nu mai căutam un rost. Toate tainele trăiau în noi. Ar fi fost de prisos să încercăm să le dezlegăm. Ne mişcam, simţeam, trăiam la rîndu-ne prin ele, stă-pîni şi robi deopotrivă ai acestui mister de îngemănare sufletească.

Fana îmi lua mîinile reci şi mi le încălzea, lipindu-le de gură, cu răsuflarea ei.

— Ţi-e frică sau tremuri de frig, Iacov?

Iacov...

Uitasem că am un nume. Mama îmi zicea Puişor sau „cîine de uşi multe”. Tata mă chema aşa: „mă, tu ăla mic” — ori mă mîngîia, ca mama: Puişor! Chiriaşii mă porecliseră Năpîrstoc, că eram mic şi slab, iar haimanalele cu cari mă jucam pe maidane mă botezaseră Ciuf-Ciufulici, pentru că umblam cu părul mare, cu coamă în creştet şi buclele peste urechi, ca fetele. În adevăr, învăţătorul mă strigase, în cei patru ani de şcoală, Iacov. Dar domnul Bacincu era un om mărunt şi slab, nervos cînd nu era ursuz, iar numele cu care mă chema la tablă, să fac socoteli sau să călătoresc, cu nuiaua lui pe hartă, prin principalele oraşe ardelene, mi se păruse aspru, nepotrivit cu mine, strein. Îl purtam ca pe un număr — un număr de tablă înfipt în haina albastră a hamalului.

Singură Fana ştiuse să-l muzicalizeze, să mi-l apropie şi să mi-l facă drag.

Haimanaua cu ciuf şi năpîrstocul din casa cu nebuni nu mai mă interesau. Unul rămăsese pe maidane, murise o dată cu soarele, între mărăcini — celălalt ştia numai s-o tragă de păr pe Lenora şi să-i ronţăie zahărul.

Lîngă Fana era altcineva, acum — un Iacov nou, apropiat de taine şi muiat în apele unei nopţi de mister.

— Ce reci ţi-s palmele! Bagă-le la mine-n sîn.

Mîna căuta înfiorată cuibul cald.

Capul mi se apleca pe umărul plin, cu un gest de supunere, de dăruire fără murmur.

Se ridicau din apă braţe de umbră şi mă legau de fată, strîns, cu un fir pe care alte mîini aveau să-l rupă în curînd, cu întîia prăbuşire a visului ce-şi crescuse aripile, în aceste înserări de cuminecare şi de împletire a destinelor.

Ne deşteptam, cine ştie cînd, să ascultăm cum trece un tren de marfă pe podul de fier, cu uruit de roţi pe traverse. Locomotiva fluiera prelung, acarii îşi legănau lanternele în noapte.

Plecam acasă de mînă, cu toată figura în ploaie şi vînt. Nu ne mai păsa de frig. Toamna ne furase soarele şi ne îngropase maidanele sub noroi. Nu mai aveam ce pierde. Fana cînta, cu o nepăsare îndărătnică. Se oprea, cînd luneca în mocirla galbenă a potecii dibuite prin beznă, să înjure vremea ursuză.

Ne apăsam palmele pe inimă, să-i cuminţim zvîcni- rile şi urcam spre barieră, în fugă, rîzînd ca să înşelăm întunericul, singurătatea şi frigul.

Lăsam în urmă ciulinii şi mărăcinii, să-i frîngă vîn- tul şi să-i îngroape, pînă la primăvara viitoare, zăpezile ce vor veni. Mi se părea că-i aud tremurînd şi scîncind, de singurătate şi presimţiri. Încercam să cînt, ca Fana, ca să fiu şi eu nepăsător, dar buzele erau amorţite şi mi se umezeau ochii.

Lăsam în urmă mărăcinii şi-l lăsam pe Ciuf-Ciufulici, mort între ciulini.

Fana pleca spre casă de mînă cu Iacov...

CAPITOLUL IV

Un suflet crescuse răsucit şi strîmb

Toamna era anotimpul incendiilor, al sinuciderilor şi nenorocirilor.

Fireşte că şi scandalurile erau mai numeroase acum şi mai crîncene.

Mădălina lucra mai mult acasă, cînd era timp urît, cîrpind şi spălînd rufele hamalilor şi ale lucrătorilor din împrejurimi, iar Tinca se neurasteniza, singură în adăpostul pustiu. Erau necesare mai dese destinderi de nervi. Bătrîna sta la pîndă, ca o veveriţă şi cum o vedea pe Mădălina picior-de-lemn ieşind în curte, o lua la ocări. Unguroaica o blestema să-i sece ochii şi s-o mănînce viermii de vie, în cărucior. Lenora aduna noroi în pumni şi arunca spre pălimarul oloagei. Fana alerga după ea şi cu o singură palmă, după ceafă, o da tumba prin băltoacă. Fata se ridica urlînd, plină de noroi pe burtă, pe figură şi pe mîini. Mădălina încerca să se răzbune, înfigînd degetele în părul frumos al Fanei, dar su- rorile două o prindeau de piciorul zdravăn şi o trînteau cu capul de pietre.

Se făceau grămadă pe jos, urlau şi se zgîriau, scrîş- nind.

Cînd nu era Ivan acasă, să le frigă pulpele şi spinările cu lovituri, Tănăsică umplea găleata cu apă, din butoiul birtului şi le scălda. Duşmancele se astîm- părau ca prin farmec. Uneori încercau să protesteze că le udă, în aşa hal, o scîrbă de slugă şi-l ameninţau, Mă- dălina alături de cele trei surori, că-i scot ochii dacă se mai amestecă unde nu-i fierbe oala.

Dar prăvăliaşul nu se intimida şi nu ştia de ruşine.

Se jura pe papucii de atlas cu cari se plimbase Eva prin rai că, dacă nu se cuminţesc, le înşfacă de păr, le culcă pe spate în mijlocul curţii şi le face, una după alta şi fără alegere, miresele lui.

Băiatul era convins, în capul lui prost de flăcău cu buzele groase, cu ochii glumici şi urechile clăpăuge, că în cîteva ore ar stîrpi certurile cumetrelor din casa cu nebuni — dacă l-ar lăsa jupînu'...

Femeile se speriau fără spaimă, scuipau şi intrau în casă.

Tănăsică era o figură pitorească, un amestec ciudat de animalitate păroasă şi de candoare. Nu ştiam cînd mănîncă sau cînd doarme. Om de încredere al birta- şului, asuda — slugă fără odihnă şi fără folos anume. Ca orice om de încredere, Tănăsică da în brînci muncind, nu avea leafă sau parte la cîştig şi se învăţase să suporte, cu stoicism, toate ponoasele.

Varlam şi Criste erau boieri, lucrau numai la ora prînzului şi seara. Comandau bucătarului ţigan ciorbe şi iahnii de cartofi, aşteptau porţiile egale, să le ducă la mese, stau de vorbă cu lucrătorii şi se înjurau cu hamalii ori îl chemau pe ofticosul

cu catastiv, la plată. Cînd nu aveau muşterii, se răsturnau pe scaun sub şopron, picior peste picior, şi se scobeau în nas, prindeau muşte ori strigau glume porcoase în urma lucrătoarelor tinere de la manufactura de tutun. Pentru osteneala asta aveau leafă, mîncare cu grăsime şi carne, casă, un rînd de haine pe an şi ceasuri atîtea de somn pe noapte.

Tănăsică era hamal şi spălătoreasă de şervete şi vase, tăietor de lemne şi măturător, bucătar şi chelner, contabil şi spoitor de tingiri, fată în casă la Varlam şi Criste şi stăpîn la pierdere, cînd se spărgeau farfurii ori se furau lingurile de lemn — cioacă a bătăilor şi păgubaş din sărăcia lui de slugă la dîrloagă...

— Mă, prostule — îl certa deseori Safta ţiganca — de ce rabzi, la ce bun îţi rupi bojocii-n tine muncind? Tu nu vezi că ofticosu ăla de jupîn îşi bate joc de tine? Dă-l dracului şi caută alt stăpîn.

Tănăsică o asculta, ridica din umeri şi se scutura tot, ca de un vis rău. Gîndul de ducă îl încerca o clipă. Toate necazurile se adunau în el şi-i încleştau pumnii, dar revolta lăuntrică era o flacără repede stinsă. Sluga se înviora, i se lumina figura. Se uita prudent în toate părţile, să fie sigur că nu-l mai aude nimeni şi se apropia de Safta să-i şoptească:

— Ştiu eu ce ştiu, coană!

Lipea un deget pe buze, ca o rugă, să nu mai spună la nimeni taina ce i-o dezvăluia şi se transfigura, cu rîsul gîlgîit în glasul limpede acum.

— Tănăsică crede c-o să iasă bine peste un an!

Se jura, s-o convingă şi pe Safta de adevăr, pe ochii boului din staulul lui

Cristos. Flăcăul era un fantezist. Nu înjura ca Gore, nu striga ocări ca Mădălina şi nu blestema ca Tinca. Vorbea în imagini. El singur ştia că Eva purtase papuci de atlas în rai, că în staulul de la Betlehem a fost un bou cu ochi de copil, că Aprodul Purice băuse vin din cană de lemn, că sfintele mucenice aveau o icoană de aramă în sîn, iar îngeraşii purtau clopoţei în vîrful aripilor...

— La urma urmei, cucoană — se resemna Tănăsică — să zicem că n-o să iasă bine pînă la anu! Că jupînu e un cîine, iar eu un prost că rabd să mă bată! Mor că muncesc? Nu! Să plec? Unde? Pe matale nu te bate nenea Gore? Ba bine că nu! Pleci? Nu pleci. Păi vezi, cucoană? Rabzi — că aşa ţi-a fost scris...

Întreba din prag, cu glasul umed.

— Unde să plec? Pe cine am în lume?

Şi cum ţiganca nu ştia să răspundă unor întrebări de cari atîrna existenţa lui Tănăsică fantezist şi clăpăug, sluga îşi apleca uşor, cu un gest de renunţare, capul pe un umăr şi-şi despica gura într-un surîs ca o rană:

— Păi vezi...?

— Văd, mă Tănăsică — ofta Safta — cum să nu văd?

— Te bate? Ba bine eă nu! Pleci? Vezi să nu pleci...

Lovea cu pumnul în zid, ca o răzbunare împotriva adevărului ce-i lega, pe amîndoi, de viaţa cu umilinţe:

— Aia e... mărul pe care l-a muşcat şarpele! Aşa ne-a fost nouă scris: să îndurăm şi să tăcem, ca morţii în paraclisu de la poarta raiului...

Untul înserărilor cu ploi monotone, nopţile lungi şi necazurile, îl înrăiau pe Gore. Hamalul venea acasă beat şi tîrziu, de cîteva ori pe săptămînă, să spargă vasele cu piciorul, să se certe cu Paler şi s-o tragă de păr pe Safta, că doarme cu lampa stinsă. Nu uita să bată cu pumnii în uşa meşterului ungur şi să-l poftească afară, dacă se crede tare şi e ceva de capul lui, la trîntă şi la palme.

Bela încărca puşca de vînătoare şi scotea ţeava pe fereastră, ca un avertisment pentru vecinul rău. Chiriaşii, adunaţi în jurul lui Gore să vadă ce-o să se în- tîmple, se călcau în picioare, fugind de frica armei cu două focuri.

Taină de nepătruns pentru mine, însă, rămăseseră scandalurile din casa simigiului şi cîntecul epilogal şi sfîşietor al rusului.

Cînd se întîmpla să treacă un miez de noapte fără nici un tămbăiău, eram siguri că vom fi smulşi din somn de un semnal de incendiu. Mă înfioram, cu ochii mari în întunericul din sală, ascultînd. Fluiera mai întîi la fabrica aprinsă, cînd departe, cînd apropiat, în voia vîntului. Sirena sfîşia tăcerea umedă de afară, ca o chemare, ca un strigăt întretăiat de spaimă şi prelungit, în ultim efort, ca o rugă şi ca o deznădejde.

Ştiam unde arde fără să mai ies în curte, să văd în ce parte e cerul roşu. Dacă fluiera

ca o lunecare de arcuş pe o coardă de contrabas, focul era la atelierul pentru industria lemnului, de alături. Dacă şuierul era limpede, subţire, aflam că flăcările au cuprins stivele de scînduri de la „Lessel”. Cînd, dimpotrivă, dau locomotivele alarma, pîrjolul mistuia depoul de maşini sau magaziile de mărfuri ale gării.

După cîteva clipe, toate fabricile din împrejurimi dau semnale la fel. Era un concert asurzitor, un urlet de disperare ce te smulgea din casă fără voie şi te precipita spre locul sinistrului.

Mama umbla, cu mîna speriată, pe masă, pe scrin, pe dulapuri, după chibrituri. Tata îşi căuta pantalonii pe întuneric, se apleca lîngă pat şi orbecăia după ghete, înjurînd că Puica nu mai aprinde lampa, zăpăcit, tremu- rînd ca mine şi ca mine îmbrăcat, la întîmplare, cu haina pe dos sau pantalonii cu nasturii la spate. Obişnuit, încălţam ghetele schimbat şi ne împiedicam în şireturi.

Tata pleca la fabrică în fugă, orbeşte. Făcea parte din echipa de salvare şi era dator să fie prezent la birou, la orice oră din zi sau din noapte. Oriunde ar fi fost pîrjolul, înhămau caii la pompă, se echipau cu topoare, cu căşti şi frînghii, luau scările pe umăr şi porneau spre foc, strigînd şi agitînd uneltele, ca să-şi poată face drum prin gloata curioşilor ce se adunau pe străzi, somnoroşi, zăpăciţi, buimaci, în panica generală.

Goana în noapte, sirenele ce nu mai conteneau, ale fabricilor, ideea că ne ducem la un incendiu, toate mă tulburau şi îmi precipitau zvîcniturile inimii.

În urma noastră veneau şi pompierii. Se auzeau, de departe, semnalele gornistului.

Ţipetele de alarmă, tropotul cailor, uruitul roţilor de la sacale pe caldarîm, scara impresionantă, cu manivele şi sîrme întinse, pompa cu aburi, coifurile cu luciri galbene, metalice şi topoarele în bandulieră, gîndul că ei sunt pompieri adevăraţi — mă exaltau...

Deasupra fabricii, cerul era o vîlvătaie. La poartă mişuna o mulţime imensă — umbre profilate pe fondul roşu al luminii cu care flăcările inundau curtea şi strada. Intram, cu pompa şi cu tovarăşii din echipa tatei pînă în apropierea atelierului aprins. Era un zgomot infernal, o întretăiere de glasuri ce nu ştiau ce spun şi de comenzi pe cari nu le mai asculta nimeni. Pompierii încercau să intre pe coridoare şi uşi, lucrătorii luptau să iasă, cu braţele pline de scule şi de materiale. Se împingeau unii în alţii, orbeşte, se călcau, se bruscau — se înjurau.

O forfotă eroică şi ridicolă în acelaşi timp, fără fo-los, fără înţeles şi totuşi logică, fără îndoială în logica acelor momente de panică, de încordare nervoasă şi de anihilare a oricărui efort de reculegere şi de justă apreciere a pericolului.

În acest timp, flăcările se încolăceau pe sub streşini prăbuşeau grinzile în atelier cu zgomot surd, în risipă de scîntei şi spărgeau acoperişul, se ridicau spre cer, alături şi sprintene, se aplecau în voia vîntului, dispăreau o clipă, supte parcă de întuneric şi iar se smulgeau în sus, mai înalte, mai groase, mai sprintene şi mai cotropitoare. Printre ele, zburau porumbeii. Îi vedeam trecînd, zăpăciţi, orbi, nevinovaţi. Flacăra, ca o limbă de reptilă gîngăniile, îi

prindea din zbor şi-i precipita, cu aripile strînse, în jarul ce mistuia acoperişul.

Plîngeam cu pumnii la gură de mila lor.

Nu mă mai interesau pompierii urcînd cu agilitate scările ori spărgînd cu topoarele tabla de pe atelier, nici poruncile date de ofiţer, prin gornistul de lîngă el, pompelor cu aburi şi sacalelor. Ştiam că, la fiecare comandă prin goarnă, sergentul mecanic va răspunde trăgînd o dată, de două sau de mai multe ori, de mînerul fluierului ascuţit, strident. Nu mă mai impresiona, deocamdată, nici strigătul celor de la tulumbe, cari cereau în răstimpuri, cu glasul prelung, speriat, cînd se vedeau înconjuraţi de vîlvătăi: apă, apă, măăă...

Mă obsedau porumbeii, cu zborul frînt în flăcări.

Moartea lor era, pentru mine, cel mai tragic mo-ment, din tot acel haotic şi covîrşitor spectacol al distrugerii.

Plîngeam pentru sufletele albe, trecute prin purgatoriul incendiului şi din nou întraripate pentru zborul din urmă şi cel mai frumos, în limpezimile văzduhului cu drum fără întoarceri...

Tîrziu, în zorile tulburi, lăptoase, murdare de toată oboseala ce ni se lăsa pe pleoape ca un văl, din atelierul incendiat rămîneau numai zidurile afumate, cu gea-murile sparte şi ferestrele smulse din loc, cu acoperişul tot prăbuşit peste maşinile inundate, răsucind în jurul lor curele arse. Mai stăruiau, sub grinzi şi tablă, cuiburi mici de jar, să coloreze vag pustiul dintre ruini. Vedeam, prin golul de ochi orb al ferestrelor, crescînd şi scăzînd pale de lumină roşie.

Parcă obosea şi focul de atîta zburdălnicie de flăcări spre cer, de atîta

mistuire şi de luptă cu valurile de apă ale tulumbelor alimentate de pompa cu aburi şi de pompele de mînă, pe cari le manipulaseră, neobosit, mahalagii şi lucrătorii, sub comanda celor de la echipele particulare de salvare.

Era o delăsare, o destrămare de gînduri, o istovire generală, în pasul rar, mare şi greu — în cizma cu ca- rîmbii peste genunchi — al pompierului, în încovoierea oamenilor ce tîrau după ei tulumbele inutile acum şi în lenea cu care se rostogoleau, din cînd în cînd, ultimele bîrne rămase prinse în ziduri.

Nu mai impresiona nimic.

Plecam spre casă. Pe drum, mă împiedicam şi lune- cam în toate noroaiele, istovit, cu somnul sub pleoape ca o beţie amară şi leşinătoare.

Mă deşteptam după prînz, cu capul greu, fără foame şi fără gust de joacă. Fana mă lăuda că am avut curaj să plec la foc, în rînd cu oamenii mari şi mă întreba cum a fost. Ridicam din umeri, mut, cu privirile usturate de lumină. Tresăream, arar, cu ochii mari în gol şi nu ştiam de ce tresar. Fata mă sîcîia cu întrebări la cari nu era nimic de răspuns. Uitasem tot ce fusese peste noapte. Îmi rămăsese o uruială de motor în urechi şi un gust leşios, de apă murdară şi curele arse, în gură.

Dacă ploua afară, îmi lipeam fruntea fierbinte de geamul rece şi mă uitam, fără să văd, pe maidanul cu basculă, spre bariera cu braţul de lemn, vopsit în roşu şi alb, ridicat ca o ameninţare pentru căruţele ce treceau, mici şi încărcate, pe sub el...

Repetam, deseori: bariera — sonorizînd cuvîntul şi căutîndu-i un înţeles pe care îl ascultam în mine, nelămurit încă în gînd

dar clocotit şi crescut în suflet, ca un neastîmpăr şi ca o presimţire.

Mă obseda şi mă speria uneori, în vis, braţul acela de lemn, ridicat spre cer, imperativ, ca un deget de stă- pîn uriaş, stropit cu sînge. Cînd se lăsa în jos, greu, parcă despărţea două lumi, cu o poruncă mută: pînă aici! Porunca era, deopotrivă, pentru noi, orăşenii din mahalaua cu nume ruşinos şi pentru cei de dincolo de barieră, poporul fără ţară şi fără sărbătoare al ţigăniilor şi al maidanelor fără hotar...

Fata eu nume băieţesc, însă, continua să mă supere cu întrebări.

— Lasă-l în pace — o sfătuia mama — că acum nu mai e bun de nimic, cîteva zile. De ce s-o fi ducînd la foc, dacă-i face rău!

— De ce să-i facă rău — se mira Fana.

— Ştiu eu? Nu-l vezi în ce hal e? Parcă-i scos din coşciug... Acu' nu-i nimic. Stai să-l vezi cînd s-o însera!

Zidurile cenuşii ale atelierelor de la manufactura de tutun Belvedere aveau patru rînduri de ferestre, la depărtare şi în mărime egală. În toate geamurile se aprin- deau becuri, ca un joc în sărituri, de la un etaj la altul şi de la o latură la altă latură — patru brîuri cu stră-luciri mici şi galbene. Globurile mari de la barieră îşi legănau lumina peste linii. La canton suna un clopot, semnalul de închidere a drumului. În necuprinsul triajului agonizau felinarele de la macaze, cu sticle verzi şi roşii sau cu săgeţi albe pe matul vopsit ai uneia din cele patru suprafeţe semnalizatoare.

Uram becurile aprinse ca la o comandă diabolică. Ele chemau noaptea şi vărsau întunericul pe stradă, ca o apă sau ca o pulbere curgînd pe acoperişuri şi picurînd de sub streşini.

Plecam de la geam, prins neaşteptat de un neastîm- păr curios. Mă plimbam prin casă. Îmi venea să fug afară şi-mi era frică să deschid uşa. Cînd mă uitam, atent, la bătrînul din cadră, mi se părea că mişcă buzele. Închideam ochii, să nu-l mai văd, dar monstrul cu capul ţugui şi gura strînsă îmi rămînea, întreg şi viu, sub pleoape. Ţipam: „lasă-mă-n pace!” Încercam să cînt, ca Ivan sau ca Gore şi mi se încleştau fălcile. Tremuram, cu sudoare pe frunte. Ameţeam umblînd repede printre scaune şi în jurul mesei. Deşi bătrînul din fotografie nu mai mă obseda cu clefăitul lui de gură fără dinţi, strigam nu ştiam cui şi de ce: „lasă-mă-n pace!” Fireşte că, afară, lunecau prin băltoace paşi de vedenii, că umbrele se adunau la geamuri, mă priveau prin spărtura perdelelor şi se sfătuiau, în şoapte pe cari numai eu şi vîntul le ascultam.

Mama încerca să mă smulgă din neastîmpăr, să mă ocupe cu ceva, să mă lege de un gînd senin. Ştia întîm- plări cu haz şi poveşti, reînvia — pentru a nu ştiu cîta oară — isprăvile, în adevăr de basm, ale uneia din bunice, haiducă odinioară şi frumuseţe legendară.

Ascultam fără să aud şi întrebam, fără rost, nimicuri cărora, în acele momente de tulburare, le acordam importanţă. Mă pasiona îndeosebi păstorul cu oile şi cîinele lui, pe care mi-l arătase Ivan cizmarul, într-o noapte, în globul luminos al lunii. Dar nu ascultam răspunsul, nu eram în stare să mă concentrez. Nu mai umblam prin casă, acum, şi puţin îmi păsa de umbrele cu şoapte şi de paşii vîntului. Era o linişte aparentă. Mă înviora gîndul că, în lună, e un ciobănaş cu fluier de soc şi cîine miţos, între oi năzdrăvane.

O rugam pe mama să-mi spună povestea cu trei turme de miei şi trei ciobănei, pe care o cînta, în fiecare duminică după masă, tata — ca pe un colind sau ca un descîntec de dragoste şi moarte.

Mă înveseleam brusc — o veselie stridentă, mărturisită în gesturi nestăpînite, dezechilibrate, simptomatice, sub care creştea un sentiment de gol şi de îndepărtare, de apăsare pe umeri, de lunecare şi de pierdere a pămîntului de sub picioare.

Mă întristam tot aşa de repede şi fără rost.

Aşteptam să se întîmple ceva, să năvălească un ins pe uşe cu o veste rea. Mă neliniştеam că tata n-a venit încă de la fabrică. Fluierase pentru încetarea lucrului sau nu? Întrebam, tresăream cu fiecare pas din curte şi fugeam să dau perdeaua la o parte şi să văd cine vine, iar întrebam, ca apoi să tresar din nou şi să fug la fereastră. Mă obseda ideea că s-a întîmplat ceva cu tata — cu el sau cu altcineva, cu un om, cu mai mulţi, într-un atelier sau în toate sălile de maşini industriale.

Dar Puişor apărea în prag, vesel cum nu-mi aduc aminte să fi fost de multe ori, în anii lui puţini şi aspri. Strigam, fericit pînă la lacrămi şi-i săream în braţe, să-l cuprind cu mîinile pe după gît, strîns, topit tot în îmbrăţişare, să-l mîngîi, să-l sărut, să-l trag de păr şi iar să-l sărut. Mă bucuram ca de-o comoară pierdută de mult şi regăsită, pentru că eram sigur că, la fabrică se întîmplase ceva, că tata trecuse — în momentele mele de neastîmpăr şi presimţire — pe lîngă o mare primejdie.

Aveam impresia precisă a morţii ce sta la pîndă, în apropiere...

Văzusem atîţia inşi spînzurînd de copaci sau înecaţi la Ciurel, mutilaţi de tren sau rupţi în bucăţi de curele şi transmisiuni, prin ateliere, că — fără s-o înţeleg sau să încerc s-o cuprind cu gîndul crud — începusem să simt moartea în mine şi în aer, ca o aripă a cărei filfîire numai eu o vedeam, cînd îmi apăsam palmele de pleoape — gest instinctiv de concentrare pe care nu ştiam de la cine îl moştenisem...

Toţi oamenii de la noi din mahala — fie că lucrau la fabrică, fie că erau căruţaşi sau hamali la magaziile imense ale gării ori în triajul plin cu vagoane de marfă — erau la fiecare pas pîndiţi de moarte cruntă, sălbatică, înfricoşătoare: prinşi de vîrtejul maşinilor şi frînţi în bucăţi de cuţite, de nu cumva aruncaţi răsucit şi făcuţi fărîme de plafon, ca de acolo să se prăbuşească, un mototol de cîrpe şi de carne tremurînd încă în ultimul licăr al fiinţei, pe stivele de scînduri ori în mormanele de talaş, atunci cînd nu erau despicaţi de tenderul şi de roţile unei locomotive, ca să rămînă deseori alături de linie, o singură mînă, vînătă, ţipîndu-şi revolta în pumnul strîns, cu toată groaza momentului şi cu toată foamea, pe un codru de pîine — foamea lor, postum protestatară, de cîini ai vieţii.

Alergam să văd un mutilat cu inconştienţa fanatică, robitoare, ce mă smulgea din casă, cînd ardea undeva.

Dar înnoptările, după ce priveam bucăţile de carne împrăştiate pe traverse, erau tot aşa de chinuitoare ca şi înserările ce urmau după un incendiu.

Prima noapte îmi era imposibil să dorm. După fiecare foc, trăiam şi mistuiam în mine spectacolul halucinant al flăcărilor, iar toţi porumbeii arşi înviau şi mi se

adunau pe frunte, gîngurind şi fîlfîind aripile. Mă sculam ţipînd şi fugeam să mă fac mic lîngă tata, tremurînd, vorbind fără şir, cu ochii mari în întuneri-

cul din casă, populat şi el de şerpii vîlvătăilor şi de aripi albe. Dacă, dimpotrivă, se întîmplase în ziua aceea o nenorocire, visam noaptea, fără să dorm, că toate bucăţile de carne se adună laolaltă, că învie mutilatul şi mă strigă pe nume. Plecam alături de el, sărind din traversă în traversă şi glumind. Dar, între o glumă şi alta, la un moment dat, fluiera o locomotivă. Venea spre noi, vijelios, un tren. Fugeam, să nu ne ajungă, dar pămîntul, la rîndu-i, ne fugea de sub picioare şi ne apropia de bestia cu trei ochi aprinşi: unul verde, altul roşu, celălalt alb — de un alb spălăcit, mortuar.

Alergam îngrozit, pînă mă deşteptam, urlînd de spaimă, în braţele tatei — speriat şi el, alături de mama, dar liniştiţi numaidecît, cînd înţelegeau că totul nu a fost decît un vis rău, ducă-se pe pustii locuri.

Mama îmi închina perna şi se culca din nou, fără grije.

Era convinsă că o să mă apere sfînta cruce...

Dar sufletul acela crud, tăvălit prin toată mocirla vieţii, fărîmiţat de toate emoţiile tari, desfigurat de toate măscăriile unui trai comun în mascara unică a casei cu nebuni şi străpezit de aceste nopţi de coşmar şi de sfîşiere, nimeni n-ar mai fi fost în stare să-l apere.

Prea curînd apropiat de adevărul brutal al vieţii, prea devreme prins de aripă, lovit de toate tainele şi sîngerat în toţi mărăcinii necazurilor, sufletul acesta crescuse răsucit şi strîmb, ca un copac cu fruct pădureţ la gust şi otrăvitor.

CAPITOLUL V

Descifrare în palmă şi în vreme

Cu fructul acesta amar în palma întinsă am intrat în lume, prin gangul umed, plin de necazuri şi taine, al casei cu nebuni, copleşit fără să înţeleg, simţind adevărul în mine ca un spin şi murdar de toată murdăria ce mă înconjura.

Mama nu uita să-mi închine perna, cînd mă culcam.

— Fugi la rugăciune, drace! Roagă-te la Dumnezeu, să creşti mare...

Un motiv de întristare, pentru mine şi bătrîni: isprăvisem clasele primare dar nu crescusem mare! Meşterii nu mă primeau în fabrici şi ateliere, să-mi aleg brăţara de aur a unui meşteşug, pentru că eram prea mărunt şi slab.

— Ce să facem cu el? Mai ţine-l un an acasă şi în- doapă-l ca pe curcani, să prindă vlagă...

Tata ofta, trist că trec anii şi rămîn haimana pe drumuri. Mama, însă, nu se descuraja. Era sigură că, pînă la toamna viitoare, o să ajung cît un plop, dacă o să mă rog la icoană.

— Închină-te, să te faci mare, Puişor şi să nu mai visezi urît...

Mă uitam, absent, la îngeri şi sfinţi şi mişcam buzele.

Icoana închipuia în linii, în culori şi slovă necunoscută, o poveste de dincolo de moarte şi din cer.

Fusese împărţită în cinci vămi. Între ele pluteau nori cenuşii, mohorîţi, să aibă îngerii şi mucenicii cu aureolă pe ce să calce.

Prima vamă, inferioară, era împărţită, la rîndu-i în cincisprezece chinuri ale iadului. Păcătoşi şi păcă- toase, în pielea goală, spînzurînd de limbă sau legaţi cu capul în jos, se părpăleau în flăcări. În vama ur- mătoare, de-o parte era învierea din morţi, de alta chinurile tartarului. În mijloc, străjuia un înger cu sabie de foc în mîna stîngă. Răposaţii apăreau zîm- bitori din pămînt, pe lîngă crucile mormintelor. Dar nu dormiseră toţi în umbra crucii. Pe unii îi mîncaseră fiarele. Vor veni şi ei în cer, pentru că o balenă, un crocodil şi un leu se apropiau de arhanghel şi vărsau, din gura deschisă larg, victimele foamei şi sălbăticiei lor. Ce prigoană îi aştepta şi aici? Doi draci prinseseră în lanţ o armată de netrebnici: muritori de rînd, stăpîni atotputernici odinioară şi călugări, femei stricate şi bătrîni cu bărbi încîlcite. Diavolii îi trăgeau spre iadul închipuit ca o mare de flăcări, în care suferă, plîng şi ţipă nevrednicii să vadă lumina paradisiacă. Un tartor îi împungea cu un trident, în timp ce altul se bucura că-l ţine de beregată pe avarul ne- despărţit de punga lui cu aur. Fireşte că, peste oameni şi chinuri, zbura un înger, să aducă mustrări, cu glas de trîmbiţă, pentru sufletele pierdute în acea vale a plîngerilor tîrzii. Un şarpe gros, verde, înfăşurat de la coadă la cap de o panglică pe care nu ştiam ce scrie, se ridica din foc să gonească sfîntul cu goarnă, dar gura lui de smoală aprinsă nu putea să atingă vestmîntul roşu şi albastru al celestului trimis să smulgă, de pe buzele fripte de sete, un gemăt de pocăinţă.

În vama superioară era judecata. O cumpănă, în mijloc, cîntărea faptele bune şi rele. Oricît de mult ar fi tras doi nichiperci

de talgerul cu păcatele muritorului ce aştepta, gol şi pur, virtuţile lui erau mai grele şi omul avea să intre în raiul cu porţile deschise şi împodobite cu crengi înflorite. În calea fericiţilor pe veci, alt înger arunca trandafiri.

Peste toată această întîmplare cu zîmbete şi plîngeri, cu bucurii ce nu vor fi vis şi nenorociri peste cari n-o să se mai aştearnă praful uitării, plutea izbînda crucii, la care veneau să se închine regi în hlamidă şi patriarhi cu cîrje de aur, fecioare în alb şi copii cu ramuri verzi în mîini. Era glorificarea credinţei şi aureolarea lui Isus. Mîntuitorul sta pe un tron luminos, în ultima vamă a văzduhului din icoană, înconjurat de apostoli şi de aripioare cu capete de copil zburînd în jurul lui ca fluturii pe lîngă o floare...

Cînd eram singur acasă, iarna îndeosebi, mă urcam în pat şi mă uitam ore întregi la icoana asta mare, încercînd să înţeleg tot ce văd şi să nu mă sperii de tot ce înţeleg.

Uneori, împărţeam nefericirile şi recompensele celeste, pentru cei din curte, după canonul din poză. Pe Tinca o spînzuram de limbă şi o aruncam în foc. Lenora trebuia să încalece pe capul şarpelui şi să ţipe de frica dracilor. Ivan zbura, înger cu goarnă, pentru că ştia să cînte frumos. Pe Gore îl aruncam în gura crocodilului, iar pe Mădălina o lăsam mîncată de leu, curios să văd dacă bestia cu coamă o să-i înghită şi piciorul de lemn. Tino Stavros pleca în iad fără să mai treacă pe la cumpănă, în timp ce grecoaica şi Tănăsică, de mînă cu mama şi cu Fana, intrau în rai, mîngîiaţi pe obraz de sfîntul portar. Nu ştiam ce să fac cu Paler, cu cei doi ilfoveni şi cu Pascu. Pe hamal, scăpat

printr-o minune din gura crocodilului, îl obligam să se descarce de păcate în faţa judecătorilor. Strigam la înger: „să faci ce vrei, cu el şi cu ţiganca lui”...

Era o joacă de copil. împărţeam omenirea ce mă înconjura, iconar ca oricare altul, în răi şi buni, în victime şi călăi. Acesta a fost întîiul gînd lămurit sub frunte. Îl repetam în fiecare seară, cînd mă rugam: „precum în cer aşa şi pre pămînt”...

Alteori uitam de vecini. Mă cocoţam pe un scaun pus în pat, ca să fiu mai aproape de cer şi de taine şi priveam pierdut, smuls din casa cu nebuni şi din lume, la icoană. Încercam un sentiment de desprindere, de evadare din pantalonii cu brăcinar de sfoară şi din cămaşa în culori lipoveneşti, ca şi cum mă apuca o mînă invizibilă de chică, mă ridica în sus şi mă lăsa, chip şi eu ca oricare altul din poză, pe malul apei din care scoteau capul balenele şi crocodilii, ca să învie din gura lor oamenii mîncaţi cine ştie cînd şi pe ce meleaguri ale vieţii pămîntene. Eram îmbrăcat ca îngerii, zîmbitor ca patriarhii, senin ca sfinţii şi uşor ca aripioarele cu capete blonde de copil, din jurul lui Isus. În zborul lor recunoscusem sufletele albe ale porumbeilor morţi în toate flăcările incendiilor.

Urcam de la o vamă la alta, ca în vis. O auzeam pe Tinca ţipînd în tartar, Fana îmi făcea semn cu mîna, din poarta raiului, să mă apropii, iar Tănăsică se bucura, bătînd din palme şi plîngînd de fericire că nu se înşelase, cînd îi spusese Saftei lui Gore că „o să fie bine peste un an”! Acum era bine pentru el, era frumos, uitase toate umilinţele şi nedreptăţile ofticosului cu catastiv, scrumit, de mult în jurul iadului.

Nu mă apropiam de paradisul ce mă chema prin Fana. Căutam pe altcineva, printre regi cu hlamidă şi cuvioşi, de la un nor la altul, pînă sus, la picioarele lui Isus. Întrebam, umblam neastîmpărat de colo pînă colo, întrebam din nou şi iar plecam, despicînd văzduhul cu zborul meu, pînă la malul unde înviau morţii, în vecinătatea torturilor şi sub fericirile promise ale raiului.

Strigam de acolo, din pragul dintre viaţă şi moarte, spre depărtări şi înălţimi, puternic, cu palmele la gură şi ochii crînceni:

— Unde e Dumnezeu? Îl caut pe Dumnezeu...

Se cutremurau văzduhurile şi mă deşteptam căzînd în pat, rostogol, cu infernul şi cerul peste mine. Nu mă mişcam. Scînceam, cu mîinile încurcate printre picioarele scaunului şi cu icoana apăsată pe umerii mei, ca o piatră de mormînt. Stam aşa pînă intra mama în casă.

— Ce făcuşi, împieliţatule — se speria ea — pliciind palmele şi oprită în prag.

— L-am căutat pe Dumnezeu — urlam de sub cadră şi cioburi de geam, fără lacrămi.

Puica se mira, cu mîna la gură, tristă că are un copil stricător şi buimac din fire, ca mine. O lăsam să se mire şi îmi apăsam lama cuţitului pe frunte, să dau înapoi cucuiul ce mi-l făcuse, în cădere, un colţ al ramei de stejar. Eram furios pe mine, pe icoană, pe mama şi pe tot cerul, cu vămile şi crucile lui victorioase. În prăbuşirea mea din slavă şi în semnul de la frunte vedeam o răzbunare a lui Dumnezeu — pentru că îndrăznisem să-l caut şi să-l strig pe nume.

Mama afirmase un mare adevăr pentru mine: că milostivul se afla pretutindeni. Nu era nevoie să mă caţăr pe scaune şi să intru cu tărtăcuţa prin geamuri, ca să-l găsesc. Am început să-l caut, cum spusese bătrîna, pretutindeni şi s-a întîmplat să-l întîlnesc la noi în curte, într-o zi de iarnă, cu soare mult pe zăpada orbitoare.

În faţa ferestrei de la sală era un copac rămas — ca mine — pipernicit, fiindcă nu-l înviorase soarele primăverilor şi nu-l crescuseră ploile darnice. Numai Mădălina îi turna, la rădăcină, lături.

Vrăbiile se opreau în crengile lui, ciripeau spre mine, vesele şi săreau pe zăpadă, să ciugule firimiturile de pîine pe cari le aruncam, în fiecare zi, după masă. Mă uitam la ele, din casă şi băteam cu degetul în geam, să le dau de veste că le văd şi mă bucur de zburdălnicia lor de bulgăraşi cu aripioare.

Nu ştiu de unde se pripăşise la noi în curte o pisică mare, neagră, ca un duh necurat. O uram pentru că, de cîte ori o întîlneam, se încorda, zburlită, cu botul pe labe, gata să sară pe mine. Miorlăia duşmănos, răsucind şi întinzînd coada stufoasă şi mă fixa cu ochii despicaţi şi crescuţi. Nu puteam să-i suport privirile şi ţipam, cu capul ascuns în palme, pînă venea Ivan, din magazia lui, s-o prindă de gît şi s-o arunce pe casă. O ura şi rusul. Pisica îi furase pîinea de cîteva ori şi-i răsturnase sufertaşul cu mîncare.

Animalul dormea în poala oloagei. Tinca o mîngîia cu un nume de floare. Noi o botezasem, cu o duşmănie egală pentru bestie şi stăpîna ce-i da să mănînce, Gaşperiţa.

În după-amiaza aceea revelatoare de iarnă, ce avea să mă apropie de Dumnezeu, rămăsese o singură vrabie în copac. Zburda din cracă în cracă, se ciugulea sub aripă ori striga spre mine: cip-cirip, ca un rîs nevinovat şi ca o mulţumire că-i aruncasem un miez de pîine. O strigam, la rîndu-mi, prin geam, cu mîngîieri şi o întrebam dacă nu-i e frig afară, prin zăpadă — mică şi fără adăpost cum era. Pasărea îşi tremura aripile, ciripind: nu, nu! Mă înţelesese şi încerca să mă convingă că ei niciodată nu-i e frig.

Dar, în zburdălnicia jocului, pisica a lucit priviri de pradă.

Gaşperiţa se apropiase de pom cu paşii rari, atenţi, imateriali. Cînd am văzut-o am tresărit. Era prea tîrziu ca să mai ies afară, să gonesc duhul negru ce se tîra pe pămînt încet, sigur, cu ochii fascinanţi. Am bătut cu pumnii în fereastră, să sperii vrabia, am strigat la ea să plece, că vine pisica şi-o omoară. Pasărea însă, nu presimţise moartea în apropiere. Se ciugulea sub aripă. Aşa a prins-o animalul în gură, în săritura ce-a făcut-o, ca o vedenie, prin faţa mea.

Nu am chemat pe nimeni, să smulgă prada din ghearele Gaşperiţei. Nici eu nu am ieşit repede afară, să încerc s-o scap.

Încremenisem la geam, fără gînd.

Vrabia plîngea în mine: cip-cirip, mi se ascunse în inimă şi se zbătea, cu aripele deschise: cip-cirip, cu un plîns, ca o dojană, ca un protest. O ascultam, cu o lacrimă prelinsă în bărbie, slab, proptit de zid să nu cad, cu desăvîrşire deprimat. Dacă incendiile şi nenorocirile mă cutremurau, tulburînd şi răsturnînd în mine toate imaginile, scena asta neaşteptată, de o

clipă, cu o pasăre mică şi o mîţă de smoală, mă anesteziase. Înţelegeam, pentru întîia oară, că sunt dureri mai presus de plîns şi de zbucium.

Seara, la masă, am povestit bătrînilor ce se întîm- plase. Întrebasem: „de ce”? Era o întrebare ce mă chinuia, pe care o strigasem în mine, ca să nu aflu un răspuns.

Tata a surîs vag, cu toată limpezimea ochilor în lumina lămpii. A surîs şi m-a mîngîiat pe frunte, îndelung, cu mîna uşoară. Pe el nu-l impresionase isprava Gaşperiţei. Îl îngînduram eu, pentru că: „tare eram bun la inimă şi mult o să sufăr în lume”! Mama, însă, a ţinut să mă convingă, în timp ce aduna firimiturile de pe masă, că nu se petrecuse nimic deosebit. Vrabia era sortită să mănînce musculiţe, pisicile mîncau vrăbii, cîinii omorau pisicile...

— Vorba mamă-ti, Puişor — a oftat tata. Tu nu vezi? Se mănîncă unii pe alţii...

Am întrebat, aplecat peste masă, cu buzele albe;

— De ce?

Nu bănuiam că răspunsul, aşteptat ca o dezlegare în conştiinţă, mă va apropia de cer.

— Pentru că... aşa a lăsat Dumnezeu!

Am bîlbîit, nu mi-aduc aminte ce şi am căzut pe scaun, slab, cu bărbia în piept.

Dumnezeu, pe care-l căutasem în icoană şi-l chemasem în mine, mi se arătase în gheara ce sfîşiase pasărea, îmi vorbise prin gura ce devorase prada mică...

Tîrziu, am ridicat ochii spre icoană, umezi şi am privit-o lung, cu încrîncenare în pumni şi cu părere de rău în suflet, ca pe un vis şi ca pe o jucărie de care trebuia să mă despart pentru totdeauna. Se prăbuşise

ceva în mine şi se căscase un gol — un pustiu în care gîndul era zbor de liliac peste încremeniri de ape sub sălcii şi sub lună. Mă simţeam singur dar crescut, mai puternic, cu o cută adîncă între sprîncene. Cu o încordare de voinţă în smuncitura în sus a capului, ca să-mi descopăr fruntea, aruncînd spre creştet şuviţele de păr ce-mi lunecaseră pe tîmple, am vrut să strig, pentru mama şi pentru gîndul ce mă copleşise: „eu nu mai mă-nchin la icoană!”

Nu ştiu dacă acest prim efort de eliberare a fost prea istovitor pentru plodul de atunci sau dacă, în gîndul ruperii de credinţă, m-a durut, în subconştient, ideea despărţirii de copilăria legănată, atîta vreme, de sufletele albe ale porumbeilor întîlniţi în capetele bu- călate şi blonde din jurul lui Isus şi de sfinţii — toţi la fel şi frumoşi, în vestmintele lor roşii şi albastre: acel roşu apostolic pe care a fost scris să-l întîlnesc, mai tîrziu, fluturînd pe o baricadă...

Adevărul e că am plîns, cu capul căzut pe umărul tatei, nestăpînit.

— Of, că tare eşti prost — se mîhnise mama. Poftim la el ce risipă de lacrimi, pentru un pumnişor de vrabie...!

Tot aşa mă certa Puica şi toamna, cînd mă întorceam acasă plîngînd de mila mărăcinilor şi a scaieţilor cu floarea în puf violet, pe cari-i lăsasem, singuri şi frînţi de vînt, să-i biciuie ploile şi să-i îngroape zăpezile ce aveau să vină, cu viscolul scăpat pe maidane ca un mînz sălbatic. Pentru ea, mărăcinii şi scaieţii erau nişte buruieni şi atîta tot. Se uscau toamna, înviau primăvara, alţii şi tot ei, fără nici un rost. Pentru mine, însă, în serile cînd aşteptam cu Fana alături, sub pod, o minune în care,

rînd pe rînd, tovarăşii de joacă şi de isprăvi se bucurau că nu mai cred, ca să poată rămîne în adăpostul cald de acasă, toate aceste nevrednice uscături şi buruieni, cum le botezase mama, începeau să aibă un suflet, să simtă, să prindă glas şi să mă cheme, să mă roage, să plîngă — un plîns ce numai eu aveam urechi să-l aud — că le las singure, fără apărare în noapte şi în furtună. Parcă-i vedeam cum tremură şi se adună unul lîngă altul, mărăcinii laolaltă cu ciulinii şi scaieţii, mici şi scuturaţi de spaimă, copii şi ei ca mine, uzi, vineţi de frig, scîncind, plesniţi cu biciuşca vîntului peste ochi cînd încercau să se apere de ploaie, dezrădăcinaţi şi daţi peste cap, amestecaţi cu noroiul şi clisa galbenă, de

şuvoaiele de apă ce inundau — scurse pe cele două versante ale dealului cu linia ferată — coclaurile.

Sufletul acesta obidit şi mut, al maidanului, trăia în mine.

Mama filozofase la fel.

— Nu mai plînge, prostu' mamei! Aşa e soarta lor de mărăcini! Scaieţii rămîn pe cîmp, se ofilesc şi putrezesc, rîndunelele pleacă, vrăbiile ciripesc în cuiburi mici, noi ne adăpostim în case. Parcă oamenii nu mor şi nu putrezesc? Pe vrabie cine-o apără, pe noi cine ne plînge...?

— Fiecare: om, pasăre, vierme sau buruiană, orice lighioană, are un noroc scris în frunte. Sau, cum am spus adineauri: o soartă...

Adevărul ce mi-l dezvăluise mama, cu cîteva luni în urmă, în noaptea cu plîns pentru sufletul maidanului zgribulit de frig şi rămas în mine, cu ţepii mărăcinilor înfipţi în carne, mi se limpezise sub frunte abia atunci, în seara aceea de schimbare la faţă, cu ninsoare molcomă, cînd umbra jucăuşe a vrabiei mai stăruia încă prin crengile fragede ale pomişorului, ca un fulg de zăpadă sau ca un licăr.

— Aşa e soarta Mădălinei, să aibă picior de lemn şi să spele rufe la hamali? Care e norocul lui Ivan? Să dreagă papucii Saftei şi să plîngă în fiecare noapte, de mila grecoaicei? Dar soarta grecoaicei? S-o bată simigiul?

Se înnodau întrebările în mine şi nu ştiam cum să le smulg în lumină, cu ce vorbe să le spun. Închisesem ochii, să le simt, să le apropii, să le văd mai limpede. Se despica în mine o amintire şi se desfăcea, miraculoasă, ca o floare japoneză în apă: Safta ţiganca, cu un chiştoc de

ţigare stinsă în colţul gurii, dînd în cărţi şi ghicind în palmă...

Intrase într-o zi cineva la ea, un om cu figura suferindă, veştedă. Nu-l ştia nimeni de unde vine şi cine e. Apăruse, în prag, ca o arătare, înfăşurat într-o pelerină. Toţi ne uitam la el fără să clipim. Necunoscutul s-a apropiat de ţigancă şi a întins mîna, albă, cu degete subţiri.

— Să-mi spui care-i soarta mea!

Vorbise rar, cu un tremur uscat, sec, în glasul ca a părere.

Mă oprisem lîngă mama, cu gîndul la omul în pelerină şi am întrebat, ca o joacă:

— Să-mi spui care-i soarta mea!

Puica a rîs.

— Fugi la naiba, ghibirdici cu nădragii-n vine!

Cum stăruiam cu palma întinsă, aşteptînd banul de aur al norocului pe care şi eu, ca orice buruiană sau lighioană, îl purtam în frunte, mama a surîs — alături de tata — m-a luat în braţe, mi-a suflat în faţă, ca în descîntec şi a făcut: ptiu! cu buzele, ca în deochi.

— Soarta matale, Puişor? Nu ţi-o cunoşti? Să umbli haimana şi să plîngi pentru toţi mărăcinii pămîntului...

Vorbind, Puica îmi răvăşise părul pe frunte, mă sărutase şi mă mîngîiase — glumise...

Singur tata a tresărit, cu o întunecare vremelnică în albastrul ochilor şi a lovit cu palma în gol, de la o tîmplă la alta, ca şi cum ar fi vrut să gonească o vedenie.

— Tu, femeie, de nu ţi-ar fi gura ursitoare!

Hoinar şi să plîng pentru toţi mărăcinii pămîntului..

Mi-am trecut degetele prin părul ciuf şi am îngînat: „bine” — absent, fără întrebare şi fără înţeles în mine, un bine de dincolo de noi şi de casa cu nebuni, spus cu uşurinţa cu care îmi alegeam uneori, din palma întinsă a Fanei, o vişină necoaptă, amară, strepezitoare, ca să-i las, numai ei, cireşile dulci şi cărnoase.

Mi se pare că împlinisem patrusprezece ani.

CAPITOLUL VI

Soarele murise cu mărăcinii şi copilăria

Primăvara intrase pe bariera oraşului ascunsă în pelerina nopţii şi fără veste, cu ploi repezi, să spele copacii şi acoperişurile de albul murdar al zăpezii şi să gonească de pe maidane — în stoluri, cum veniseră, ciorile.

Mama deschisese geamul şi ne trezise din somn.

— Primăvara, Puişor!

— Unde?

Întrebasem buimac, cu visul încă rămas în gene. Mă dezmeticisem tîrziu, şi bătusem cu pumnul mic în zidul tare şi aspru dintre noi şi Mădălina.

— Lenoro, a venit primăvara!

Dar fata cu păpuşi de cîrpă şi plîns de pisică bolnavă nu mi-a răspuns. Ştia oare, Lenora, ce e primăvara? Ea trăise, pînă atunci, laolaltă cu guzganii şi gîndacii, între patru ziduri umede, floare veştedă în igrasia pereţilor. De cînd se mutase spălătoreasă în odaia de alături, fata ei nu trecuse pragul gangului. Cînd încerca să se joace în curte, o usturau ochii de lumină. N-o încercase încă dorul de ducă, nu evadase în imperiul florilor cu puf violet, nu se tăvălise prin iarbă şi nu-şi lipise tîmpla de

pămînt, să-l simtă zvîcnind ca o inimă, nu se scăldase în valurile verzi ale cîmpului, nu se murdărise în praf şi nu se spălase în spuma de la canalul mic, nici nu aşteptase soarele sub pod, tristă că mor mărăcinii şi ciulinii şi veselă că vor învia cînd se vor topi zăpezile şi va sparge Făt-Frumosul maidanelor, carapacea de broască ţestoasă a norilor.

De opt ani, pentru acest fruct al întunericului, încă nu se făcuse primăvară...

Darabana ploii, pe acoperişuri, suna ca un cîntec de izbîndă.

Puişor a scos pumnii pe fereastră, i-a umplut cu apă de la burlan şi m-a stropit, pe frunte şi în sîn.

— Botezul reînvierii, mînzule!

Am spus, pentru tata şi primăvară: „sărumîna”...

Afară era un zvon ca o fugă de pitici cu clopoţei minusculi în ciucurii de la opinci. Ascultam pentru întîia oară pămîntul respirînd adînc, ca un salahor în somn fără vise, în ajun de sărbătoare. Se desfăceau în ploaia caldă bulgării îngheţaţi, ca mugurii şi se înălţa spre cer, din ţărînă şi copaci — prinos adus vraciului stăpîn peste moarte şi renaştere — un neastîmpăr pretutindenesc, în care se împletise mersul ca un fir de paing al gîzelor, cu dansul despletit al sălciilor.

Urca în mine şi în copacul pitic de la geam, viaţa — forţa ce avea să despice în curînd, cu sabia firului de iarbă, piatra.

Mă îmbrăcasem cu pantalonii, să-mi fie mai uşoară fuga pe maidane, cînd s-o lumina şi mă trîntisem peste plapumă, cu palmele sub cap, aşteptînd să răsară soarele.

Cinci luni dorisem, în carcera sălii, sub ochii de spion şi de spaimă ai bătrînului cu gura strînsă ca o pungă, clipa eliberării.

Ştiam sigur că nici Fana nu doarme. Sta la pîndă, cu tumultul primăverii de afară în inimă şi în tîmple. Aştepta soarele, ca mine. Mîine îl vom privi de mînă, răsărind de peste depoul de maşini şi ne vom bucura ca păgînii, ţopăind în jurul focurilor aprinse pe ruinele rampei de vinuri din dosul cazărmilor.

Eram aşa de dornic de evadare că, în imaginaţia mea de atunci, se topeau zăpezile în cîteva ore, se încrucişau poteci printre bălăriile crescute şi înflorite ca prin farmec şi se încălzea apa la stăvilar cu prima rază de soare, lunecată pe strălucirea undelor ca o rîndunică în zbor — să ne putem spăla de toată murdăria celor cinci luni de viaţă moartă.

Visam să trecem de la iarnă la primăvară cu un singur pas, ca la şotron.

Soarele, însă, a uitat să răsară a doua zi. Grămezile de zăpadă rămăseseră în curte, ca în ajun, cu gunoiul în vîrfuri. Ploua mărunt, acum, ca toamna, iar ciorile se strigau pe nume, plutind în burniţa dimineţii ca nişte petice furate de vînt din vitrina unui dricar, smulse de un vîrtej în înălţime şi lăsate apoi să cadă, plutind alene şi în stoluri, peste mahala.

Primăvara ne minţise pentru întîia oară.

Rămăsesem în prag, trist şi mă uitam spre cer, fără gînd.

Fana îngîna în fiecare toamnă, cînd aşteptam singuri sub arcada podului: „să vezi că nu mai răsare soarele!” Îmi rămăsese în amintire glasul ei, ca un cîntec de goarnă după dricul unui soldat prost şi flăcău. Suspinam, cu un ţurţur de gheaţă în

mînă: „să vezi că, primăvara asta, nu răsare soarele pentru noi”...

Sloiul rece mi se topea în palma caldă. Prelinsă printre degete, apa îmi picura pe vîrful piciorului gol, ca lacrămile.

Fana a venit la noi pe la prînz. Se aşezase lîngă mine, pe scăunel, fără cuvînt. Era palidă. Plînsese. Umblase desculţă prin zăpadă şi tremura, strînsă sub broboadă.

Ne împărtăşisem totdeauna gîndul bun şi întristările. Trăisem unul prin altul, chip resfrînt în două oglinzi paralele.

Cînd plecam la ispravă prin grădinile sîrbilor, fata sărea gardul o dată cu mine, ca o umbră şi nu mă lăsa singur, între dulăi şi în mîna paznicilor cu şalvari. Eram mai voinic, mai temerar, dacă o ştiam alături.

Învăţasem să înot dar nu mă tentase niciodată aventura. Cînd am zărit-o pentru prima oară pe Fana, însă, căţărîndu-se pe parapetul stăvilarului, am simţit un zvîcnet ca o poruncă în inimă şi, fără să am timp să mă întreb ce fac, m-am pomenit dus, încins de soare şi de încordare. M-am săltat în vîrfuri şi am sărit, o dată cu, ea, în gol. În cădere, am văzut gîrla răsturnîndu-şi malurile şi urcînd, ca o gură haotică de animal. Apa s-a despicat pe lîngă noi, plesnind ca un bici cu sfîrc de mătase şi m-am dus la fund, ameţit. N-am mai ştiut de mine. M-am trezit plutind pe spate, cu braţele desfăcute, ca o broască izbită cu piatra de la praştie în cap.

Fana mă căutase în adînc, mă prinsese de păr şi mă trăgea la mal.

Mă întinsesem, istovit, în răcoarea înviorătoare a ierbii.

— Nu-i nimic — zîmbise fata, bătîndu-mă pe obraz, repede şi uşor — e bine c-ai avut curaj să sări de pe balustradă. Asta e una la

mînă! A doua oară o să ieşi singur din vîltoare. Aşa-i la început...

Se întorsese lîngă mine, peste cîteva clipe, cu un măr. Înotase pînă dincolo, în livada sîrbilor şi îmi adusese, recompensă că avusesem tăria să înfrunt primejdia de dragul ei, un fruct cărnos, mustind sub pieliţa ca obrazul ei rumen. Trecînd prin apă, Fana îl ţinuse în gură iar mărul păstrase urmele dinţilor.

Muşcasem din el cu o foame în care, pentru întîia oară, mi-am simţit sufletul flămînd.

Recunoscător, i-am întins jumătate din fruct.

— Na, mănîncă, fiin'că m-ai scăpat de la înec. Dacă nu erai tu, acum mă ciuguleau peştişorii şi mă sugeau lipitorile.

Fana a răspuns simplu, scuturînd părul ud pe umeri:

— Nu te lăsam eu la fund! Secam stăvilarul cu gura şi tot te scoteam afară.

Mi-a venit să plîng şi am rîs, lipind mărul de gura ei, ca de un fagur cu miere şi înfulecîndu-l apoi cu o poftă crescută neînţeles în mine. O primă cuminecare în dragoste, visată şi împlinită ca un joc cu o fată, un băiat, un fruct şi o tiflă pentru moartea ce trecuse prin mine şi pe lîngă noi, ca un frig în oase şi ca un nor plutind cu umbra după el, sub soarele pe care numai noi ştiam să-l implorăm, cînd se înclina spre dealul Co- trocenilor, să nu ne fure lumina ce-o adunasem sub pleoape şi în bronzul trupurilor cu neastîmpăr încă neînţeles în sînge.

Cucerisem, prin Fana, faima unui mare curaj (ea singură ştia să mi-l insufle) iar fata răzbuna, prin mine. glumele obraznice ale tovarăşilor de joacă. Haimanalele ne

chemau cu un singur nume pe amîndoi. Numai cu unul din noi se sfătuiau, siguri că răspunsul meu e cuvîntul ei, iar jocul ales de fată era mai dinainte ales de mine.

Cînd se întîmpla, uneori, să plec singur pe maidan, eram stîngaci, plictisit, fără haz. Dacă mă certam cu cineva, un plod din gloată striga la potrivnic: „nu da, că-l doare pe el, aici şi plînge — Fana acasă”! Nu mă îndoiam că, în gluma lui răutăcioasă, e un adevăr. Iarna, cînd eram singur în sală şi trist, eram sigur că fata e tot aşa de singură şi tristă. Plecam, desculţ prin zăpadă şi cu gîtul gol în viscol, să văd ce face. O găseam în magazie, stînd pe butucul de spart lemne, cu fruntea în palme.

Nu o întrebam de ce plînge. Ştiam că iar s-a luat de păr cu Domnica. Era o taină şi în viaţa lor. Fana ridicase numai un colţ al vălului şi se cutremurase. Îmi mărturisise, într-o înserare, venind spre pompă, că surorile sunt nişte scroafe iar „ăla bătrîn” un porc. Se scuturase, ca de un vis urît şi mă rugase să nu-i aduc aminte niciodată de ce-mi spusese şi să n-o întreb, mai ales, de ce e Pascu un spurcat...

O mîngîiam, de cîte ori o găseam amărîtă şi încercam s-o conving să nu se mai amestece în tărîţa oamenilor. Bătrîni ca Pascu, Paler şi Gore erau oameni, iar eu cu Fana copii. Între noi şi cei mari săpasem un hotar prăpăstios. Plozii aveau o lume a lor, trăiau în alt univers. Aşteptam să creştem cu universul în care vom rămîne, totuşi, copii — stăpîni pe maidane, pe viaţa gîzelor, pe spuma caldă a celor două canaluri şi pe adîncul de la stăvilar.

Fără îndoială că, în noaptea aceea cu ploaie repede şi zvon mincinos de primăvară, se întîmplase ceva deosebit cu

Fana. Tremura lîngă mine, cu ochii roşii de plîns şi nesomn, ofta şi-şi apăsa pleoapele, în răstimpuri, cu podul palmelor.

Am întrebat-o şoptit, ca o mîngîiere.

— Scandal cu... ăla bătrîn?

Nu mi-a răspuns.

— Cu Sultana sau Domnica?

Şi-a muşcat buzele, cu un fior de frig în tot corpul şi a tăcut.

— Atunci?

Fata a deslipit buzele tîrziu.

— Mama! A zis că anul ăsta nu mă mai lasă cu tine, pe coclauri...

Un moment, am avut impresia precisă a unei precipitări în gol. Ce farmec ar mai fi păstrat viaţa pentru mine, fără sora mică? Ce bun şi ce frumos ne-ar mai fi rămas pe pămînt, dacă o gură rea de cotoroanţă oloagă ne fura jocurile printre mărăcini? Fana nu mai merge pe maidane şi n-o să mai despice aerul, arc zvîrlit între parapetul stăvilarului şi gîrlă, era — în logica mea de atunci — o veste imposibilă, ceva sinonim cu aiureala lui Coadă, un nebun ce se jura că vede trenul mergînd cu roatele pe cer sau cu gluma fără haz a lui Tănăsică, sluga de la birt, care năvălise într-o seară în curte cu părul vîlvoi, să ne anunţe că Dîmboviţa se plictisise curgînd de la Ciurel spre oraş şi-şi întorsese apele galbene şi tulburi, pe un drum nou, de la canale spre stăvilar.

În definitiv, ce importanţă avea c-o ameninţase bă- trîna pe fată că n-o mai lasă pe maidan? Întorsese sluga cursul gîrlei, numai cu o glumă de prostănac cu urechile clăpăuge? Ridicasem din umeri, zîmbisem şi ne văzusem, mai departe, de joacă şi de necazuri.

— Proastă eşti, Fano, dac-ai plîns tu pentru atîta lucru! Şi ce dacă ţi-a spus coana Tinca, azi noapte, că nu te mai lasă cu mine? Parcă mie nu mi-a spus mama, acum doi ani şi acum un an? În fiecare seară mă ameninţa: dacă mai pleci şi mîine pe coclauri, te omor! A doua zi plecam, seara iar mă ameninţa şi a doua zi iar plecam...

Nu eram convins de ce spun. Aveam impresia că scot cuvintele din buzunare şi le arunc, pe lîngă fată, boabe de porumb, în zăpadă. Le găsisem, întîmplător, la mine dar nu erau ale mele. Nici Fana nu întinsese mîna să le prindă. Simţisem, vorbind, cum creşte îndoiala şi cum acoperă, ca două palme flacăra unei lumînări, alt adevăr: în iarna ce trecuse, murise cineva, în mine şi în sora mică.

— Acum doi ani şi acum un an, Iacove, a fost altceva, că eram copii şi acum e altceva, că a zis mama că nu mai suntem ce am fost acum un an. Eu am avut în fiecare lună un semn, iar iarna asta şi am văzut şi la tine un semn, astă vară, cînd ne scăldam.

Mă roşisem, fără să înţeleg bine ce spune.

— A zis mama, Iacove, că dacă mai umblu cu băieţii pe maidan şi mai stau cu tine, singură, în magazie, îmi scoate lumea ponos că sunt o stricată.

Fata vorbise rar, fără culoare în glas.

— Mama zice că, din iarna asta, sunt fată mare — că tu ai să-ncepi să-mi spui măscări şi să faci, nu mi-a spus ce...

Oloaga era o nebună. O uram pentru tot răul ce-l presimţise clocotind în mine. Încercam s-o conving pe fată, ca să mă pot convinge, că tot ce spusese Tinca era o

minciună. Apăram paradisul cu mărăcini şi isprăvi, pe care mîna slabă şi tremurătoare a bătrînei voia să-l smulgă din noi şi să-l calce sub picioarele lui Pascu. Ce păcat făcusem, să fim goniţi din copilărie ca răufăcătorii? Ce floare de cucută crescuse în noi, fără s-o ştim şi-şi scursese otrava, fără veste, peste oglinda în care sufletele noastre îşi atingeau şi îmbrăţişau aripile? Ce putere ar fi putut să le despartă, ce destin de poveste cu soarele şi luna trebuia să le zvîrle la apus şi răsărit — să fugă apoi unul după altul, în zbor rotund în jurul pămîntului şi să nu se mai întîlnească vreodată? De ce se amestecau cei mari într-o lume ce nu era a lor, de ce încercau să arunce cu noroi peste hotarul pe care noi îl adîncisem, îndărătnic, între un univers şi altul? Adunam în gînd, cuvînt lîngă cuvînt — ca metaniile în şirul lui Tino Stavros — adevărul ce mă hotărîsem să-l strig în auzul tuturor:

— Lăsaţi-ne copilăria! Nu vrem să fim oameni ca Gore, ca simigiul, ca Tinca şi Mădălina picior-de-lemn! Luaţi-o pe Lenora, că ea o să crească rea de gură ca Safta, răpitoare ca Gaşperiţa şi clăpăugă şi proastă ca Tănăsică...

Mă frămîntam în mine dar nu eram în stare să limpezesc un singur gînd sub frunte. Parcă îmi crescuse o aripă din inimă şi atîrna, frîntă, moartă de plumb — peste clocotul lăuntric. Obosisem, în cenuşiul de vreme rea al înserării.

Nu mai ploua. Soarele risipise norii spre Cotroceni şi le stropise dantela cu sînge. Ne uitasem în lumină, prinşi de mînă, ca în fiecare primăvară, dar soarele de acum era ca un ciob de sticlă roşie, rece, departe.

Făt-Frumosul aşteptat de noi murise de astă toamnă, cu mărăcinii, cu iarba, cu jocurile, cu Ciuf-Ciufulici şi copilăria...

CAPITOLUL VII

Moartea îşi fîlfîise aripa aproape

Toată săptămîna plouase. Zăpada, topită pe alocuri, rămăsese prin adăposturi ca nişte petice de rufă murdară. Pe maidanul cu basculă era o baltă cu reflexe de oţel în lumina becurilor ce se legănau aprinse, în fiecare înserare, la canton. În străfundul ei de oglindă se dau peste cap atelierele de la manufactura de tutun.

Descoperisem o taină pe care nu o spusesem încă nimănui.

— Se poate ajunge, cu un singur pas, la cer! Dacă intru acum în apă calc pe acoperişul, vecin cu norii, de la Regie...

Făcusem, atunci, o apropiere între taina ce o lămurisem în luciul metalic al bălţii şi adevărul strigat deseori, în hazul ţaţelor şi cumetrelor din mahala, de nefericitul ce văzuse trenul mergînd răsturnat, cu roatele pe cer.

Tata avea o carte, păstrată cu sfinţenie. Citisem odată în ea că sunt mistere, pe pămînt şi în cer, pe cari numai nebunii şi copiii le pot înţelege...

Ploaia spălase geamurile ţigăncii şi le gătise cu ghivece de muşcată, micsandre şi cerceluşi. Igrasia cojise pereţii şi urcase, în fîşii şi rotogoale, pînă sub acoperiş. Se apropia praznicul opturilor de cocă îndulciţi cu miere. Safta scuturase păturile şi preşurile la poartă, vrăjind: „Martie în casă,

puricii afară!” Era un neastîmpăr surd de viaţă fără culoare.

Mirosea, ca în cimitir, a frunze putrede...

Fana venise în fiecare zi la noi, cu o cusătură. Lucra, stînd lîngă mama şi vorbea serios, ca nevestele, de bani, de necazuri şi vecini. Nu se schimbase sau ne încăpăţînam să credem că nu se schimbase nimic între noi. Norul cu ameninţări trecuse. Rămăsesem copii. Jucam ţintar, închipuiam castele din scîndurele, desenam chipuri şi flori pe geamul aburit ori priveam, cu capetele apropiate, cum plouă, dar cînd eram lăsaţi, pentru cîteva clipe, singuri în casă, uitam de joacă şi tăceam, cu ochii în pămînt şi cu un sentiment nelămurit în inimi, de apropiere şi de înstreinare în acelaşi timp. Ne simţeam spionaţi, aveam impresia că ne privesc, de pretutindeni, ochi despicaţi de Gaşperiţă. Cum se întorcea mama de afară respiram învioraţi şi ne regăseam voia bună şi jocul.

Noaptea visam că Puica se plimbă cu Fana printr-o grădină, amîndouă frumoase şi cucoane ca Salomia lui Hagiu şi mă deşteptam dimineaţa surîzător. Visul acesta mă cuminţise şi mă apropiase de bătrînă cu un suflet de căprioară şi de slugă supusă. Scuturam preşurile şi măturam prin casă, spălam vasele şi despicam un munte de lemne, să aibă pentru o lună la îndemînă.

Mama se uita la mine ca la o minune.

— Ce-o fi hărnicia asta pe matale, Puişor?

O adoram pentru că vorbea frumos cu Fana şi se plimba cu ea prin grădina din visul meu dar nu-i spuneam de ce-o ador! Mi-era frică să nu rîdă de mine...

Îi sărutam mîna, mut, cucernic aproape.

Într-o seară, a fost sărbătoare mare pentru noi. Tata se întorsese mai devreme

de la fabrică. Era bărbierit proaspăt şi-i juca lumina ape-ape, în părul uns cu pomadă şi lins spre tîmplă. Întinerise parcă. Nu mai era trist. Zîmbea, mîngîia pisica şi avea gust de taifas. Mamei îi zicea, ca în zile bune: „Puico dragă”. Cu mine se juca făcînd paşi cu două degete pe masă şi mormăind: „vine goanga la băiatu”...

Mă uitam la el cu ochii umezi, pierdut.

Tata era vesel!

Eram aşa de surprins şi de fericit, că abia mi-am stăpînit plînsul.

Mama se aşezase pe un scaun, în faţa lui şi-i mîn- gîia mîna, vorbindu-i blînd, înţelegător, ca o bunică răs- făţînd zburdălnicia unui nepot.

— Ia spune matale, Puişor-mare, ai fost la cinste cu prietenii?

A răspuns docil.

— Fost.

— A mîncat Puişor ceva?

— Nu.

— Să-i dea lui Puica să mănînce?

— Mîncăm cu toată familia şi-l chemăm şi pe rus la masă, că-i om cumsecade şi n-are pe nimeni în lume?

Ivan lepădase şorţul albastru de cizmar, îşi pieptă- nase barba şi părul, se încălţase cu cizmele roşii şi îmbrăcase o rubaşcă albastră. Pe tata l-a îmbrăţişat, mamei i-a sărutat mîna şi i-a dus-o apoi la frunte.

— Gospodinule, te rugăm să mănînci cu noi. Am o veste bună, pentru nevastă şi pentru dumneata, că eşti un om întreg. M-au avansat, fraţilor! După zece ani de muncă, mi-au mărit leafa! Sîmbăta asta am luat trei lei mai mult. Adică o băncuţă pe zi. E ceva! Tot recunosc ei, boierii, munca! Numai să ai noroc să trăieşti pînă îşi aduc aminte de tine...

Puica a şters o lacrimă, furiş, cu un colţ al şorţului. Ivan l-a îmbrăţişat încă o dată pe tata, care a făcut trei cruci mari spre icoană, implorînd mila cerului pentru munca şi viaţa săracilor cu samarul necazurilor în spinare.

Mă miram, deseori, cum poate un om aşa voinic, ca rusul, să fie blînd şi prietenos cu copiii şi cîinii. Stăpîn şi slugă în cizmăria lui cît o coaje de nucă, se aşeza la masa cu scule cînd pleca Puişor la fabrică şi lăsa lucrul cînd fluiera ora şase. Trăiau în el, cu drepturi şi îndatoriri egale, patronul şi lucrătorul. Dimineaţa, mai înainte de a începe munca şi în ceasul de odihnă de la prînz, Ivan citea, încovoiat pe scaunul mic şi rotund, într-un ceaslov greu, cu paginile galbene şi slovă fără înţeles pentru mine. Seara se spăla, îmbrăca rubaşca aibastră şi pleca pe maidanul cu basculă. Îl aşteptau plozii din mahala şi dulăii. În republica lor mică şi gălă-gioasă, „nenea rusu”, era judecător, duhovnic, general şi tovarăş de joacă.

Ivan sta pe iarbă, iar copiii se adunau roată în ju- rul lui. Certurile şi neînţelegerile dintre micii supuşi erau spuse şi dovedite uneori cu martori. Mitiţă îl înjurase pe Gioală, Popîndăiu îi furase zmeul lui Savu iar Niculăiţă îi strigase lui Robu că e ciung şi are mamă beţivă. Rusul asculta şi da pedepse: Mitiţă să se ducă într-un picior pînă la barieră, Popîndău să oprească primul om ce va trece pe stradă şi să-i spună: „nene, azi am furat şi te rog să mă ierţi, că altă dată n-am să mai fac!” Isprava lui Niculăiţă era prea urîtă ca să poată fi spălată printr-o ispăşire oarecare. Era necesară o mustrare aspră. Cîrpaciul se uita în gol şi vorbea blînd, pentru cel

vinovat şi pentru toţi ceilalţi, de oamenii necăjiţi. Ştia întîmplări cu mame ce se sacrificau pen-tru odrasle şi cu orfani rămaşi fără sprijin şi fără mîngîiere în lume. Avea un glas muzical, convingător, pătrunzător. Din fiecare pildă scotea un adevăr, un în- văţămînt, un sfat bun, o dojană pentru vinovat şi un omagial pentru copilul ciung al beţivei. Niculăiţă şi Robu, în cele din urmă, se luau în braţe, se sărutau şi se împăcau.

După fapta bună şi pravoslavnică a împăcării, victime, vinovaţi şi judecător se ospătau la fel, cu covrigi şi corăbioare.

Jocurile pe cari le învăţaseră plozii de la Ivan aveau, de multe ori, un tîlc surprinzător. Rusul povestea scene biblice sau de legendă slavă, le explica pe înţelesul tuturor şi încerca apoi să-i facă pe ascultători să le trăiască aievea. Maidanul cu basculă era cînd drum al Ierusalimului, cînd cetate cu faimă, în necuprinsul alb al zărilor siberiene. Robu îl închipuia întotdeauna pe Isus, Niculăiţă îl încarna conştiincios pe Iuda, iar Mitiţă începuse să se creadă han-tătar. Fată de împărat. Fana sta în genunchi într-un cerc tras cu o surcică pe pămînt (cercul închipuind, fireşte, turnul în care o închisese dihania cu un ochi în frunte) şi-l aştepta pe Popîndău-Făt-Frumos s-o scape.

Repetau jocul pînă învăţau actorii replicile pe dinafară şi se fixau asupra acţiunii.

Războinicii avea arcuri de sfoară şi scuturi de carton şi de tinichea. Uneori se împodobeau cu pene de găină şi coifuri de jurnal.

Urmau, epilogal, tumbele cîinilor şi alergările mixte. Patrupezii, întotdeauna

victorioşi, cîştigau — premiu binemeritat — oase cumpărate de la măcelăria de pe calea Plevnei.

— Vai de mine, gospodin Ivan, se mirase odată Safta, nu fără dojană în glas, văzîndu-l intrînd în curte cu toţi copiii şi cîinii din mahala după el — lasă-i ia dracu de plozi şi vino, soro, să stai de vorbă cu Gore şi cu Paler, cînd n-ai treabă. O curte de chiriaşi şi dumneata, om în toată firea, în loc să joci un tabinet cu noi sau să stai la o parolă cu altcineva, te hîrjoneşti cu puştii de pe maidane. Zău că nu se face asta, gospodine! La urma urmei, ce, noi avem ciumă sau suntem aşa de proşti că nu merităm o cinste ca asta? Să ştii că dînsu-al meu e supărat! A zis că: „poftim, fă, şi rusu face pe scorţosu, ca unguru de Bela”...

Adevărul e că Ivan nu se amestecase niciodată în certurile şi intrigile din viaţa vecinilor. Se izolase în magazia lui, ca un pustnic pe o insulă înconjurată de o apă cu miasme.

Trăia cu gîndurile şi cu tainele lui — taine ce nu le aflase încă nimeni.

Se zvonise că rusul a fost revoluţionar. Cuvîntul, spus în şoaptă de cineva, îi cutremurase de spaimă pe chiriaşii din casa cu nebuni şi le clănţănise dinţii. Spaima a crescut, cînd s-a aflat că Ivan fugise din ţara lui ca să scape de spînzurătoare. Mahalagii se uitau la el cu frică şi curiozitate, ca la un animal de circ, scos — pentru reclamă — la plimbare, pe străzi.

Salomia ne asigurase că rusul e mare cărturar şi fecior de boier moscovit.

Pe Safta, însă, nu o impresionau nobleţea cîrpaciului. Ţiganca se revoltase, deseori, că un meşter-papuc, ca el, se spală în fiecare seară pe picioare.

Ivan nu clefăia la masă, ca Paler şi nu-şi sugea mustaţa, după ce bea apă, ca Gore. Mînca din sufertaş, tăcut, cu şervetul pe genunchi şi tăia carnea cu un cuţitaş strălucitor, luat de acasă şi purtat prin toate oraşele pe cari le colindase.

Se degaja, din toată făptura lui uriaşă, o bunătate apostolică şi o cuminţenie de fată palidă şi blondă. Te simţeai obligat să ai încredere în el şi să ţi-l faci duhovnic. Îl respectai pentru că-l iubeai — o dragoste din dragostea lui deplină, atotcuprinzătoare.

Cînd stam lîngă el şi eram murdar pe mîini, mi le ascundeam repede la spate, ruşinat şi plecam să mă spăl.

Mă uitam la Ivan, ca odinioară la icoană, cu un sentiment de desprindere din mine şi de dăruire.

După-masă, rusul a povestit întîmplări din ţara lui. Mosafirul luptase şi suferise pentru „ăminire”, visase o viaţă liberă şi o repartizare egală a bunurilor şi a în-datoririlor. În Rusia erau milioane de asupriţi şi cîţiva stăpîni. Robii se moşteneau, ca pămînturile, banii şi titlurile de nobleţe. Tatăl său avea nenumărate sate cu mujici. Ivan îl rugase să-i elibereze şi — pentru că bătrî- nul nu-l ascultase — plecase de acasă. Renunţase la avere şi colindase tot imperiul rusienesc, cu toiagul în mînă, să vadă, să asculte, să înţeleagă, să se împărtăşească din durerea tuturor şi să limpezească în el marele adevăr al vieţii şi nefericirii umane.

După anii de vagabondaj şi de umilire, trecuse frontiera în Finlanda, să-l asculte pe Vladimir Ilici Ulianov şi se întorsese în Rusia, să aprindă, cu tovarăşii bolşevici, torţele răzvrătirii. Revoluţia fusese repede

şi sîn- geros înnăbuşită iar Ivan fugise peste hotar, să ducă în lume cuvîntul lui de ură împotriva ţarului şi de scîrbă pentru menşevicii pe cari cizmarul cu mîini subţiri şi albe îi învinuia de trădare a cauzei comune.

Se stabilise în România, să se simtă cît mai aproape de ţara cu milioane de robi şi de oraşul cu turle de aur, în a cărui strălucire se născuse şi crescuse, ca florile scumpe în seră, la adăpost de necazuri dar şi departe de adevărul pur din parabolele şi din sacrificiul lui Isus.

Ivan ne rugase să credem că nu plecase din Rusia de frica ştreangului! Moartea nu era o spaimă, pentru un om ca el. Prin fuga lui ţinuse numai să protesteze împotriva ideii că un om — cu sau fără coroană pe cap, ţar sau simplu guvernator — poate să aibă dreptul să condamne şi să ucidă un soldat al libertăţii.

Nimeni nu-i stăpîn pe viaţă! Dimpotrivă, ea e singurul împărat al lumii, pentru că vine de la cer...

Vorbind, rusul nu adîncise o cută pe figură şi nu se mişcase. Clocotul era lăuntric, iar energia cu care enunţase adevărul acesta ne încremenise pe scaune. În clipa aceea mi-am dat seama de adevărata forţă închisă şi stăpînită în el.

— Nimeni nu-i stăpîn pe viaţă...

M-am înfiorat şi am privit spre tata, lung, încercînd să-i fur gîndul. Bătrînul fuma, cu bărbia în palmă şi se uita la mosafir, cu un zîmbet trist pe figură.

Ivan mai spusese odată şi numai pentru Puişor, aceste cuvinte mîntuietoare.

Mă trezisem, într-o noapte, din somn. Mi s-a părut că aud şoapte afară şi m-am dat repede jos din pat, să văd cine e în curte.

Era o noapte senină, cu lună mare şi strălucitoare. Lumina se revărsa pe acoperişuri, ca apa şi se aduna, prelins, pe geamuri.

Ivan şi tata stau pe scăunele, cu umbrele alături şi egale pe zid. M-am făcut mic, lîngă prag şi i-am ascultat.

— Nu poate spune ămu: asta viaţă de la mine cum un rublă pe care arunc la drum! Tu nu poate zice la viaţă ***„paşol”.*** Dacă zice viaţa la tine ***paşol,*** atunci bun, murim. Dacă nu zice, atunci ***haraşo,*** trăim. Ce este tu şi Ivan şi Gore? Pfu, nimic — ***nicevo...*** Viaţa care e la mine şi la tine, pentru noi şi nu avere al ***nostăr,*** asta nu ştii nimeni ce este!

— Aşa o fi, gospodin — oftase Puişor — da’ vezi că vine o vreme cînd îţi dai seama că toată truda ta e zadarnică, fără folos, fără rost — că te încrîncenezi în jug, azi ca ieri şi mîine ca acum un an, ca să tragi o brazdă în care nici o sămînţă n-a prins şi n-o să prindă. Mergi pe un drum şi nu duce nicăiri şi te trezeşti, într-o bună zi, plictisit şi singur, obosit de tine şi de lume şi de soare! Vezi, gospodin? Asta e boala mea: mi-a obosit sufletul...

În noaptea aceea am apropiat, pentru întîia oară, taina de la noi din casă.

Aflasem de ce ofta mama.

Înţelesesem mai ales pentru ce, de cîte ori mă despărţeam de tata, dimineaţa, la poarta fabricii, îmi venea să plîng şi aveam presimţirea că n-am să-l mai văd.

La masă, mama servise alt rînd de cafele, iar Ivan cînta, încet, ca o scuturare de clopoţei în iarnă. Puişor asculta nemişcat, cu acelaşi zîmbet trist pe figură, ca în clipa cînd spusese rusul că nimeni nu-i stăpîn pe viaţă.

Am simţit, cum mă uitam la el, că-l pierd, că începe să se destrame, să se clatine, ca un copac cu o bună parte din rădăcini desprinse din pămînt.

L-am prins de gît, cu spaimă, cu dragoste — să-l păstrez lîngă mine, aproape, strîns, al meu!

Tata mi-a luat capul în palme şi m-a privit în adîn- cul ochilor, îndelung, parcă înţelegînd gîndul ce mă fră- mîntase.

— Ce-i piticule, cu matale?

Cum nu ştiam ce să-i răspund şi pentru că n-am găsit un cuvînt mai frumos, mai cuprinzător şi mai muzical, am rîs cu genele pline de lacrămi şi l-am mîngîiat.

— ***Nicevo,*** bunule, ***nicevo...***

CAPITOLUL VIII

Gura lumii numai pămîntul...

Prima zi senină schimbase casa cu nebuni în hală de vechituri.

Se anunţase timp frumos din ajun. Safta, care ştia să vadă semne şi să descifreze destine în cafea şi în palmă, era tot aşa de inspirată cititoare în stele, în forma şi culoarea norilor şi în sîngeriul amurgului. De cu seară, ţiganca se uitase, cu mîna streaşină la frunte, în soare şi după o clipă de scrutare a zării şi de cumpănire a da- telor cosmice culese, şi-a despicat gura în surîs competent.

— Soro, mîine-i vreme bună!

Gospodinele se culcaseră tîrziu şi dormiseră pe sponci, cu gîndul la munca de a doua zi. Mama se sculase în zori, smulgînd plapuma de pe mine. Mormăisem şi mă întorsesem cu faţa la perete dar mi-

au fugit pernele de sub cap, una după alta. N-am deschis ochii pînă nu m-am pomenit, cu şoldul gol, pe scîndurile aspre ale patului. Scîncisem, înciudat şi trecusem în camera bătrînilor, să mă culc în aşternutul lor. Încăperea era goală. Tremuram pleoapele, încă buimac de somn, neînţelegînd bine ce se întîmplase.

— Ce-i asta?

Puica a rîs, şi-a umplut palma cu apă şi m-a stropit

— Curăţenie generală, Puişor, ca la cazarmă...

Abia acum am priceput. Mi-au trecut imagini prin amintire, fugar: soarele în amurg, norii, Safta cu mîna la frunte...

Ţiganca, aşadar, era vinovată că nu mă lăsa mama să dorm.

— S-o ia dracu de baragladină!

Am căscat şi m-am întins, ca feciorul din ţara leneşilor proverbiali. Nu vream să renunţ la odihna dulce a dimineţii. Am căutat, prin casă, un preş şi am plecat, cu el tîrîş după mine, măturînd praful şi răsturnînd maldărele de perne, să mă culc în curte.

În prag m-am întîlnit cu Fana.

— Ai făcut ochişori, lene de paisprezece ani?

Am tresărit, cu neastîmpăr în inimă.

Fata era îmbujorată de muncă şi de răcoare.

Cămaşa descoperise umărul rotund şi ascunsese, sub înfiorarea mîinii, un mugur roz ca o promisiune şi ca un strigăt mic. Niciodată nu avusesem o impresie mai învăluitoare de prospeţime.

Pentru întîia oară am înţeles că sora mică e frumoasă, o frumuseţe cum nu o simţisem pînă atunci. Am vrut să îngîn ceva şi mi-au

clănţănit dinţii. Fără să-mi iau ochii de la ea, am ridicat preşul şi mi-am ascuns goliciunea pulpelor, peste cămaşa ce-mi rămăsese ruşinos de scurtă.

— Să-i facă lui Puica de mîncare?

Fana întrebase cu glasul mamei, blînd şi plin de răsfăţ, ca în seara cînd se întorsese tata cu chef de la cîrciumă. Am fost aşa de surprins că-i recunosc glasul întinerit pe buzele fetei şi aşa de bucuros, că n-am ştiut ce să răspund. Mi-am strîns repede brăcinarul pantalonilor peste mijloc şi prins fără veste de hărnicie, am început să car lucrurile afară, să bat pernele cu pumnii, să mă dau peste cap pe saltele şi să le scutur, voinic şi neobosit, cu nuiaua.

Puica s-a uitat la mine, lung, şi a zîmbit.

— Dragoste mică, să vii mai des pe la noi, că-mi faci băiatu înger nu altceva!

Fana, cu cîteva fire de ceai luate în puica degetelor, lîngă maşina de spirt, a rîs şi şi-a tremurat buclele — mai negre pe albul cămăşii.

Necăjit că mama înţelesese de ce eram vesel şi harnic, am căutat o pietricică pe jos şi am zvîrlit-o în sus, cu putere, ca o veste trimisă stolului de vrăbii din plopi şi înălţimilor.

În curte nu mai aveai loc să calci de hodoroage şi boarfe. Stînd greceşte pe un mindir, cu cărnurile răs- frînte şi încă tari, Safta căuta ploşniţele din cadre, cu un ac de păr. În răstimpuri, îşi răsucea gîtul şi se uita, numai cu un ochi, ca o gîscă, spre discul solar. O înfierbîntase. După ploşniţele din tablia patului plecase şi Mădălina picior-de-lemn, cu o pană de găină într-o mînă şi bidonul de petrol în alta.

Pascu o împinsese pe Tinca, pe rotile, la soare. Oloaga rezemase capul pe spătarul sicriului ei călător, bolborosind ocări în gura fără dinţi. Fana scosese tot din odăi, spălase scîndurile şi aştepta să se usuce. Domnica şi Sultana, cari veniseră acasă cînd se lumina, se culcaseră numai în cămăşi, lîngă căruciorul mamei, răsturnate neruşinat pe saltele. În trecere, Fana le învelise de cîteva ori cu plapuma, dar surorile, amîndouă cu aceeaşi mişcare, îndoind un picior pînă ajungeau cu genunchiul aproape de bărbie şi ridicînd marginea învelitoarei cu talpa, se dezveleau din nou, să le încingă razele pulpele albe şi sînii plini, răsărind prin gura cămăşii — neastîmpăraţi — ca patru capete de hulub.

Ilfovenii de la simigerie se aşezaseră pe scăunele, lîngă zid şi se uitau la ele pe sub sprîncene, glumind şi scuipînd des.

Pascu se trîntise într-o rînă, pe un colţ de aşternut şi-şi gîdila fetele, cu un pai smuls din mătură, pe la ochi, prin urechi şi în jurul sînilor. Surorile chihoteau ca un nechezat şi se apărau de mîna ce nu le lăsa să doarmă. În zbatere, le lunecau cămăşile în sus.

Ilfovenii rîdeau, cu ochii din ce în ce mai aprinşi.

Oloaga împrumutase o figură candidă şi nu vedea ce se întîmplă. Safta, însă, văzuse. Strînsese gura, cu scîrbă şi făcuse semn spre noi. Mama a ridicat din umeri şi a tăcut, dar Mădălina picior-de-lemn nu s-a stăpînit. Tinca o auzise ocărind. Păruiala era inevita-bilă.

— Ce, fă — a strigat mumia la spălătoreasă — ţi-ai scos păducherniţa la mezat şi n-ai loc de alţii?

Unguroaica a răspuns crunt, cu o înjurătură de cazarmă şi cu ameninţări de profanare a mormîntului în care avea să doarmă în curînd, fără vis, oloaga. Fana, însă, nu i-a mai sărit în spinare ca altădată. Surorile aşteptaseră zadarnic, de la ea, semnalul scandalului. Fata se ascunsese în magazia de lemne. Nu mai voia să se amestece în cearta celor mari, mai ales într-o împrejurare ce mă convinsese şi pe mine că tovarăşa de joacă avusese dreptate să spună, în spovedania ce mi-o făcuse odinioară, că „Sultana şi Domnica sunt nişte scroafe, iar ăla bătrîn un porc”...

— Tare mi-ar pare bine să le tragă unguroaica de păr pe amîndouă! Numai scîrba aia de Sultana e de vină...

Cearta între Tinca şi Mădălina ar fi ţinut pînă la prînz. Tănăsică era bolnav, Ivan plecase în oraş să cumpere material. Nu avea cine să le scalde ca pe paparude, nici cine să le învineţească spinările cu latul curelei. Fetele de la bordel renunţaseră la gîdilăturile lui Pascu. Se ridicaseră în genunchi, cu pumnii în şolduri şi-o ocă- rau pe vecină, ţinînd ison măscărilor ţipate de oloagă şi ilustrîndu-le cu gesturi şi dezveliri. Ilfovenii se răsturnau pe scăunele rîzînd şi urlau ca sălbaticii, de cîte ori una din surori găsea o atitudine mai expresivă. Spălătoreasă nu se da învinsă, mai ales că intrase în luptă şi Lenora, cu ţipete mici, cu sudălmi şi cu atitudini mult mai expresive.

Fata spălătoresei se închipuia băiat şi îşi chinuia trupul uscat, deşirat, diform aproape, într-o ritmică de un grotesc strigător.

Era un vacarm înspăimîntător. Nu se mai înţelegea nimic, nu se mai deosebeau glasurile, iar cuvintele pierduseră orice

înţeles. Cinci capete desfigurate de ură căscau guri la fel de murdare şi se împroşcau cu blesteme şi ocări. Nu mai aveau voci omeneşti. Parcă se certau cu sticle pe cari le aruncau ele la unii la alţii şi le spărgeau de ziduri sau cu bolovani în geamuri.

Se dusese veste că iar e scandal în casa cu nebuni şi se adunase toată mahalaua la poartă. Copiii se urcaseră pe gardul dinspre maidanul cu basculă ori se uitau printre şipci, chihotind şi încurajînd-o pe Lenora cu alte măscări.

Safta, care căutase pînă acum, cu o linişte revoltătoare, ploşniţele din cadre, surdă şi oarbă în masca- rada ce ţinuse aproape două ore, a şters fără grabă acul de păr cu poala cămăşii, de sîngele păduchilor de lemn ucişi, s-a sculat în picioare, s-a frînt o dată de mijloc, să-şi îndrepte şira spinării (că se cocoşase sco- bind cuiburile şi urmărind lighioanele ce-i muşcaseră toată iarna somnul şi-i supseseră sîngele gros) şi i-a făcut semn Mădălinei, calmă, să tacă.

Ţigancă născută şi crescută în şatră, meşteră în certuri, mai păstrînd încă în amintire şi în neastîmpărul moştenit al sîngelui, sălbăticia încăierărilor de odinioară, cu plozii prinşi de picior, smulşi din copaia de sub coviltirul de rogojină şi izbiţi cu sete în capul potrivnicului. Safta s-a amestecat, în cearta dintre spălătoreasă şi oloagă, la timp şi cu tact.

— Mai tăceţi, soro, că mi s-a-ngroşat obrazul ca to- valul, ascultîndu-vă ocările şi văzîndu-vă măscările! Sul- tănico maică, eşti fată mare, soro şi sade rău, drăguţo, domnişoară cum te afli, să spui şi să faci ce nu se cade, în văzul tuturor. Coană Tinco, e

mai mare batjocura, femeie bătrînă, să-ţi spurci gura cu sudălmi şi blesteme.

Safta ştia că scandalul nu va rămîne fără urmări. Pentru ochii şi pentru gura lumii, ţiganca intrase în arenă cu un crin în mînă. Aşadar, după ceartă, putea să facă dovadă, cu martori, că încercase să împace lucrurile, că vorbise frumos cu duşmancele. N-o să poată nimeni s-o acuze. Dimpotrivă, toţi au să vadă în ea o victimă. De fapt, aştepta de mult timp un prilej de răfuială cu fetele oloagei. Aflase că Domnica şi îndeosebi Sultana o vorbiseră de rău, prin vecini, că a fost întinzătură cu garoafă la ureche şi umbla cu taraful de lăutari după ea, din cîrciumă în cîrciumă, pînă a căzut ca o pacoste în cîrca lui Gore, pe care-l duce de nas ca pe un prost.

Surprinse un moment de neaşteptata dojană a vecinei, oloaga şi fetele amîndouă nu au răspuns. Scandalul, poate, s-ar fi oprit, pînă una-alta, şi mocnit, la replica fostei cîntăreţe, iar răfuiala s-ar fi amînat, pen-tru cîteva zile, dacă Pascu nu s-ar fi simţit brusc dator să-şi apere familia şi destul de voinic ca s-o înfrunte pe ţigancă. Pricoliciul a zvîcnit în sus, ca un muţunache cu arc, de după căruciorul nevestei şi agitînd braţele ca un vasilache cu talgere în palmă şi clopoţel în vîrful scufei cu moţ, a ţipat subţire — în hazul copiilor de pe gard:

— Baldîro, ce te amesteci unde nu-ţi fierbe oala?

Safta s-a încruntat o clipă, la rîndu-i surprinsă de lovitura asta neaşteptată, dar s-a înseninat la comandă şi a făcut un semn spre noi şi gloata de la poartă şi de pe gard. Semnul a fost înţeles. Eram martori, auzisem că Pascu-i zisese baldîră — ea vorbise frumos, şi el o insultase! Prin

urmare, era datoare să răspundă la provocare şi să se apere energic.

Pitorească şi drastică, replica ţigăncii i-a gonit pe cei doi ilfoveni, roşii de ruşine pînă în sfîrcul urechi-lor, în simigerie şi le-a ascuns pe surori sub plapuma trasă repede peste cap. În imaginaţia ei de şatră, ocărind, Safta închipuia atitudini aşa de groteşti pentru Sultana şi Domnica şi-l obliga pe bătrîn să oficieze cu ele ceremonialuri erotice aşa de scîrnave, că Fana s-a scuturat, lîngă mine, ca după o lingură cu medicament amar, iar eu am avut impresia că-mi aruncă în faţă, cineva, un pumn de ţărînă. Parcă mi se lipise praful pe gingii şi ronţăiam pietricelele în măsele.

Oloaga, al cărei vocabular ajunsese de pomină, de astă dată n-a mai avut cu ce să răspundă. Vecina a redus-o la tăcere. Oricum, replica finală nu fusese spusă. Mahalaua de la poartă o aştepta, nerăbdătoare, tălăzuind. Ştia oricine că acest ultim strop, în paharul plin, dezlănţuia furtuna şi urma păruiala, cu mascarada trupurilor goale tăvălite pe jos.

Spectacolul nu era rar în casa cu nebuni, dar niciodată nu promisese să fie aşa de interesant — mai ales pentru haimanalele cu năravul să stea mult cu mîna în buzunarul spart al pantalonilor.

Din fericire, Ivan s-a întors la timp din oraş. Rusul aruncase sulul de talpă de pe umăr şi, oprit între boarfe şi hodoroage, încerca să afle ce se întîmplase, mutînd priviri cînd scrutătoare, cînd întrebătoare, de la ţigancă la oloagă şi de la Pascu la lumea dimprejur. Dar — ca odinioară Mădălina şi Sultana, în faţa lui Tănăsică — Safta şi Tinca s-au simţit egal de vinovate şi

— complice la moment — l-au asigurat pe cizmar că nu a fost nimic serios.

Mahalaua plecase deziluzionată.

Duşmancele îşi întinseseră mîna, să scape de un inamic comun, dar nu se împăcaseră. Dimpotrivă, ura pe care o păruială ca oricare alta ar fi domolit-o pentru mult timp, era natural acum să crească şi să caute, pe altă cale, poate mai periculoasă pentru beligerante şi pentru liniştea vecinilor, un motiv de răzbunare.

Femeile renunţaseră la palme şi pumni, dar le rămăsese o altă armă, mult mai uşor de mînuit şi mai la îndemînă: intriga...

Safta nici n-a avut răbdare să termine scuturatul, îşi lăsase lucrurile întinse în bătătură şi plecase cu colindul pe la uşile vecinilor.

— Văzuşi, soro, nebunele? Mi-aprinsei paie-n cap cu stricatele...

Clocotea de neastîmpăr şi revoltă, ca o locomotivă sub presiune.

Mama a zîmbit în silă şi a rugat-o să nu se supere dacă n-o să aibă timp s-o asculte. Stau saltelele şi plăpu- mile tabără prin curte. Pe lîngă asta, n-o interesa existenţa altora. Era sătulă de viaţa ei. Abia o suporta pe umeri.

— Pe mine, zău aşa, să mă lăsaţi în pace! La un sfat sau la un ajutor, cu dragă inimă, că oameni suntem! Da’ la certuri d-astea...

Îşi prinsese mîneca albă, uşor, cu două degete şi o scuturase. Vrea să spună: „dau şi cămaşa de pe mine numai să scap!” Ţiganca, însă, o asigurase că acum nu era vorba de ceartă sau intrigă. Venise numai să-i spună adevărul, s-o pună în gardă. Oloaga şi fetele ei erau un pericol, pentru oricine. Ieri îi săriseră Mădă- linei în cap, azi o insultaseră pe ea, făcînd-o baldîră,

mîine au să se lege de altcineva. Aşa era neamul lor. Nu trăiseră altfel nici pînă atunci. Se mutaseră de pe o stradă pe alta. Plecau cu blestemele mahalalelor după ele. Oriunde s-ar fi dus cineva, pe Grant sau la gropile lui Ouatu, în Cărămidari ori pe Pleşoianu, în Cotroceni sau la Pricopoaia şi de acolo la Abator şi ar fi întrebat de Tinca lui Pascu, aduna numai isprăvi, una mai boacănă ca alta. Oloaga fusese, în tinereţe, aşa de nebună şi de stricată, că se dusese pomina! Scrisese despre ca şi la jurnal...

Safta i-a promis mamei că o să-i spună într-o zi tot romanul din viaţa bătrînei, ca s-o convingă că surorile mari aveau cui să semene. Pînă una alta, însă, a ţinut să-i explice de ce era în pericol cinstea tuturor nevestelor cumsecade din curte.

— S-a dus vestea de Sultana şi de ailaltă, ca de popă tuns. Nu mai poţi să spui unde stai, că numai- decît sare cineva cu gura şi zice: „aha, stai la casa cu fete! Las' că ştim noi ce fete"... O să ajungem cu felinar roşu la poartă...

Nu ar fi fost nimic că una din ele trecea uneori, pe furiş, în camera lui Bela.

— Am văzut, am înţeles, am tăcut! Mi-am zis că, între vecini, se mai întîmplă! Te ajuţi unul pe altul la nevoie, cînd eşti tînăr...

Ţiganca tăcuse pentru un motiv binecuvîntat: aventura ungurului cu Sultana începuse cu cîntec de dragoste. Bela o plăcuse de mult. Ea îi făcuse semn, de cîteva ori, de după perdea şi se întinsese, scoţînd limba la el. Ungurul a priceput că e sentiment serios la mijloc şi i-a trimes, într-o seară, o pungă de caise.

Mîncîndu-le, Tinca a zis:

— Filotim băiat! Dă o fugă, Sultănico maică pînă la el, că-i flăcău şi-o fi avînd niscaiva nasturi lipsă la
haină şi la cămăşi.

Sora mare a plecat la Bela iar Domnica a plecat, în noaptea aceea, fără tovarăşe. Săptămînal, fata de la bordel s-a interesat de nasturii de la haina meşterului, iar bătrîna, tot aşa de săptămînal, a morfolit caise în gingiile vinete.

Fireşte că nu era numai ungurul burlac şi nu avea el singur, în mahala, rufării de cîrpit. Domnica se înhăitase cu unul sau cu amîndoi ilfovenii — sigur nu aflase ţiganca şi poate nici odrasla lui Pascu nu ştia, pentru că lucrătorii de la simigerie, cari semănau ca doi gemeni, refuzau cu încăpăţînare să-şi spună numele.

Altă taină, pe care trebuia s-o dezleg odată, ca să pot descifra, prin ea, misterul din casa grecului.

Fapt cert, pînă una-alta, era că ibovnicul surorii mijlocii fura, din prăvălia lui Tino Stavros, pungi cu brîn- zoaice şi corăbioare, pentru Tinca.

Sultana, ca să nu rămînă mai prejos, căutase şi găsise uşor, cum era şi firesc, încă un amant. Domnica o imitase. Se luaseră, în cele din urmă, la întrecere. Numai după o lună de pîndă şi aşteptare în stradă, ele colecţionaseră un număr considerabil de bărbaţi cu nasturi lipsă la haină sau la cămăşi. Seara, între cinci şi şapte, era pericol, pentru o nevastă cinstită, să stea în gang. Ar fi însemnat, după părerea ţigăncii, să facă pe portarul la tractirul din faţă. La început, fetele oloagei avuseseră un pic de obraz şi se duceau, furiş, la muşterii. Acum îi aşteptau acasă, în papuci şi cu un capot pe umeri. Ibovnicii

treceau mai întîi pe la Tinca, să-i lase cadoul în poală; trei-patru portocale sau cîţiva pumni de migdale, furate de haimanale din lăzile descărcate în triaj, din vagoane, sau cornete cu stafide şi năut, cumpărate pe bani puţini, uneori cîştigaţi la rişcă, de calfe şi lucrători tineri.

Surorile nu se jenau una de alta. Se crucificau, alături, pe marginea aceluiaşi pat şi se uitau în tavan ori îşi mîncau unghiile, cu desăvîrşire absente în ceremonialul erotic pe care băieţii îl oficiau stîngaci şi nervoşi, ca să plece — în urmă — zîmbitori, purpurii şi murdari. La ieşire îi aştepta Pascu, să le ceară ţigări şi uneori — pentru cinci-şase zile numai, se jura el — cîţiva gologani împrumut...

Mama se plimbase prin casă, palidă, tremurînd. Îngînase, deseori: „să mai lăsăm din poveste şi pe mîine, vecină, că azi mai avem treburi” dar ţiganca nu înţelesese. Avea o uşurinţă rară să explice prin semne unele întîmplări, convinsă că gestul, mult mai lămuritor ca vorba, ar fi mai puţin neruşinat:

Puica nu s-a mai putut stăpîni.

Safta a trecut alături, la Mădălina, să-i spună şi ei romanul oloagei şi isprăvile fetelor. Seara, cînd s-a întors Paler de la turnătorie, nu era nimeni acasă. Gazda plecase prin mahala.

În lupta ce se declarase, duşmancele ţigăncii nu s-au mulţumit numai cu intriga de la o uşe la alta, deopotrivă de murdară şi de inofensivă. Tinca era decisă să-l trimeată pe Pascu la biserică, s-o dea pe spălătoreasă în acatist: să-i moară Lenora şi s-o mănînce viermii pînă la groapă — să-i rămînă numai oasele şi funda de cîrpă în coşciug.

Sultana, de comun acord cu Domnica, hotărîse destinul Saftei. Surorile aveau să se răzbune de departe şi crunt.

CAPITOLUL IX

Trup de fată în sînge şi gînd

Gioală, trimes cercetaş pe maidan, se întorsese cu veste tristă. Haimanalele nu se adunaseră încă în umbra salcîmilor de pe hotarul sîrbilor, gîrla era rece la Ciurel, sub bălăriile fragede nu se uscase pămîntul.

Timpul era senin, iarba se aşternuse, covor cu petice, pe locurile virane, iar viorelele zîmbiseră plăpînd. Soarele, însă, rămăsese sloi, departe, înstreinat. Ne uitam la el ca printr-un geam fumuriu.

Venise luna lui april, cu moleşeală şi somn. Umblam, prin casă şi prin curte, dormitînd. Mi-era lene, cum stam întins pe un preş, în căldura dospitoare a după-amiezii, să deschid gura şi să cer o cană cu apă. Mă pişcau muştele de pleoape şi-mi bîzîiau pe buze. Le lăsam în pace. Simţeam cum mă desfac din încheieturi şi mă topesc. Ţărîna de sub mine parcă era o gură de lipitoare. Mă speriasem mîncînd. Aveam impresia, în fiecare seară, cînd mă ridicam de jos, că mă culeg din cîrpe, din frunze, din pămînt şi din aer, alt copilandru.

— Ce-o fi cu el?

Puica întrebase, cu un amestec de nedumerire şi grije în glas.

— Schimbă de piele, ca şerpii! Începe să viseze drăcovenii şi să adulmece a trup de fată mare...

Safta fusese doftoroaia. Se uitase la mine ca în undă limpede. N-a mai fost nevoie să-

mi vadă palma, ca să descifreze primăvara din sînge şi din închipuire.

Ivan o asigurase pe mama că n-am nimic. Eram slab şi atît. Să mănînc bine, să dorm, să beau din cînd în cînd un strop de vin şi să aştept să înflorească sal- cîmii. Moleşeala? Dispare. Împlinisem patrusprezece ani? Rusul a surîs vag, privind în gol. Nu era nici un pericol toate vor trece! Să mă dezbrace în fiecare seară, cînd mă culc şi să mă afunde, de cîteva ori, în butoiul cu apă — ca pe găină, cînd nu vrei s-o laşi să cadă cloşcă...

Fana sta toată ziua lîngă mine. Se aşeza, cu o cusătură în mînă, pe un scăunel. Începuse să ne intereseze intrigile şi bîrfelile dintre chiriaşi.

Pascu fusese la biserică şi dăduse acatist pentru Mădălina dar Lenora nu murise încă. Sultana avea gînd rău cu ţiganca. Fata nu aflase cum o să se răzbune sora mare dar era sigură că o să fie ceva crunt. Gore venise acasă beat, îl înjurase pe Bela şi adormise în sală, pe jos. Paler şi ţiganca abia îl dezbrăcaseră. Era mort de băutură. Ca să-l urce în pat, l-au chemat pe Ivan să le dea ajutor.

Fana aflase de la rus, după ce se jurase că n-o să-mi spună, că tata i-a comandat, pentru mine, o pereche de ghete. Cizmarul îmi luase măsura piciorului într-o noapte, în timpul somnului. Mama îi şoptise că au să-mi cumpere şi haine, peste cîteva zile dacă nu mai curînd — oricum, în Săptămîna Mare, să fiu gătit de sărbători.

Mi-a fost lene să mă bucur.

Am spus că trăiam, alături de Fana, toamna şi iarna, o viaţă moartă. Noi eram desculţii oraşului. Nu cunoscusem, pînă la şapte ani, ciorapul şi nu purtasem ghete.

Fata se încălţase, şcolăriţă săracă şi tristă, cu nişte rupturi mari şi scîlciate, pe care nu le mai purta Sultana, iar eu luptasem, prin clisa ploilor şi prin nămeţi, cu cizmele rămase şi acum lîngă pat, pline de praf şi de păcură, cu carîmbii harmonică. Erau aşa de largi, că trebuia să-mi înfăşur piciorul în patru obiele şi aşa de grele, că le legam strîns, cu sfoară, de picior, să nu le pierd prin zăpadă. Mergînd, asudam tîrîndu-le ca pe nişte ghiulele de ocnaş.

Redevenisem, după cei patru ani de şcoală, jerpeliţii oraşului şi prizonierii încăperilor, ca nişte carcere, din lunile de toamnă friguroasă şi de iarnă cum erau iernile atunci, lungi şi viforoase.

Se întîmpla, deseori, să nu mai putem suporta atmosfera de mormînt a tavanelor joase, să simţim cum se strîng răsucit în noi, ca nişte arcuri, nervii — aşa cum simt puşcăriaşii, cînd li se face dor de albăstrelele cîmpului, de soare şi de moarte.

Stam la pîndă, să nu ne vadă părinţii şi la întîiul moment prielnic, chiuind ca sălbaticii, evadam cu Fana de mînă, desculţi şi numai în cămăşi, în viscolul ce răsturna omătul pe maidanul cu basculă. În înfrigurarea fugii, zăpada era caldă ca apa de la stăvilar în toiul verii, iar crivăţul blînd ca o adiere din înserările primăverilor. Ne tăvăleam prin troiene, rîzînd, plîngînd de fericire şi zburdam cu figurile în plină viforniţă.

Bătrînii, în cele din urmă, dau alarma, iar vecinii, cuprinşi de panică şi afurisindu-ne ca pe nebuni, organizau o adevărată vînătoare. Alergau după noi, ne rugau să ne întoarcem acasă şi ne ameninţau —

solicitau deseori concursul căruţaşilor de la barieră, ca să ne poată prinde.

Ne tîrau pînă în curte cu ţipete mici şi cu întîm- plări fără haz atunci. Safta luneca pe gheaţa ascunsă sub pulbere albă şi se da peste cap, cu mine-n braţe, iar Pascu era prea slab ca s-o poată duce pe Fana pe sus. O apuca de un picior şi o trăgea, asudînd şi înjurînd, prin nămeţi.

Urlam şi ne apăram libertatea, cu pumnii şi cu lacră- mile.

Viaţa de atunci — frumoasă ca o sorcovă...

Acum era cald. Înviau mărăcinii pe maidan. Mă aşteptau, desculţ şi în cămaşe pestriţă, lipovenească, larg desfăcută la gît. Nu aveam ce să fac cu haine scumpe şi botine de comandă, cu elastic şi scîrţîietori.

Pînă la toamna ce va veni, îmi rămînea destul timp să mă bucur şi să le rup...

Fana încrucişase braţele, tristă, pe cusătura uitată în poală.

— Eu tot pui de bodaproste rămîn...

Am căscat şi m-am întins, cu trupul tot o furnicare.

— Las’că intru ucenic la fabrică şi-ţi cumpăr de la mine din leafă...

Mă frămînta alt gînd, acum. Era adevărat ce spusese Safta? Ce se petrece, seara, la oloagă în casă? Nu ştiam de ce vreau să aflu. Descoperisem în mine un duşman, un glas necunoscut pînă atunci, un sentiment nou — la început ca o umbră uşoară pe frunte, alteori ca o muşcătură în inimă. În ziua cînd se dezveleau surorile pe saltele, am avut o clipă impresia că o văd pe Fana în locul Sultanei, goală sub ochii ilfovenilor. Întorsesem capul, repede, cu un necaz scrîşnit în mine. Nu m-am liniştit pînă nu am găsit-o, singură, în magazia de lemne.

De atunci, cîteva nopţi la rînd, mă perpelisem sub plapumă şi mă chinuisem să mi-o aduc aminte pe sora mică, aşa cum era la gîrlă. Mă întrebam: oare şi ea are pulpa albă şi rotundă, ca Domnica? Dar toate imaginile de altădată mi se şterseseră din amintire cum ştergeam uneori, cu palma, de pe geamul aburit, chipurile şi florile pe cari le desenasem cu degetul sau cu vîrful stins al chibritului. Ziua, stînd lîngă fată, mă surprindeam privindu-i pe furiş făptura şi încercînd să-i închipui liniile, sub cămaşe.

— Fano, piciorul tău e alb?

— Nu-l vezi?

Mi l-a arătat, simplu, cît se vedea din fustă, pînă mai jos de genunchi. Tot aşa de simplu, însă, ea şi-a tras bluza pe umeri şi-a încrucişat picioarele. Se roşise şi clipea repede. Înţelesese cu ce rost o întrebasem. Îmi citise în priviri cuvîntul ce nu îndrăznisem sau nu ştiam cum să-l spun. Îşi acoperise sînii, se apărase de gîndul rău, nemărturisit încă şi de ochii pentru cari nu avusese taină pînă atunci.

Nu mai era fata de astă vară, goală şi superbă în lumina soarelui, pe parapetul de la Ciurel.

Bănuia Fana în mine, ca o pasăre cu zborul frînt lîngă tufiş, duşmanul ascuns? Avea uneori tresăriri mici şi i se înfiorau nările. Alteori rămînea stană, cu pleoapele strînse. Parcă asculta, în aer şi în ea, un zvon.

Ne luam de mînă şi încercam să surîdem dar ne întristam, fără să înţelegem de ce şi ne depărtam, ruşinaţi. Stam faţă în faţă, cu ochii în pămînt, vinovaţi fără vină.

Începusem, amîndoi, să pierdem paradisul...

CAPITOLUL X

Dragoste şi moarte, altceva nu există

Cîteva luni, n-a mai fost nici un scandal la simigiu.

Grecoaica nu ne mai speriase somnul cu plînsul ei ţipat în noapte şi nu mai adunase chiriaşii, buimaci şi neputincioşi, în faţa uşii cu drug de fier pe dinăuntru şi în curmeziş.

Safta, care încercase odinioară să afle ce taină era în casa unde nimeni nu intrase şi de ce îşi martiriza vecinul nevasta, se mira acum că Tino se cuminţise şi se întreba, nu fără uşoară părere de rău în glas, ce minune coborîse pacea şi poate o fărîmă de dragoste, în căsnicia lui misterioasă.

Ţiganca bocise, deseori, de mila grecoaicei şi se rugase de Tino, în fiecare noapte cu scandal, în cor cu toate cumetrele, să n-o mai bată. Dar, dacă cu un ochi rîdea acum, bucuroasă că soţia simigiului scăpase de chinuri, nu încetase să plîngă cu celălalt.

Certurile şi palmele, în viaţa celor din casa cu nebuni, erau necesare ca apa şi ca soarele. În traiul lor searbăd, redus la mîncare, la somn şi la încălecări fără dragoste, intriga era unicul exerciţiu de fantezie şi logică, iar ocările şi păruielile, singur mijloc de destindere a nervilor, de descărcare a necazurilor şi de răzbunare platonică împotriva vieţii. Cum nu erau în stare să vibreze decît în faţa unui spectacol oripilant, scandalurile de la simigiu le asiguraseră pînă atunci, la dată fixă, emoţii tari ca rachiul şi ca pumnii primiţi fără veste, pe la spate.

Era natural, aşadar, ca femeile, mai ales, să acorde faptului o importanţă vitală. Ele încercaseră, cîteva săptămîni la rînd şi prin orice mijloace, să pătrundă misterul, să afle prin ce „talenturi” răuşise grecoaica să-l facă pe bărbat, din tiran cum fusese cu cîteva luni în urmă, un „Bubi sub papuc”...

— Că e sigur, soro, că l-a pus cu botu pe labe — afirmase Safta în soborul vecinelor, strînse într-o după- amiază la sfat şi cafeluţă. Uite, parcă-l văd pe scîrba de Tino umblînd în patru labe prin odăi. Nevasta rîde în guşe cînd îl vede şi zice: „mult mă călărişi cu pumnii, capră rîioasă, stai să te călăresc şi eu acum!” Şi-l încalecă, soro, iar tontu se tîrăşte cu ea în spinare prin casă, nechezînd...

Se aflase, în primul rînd, de la persoană sigură, că grecoaica îl ameninţase pe simigiu, în ajunul Anului Nou, că-l lasă dacă nu se face om cu scaun la cap.

— Nu mai pot să îndur bătăile — ar fi strigat ea, disperată. Eşti un grec scîrbos şi te părăsesc. Plec în lume. Car buşteni în triaj dar cu tine nu mai stau! Că ce sunt eu, să mă chinui ca pe Christos, palicar împuţit? Plec şi te blestem să rupă viermii din tine, cum rup corbii din caii morţi pe maidane! Nevastă ca mine nu mai pupi tu, hodoroagă bătrînă ce eşti — bătu-te-ar un car de icoane...

Tino o ameninţase, la rîndu-i, că o spintecă fără milă cu pumnalul, dacă-l lasă singur pe lume şi dă foc la taraba cu covrigi şi brînzoaiee, să-i spele flăcările pe amîndoi de ticăloşenie şi să le urce sufletele la cer, ca două rîndunele zburînd alături.

— Bun — a răspuns ea cu hotărîre — primesc! Alege una din trei: plec şi rămîi singur pe lume, mă omori şi se alege

cenuşa de amîndoi şi praf de munca ta, sau nu mă mai schingiui şi trăim în bună pace, să crape duşmanii de necaz...

Tino se gîndise o noapte ce să facă. Nu era aşa uşor de ales. În cele din urmă zîmbise, cu sentimentul că face un sacrificiu: pace, fă — pace între dobitoace...

— A fost cineva la ei în casă, să-i vadă, să-i audă vorbind aşa? N-a fost! Atunci de unde ştim? Vorbe, ascultaţi-mă pe mine — îşi tremurase Safta cărnurile — vorbe de clacă...

După altă versiune, simigiul n-o mai canonise pe nevastă de frica lui Ivan. Rusul îi trimisese vorbă prin cineva că, dacă nu se astîmpără, îl prinde de brăcinar şi dă cu el de pămînt, să-l îngroape pînă la umeri, ca în trîntele pe viaţă şi pe moarte din cărţile cu haiduci.

Vecinii zîmbiseră neîncrezători. Nu era capabil cizmarul de o ameninţare ca asta. Ştia toată mahalaua că el nu încercase niciodată s-o smulgă pe grecoaică de sub loviturile lui Tino Stavros. Se mulţumise să se închidă în atelierul cît o coaje de nucă şi să plîngă, ca o muiere, la icoană. Ivan era voinic, fireşte, dar faţă de simigiu se purtase bleg ca o cîrpă.

Adevărul îl ştia numai Sultana, de la unul din ilfo- veni. Nevasta nu-l ameninţase pe covrigar şi nici nu-i trecuse vreodată prin gînd să se întoarcă în patrie. Belşug şi fericire n-o aştepta nici acolo. Nu laşi acasă avere şi fericire, ca să pleci în lume după o stîrpitură cu ne- vricale, mai ales cînd eşti tînără şi frumoasă. Safta aflase că Tino o luase săracă. Grecoaica aduna şi mînca măsline putrede şi se culca în port, pe lăzi goale sau prin bărci. Marinarii îi plăteau îmbrăţişările cu stafide sultanine şi

smochine. Cu o rodie şi un şir de mărgele ieftine, o cumpărai amantă pe o săptămînă.

Simigiului i se făcuse milă de ea şi o culesese de pe drumuri.

Norocul, însă, o părăsise curînd.

— Ce să mă fac — se căina ea în fiecare noapte, umblînd prin casă în vîrfuri, să n-o audă Tino. La mizeria şi destrăbălarea din port nu mai mă-ntorc, fie ce-o fi, iar aici nu mai pot să îndur bătăile bărbatului...

Bisericoasă din fire, se rugase la icoană, s-o lumineze cerul. Plînsese, se tîrîse cu burta pe duşumele, se mîn-jise cu chinoroz pe faţă şi se înţepase în sîni şi în pîn- tec cu acele, ca prin umilire şi suferinţă să-şi urce ruga pînă la auzul Maicii Domnului.

Cum sta îngenuncheată, într-una din nopţi, i se păruse c-o vede pe sfîntă mişcînd buzele.

— Lasă-l dracului de palicar, soro, şi hai la noi, în cer...

Grecoaica înţelesese porunca divină şi se hotărîse, fără şovăială.

— Mă omor!

Altă scăpare nu mai era.

Cînd a văzut-o urcîndu-se în pod, cu frînghia în mînă, simigiul a simţit cum i se face inima ca un co-vrig răsucit, s-a lovit cu palmele peste ochi şi s-a jurat pe morţii din Kalamata şi Vlahoclisura că n-o mai atinge. Nevasta nu l-a ascultat. Intrase cu capul în ochiul ştreangului şi îl potrivise pe beregată.

— Nu te mai cred! Lasă-mă să mor!

Sta pe scară, ca o barză într-un picior, gata să se arunce în gol.

Tino îi prinsese gleznele cu braţele, plîngînd şi-i săruta vîrful papucului.

— Maro, viaţa şi norocul meu! Maro, chinul şi bucuria mea de toate zilele...

Grecoaica se înduioşase.

— Tino, stăpînul şi mîntuitorul meu!

Simigiul şi-a dus femeia pe sus, pînă în casă, i-a spălat picioarele cu lacrămi şi i le-a şters cu părul.

— Maro, chinul şi bucuria mea de fiecare clipă...

Se împăcaseră, cu un sărut ca un sigiliu şi se iubiseră ca în prima noapte.

Adevărul era în toate şi în nici una din aceste versiuni. Fantezia cumetrelor falsificase, inversase logica simplă a faptelor şi trivializase o întîmplare ce păstra, în umbră, un singur personagiu şi cel mai principal: Salomia, nevasta lui Hagiu şi amanta puşcăriaşului frumos din Cotroceni.

Cum şi de cînd îl cunoscuse proprietăreasa pe Ivan, nu se ştia, pînă una alta. Ea îl adusese în casa cu nebuni, cu opt ani în urmă şi le vorbise vecinilor, de noul chiriaş, ca de un gospodin cărturar, venit la noi în ţară să mănînce o pîine amară, prin muncă. Fireşte, era convinsă că toţi mahalagiii au să-l respecte, aflînd că noul tovarăş luptase pentru binele poporului şi fugise din imperiul rusienesc ca să scape de prigoană, lăsînd în urmă avere şi rubedenii de neam mare. O primă dovadă de respect o dăduse ea, numindu-l administrator.

— Gospodin Ivan e omul meu de încredere, aici! Nu vă mai osteniţi pînă la mine, pe Grant, cu plîngerile. Gospodin o să vă asculte şi o să facă dreptate. Dacă nu viu pînă la zi-ntîi să iau chiria, i-o daţi lui. Gospodin Ivan o să vă scrie fitanţă de primire. Ce-o zice şi cum o zice el că e bine, aşa să se facă şi să nu care cumva să vă prind cu intriga, că gospodin e voinic, cum îl vedeţi şi e voia la el, ca de la mine, să vă

ia de umăr şi să vă dea afară din curte, cu catrafusele buluc.

Oricît de uriaş ar fi fost Ivan şi oricît de drastic avertismentul proprietăresei, vecinii se priviseră cu subînţeles. Era un mister! Nu culegi un ins de pe stradă, să-l faci om de încredere, numai pentru simplul motiv că insul ar fi gospodin şi cărturar cu neamuri boiereşti.

Safta întrezărise adevărul.

Salomia călătorise mult, pe vremuri, iar despre rus se aflase că umblase tot pămîntul. Se întîlniseră, prin urmare, prin alte ţări. El venise în Bucureşti convins că amanta de odinioară nu-l uitase şi sigur că, lîngă ea, îl aştepta belşugul. Se înşelase. Adorata îşi găsise, între timp, alt iubit. Cînd eşti ibovnica lui Fane din Cotroceni, nu scapi aşa uşor — că puşcăriaşul frumos vede, simte, presimte şi înfige pumnalul, fără nici o tresărire, în inima potrivnicului.

— E pericol de moarte, rusnacule — ar fi spus stă- pîna caselor — să lucrăm cu cap, că ne întinde nebunul ciozvîrtele pe gard! Deocamdată stai acolo, pe Basarab şi fă pe cizmarul. Cînd ai nevoie de parale, îmi dai de veste, să mă prefac bolnavă şi încasezi tu chiria. Le spui vecinilor că mi-o aduci, să nu se zică aşa şi pe dincolo, dar o păstrezi la matale în buzunar. Comedia asta o să ţie cîteva luni, pînă mă descotorosesc de pacoste...

Timpul o dezminţise pe ţigancă.

Opt ani, puşcăriaşul frumos din Cotroceni rămăsese amantul Salomiei, iar Ivan se mulţumise, în tot acest timp, cu rolul modest de om de încredere. Iarna şi primăvara, de sărbătorile mari, el pleca pe Grant, în tovărăşia unuia din chiriaşi, să-i ureze proprietăresei, în numele tuturor, petrecere frumoasă şi s-o roage să poarte papucii de casă pe cari-i lucrase, din material scump, ca un semn de recunoştinţă. Fane era martor la acest ceremonial şi, în loc să-l spintece cu pumnalul, îl poftea pe rus la masă, îi turna vin cu mîna lui şi îl ruga, uneori, să cînte.

— Să nu te superi, da' petrecere fără muzicuţă-i parastas. Cîntă, batiuşca mă, că mi se despică inima de fericire şi nu se ştie ce-o mai fi pînă mîine...

Înalt şi rămas — în ciuda anilor — tînăr, cu trupul subţire şi mlădiu, nu voinic dar plin de clocot şi elastic, temut şi deopotrivă admirat de amici şi inamici, sincer în prietenia şi ura lui, categoric în gestul ce răzbuna şi copil în surîsul cu care se dăruia iubirii, Fane era un tip reprezentativ al romantismului bucureştean de odinioară. Puşcăriaşul din Cotroceni avea o figură albă, cu trăsături feminine şi ochii mari, negri şi mereu umezi, adînci, scăpărători în clipa, repede uitată, a necazului dar învăluitori, timizi aproape, în faţa femeilor.

— Un om cu viaţa mea, gospodin, cu isprăvile mele bune şi rele, cu sufletul meu şi cu duşmăniile ce le-am adunat în cîrcă, poate să moară peste zece ani sau poate să moară mîine, ca un cîine, într-un şanţ!

Fărîme sau numai palide umbre ale marelui duh romantic de atunci, cu o lege a lui mai presus de legi şi cu elanuri ce sfidau morala comună, cuţitarii cu o şu-viţă

de păr lunecată provocator pe o sprînceană şi ochii ascunşi, piezişi, feroci în lovitura ce ucidea pe la spate şi laşi în faţa unui bătăuş mai puternic, îl iubeau pe Fane şi îl urau, tocmai pentru că îl simţeau al lor dar nu asemeni lor. Încercaseră, nu o dată, să spargă sau cel puţin să înlăture oglinda în care se vedeau aşa cum erau: mici, ticăloşi, cu imperiul de isprăvi — în care se bănuiau stăpîni dar nu şi prizonieri — redus la cele cîteva uliţe şi maidane din cartierul lor.

În puşcăriaşul frumos din Cotroceni trăia vagabondul ideal, generos şi dornic de petreceri de cari să se ducă pomina, de pe Grant la bariera Vergului şi de la Puţul lui Crăciun pe dealul cu ape miraculoase sau la Obor — petreceri cu femei frumoase, cu vin bun şi lăutari, epilogate cu o plimbare la şosea, cu mopsul pe capră, lîngă muscal, ca un stindard.

Haimanalele îşi aveau legile şi logica lor de viaţă. Erau stăpîne absolute pe o mahala. Între o bandă şi alta era duşmănie de moarte. Cuţitarii îşi respectau, reciproc, hotarele cu maidane şi cîrciumi şi nu plecau în altă „ţară” decît atunci cînd voiau să provoace.

Fane, însă, călcase întotdeauna aceste imperative categorice în viaţa celorlalţi.

Considera oraşul o cetate supusă. Un suflet ca al lui nu avea loc să-şi deschidă aripele numai într-un cartier, încercase, deseori, să împace tovarăşii din toate culorile bucureştene, ca să realizeze, sub comanda lui, o republică a tricourilor. El începea cheful la Pricopoaia, îl continua pe Filantropia şi-l termina la Obor sau pe Dudeşti. Golanii, însă, nu înţeleseseră visul atotcuprinzător al puşcăriaşului frumos din Controceni. Voiau să rămînă stăpîni în

lumea lor, se simţeau jicniţi de prezenţa lui Fane — mai ales că el avea ibovnice în toate mahalalele — şi se adunau, în consfătuire, prin cafenele sau pe un loc viran, ca să hotărască ce au de făcut şi cum să răzbune ofensa.

Insul cu o misiune aşa dificilă şi plină de pericole, uneori — pericole pe cari era mîndru că le poate sfida — intra în cîrciumă înjurînd şi lovind cu bastonul în şirul de sticle, îmbrăcate în foiţă, din rafturi, se aşeza, nepoftit şi obraznic, la masa celor din Cotroceni, cerea băutură anume pentru el şi le comanda lăutarilor cîntece pe placul inimii.

Fane se uita la el, lung, palid, indiferent la gîndul scandalului ce va urma sigur dar trist că tovarăşii din mahalaua în care venise să petreacă au rămas proşti şi departe de gîndul lui de înfrăţire şi-i obliga pe prieteni, cu un semn, să se facă că nu văd sau că nu înţeleg provocările mosafirului nepoftit.

— Am gust — se ridica el de pe scaun, în cele din urmă, adresîndu-se noului venit — am gust să petrec cu voi!

Haimanaua pleca, imediat şi surprinzător supusă, cu un docil şi abia îngînat: ,,bine, coane Fane” şi se întorcea, nu peste mult timp, cu toată banda.

Cîrciumarul adăoga o masă sau mai multe, după numărul celor veniţi, iar puşcăriaşul frumos comanda, pentru duşmani, fripturi în sînge şi vin în căldări. Dălcăuţii mîncau cu poftă şi închinau în cinstea „conului Fane”, care îi privea, zîmbind fără gînd, cu braţul petrecut pe după gîtul ibovnicii şi cu cei cîţiva prieteni credincioşi aproape.

Cuţitarii erau sinceri, în urările lor de sănătate şi noroc în dragoste.

Fane ciocnea paharul — un pahar al lui, clin care nu mai bea nimeni şi păstrat cu sfinţenie de cîrciumar — cu fiecare, îi săruta frăţeşte şi dacă vreunul din ei avea tricoul rupt sau era netuns, îi strecura în palmă, fără să vadă ceilalţi, o piesă de argint. Şoptise, nu o dată, că-i ruşinos, pentru un tînăr, să umble jerpelit şi cu laţe de spoitor. Tricoul şi freza cu smocul de păr pe-o sprînceană erau unicele dovezi de nobleţe ale romanticilor cu şişul ascuns în mînecă, dispuşi oricînd să moară de dragul amantei sau apărînd iubita unui tovarăş, din orice mahala ar fi fost. Un imperativ drastic, înscris în inimi, îl descalifica pe cel ce se purta cu o femeie, oricare, inelegant — o eleganţă a lor, cu legi aparte şi de neînţeles pentru ceilalţi orăşeni — sau se dovedea că nu fusese în stare s-o apere.

Sunt cavaler — era o lozincă, fireşte rareori respectată riguros, a tuturor cuţitarilor bucureşteni.

Cînd, întîmplător, o fată sau o bătrînă avea un necaz într-o suburbie vecină, haimanalele îi făceau gardă de onoare şi o însoţeau pînă la hotarul dintre cele două lumi. La despărţire, cineva rupea o bucată din tricou şi o da mărturie, ca să afle tovarăşii din cartierul me- giaş cine le apărase sora, ibovnica sau mama.

Recunoscători, aceştia îi invitau pe salvatori într-o cîrciumă, le dau să bea şi să mănînce, şi-i conduceau, pînă la ei acasă, cu harmonica. În timpul petrecerii, gazde şi mosafiri, la fel, legau batiste albe de cureaua pantalonilor — semn că e pace...

Fiecare cartier avea, în ţesătura vestmîntului, culori anume.

Haimanalele din mahalaua cu nume ruşinos purtau tricouri în dungi orizontale albastre şi albe, cei de pe Grant în dungi perpendiculare albe şi roşii, cei din cartierul Sfînta Vineri-Pleşoianu în pătrăţele albastre şi roşii, iar cei de pe Basarab (de dincolo de pod), Banul Manta şi Filantropia, în dungi perpendiculare albastre şi roşii. Fără îndoială că fiecare culoare simboliza ceva şi voia să mărturisească un gînd.

Fane, singur, în Bucureşti, îmbrăca — sub cămaşa de mătase — un tricou pe care şi-l comandase special, în pătrăţele negre şi roşii, cu guler albastru şi şnururi albe, pentru că: „dragoste şi moarte, fraţilor, altceva nu există!” Tovarăşii lui din Cotroceni aveau, de asemeni, tricou în pătrăţele roşii şi negre dar fără guler şi fără şnur — semn distinctiv şi galon acordat numai puşcăriaşului frumos...

— Să bem, fraţilor — închina el cu duşmanii poftiţi la masă — pentru suflet, pentru noroc, pentru femei şi pentru aleluia...

Se ridica unul din cuţitari, să răspundă sincer.

— Coane Fane, te iubim acum, cînd stăm unii cu alţii alături şi ciocnim un pahar cu vin. Da’ mai e o lege, pe care o calci, că eşti mai al dracului ca noi! Aşa cum ne vezi, să ne laşi s-o apărăm, cînd s-o sparge cheful. Matale ai spus că-i o dragoste şi-o moarte... şi că haimanaua nu se lasă atinsă la bătătură nici de sfîntul sfinţilor măsii...

Loiali, în ura şi prietenia lor egală, tinerii îl rugau:

— Spune, nenicule, cît suntem în bună pace, cum vrei să te cinstim? Ştim să

cîntăm, să facem jocuri, bă- tîndu-ne în cuţite şi să ne vărsăm sîngele, la o poruncă a ta, ca să vezi cît ne eşti de drag...

— Lasă, că în cuţite o să văd eu, în curînd, cum vă bateţi. Acum, dacă mă iubiţi, să-mi cîntaţi, fraţilor! Cîntaţi, mă, că mi se despică inima de fericire şi nu se ştie ce-o să fie cu mine peste un ceas...

În cîrciumă era un aer închis, greu de gînduri, de vin şi fum de tutun. Haimanalele urlau, răsturnate pe scaune şi prinse pe după gît — cu ochii mici, pierduţi în gol — cîntece de obidă şi de dragoste, în timp ce Fane rămînea în picioare (el singur în picioare) cu bărbia în piept, mai frumos şi mai înalt în tristeţea lui nemărturisită.

Măguliţi că un tovarăş ca el le ascultă şi respectă suspinele şi ofurile — fiecare mahala îşi avea melodiile ei — duşmanii se apropiau de puşcăriaş şi-l rugau, cu privirile înlăcrimate, să le permită să-l îmbrăţişeze.

— În ziua cînd o să te omorîm — ofta unul din ei — doi ani o să purtăm cenuşe în cap şi n-o să bem un strop de vin. Ibovnicile noastre au să lege funde negre în păr, iar lăutarii au să-ţi cînte cîntecul, ca o psaltire în biserică...

— Lasă, mă frăţie — încerca Fane să surîdă — că nu s-a născut încă insul care să mă omoare pe mine! Acum să bem şi să glumim, că o viaţă, o dragoste şi o moarte avem! Mulţumescu-vă de acum, pentru tristeţe, cind o fi să mor şi săruta-le-aş ochii ibovnicelor de la voi din mahala, că au să poarte funde negre în păr, după mine. Phe, da’ mai e pînă atunci — facu-i morţii sufletul scuipătoare...

Asta era singura lui înjurătură.

Glasul îi tremura. În figura zîmbitoare, numai ochii erau umezi.

— Vin jupîne — cîntă, ţigane...

Cîrciumarul umplea din nou căldările de pe masă şi schimba toate talgerele de lemn, pentru alte momiţe şi fleici în sînge. Lăutarii bătrîni şi cu har în meşteşug lunecau arcuşul pe coarde, ca o părere, topiţi în melodia sălbatică şi unică, iar haimanalele ascultau, oftînd, încovoiate pe scaune, cîntecul puşcăriaşului frumos din Cotroceni. Fane şi-l făcuse singur, în primele luni de închisoare şi obidă. Era o glorificare a sufletului cu care se mîndrea dezmoştenitul de oriunde — suflet înflăcărat, generos, încrîncenat în ură şi muiat în surîs, pentru că în dragoste fără margini fusese plămădit şi fără robia legii, ca pasările, ca vîntul şi ca florile de pe o margine de drum

Toţi lăutarii bucureşteni îl ştiau dar n-aveau curaj să-l îngîne vreodată, fără porunca stăpînului în tricou. Cîntecul acesta era ca o pecete peste frăţia ce se încheia între o bandă şi alta sau ca o provocare, cînd cuţitarii din mahalaua în care venise să petreacă puşcăriaşul frumos, scăpărau priviri piezişe, necruţătoare...

Acum era semnal de luptă.

Fane spărsese paharul de zid, cu un chiot în care era rîs şi sudalmă, îşi desfăcuse funda de la gît, cu un gest nervos, dezbrăcase haina şi lepădase cămaşa de mătase, ca să rămînă — în faţa haimanalelor — o haimana la fel, cu inima în zale roşii şi negre. Era mai frumos acum, mai mlădiu şi mai subţire: un trup fraged de copil cu neastîmpăr în priviri şi flăcări mici în goana sîngelui.

Prietenia înceta, ura începea să aibă cuvînt.

Fane lupta întotdeauna în tricou, ca un erou înfăşurat în stindard. Faima culorilor pe cari le purta intra din nou în joc. Victoria lui era victoria tuturor cotroce- niştilor...

Potrivnicii se împrăştiau prin mahala, pe după colţul străzilor şi pe maidane şi aşteptau, cu ochii crînceni şi cuţitul ascuns în mînecă. Fără îndoială că, iarnă sau vară, tricoul era şi pentru ei o armură imperios necesară. Un fluierat strident, prelung, cu două degete pe limbă, anunţa începutul ostilităţilor.

Fane se oprea în uşa cîrciumii, să-şi ridice pantalonii cu un gest specific, făcut numai în aceste ocaziuni de mare încercare şi pleca după duşmanii proşti şi dragi, urmat de lăutari dar şi de prieteni, deşi aveau poruncă să nu se amestece în scandal, oricît de mare ar fi, la un moment dat, pericolul în care s-ar afla.

Cînd îi apărea în cale un inamic, la o răscruce sau pe un loc viran, el întindea palmele, să se vadă că luptă fără armă.

Cavaler, potrivnicul arunca şişul păstrat, pînă atunci, în mînecă.

Puşcăriaşul frumos din Cotroceni avea loviturile lui sigure: pumnul repezit de sus în jos, cu putere, între ochi sau izbitură directă în inimă. Pocnit, insul se da cîţiva paşi înapoi, îngenunchea şi se făcea covrig la picioarele învingătorului. Se intîmpla, uneori, ca o puş- lama — de frică sau cu gînd vădit de asasin — să nu renunţe la cuţit. Era un moment de încordare, în primul rînd pentru omul înarmat, care ştia că joacă — pe viaţă şi pe moarte — o carte mare.

Fane nu se intimida. Se apropia de duşman cu pasul egal şi ferm, liniştit în aparenţă şi se uita în ochii lui, drept, fix. La prima tentativă de atac, cu o agilitate surprinzătoare şi cu un calcul precis al mişcării, puşcăriaşul din Cotroceni îl dezarma pe nemernic şi-l arunca, prins de mijloc şi învîrtit pe umăr, cu capul în jos. Dacă nu-l lua duba de la Morgă, îl îngropau rudele peste cîteva zile.

Lăutarii cîntau, în timpul luptei, iar prietenii celui neînvins îi pansau pe răniţi cu făşii rupte din tricouri — din tricourile lor în pătrăţele negre şi roşii — şi îi trimeteau, în camioane sau pe braţele mahalagiilor, după împrejurări, acasă ori la „Salvare”.

Fane, trecînd prin mahala, lăsa în praf cîţiva desfiguraţi şi umplea camera de gardă a spitalului apropiat cu haimanale învineţite.

După scandal, victorios şi trist că lovise, cu pumnul, în inima de sub tricouri şi că vărsase sînge de frate mai mic şi neînţelegător, nevinovat poate că nu se putea ridica pînă la visul lui de înfrăţire, se înfunda cu tovarăşii toţi într-o cîrciumă din Cotroceni, se îmbăta după întîiul pahar cu vin şi începea să plîngă, cu o durere în el din durerea celor învinşi.

Povestind, Fane îşi culca tîmpla pe pantoful mic şi scump al amantei — gest omagial pe care rusul îl înţelesese.

— Numai femeile m-au priceput, batiuşca Ivan! Uite de ce le-am iubit pe toate, la fel, ca pe icoane!

Vorbise rar, ca o poruncă.

— Să ştii, gospodin, că în ziua cînd mi s-o urî cu viaţa, de-o femeie am să mă las ucis. O să fie moartea mea, atunci, ca papucii

aduşi de matale Salomiei mele: cadou, ultimă recunoştinţă pentru dragostea cu care m-au fericit atîţia ani — săruta-le-aş, de dincolo de moarte, sfîrcul sînilor!

Se oprea la fereastră, cu profilul în lumină şi nu-i mai păsa de lacrămi. Îşi desfăcea gulerul, larg, cu un gest mic, nervos, ca în clipa lui de ciudă şi de sfidare a duşmanilor din cîrciumile mahalalelor, ca să se vadă, sub albul de mătase al cămăşii, tricoul în pătrăţele roşii şi negre, purtat peste tatuajul ce simboliza — pentru el şi toate haimanalele bucureştene — norocul şi rostul pe lume: o inimă, străpunsă de o săgeată...

— Dragoste şi moarte, gospodin! Altceva nu există pe lume! Care ţi-a fost folosul că ai încercat să schimbi rostul lumii rusieneşti? Ai fugit şi-ai venit aici, să-i cîrpeşti papucii ţigăncii lui Gore, pentru cîteva capeici. Iartă-mă, gospodin, că nu vreau să te umilesc, da' tare mi-e necaz pe matale în clipa asta! Ai crezut că ţarul nu-i lasă pe mujici să fie fericiţi? Şi, pentru ei, ai dat cu piciorul la avere şi cine ştie dacă n-ai lăsat în urmă şi o dragoste... Vezi că ţi se umezesc ochii? Hai, batiuşca Ivan, cîntă ceva — cîntă pentru Sonia, pentru Liuba sau pentru Marusia din inima dumitale...

Ivan psalmodia o romanţă în care o ruscă de departe lumina necuprinsul ai privirile, îl legăna cu sufletul, îl parfuma cu răsuflarea şi sprijinind zările pe gene, luneca pe cer o inimă ca o lună hoinară.

Fane asculta cu ochii închişi, trîntit pe covor, la picioarele amantei.

Ea traducea, uneori, versul cu tristeţi.

Răsare soarele şi-apune
Şi-n închisoarea mea-i tot noapte —
Durerea cine mi-o va spune?

Ibovnicul se ridica în genunchi, cu braţele deschise, ca o cruce înfiptă între Ivan şi Salomia şi striga, scu- turînd capul.

— Vezi, asta mă roade şi pe mine, batiuşca! Crăp ca mîine şi duc cu mine taina în mormînt. N-o să aibă cine să spună lumii tot ce am visat frumos şi tot ce am închis în mine, cu scrîşniri de durere sau de revoltă.

Puşcăriaşul avea presimţire că-i e sfirşitul aproape.

— Ai să vezi, gospodine, după ce-oi muri eu, că nu mi-a fost viaţa în zadar, că n-am trăit numai pentru scandal şi petreceri. Mi-am avut şi eu bulgărul de soare, am îngrijit şi am crescut şi eu un suflet fraged. Sufletul ăsta o să-mi aprindă o lumînare la căpătîi.

Singură Salomia ştia de cine era vorba şi nu se supăra — tot aşa de bună amantă şi soră.

Opt ani, ea fusese, de asemeni, sora si duhovnica lui Ivan. Necazuri mari nu avusese el niciodată. Trăia mai presus de vecinii din casa cu nebuni, cu gîndul peste hotare, aşteptînd din primăvară în primăvară o veste mare, de la tovarăşii rămaşi acasă sau de la fugarii risipiţi în lume. Se mai considera încă, după opt ani de speranţă zadarnică, un mosafir, o umbră vremelnică printre noi. Viaţa tuturor trecuse pe lîngă el ca o apă, fără să-l atingă. Anii de muncă şi de lipsuri, în maha-laua cu nume ruşinos, aveau să rămînă, în curînd, pentru el, ca o amintire urîtă.

Ivan visa o deşteptare sărbătorească.

Visînd, începuse să adune, de timpuriu, fire albe pe tîmple...

În noaptea de Anul Nou, rusul intrase pentru întîia oară, în casa de pe Grant, cu sufletul plin ca un ciorchine, dornic să afle

pe cineva care să-l asculte. Nu mai putea să sugrume adevărul în el.

Cînd l-a văzut în prag, uriaş şi palid, sprijinit de zid să nu cadă, Salomia a scăpat paharul din mînă.

— Vai de mine, ce-i cu dumneata, gospodin?

Fane l-a prins repede de subsuori şi l-a aşezat pe un scaun.

— Gospodin, dragă gospodin, Ivan!

Rusul tăcea, cu capul greu între umeri. Lacrămile îi picurau, mari pe covor. Puşcăriaşul îl crezuse rănit într-o încăierare cu pungaşii şi căuta cu palma, sub rubaşca descheiată la gît, urmele de sînge. Proprietă- reasa încerca să-i ridice fruntea şi să-l privească în ochi, convinsă că numai aşa va întrezări zbuciumul ce-l gonise de acasă, pe o noapte cu viscol cumplit şi-l adusese, pe neaşteptate, la uşa lor.

— Ivan ai venit să spui la voi că el omoară ala grec spurcat!

Salomia îşi îngropase faţa în palme.

— Vai de mine! Iar a fost scandal în şandramaua aia cu nebuni? Am să-i dau foc, să scap mahalaua de balamuc.

Fane singur zîmbise. Acum înţelesese ce rană ascunde rusul sub rubaşcă.

— Lasă, Salomio, nu mai da foc la case, că destul s-au aprins călcîile lui Ivan. Nu-s casele de vină! Marea vinovată e Maro, nevasta grecului.

Surprinşi, deopotrivă, stăpîna şi cîrpaciul s-au uitat la el, lung, cu nedumerire. Amantul se plimba liniştit prin cameră, fumînd.

— Eram sigur că aşa are să se-ntîmple!

Se apropiase de Ivan, îi prinsese capul în palme şi-l privise drept, cu un surîs ca o lumină palidă pe figură.

— Ei, gospodin, aşa-i că mai e şi altceva pe lume, afară de ţar, de mujci şi de Vladimir Ilici Ulianov? Acuma crezi că dragostea e ca o băutură amară şi vine cu gust de moarte?

Îl sărutase pe frunte, ca pe un copil, după o faptă bună.

— Începi să fii un om, pentru că începi să simţi ce-i aia dragoste adevărată! Bravo! Pînă azi mi-ai fost drag şi atît. De acum încolo, încep să te admir! Ai ştiut să alegi! Prea e tînără Maro şi prea seamănă cu Salomia mea, ca să nu merite iubirea unui om ca tine...

O poveste pe care Fane o trăise.

— Fă ca mine, rusule! Cînd am văzut-o întîia oară pe Salomia, alături de lepădătura aia bătrînă de Hagiu, ca o căprioară lîngă o mîrţoagă de saca, am simţit cum mi se tulbură sîngele. Uite, mi-am zis, cum îi place vieţii să-şi împerecheze progeniturile! Ia să-i dăm noi vieţii un dos de palmă peste gură! După o săptămînă, mîrţoaga a fost scoasă la reformă...

Cînd era lîngă Fane, Salomia se estompa. Trăia în umbra lui, prin gîndurile, elanurile, necazurile şi bucuriile lui. Inteligentă, intrepidă, înfruntînd primejdia cu un surîs împietrit în colţul gurii şi înlăturînd piedicile cu tact, stăpînă pe sine şi în orice împrejurare, ea îşi croise un drum în viaţă, în urcuş anevoios dar sigur,

cu o voinţă îndărătnică. Alături de puşcăriaşul frumos din Cotroceni, însă, avea un sentiment bizar de contopire, de anihilare a voinţei, de volatilizare a gîndului, de părăsire pe braţele lui ca într-un leagăn.

Exista pentru el şi prin el.

— Dacă zice dînsu aşa, batiuşca, aşa este!

Ivan încercase, slab, să se apere. Tot ce spusese Fane i se păruse o glumă — oricum, ceva la care nici nu se gîndise.

— Asta nu daragoste!

Pe Maro, mărturisise rusul, o văzuse de cîteva ori şi numai în trecere. De doi ani, de cînd o adusese simigiul în ţară, grecoaica apăruse rar în simigerie, deschisese geamul de patru ori şi zîmbise copiilor, răspunsese o singură dată, prin semne, ţigăncii lui Gore, care o întrebase, tot prin semne, ce mai face şi se plimbase mai ales seara, păzită de cei doi ilfoveni, pe maidanul cu basculă. Poate că era o singuratică, poate n-o lăsa bărbatul să iasă în lume, de frică să n-o piardă. Sigur era numai faptul că Maro, timp de doi ani, privise soarele printre gratii.

Ivan presimţise că se petrece ceva neobişnuit în casa grecului dar nu încercase să afle. El trăise cu munca, nevoile şi gîndurile lui, cîntînd cînd era trist sau vesel şi aşteptînd o veste cu minuni, de la tovarăşi.

E adevărat că, uneori, simţea o tulburare, un neastîmpăr în el. Arunca raşpelul şi calapodul şi pleca afară. La simigiu erau ferestrele deschise. Ivan o bănuia pe Maro ascunsă înăuntru, după perdele. Dar nevasta lui Tino nu se uita anume la el. Ar fi fost în stare să jure că

vecina se oprise la geam ca să asculte ciorovăiala vrăbiilor prin plopi sau să vadă cum se scutură florile mărului ce crescuse, prin ce minune nici rusul nu ştia, în faţa uşii lui.

Oricum, el încercase să se smulgă din tulburare. Fugea pe maidan, să se joace cu copiii şi să uite, sau se încuia în magazie, încovoiat pe ceaslovul cu slovă fără înţeles pentru mine.

Dacă juca printre rînduri numele grecoaicei, scris cu raze parcă, erau de vină numai ochii obosiţi, că lă-

crimau. Maro i se părea un cuvînt ca o muzică în su-flet. Îi strigau vrăbiile prin copaci, îl amintea clopoţelul pus la uşa simigeriei, îl păstra gîndul, ca pe un joc şi îl susura chitara de deasupra patului, cînd se izbeau razele soarelui de coarde.

Ivan îngîna în el, ca o împăcare: Maro e un nume ca o cădere de stropi în havuz, cînd e apusul fîntînă de culori.

Se mai întîmpla uneori, îndeosebi noaptea, cînd lumina lumînării se revărsa peste pagini înflorite, ca o amăgire, să i se pară că grecoaica seamănă cu toate sfintele din gravurile ceaslovului. Ea fura părul blond al Mariei din Magdala, ochii limpezi şi buni ai preafericitei Atanasia din Antiohia, ovalul figurii cuvioasei martire Anisia, gura senzuală a sfintei fără nume, din visul zbuciumat al tinerilor mucenici şi trupul plin de ispite al frumoasei Pelaghia, care dintru început, de viclene vedenii atrasă, preacurvise...

— Cum se împacă în matale, gospodin, Vladimir Ilici Ulianov cu sfrijiţii din bucoavnă — îl întrebase Fane odată, rîzînd.

Ivan n-a răspuns. Puşcăriaşul frumos din Cotroceni n-ar fi înţeles ce minune făcuse Maro. Grecoaica întorsese gîndul crîncen al răzmeriţei spre cer şi-l limpe-zise. Pur ca o figură de legendă păgînă, rusul învinsese duhul ticălos al trupului şi stăpînise, sugrumase în el, orice îndoială bicisnică. Îşi recîştigase ceasul de odihnă şi de reculegere, din clipa cînd simţise că toate sfintele din ceaslov trăiau în el prin nevasta covrigarului. Bucoavna pe care sta aplecat nu mai era o carte moartă, acum. Ivan se uita în ea ca într-o apă cu umbra în adînc. Din ispita de la doi paşi, el furase şi

păstrase numai sufletul, în care se recunoscuse şi contopise.

Ascultîndu-l, Salomia privise lung, cu înţeles, spre amantul cu surîsul competent. Pricepuse şi ea, în sfîrşit, de ce vrea rusul să-l omoare pe Tino.

— Ei, batiuşca, ţi-am spus eu, de adineauri, că e dragoste la mijloc! Şi încă ce dragoste...

Gospodin încercase încă o dată să se apere, de astă dată cu îndîrjire. Se lovea cu pumnul în frunte şi se chinuia să-i convingă pe amîndoi că nu din pasiune pentru grecoaică se hotărîse să-l suprime pe simigiu.

Maro se dedublase, pentru el. Între nevasta lui Tino şi Maro din visul lui Ivan era o mare deosebire. Sufletul ei, afirma cîrpaciul, se desprinsese din trupul pe care bărbatul îl culca alături de el, în fiecare noapte — evadase din viaţa tuturor, se eliberase din pumnul lui de ţărînă şi apropiind secolele, înviase în gravuri şi în visul celui ce-şi învinsese, de asemeni, pumnul lui de ţărînă.

În acest dublu concubinaj, trupesc şi idilic, al frumoasei de dincolo de gratii, drumurile nu se încrucişau. Rusul n-o rîvnise niciodată pe femeia simigiului iar acesta, prost şi bătrîn, nu bănuia aventura nocturnă a sufletelor.

Mai mult, Ivan se întreba, uneori, dacă unda muzicală din visul lui era, în adevăr, duhul grecoaicei sau numai un ecou din muta mare fierbere a nopţilor de primăvară, cînd dragostea e a tuturor şi a nimănui. Salomia şi Fane ar fi rîs, fără îndoială, dacă el le-ar fi mărturisit că se îndrăgostise de umbra sufletului său, purificat în aceste nopţi cu limpezimi şi răsfrînt în gînduri, ca un tînăr pelerin

aplecat — în ceasul cu linişti al amurgului — peste o apă cu oglinzile adînci sub sălcii.

Maro fusese numai fondul luminos pe care se profilase această umbră a sufletului.

Ivan nu ar fi cerut mai mult de la viaţă.

Întîmplările din ultima vreme, însă, stricaseră jocul cu umbre şi lumini.

Începînd să-şi cunoască vecinii, rusul se convinsese că toţi erau deopotrivă de răi, pentru că erau la fel de proşti şi se hotărîse să rămînă departe de frămîntările şi veselia lor întristătoare. Dar femeile din casa cu nebuni îl disperaseră.

Revoluţionarul ce luptase odinioară pentru libertate şi respectul aproapelui, a fost deseori silit, şi nu fără tristeţe, să despartă vrăjmaşele prinse de păr, prin lovituri. Se ruşina, ridicînd mîna şi se certa că — din tovarăş al omului de pretutindeni — ajunsese gardian în ospiciul de pe şoseaua Basarab.

Fireşte că, în procesul acesta de conştiinţă, Ivan îşi acorda circumstanţe atenuante. Bătînd, fostul soldat al lui Vladimir Ilici Ulianov pacifica. Altminteri, cumetrele fără stăpîn ar fi fost în stare să se desfigureze, să-şi dea foc la catrafuse sau să se înece una pe alta, apăsîndu-se cu capul în butoiul cu apă de ploaie.

Primele scandaluri din casa simigiului îl impresionaseră dar Ivan nu intervenise. De ce n-o apărase pe Maro, de ce nu se gîndise niciodată că e destul de puternic ca să-l reducă la tăcere pe grec cu un singur pumn, cum nu vibrase el în fondul acela de umanitate ce-l apropiase, odinioară, de spînzurătoare şi-l înfrăţise, în urmă, cu cîinii maidanelor, cu gîzele şi cu licărul stelelor? Precis nu ar fi putut răspunde...

Spectacolul acesta oripilant al distrugerii şi al martirizării, crescut în sălbăticie de întuneric şi de panica tuturor, îl paraliza. Rusul se simţea mic, inutil, murdar, ticălos în ticăloşenia ce-l înconjura şi se prăbuşea pe scaun, plîngînd, cu sufletul greu de nedumerire, de spaimă, de revoltă şi de îndurerare.

Cu timpul, însă, ca un animal ce adulmecă furtuna, Ivan începuse să presimtă scandalul cu cîteva ore mai înainte. Umbla fără astîmpăr, de colo pînă colo, s-o vadă pe Maro, s-o roage să fugă, să se ascundă. Intra pe la vecini şi nu ştia ce caută, întreba nimicuri şi nu aştepta lămuriri, pleca pe poartă, cu gînd să se ducă undeva şi uita unde. Se întorcea în magazie, ca — după cîteva minute — să plece iar prin curte, neastîmpărat, neobosit, neînţeles în el şi de mahalagii.

Toamna şi iarna, îndeosebi, chiriaşii din casa cu nebuni se culcau devreme.

Ivan rămînea singur, să tremure în beznă, fără să ştie anume de ce şi să aştepte — o aşteptare de fiecare clipă şi cu fiecare clipă mai chinuitoare.

În aceste momente de încordare şi de răsucire a nervilor, iadul din căsnicia simigiului împrumuta, în fantezia bolnăvicioasă a omului ce trecuse de atîtea ori pe lîngă moarte, nepăsător, un rost anume, nelămurit încă sub frunte dar limpezit în sentimentul bizar de intensificare maximă a vieţii, cînd lucrurile se însufleţesc, iar umbrele încep să se materializeze şi să aibă glas.

Ivan avea impresia, cum asculta, atent, în întuneric, că se adună şi cresc, de pretutindeni, ameninţări. În faţa lor, Maro din vis tremura ca o frunză, terorizată —

alături de el şi în carnea lui — de o mînă sortită să lovească din ascuns. Se multiplica vedenia din vis, în jocul de oglindă aburită al privirilor umede, nesigure sau cealaltă Maro, roaba dintre gratii, presimţind furtuna aproape, venea să caute un adăpost sigur între cei patru pereţi de scînduri? Oricare ar fi fost taina, rusul nu mai deosebea visul de viaţă, nu mai ştia care-i frumoasa din gravurile ceaslovului şi care umbra fugară din cuibul grecului.

Le îmbrăţişa, pe amîndouă, cu acelaşi suflet şi încerca să le apere de primejdie cu o rugăciune la fel.

Magazia lui, în aceste nopţi de împletire a luminii cu întunericul, era amvon.

În timp ce vecinii, cu somnul încă rămas în gene, încercau să spargă uşa simigiului, ruga pe care o murmurase cîrpaciul în el se schimba în cîntec, mai sfîşietor în noapte cu cît erau mai stinse chemările de ajutor din odaia zăvorită. Ţipase Maro sub lovituri sau ţipa numai arătarea din visul singuraticului? Rusul răspunsese, pentru Salomia şi Fane, numai cu o lacrimă...

Dar, în ultima noapte cu scandal, vecinii nu mai auziseră melodia ca o sfîşiere.

Se rupsese o coardă în Ivan, se răsturnaseră înţelesurile de pînă atunci şi se cristalizase în el un adevăr nou, lapidar, definitiv. Ca să poată înţelege şi prietenii din Grant adevărul acesta, gospodin explicase încă o dată misterul din gravurile ceaslovului. Îngemănîndu-se cu visul lui luminos, Maro începuse să fie, ca în porunca biblică, de o fiinţă cu Ivan.

Trăiau unul prin altul — o singură inimă, un singur gînd, o singură suferinţă.

Bătîndu-şi femeia, simigiul îl martiriza pe rus. Din sufletul lui chema ea ajutorul

vecinilor, în carnea lui suferea loviturile, în cîntecul lui îşi striga plînsul, în faţa icoanei lui îşi aduna în palme, ca pe mărgele, la-crămile.

Batiuşca postise o săptămînă şi se gîndise ce să facă.

Se hotărîse: trebuia să-l omoare pe Tino, ca s-o salveze pe Maro şi să-şi libereze visul.

CAPITOLUL XI

Joc cu păpuşi, cu inimi şi cu flori

Terminînd spovedania, Ivan se ridicase de pe scaun, liniştit. Mărturisind gîndul tot, se împăcase cu el şi cu oamenii. În conştiinţa lui, crima se consumase. Cum va fi ucis grecul, era o problemă secundară, un fapt ce va decurge de la sine — simplu, banal...

Fane, însă, nu-l lăsase să plece.

— Stai, batiuşca, poate că mai avem ceva să ne spunem. Te ascultai, pînă acum, ca un duhovnic. Am înţeles vorba dar am înţeles şi ce-a rămas, dincolo de vorbă, nespus. Acum e rîndul dumitale să mă asculţi. E o viaţă de om la mijloc. Suntem datori, prin urmare, să stăm la o parolă serioasă. Mai ales că dragostea asta te-a cam întors pe dos. Cînd ţi-am povestit, acum un an, cum am ucis un duşman, ai sărit în sus de re-voltă şi ai ţipat la mine, că nu are nimeni dreptul de viaţă şi moarte asupra aproapelui! Şi-acum arzi de nerăbdare să pleci la Tino, ca să-l omori. După cum vezi, gospodin, vine scîrba de viaţă la om, din cînd în cînd, îl prinde de chică şi-l duce la oglindă: „aşa ai fost ieri, omule!” Pe urmă, tot de chică, îl duce la altă oglindă: „poftim,

aşa eşti acum!” Insul face ochii mari, de viţel la poartă nouă şi nu se mai recunoaşte — nu mai ştie care-i el, cel adevărat! Pilda asta, ca să afli că nu-i lege în lume să stea în picioare ca o lumînare la nuntă — că omul e ca floarea cu pălărioara cu funde galbene în vîrf: se schimbă după vreme şi se întoarce după soare...

Ivan scăpase şapca din mînă.

— Nu te mai frămînta, gospodin şi — mai ales — nu încerca să înţelegi, acum, tot ce am să spun. Ascultă şi lasă înţelesul pe mîine, cînd vei fi singur şi mai limpede la cap. Ştii cum suntem noi, în clipa asta? Ca la „lanseu”. Ai auzit, vreodată, de „lanseu”? E un dans cu figuri graţioase, jucat de perechi multe. Nu se poate să nu-l cunoască şi nobilii moscoviţi! Spovedania dumi-tale, batiuşca, a fost ca o muzică şi ca o poruncă. Ne-a împins, fără veste, în „lanseu”. Avem, pînă acum, o pereche Ivan-Tino, în figură simplă de dans şi alta Salomia- Maro, în figură pe care n-o ştim cum are să iasă...

Vorbind, Fane privise peste umăr la amantă şi zîmbise.

Competent în cauză, el însuşi erou principal al unei crime pasionale ce făcuse vîlvă, cu cîţiva ani în urmă, puşcăriaşul apreciase că nu era nevoie să moară Tino, ca s-o salveze Ivan pe Maro şi să-şi descătuşeze visul.

Faptul în sine era prea simplu ca să merite o vărsare de sînge, mai ales că între rus şi adorată era o piedică de nimic ca simigiul. Cîteva palme, date la timp, ar fi fost tot aşa de hotărîtoare. Singura necunoscută, în calculul ce-l făcuse Fane, era Maro. Mai precis: sentimentele ei probabile pentru cîrpaci. Fireşte, în datina

simplă a vieţii, oricine e bucuros să scape de schingiuiri si să-l urmeze pe salvator, mai ales cînd binefăcătorul e un om ca gospodin.

Haimanaua, însă, ştia bine că femeile au o logică a lor şi anapoda. Surpriza nu era exclusă. Orice hotărîre, luată mai înainte de a se cunoaşte gîndul şi înclinările grecoaicei, ar fi fost — prin urmare — riscantă. Concursul Salomiei, singura în măsură să provoace o mărturisire şi să întrevadă, cum spusese Fane, îndeosebi ce va rămîne dincolo de vorbă, nespus de Maro, era indispensabil.

Întîmplător, în noaptea aceea, stăpîna caselor se în- căpăţînase să rămînă numai amantă, cu alte cuvinte: o femeie cu o logică a ei şi anapoda.

Mîndră şi generoasă deopotrivă, gata oricînd să intervină energic şi să-şi apere protejaţii cu orice risc şi împotriva oricui, ea ascultase spovedania lui Ivan cu o linişte de piatră. Ochiul ager al puşcăriaşului nu descoperise, sub masca pe care şi-o impusese iubita, clocotul lăuntric. S-ar fi putut spune că martiragiul suferit de grecoaică, timp de doi ani, n-o impresionase de loc.

Mirat, Fane o provocase prin aluzia ce o făcuse la „figura Salomia-Maro” şi încercase s-o convingă, indirect, că — în hora cu dragoste şi moarte pe care-o începuse rusul cu Tino — ea era datoare să rămînă factor determinant şi să impună, prin Maro în primul rînd, o limpezire a misterului din casa cu scandal.

Meşter păpuşar, el trăsese sforile abil. Cu o singură comandă, ridicase între cei doi inamici, ca o barieră, un proces de conştiinţă şi o angajase pe ibovnică, în

figură compusă, cu grecoaica. înclinînd planşa pe care jucau cele patru marionete, voia să realizeze prin surprindere, în ritmul precipitat al dansului, un trio Ivan-Maro-Salomia. Rămas singur, simigiul nu mai interesa. Împrejurările îl aruncau peste bord, ca pe orice epavă...

În adevăr, gospodin ar fi încercat inutil să cuprindă cu gîndul prăpastia ce-o adîncise Fane în el.

Prins de umăr şi dus în faţa oglinzii în care zîm- bise, auster, revoluţionarul şi omul de odinioară, rusul, simţise cum îi cresc în suflet — ca bălăriile cu suc otrăvitor, printre pietre şi grămezi de moloz — re- muşcările.

Începuse o luptă surdă între dragoste şi ură, între Ivan din amintire şi cel de acum. Se adunau între- bările sub frunte şi îşi încurcau firele. Dacă o adora în adevăr pe Maro, prin ce joc ascuns, prin ce salt neaşteptat, născuse iubirea în el o duşmănie aşa de aprigă împotriva simigiului? În ce tainiţă a inimii îşi risipise lumina, ca o făclie cu flacăra stinsă în ţărînă, gîndul curat, voinic, cu care îmbrăţişase, de atîtea ori, pămîntul şi mîngîiase nefericirile altora, cu un sfat în- ţelept sau cu o faptă bună ca un adăpost pentru un copil al nimănui, pe care-l culegi din viscolul de afară şi-l aduci lîngă soba caldă? Ce băutură amară îl adormise în el, în ultima săptămînă de post şi rugăciuni, pe Ivan de altădată şi-l crescuse, în umbră şi atotpu-ternic, pe Cain? Copleşit, rusul ridicase din palme, spre Fane, ochii mari, întrebători, rugători.

Cerşise de la el un răspuns, de care să se prindă, strîns — să şi-l facă reazim.

Prietenul, ca şi cum i-ar fi citit tot zbuciumul în priviri, a surîs trist.

— Ce să-i faci, Ivan Fedotici Karasoff? Aşa sun-tem: inimă de om, inimă de cîine, la fel! Unde-i dragoste mare, e şi ură. Una o răscumpără pe alta şi amîn-două fac un om. Sau, cum ar spune Salomia: o scîrbă de om...

Stăpîna casei cu nebuni, însă, nu-l ascultase.

Spovedania chiriaşului o îndîrjise. N-o înfiorase gîndul că uriaşul ameninţase să-l ucidă pe Tino, aşa cum nu o înduioşase suferinţa grecoaicei. Se înfuriase, însă, aflînd că Maro, timp de doi ani, se încăpăţînase să-i ascundă necazurile.

Salomia se gîndise, întotdeauna, cu genele umede, la fata frumoasă şi săracă, rămasă departe, sub cerul legănător de la Candia. O adusese lîngă ea, nu fără sacrificii, s-o scape de nevoile şi de mizeria din insulă, s-o simtă aproape, s-o apere, s-o înveţe, să-i dezvăluie rînd pe rînd tainele vieţii şi s-o urce, pas cu pas, spre fericire.

Maro, însă, de cîte ori o întrebase Salomia cum se poartă grecul în casă, zîmbise vag şi răspunsese invariabil, cu ochii în pămînt: „bine, tare bine, nici nu visam aşa noroc!” Prin urmare, în loc să vadă în ea o binefăcătoare şi să şi-o facă duhovnic, o minţise — o înşelase. Era, fără îndoială, o prefăcută, o nerecunoscătoare ce nu meritase nici dragostea şi nici sprijinul ce i-l acordase.

Salomia se hotărîse să şi-o smulgă din inimă, ca pe un spin.

— Maro e mai scîrboasă ca o broască rîioasă! N-o mai cunosc...

Era un avertisment, pentru Fane, că n-o mai interesa spovedania lui Ivan.

Amantul, însă, nu dezarmase. Nu era dispus să renunţe aşa uşor la planul ce-l făcuse. Ştia că supărarea ibovnicei — supărare ce nu rezolva nimic, de altfel — era vremelnică. Maro, oricît ar fi vrut ea să şi-o smulgă din inimă, nu era o streină. Mai curînd sau mai tîrziu, era datoare să se amestece în căsnicia simi- giului şi să încerce, într-un fel sau altul, să pună capăt scandalurilor. Pe de altă parte, puşcăriaşul ambiţiona să împiedice crima prin orice mijloace. În acest scop, o întrevedere Salomia-Maro, după opinia lui, era imperios necesară. Altminteri, nu s-ar fi putut realiza acel trio Salomia-Ivan-Maro, prin care plănuise, cu o sin-gură lovitură, să-l înlăture cu desăvîrşire pe Tino şi s-o oblige, în acelaşi timp, pe grecoaică, să rămînă lîngă rus, în figură nouă...

Convins că orice amînare ar încurca şi mai mult firele şi ar face imposibilă o ieşire din greul impas în care se aflau, Fane nu şovăise să forţeze împrejurările, ca s-o oblige pe ibovnică să ia, numaidecît, o hotărîre energică.

— Ascultă, gospodin Ivan, venind spre noi, să ne spui necazul cu scîrba de plăcintar, ştiai că Salomia e soră cu Maro?

Vorbise leneş, răsturnat în fotoliu şi fumînd, apa- rent fără să acorde importanţă cuvintelor. Privise, însă, pe furiş, spre amantă, ca să poată aprecia efec- tul ce o să-l aibe această destăinuire, fireşte neaştep-tată. Surprinsă, Salomia ridicase faţa din palme, smucit şi se uitase la el fără gînd, plină de întrebări şi fără o întrebare anume pe buze. În urmă, întorsese capul spre cîrpaci, încet, cu teamă parcă. S-ar fi părut că aştepta de la el o lămurire.

Gospodin se luminase şi a răspuns simplu, cu un sentiment pe care avea să-l lămurească mult mai tîrziu.

— Dacă aşa este, cum el spune, atunci Ivan omoară de doi ori ala grec spurcat!

Fane s-a silit să rîdă cît mai sincer, ca să poată da, tot aşa de nepăsător şi de candid în aparenţă, a doua lovitură.

— Ce-i mai frumos, batiuşca, în toată afacerea asta, este că Maro nu ştie că e soră cu Salomia! După cum vezi, o întreagă poveste, ca în ***Rocambole.*** Am s-o istorisesc, ca să te conving că Maro s-a purtat, în adevăr, ca o nerecunoscătoare. Cred că tot ce vorbim acum, între noi rămîne şi în inimi, ca în mormînt!

Fane nu era convins de ce spune.

Maro, pe care şi el — ca Ivan — o văzuse de cîteva ori şi numai în trecere, îi rămăsese în amintire ca un joc în luminiş şi ca un cîntec. În gînd, el îi acordase toate circumstanţele atenuante. Salomia o judecase aspru. În definitiv, faţă de ea, nevasta lui Tino se considerase o streină. Nu-i spusese cît suferă din mîndrie sau poate dintr-un sentiment de recunoştinţă şi resemnare, apreciat de puşcăriaşul frumos: nu îndrăznise să indispună cu o spovedanie din care s-ar fi desprins, cu fiecare cuvînt, cu orice lacrimă, o acuzare pentru binefăcătoare: ea îi alesese bărbatul, ea o adusese de la Candia şi o zvîrlise în iadul celor doi ani de chinuri nemeritate!

Preferase să sufere şi să tacă...

Afirmînd, totuşi, că grecoaica avusese o atitudine urîtă faţă de Salomia — afirmaţie pe care avea s-o rectifice la timp — Fane încerca să cîştige, cu un sacrificiu infim, o victorie mare. De altfel, o primă dovadă că era pe drum bun, o avusese. În loc să pro-

testeze că dezvăluise, cu atîta uşurinţă, o taină păstrată cu sfinţenie pînă atunci, amanta îl încurajase cu un zîmbet, convinsă că el nu urmărea altceva decît să-i explice lui Ivan cum şi de ce fusese Maro o nerecunoscătoare.

— Să vezi cum a fost, gospodin. Mai întîi, ştii că Hagiu, acum zece ani, presimţind bătrîneţile aproape, plecase la Ierusalim, să se facă sfînt. La întoarcere, în trecere prin Constantinopol, norocul meu a fost s-o întîlnească pe Salomia. Fermecat, i-a căzut în genunchi, i-a cumpărat toate giuvaericalele din bazar, i-a promis luna şi soarele şi... în loc să aducă în mahala lemn sfînt şi mirodenii, a adus amantă tînără şi frumoasă pentru mine. Acum, fireşte că sîngele apă nu se face, mai ales cînd e sînge grecesc! Nu spun asta ca s-o necăjesc pe Salomia, care — orice ar spune şi mai presus de supărare — rămîne soră cu Maro, adică datoare s-o ierte şi s-o apere, ci numai ca să înţelegi de ce, între ea şi scîrba de covrigar, s-a legat un fel de prietenie. Tino Stavros, că el e scîrba de care vorbim, era acum trei-patru ani slugă la un simigiu din bariera Griviţei şi pleca, în fiecare după prînz, prin mahalaua Grantului, cu coşul plin de brînzoaice, covrigi, seminţe şi corăbioare. Sigur că mare aliş-veriş nu făcea el, dar era — cum s-ar zice — meserie naţională. Ştia el că e în mahala o poartă la care nu strigă zadarnic: cuuvriigi! Salomia apărea în balcon, azi să-i cumpere cîteva brînzoaice, pe cari să le împartă apoi la plozii de pe stradă, mîine să-l întrebe cum îl cheamă şi de unde e de fel, iar poimîine, să-i cheme pe scăunel, la picioarele ei şi să-şi aducă amîndoi aminte, oftînd, de patrida. Salomia

suspina de dorul cerului lăsat departe, Tino plîngea că e slugă de aproape opt ani şi că slugă o să moară! Aşa se întîmplă că, într-o zi, dînsei i se face milă de covrigar şi se hotăreşte să-l scape de sărăcie, să-l însoare şi să-l facă stăpîn pe o simigerie a lui, adică om! Am uitat să-ţi spun că visul mare al covrigarului ăsta a fost: să deschidă o simigerie! Salomia avea la înde- mînă bani, să-l facă pe Tino stăpîn pe un cuptor, o tarabă cu covrigi şi gîndaci şi o sinie cu plăcintă cu brînză şi carne. Era mai greu, însă, să-i găsească o grecoaică, să-l însoare. Stai să vezi, Ivan Fedotici Ka- rasoff, că acum începe ca în ***Rocambole...*** Ca orice grec, tatăl Salomiei a fost căpitan de vas şi — ca orice marinar — a iubit unde a putut şi cu disperare. De la Pireu la Marsilia şi de la Alexandria la Odesa rusie- nească, nu era popas unde să nu aibă cel puţin o amantă. Se întîmplă că, odată, la un drum, se supără marea, iar valurile îi ia corabia pe dedesubt şi cînd în vîrf, cînd în coadă, cînd pe-o coastă cînd pe alta, i-o aduce alandala prin întuneric şi nici una, nici alta, pac: i-o lasă plocon, cu marinari şi marfă cu tot, pe o coastă. Cînd se face lumină, vede căpitanul că se află lîngă insula Creta. Noroc bun, zice un bătrîn cîine de mare, suntem la doi paşi de Candia. Marinarii încep să repare pînzele şi catargele rupte de furtună — munca şi tărăşenia asta avea să ţină cîteva zile — iar căpitanul pleacă în tîrg. Se înţelege că nu l-a mai scos nimeni, zece zile, din casa unei ibovnice tare săracă şi tare frumoasă! Uitase căpitanul şi de marfă şi de corabie şi de marinari — ca să nu mai vorbim de nevasta şi fata din Pireu... Ce să facă marinarii, săracii? Aşteptau! În a zecea noapte, disperaţi că

stăpînul nu li se mai întoarce, pun la cale o lovitură de care să se ducă pomina! Pleacă opt din ei şi cei mai voinici, în tîrg, dau năvală în casa ibovnicei, îl leagă pe căpitan Paminonda burduf, îl iau în cîrcă, îl duc în corabie, ridică ancora şi haida-hai, în larg, pînă nu se mai vede insula. L-au ţinut legat pînă a doua zi la prînz, că le era frică să nu sară nebunu' în mare şi să se întoarcă, înot, la Candia, lîngă amantă. Cora- bia lui Paminonda, la al doilea drum, în ciuda vîntu- rilor şi a cîrmei, şi-a croit singură cărare pe spinarea valurilor, spre Candia. De atunci, cinci ani la rînd, că- pitanul şi-a văzut amanta regulat. Taina o ştiau numai marinarii şi o păstrau cu jurămînt. Acum să lăsăm să treacă anii şi să ne aducem aminte că-i noaptea de revelion. Tot pălăvrăgind, ascultînd şi oftînd, am uitat să ciocnim, creştini ce ne aflăm, o stacană plină...

Vinul era limpede şi aromat.

Nerăbdător să afle ce se mai întîmplase cu căpitan Paminonda, rusul sorbise paharul pînă la fund. Băutura îl înviorase. Ca un balsam peste rana ce-o adîncise puşcăriaşul frumos în el, cu tăişul veninos al mustrărilor, stăruia vestea nouă şi revelatoare. Ivan îngîna în el, repetat: „Maro e soră, e soră bună cu Salomia!" Nestăpînit, cu toate gîndurile smulse şi zvîrlite în sus, ca un stol de hulubi spre soare, şi-ar fi sărutat — pe gura senzuală a proprietăresei — visul de dragoste...

Maro se împodobise, în închipuirea ce colorase pri- măvăratic viaţa pe care rusul începuse s-o vadă ca printr-o sticlă roză, cu o cunună nouă: era rudă cu Salomia — prin urmare, dragoste din dragostea sinceră ce-l

întîmpinase şi-i zîmbise, pentru întîia oară, apro-piat şi cald.

Stăpîna caselor, cu toate amintirile prinse buchet în inimă, dusese paharul la gură cu mîna tremurată şi-l sorbise tot, cu buzele arse de sete lăuntrică, uitîndu-se — cu ochii întredeschişi — spre ibovnic. Începuse oare să presimtă jocul primejdios, realizat în bună parte sau rămăsese, în privirile cu lumina ascunsă, ca o ceaţă uşoară peste ape, necazul pe sora mică şi necredincioasă? Surîsul, oricum, fluturase incert...

Bînd, Fane închinase pentru dragoste şi moarte şi mîngîiase sufletul duşmanilor cu o înjurătură în care paraua galbenă a muşeţelului era sortită să rescumpere raiul, pentru mamele ce crescuseră şi încălziseră la sîn viperele umane ce-l aşteptau, pe maidane şi la colţuri de stradă, cu mîna încleştată pe cuţit.

Salomia se înfiorase.

Amantul îi vorbise deseori, în ultimele luni, de moarte: o presimţise tot mai aproape...

Geloşi că puşcăriaşul frumos din Cotroceni îndrăznise să vină în mahalaua lor, unde se considerau stăpîni absoluţi şi le furase, de sub nas, cea mai frumoasă ibov-nică, donjuanii grantişti se juraseră să-l suprime. Fane nu se speriase. Avea inamici mult mai crînceni, în alte părţi. Le trimisese vorbă, flăcăilor cu breton şi pantaloni bufanţi peste gheata cu elastic şi scîrţîietori, să aibă răbdare, că au să scape de el în curînd. Recunoscători, într-o seară cu lună hoinară printre nori, tinerii se îmbătaseră şi veniseră să-i cînte, sub geamul iubitei, cu mandolinele. Impresionant, el îi întrebase: „pace, fra-

ţilor”? „Pace”, răspunseseră haimanalele. Era un angajament solemn că ura va fi sugrumată în inimi, în noaptea aceea. Puşcăriaşul din Cotroceni coborîse în mij-locul lor, fără frică şi plecaseră, în turmă, prin mijlocul drumului, să se înfunde în prima cîrciumă. Se îmbătaseră, cîntînd şi se îmbrăţişaseră. Unul din donjuani se simţise dator să justifice duşmănia cu care îl urmărise pe Fane, pînă atunci, gata să-i mănînce din colivă! „ce să fac, dacă-i aşa frumoasă gagica matale, că mă scutură frigurile cînd o văd?” Osînditul îi pusese mîna pe umăr, ca un gest de binecuvîntare păgînă şi recunoscuse: „adevărat, fraţilor, e aşa de bună şi frumoasă că n-o să-mi pară rău că mor pentru ea!” În urmă, băuse pentru ibovnică şi în sănătatea amantului de mîine al Salomiei, oricare o fi el şi vărsaseră toţi vin pe masă, pentru sufletul celui ce va pieri, cînd i-o fi scris, de mîna biruitorului.

Pînă una-alta, cavaleri, inamicii grantişti se ţinuseră de cuvînt. În zori, îl aduseseră teafăr, cum îl luaseră, cîntînd, înfrăţiţi, prinşi pe după gît cu braţele. Harmoniştii speriaseră somnul mahalagiilor cu ***Valsul dimineţii.*** Dar, în clipa cînd uşa de la casa amantei se închisese, masivă, în urma tovarăşului de petrecere, mîinile se încleştaseră din nou pe cuţit, cu o ură egală, neşovăielnică, tot aşa de sinceră în sălbăticia ei ca şi lacrima ce-o plînseseră, cu cîteva clipe mai înainte, văr- sînd vin pe masă...

Fane retrăise scena, privind pierdut în ochii iubitei. Salomia era în adevăr frumoasă şi sfîrşitul aproape. Simţindu-şi genele umede, el scuturase capul, cu un gest de voinţă şi zîmbise vag spre Ivan,

care aştepta — cu paharul în mînă — dornic să asculte altă întîmplare cu dragoste.

— Şi aşa, gospodin, simte căpitan Paminonda, în- tr-o noapte, că bate moartea la geam. N-ar fi putut să moară, că avea o taină şi un păcat pe suflet. Faţă de cine să-şi descarce conştiinţa, că nevasta îi murise iar popa îl împărtăşise şi plecase să se culce? Singură Salomia îi rămăsese la căpătîi. Bătrînul i-a făcut semn să-şi apropie urechea de buzele lui reci şi i-a şoptit: „la Candia ai o soră — o cheamă Maro şi e fata Gli- cheriei, văduva lui Iani. Să nu-i spui că-i eşti soră, că te-ar duşmăni pentru tot răul ce i l-am făcut, lăsînd-o aproape cinci ani fără sprijin (că sărăcise şi căpitan Paminonda, bietul, după ce i se înecase corabia...) dar să veghezi de departe, ca un înger păzitor şi s-o ajuţi după puteri. Să ştii că altă pomană nu-ţi cer!” Căpitan Paminonda a zis, ce spusei eu acum, şi şi-a dat sufletul, împăcat, ca un pui de găină...

Fireşte că adorata şi-a şters o lacrimă şi că paharele, din nou umplute, au fost băute pentru odihna răposatului sub o ţărînă cît mai uşoară.

— La cîţiva ani după ce-l îngropase pe bătrîn, Salomia plecase la Candia, se interesase de Glicheria lui Iani, de departe şi vorbise cu Maro. Streina frumoasă de la Pireu şi fata blondă şi plăpîndă de la Candia se împrieteniseră aşa de mult, în cele cîteva zile petrecute împreună, că nu miraseră pe nimeni, la despărţire, darurile ce i le făcuse Salomia. Venind cu Hagiu în Bucureşti, dînsa n-o mai văzuse pe sora vitregă aproape şapte ani. Dar îi scrisese, de cîteva ori şi primise răspuns liniştitor. Maro era nevasta visată atît de Salomia, pentru

covrigarul pe care voia să-l scape de sărăcie şi de slugărit. I-a dat bani şi l-a trimes la Candia, cu scrisoare, s-o aducă pe sora vitregă. Aşa a ajuns Tino, gospodin Ivan Fedotici Karasoff, simigiu cu avere şi nevastă care, orice s-ar spune, nu-i de nasul lui de palicar jegos şi hodorog!

Ascultînd, Salomia începuse să-şi muşte pumnul mic, nervoasă. Amantul se făcuse că nu o vede. Povestind, cu amănunte pe cari ea însăşi le uitase sau nu mai voise să şi le aducă aminte, el răuşise — în primul rînd — s-o reîntoarcă la sentimentele bune de altădată, pentru Maro şi să i-l apropie în amintire şi fără masca de acum, pe covrigarul murdar de odinioară.

— Şi-acum, gospodin — continuase Fane — să uităm pînă una-alta de necazul dumitale, ca să lămurim alt caz. Să zicem, ca Salomia, că sora n-a ştiut să se poarte, c-a fost o nerecunoscătoare. Ea, oricum, e un copil pe lîngă noi, care avem scaun la cap şi suntem datori să stăm strîmb, ca să judecăm drept. La urma urmei, de ce să nu credem că surorii de la Candia i-a fost ruşine să se plîngă unei streine — că Salomia, în gîndul ei, e o streină — sau că... mîndră şi ea, cum a fost căpitan Paminonda şi cum e Salomia, n-a vrut să facă pe miloaga lumii, povestind tuturor o nefericire pe care oricare din noi n-ar şti cum s-o ascundă, pen- tru că ne simţim prea tari, uneori, ca să mai avem nevoie să ne căineze mahalaua... Acum să vedem ce-i cu Tino, cu sluga asta pe care Salomia a prins-o de păr şi a smuls-o din sărăcie. Era el dator, mai mult ca Maro, să fie recunoscător faţă de Salomia? Era! Ştia el ori ba, că Maro e sora Salomiei? Te cred!

A uimit-o el pe Salomia, bătînd-o pe Maro? Nu mai încape îndoială...

Fane lovise cu pumnul în masă, cu o enervare prefăcută şi se ridicase, cu un gest nestăpînit.

— După cum vezi, gospodin, Salomia are motive tot aşa de temeinice să se simtă bătută şi umilită în carnea şi în sufletul lui Maro!

Momentul a fost hotărîtor pentru destinul simigiului. Mîndria grecoaicei de la Pireu reacţionase imediat şi energic. O slugă fusese trimisă la Tino, să-l aducă fără întîrziere.

— Spune-i să vie de bună voie, că o să fie mai rău dacă mă duc eu la el!

Ivan se speriase. Tremura la gîndul că va sta faţă în faţă, în acel ceas al răstălmăcirilor în conştiinţă şi al încercărilor, cu un om pe care îl condamnase la moarte. Nu ştia dacă o să-i cadă în genunchi, să-l roage umilit să-l ierte pentru tot răul ce-l gîndise numai, despre el, sau dacă o să-l frîngă în mîini, ca pe un nimic. Apele tulburate de Fane nu se limpeziseră încă. Tino era fratele lui, în numele cerului şi era, în egală măsură, duşmanul ce-i biciuise visul şi o canonise pe Maro.

Rusul îşi căutase şapca, să plece. Uriaşul prefera să fugă de insul mărunt şi slab. Avea nevoie de cîteva ore de reculegere. Un drum în noapte cu figura în plin viscol, l-ar fi liniştit, dar — pentru a doua oară — amicul îl oprise.

— Am lămurit necazul Salomiei şi l-am pornit pe un drum sănătos. Acum să vedem ce facem şi cu necazul dumitale, batiuşca...

Fane ştia cum o să se desfăşoare scena dintre stă- pîna de pe Grant şi plăcintar.

Ivan trebuia să rămînă, să fie martor la întîlnirea pregătită cu un scop anume. Îl interesa, în primul rînd, pe puşcăriaşul frumos din Cotroceni, repercusiunile pe cari o să le aibă, în sufletul clătinat al rusului, ciocnirea dintre amanta lui şi simigiu.

Erou al unei isprăvi romantice ce făcuse vîlvă pe vremuri, Fane precizase — de cîte ori avusese ocazia — că nu lovise într-un moment de surescitare, de uitare de sine. Dimpotrivă, el îşi suprimase potrivnicul cu sînge rece, după un plan pregătit în amănunt. Era convins că sunt încurcături în viaţă pe cari numai gestul final, categoric, bărbătesc, le poate limpezi. Nu ar fi fost, prin urmare, nici împotriva crimei din gîndul cîrpa- ciului, dacă motivul în sine, cei doi eroi şi elementele secundare din spovedania lui, ar fi corespuns, în adevăr, canoanelor unui ceremonial aşa de tragic.

Aşteptîndu-l pe Tino, puşcăriaşul îl învăţase pe Ivan decalogul unei crime pasionale.

Niciodată să nu te sinucizi pentru o femeie — pentru că viaţa ta e una, iar ibovnicele fiumoase ca florile şi ca muştele: pe toate drumurile...

Să nu omori pentru oricine! Singura măsură, la această poruncă, o are sufletul tău. El singur o să-ţi spună dacă fiinţa pe care ai pus ochii merită sau nu cinstea unui sacrificiu aşa de mare — pentru că, ade- văratul sacrificiu îl face insul ce loveşte, nu cel care moare.

Să nu ucizi pe oricine! Un om ce se respectă îşi alege victimele. Luptă cu un egal al tău şi nu fugi, pentru nimic în lume, de un duşman mai puternic ca tine! Lupta între două forţe egale e cinstită. Lupta

cu un ins mai tare, te onorează numai pe tine, cel slab. Dar să nu faci prostia să cinsteşti un omuleţ ca oricare altul, cu ura ta! În cazul cel mai bun, ia-l de urechi din patul ibovnicei şi aruncă-l, ca pe o cîrpă, pe fereastră. Dacă se întîmplă ca insul să te supere, dă-i o bătaie bună, pe urmă urcă-l într-o birje boierească şi du-l la spital, să zacă şase luni cu faţa în sus, pînă s-o convinge că nu-i de nasul lui să joace ţintar cu inima ta...

Caută să eviţi crima! Nu te purta ca un borfaş prins asupra faptului, care ucide de frică, să scape de vistavoi, de bătaia soră cu moartea ce-l aşteaptă sigur în beciul prefecturii şi de închisoare şi nici ca un tîl- har la drumul mare, gata să sugrume ca să prade. Tu nu omori ca să-ţi saturi setea de sînge, aşa cum nu loveşti ca să te răzbuni. Fii cinstit şi luptă deschis, ca un cavaler. Orice dragoste începe cu o luptă. Învingi sau eşti învins. Dar să nu ridici mîna decît atunci cînd te-ai convins că, între tine şi potrivnic, numai moartea poate să aibă ultimul cuvînt.

Nu umili omul pe care-l înfrîngi! Nu eşti puşlama de maidan, să-l înjuri cînd îl vezi învins şi nici ţaţă cu inima acră ca o prună crudă, să-l scuipi. Respectă moartea ce ar fi putut să te frîngă pe tine, în locul celui ce se clatină, lovit şi îngenunche, cu sîngele smuls gîlgîit din inimă. Dacă duşmanul cere un răgaz, prin tine, de la moarte, dă-i-l fără multă vorbă. Întinde-i mîna, la despărţire şi spune-i încă o dată: ,,frate-meu, soarta a vrut ca unul din noi să piară — asta e şi nimic altceva”...

Să nu loveşti la necaz ca fricoşii, ca beţivii şi ca nebunii! Ai fi un criminal, iar fapta ar rămîne în vînt. Să nu uiţi că şi tu,

care dai şi cel ce muşcă ţărînă, aduceţi un prinos dragostei şi morţii. Eşti dator, prin urmare, să fii limpede la cap şi convins că isprava ta e un cîntec — întîiul şi cel mai crezut — în pragul ibovnicei de mîine...

Nu ucide pe la spate — era o poruncă pe care rusul, ca orice nobil moscovit, a înţeles-o fără altă lămurire a fostului erou şi puşcăriaş...

Dă lovitura hotărît şi precis, ca să nu-ţi chinui victima! Ivan a făcut un semn c-a înţeles de ce nu e uman — şi mai ales — nu-i elegant să-ţi torturezi potrivnicul. Cizmarul cu sînge albastru şi haimanaua romantică din mahalaua Cotrocenilor se întîlniseră sub semnul bla- zonal al unui suflet la fel de generos...

Spune-i femeii că ai ucis pentru ea! Te va iubi, ca pe un învingător, cu toată viaţa trupului infiorată în umbra morţii. Asta e singura dragoste adevărată şi plină. Va ţine pînă dincolo de pragul peste care, sufletele amîndouă, vor trece cu zborul îngemănat...

Dacă dulcineia, dimpotrivă, nu va înţelege sacrificiul ce l-ai făcut, nu-ţi aduna sentimentul de adorare în scuipat, ca să-l zvîrli, ca pe o piesă de cinci franci, la picioarele proastei. Prinde-ţi sufletul între dinţi şi muş- că-l pînă la ţipăt, că te-a înşelat şi, ajuns acasă, trimite-i muierii un coş cu flori şi o cutie cu toate chibriturile stinse — semn că tot ce-a fost s-a dus...

Interesau, deocamdată, din acest decalog, numai cele două porunci preliminarii: caută să eviţi crima şi să nu ucizi pe oricine! Fane îşi luase sarcina să împiedice omorul şi să-l convingă pe rus că simigiul nu merita onoarea unui gest obişnuit numai între cavaleri.

Speriat că stăpîna îl chemase, ameninţătoare, la o oră aşa de tîrzie şi obosit de viscolul cu care luptase, neputincios cum era, din greu, Tino se oprise în prag, mai mic, mai slab, abia răsuflînd şi străveziu, cu zăpada topită pe figura cît un pumn de copil.

A fost un moment de încordare.

Ivan se strînsese pe scaun, cu spaimă din spaima ce-l scutura pe simigiu. Fane aprinsese o ţigare şi fuma, răsturnat în fotoliu, cu spatele dinadins întors spre intrare. Amanta lui crescuse, dreaptă, cu toată mîndria în atitudinea ca pe soclu a corpului, cu scîrba şi tot necazul în pumni şi în jocul pieziş şi scăpărat al privirilor.

Plăcintarul încremenise.

Fără cuvînt, proprietăreasa s-a apropiat şi i-a dat o palmă. Lovit cu putere, grecul s-a clătinat. Prins de piept şi proptit împins în uşe, a fost întrebat dacă ştie de ce-i bătut. Pentru că amuţise, Salomia i-a repezit un pumn, cu sete, în nas. Plin de sînge, Tino s-a prăbuşit la picioarele ei. Mîna ce se încleştase pe un sifon, să sfărîme ţeasta compatriotului de la Vlahoclisura, a fost repede şi la timp dezarmată de rus.

Fane întorsese capul şi-l întrebase pe cîrpaci, liniştit, arătînd mototolul plîngător de la picioarele ibovnicei:

— Ia spune, nobile Ivan Fedotici Karasoff, merită pricoliciul ăla cinstea să fie ucis de un bărbat întreg, ce se respectă?

Gospodin nu-l ascultase. În faţa nefericitului cu sîn- gele curs peste gură şi sub bărbie, pînă în sîn, îl sugrumase în el pe Cain. Reînviase austerul cu gîndul plin în pravoslavnică îmbrăţişare a suferinţei umane. Surprins de sălbăticia cu care se răzbunase Salomia şi înduioşat de suspinul

fratelui ce-şi culcase fruntea, în cădere, pe pantoful ei de atlas, rusul a îngenuncheat lîngă Tino, l-a luat în braţe ca pe un copil şi a plecat cu el spre casă, prin mijlocul străzilor, cu părul fluturat şi figura biciuită de viscol.

Lacrămile se amestecaseră cu fulgii de zăpadă prinşi o clipă în gene, topiţi şi prelinşi apoi pe umerii obrazului, pînă în barbă.

Barba lui, ca mătasa porumbului...

CAPITOLUL XII

Vis pentru toţi necăjiţii pămîntului

Pumnul Salomiei îl cuminţise pe simigiu şi ne asigurase patru luni de linişte.

Maro scăpase de chinuri iar noi dormisem, în răcoarea luminoasă a nopţilor de primăvară, somn plin, fără griji şi fără tresăriri de spaimă în întuneric — mai ales că, în tot acest timp, avusesem norocul să nu se mai aprindă nici o fabrică şi să nu mai moară nimeni, între transmisiuni sau sub roţile locomotivelor.

Tino nu suflase un cuvînt de păţania din noaptea revelionului. Proprietăreasa n-o chemase pe Maro, să-i spună cum o răzbunase şi s-o certe că o considerase o streină şi n-o rugase s-o apere de bruta cu palmele voinice pe coada lopeţii cu covrigi de cocă. Nu voise să se laude cu o ispravă pe care sora vitregă nu i-o ceruse. Fane, pe de altă parte, nu acordase o importanţă prea mare unei întîmplări banale. Convins că e dator să împiedice o crimă inutilă, el se încăpăţînase să-l convingă pe Ivan că grecul nu era omul care să merite omagiul

unui gest ce sanctifică în dragoste, prin moarte. Încîntat că răuşise, a doua zi se grăbise să uite tot, prins de alte griji şi necazuri, numai ale lui şi de neînlăturat.

Simigiul se obişnuise, după întîia săptămînă, cu gîndul că nu era aşa de mare umilinţa ce o tăcuse, din moment ce mîna care-l lovise era de cucoană şi încă de cucoană binefăcătoare. Rar, cînd îşi aducea aminte, nu fără tresărire, de bătaia îndurată în casa de pe Grant, sugruma în el amestecul de ură şi revoltă ce-l încerca şi convins, palicar mărunţel şi deştept cum era, că o răzbunare, pînă una-alta, ar fi fost imposibilă, ridica din umeri cu o nepăsare voită şi scuipa printre dinţi, subţire şi departe, cu pumnul strîns ascuns sub şorţul alb.

Singur Ivan nu putuse să uite...

Primăvara, ploioasă şi rece, mă împrietenise cu el şi cuibul de scînduri unde se desfăcuse, ca un evantai, visul de dragoste şi cîntase o suferinţă pe care n-o înţelesese nimeni în adevăr.

Întrebasem şi nu ştiuse nimeni să-mi răspundă de ce nu se mutase cîrpaciul, cu opt ani în urmă, într-o cameră de zid, de pildă în locul lui Bela sau al Mădă- linei picior-de-lemn. Aflasem numai că rusul, în ziua cînd îl adusese Salomia de mînă şi-l recomandase chiriaşilor ca pe un om de încredere, înfipsese o surcică în pămînt, măsurase doi paşi spre fund şi iar înfipsese o surcică. De la aceste minuscule semne de hotar, spre gardul lăturalnic, legase o sfoară pe trei laturi şi le comunicase apoi celor de faţă, prin proprietărească, că locul dintre sfori era, pînă una-alta, casa lui.

Proşti, mahalagii au rîs ca de o glumă fără haz şi nu au priceput.

Gospodin îşi lucrase magazia singur, într-o săptămînă, după un plan ce-l făcuse în prima noapte, cocoţat pe stiva de scînduri şi în lumina nestatornică şi mioapă a cîtorva lumînări. Seara, după ce se întorceau de la fabrică, vecinii încercaseră să-l ajute, prieteneşte. Ivan, însă, le-a interzis să pună mîna pe unelte sau să atingă un leaţ. El visa să învie un colţişor din imperiul pravoslavnic în curtea cu poreclă ruşinoasă şi ambiţiona să-şi vadă visul împlinit numai prin munca lui. Mîngîiase căpriorii, la rînd şi cu dragoste, îşi culcase obrazul pe fiecare grindă albă şi netedă şi bătuse cuiele în şipci cu sfială, cu frică parcă să nu le doară rana ce-o adîncise, cu orice lovitură de ciocan, vîrful înfipt.

Minunea de lemn crescuse sub ochii tot mai mari de uimire ai chiriaşilor, cari începuseră să o asemene, în fantezia lor crudă, cînd cu o corabie uriaşe, adusă la mal de pescarii de pe Volga — voinici şi cîntînd în amurgul ce colorase apele adînci — cînd cu o ţărăncuţă, rumenă, cu mijlocul strîns în scurteică de culoarea vişinei putrede şi aşteptînd — cu faţa întoarsă spre necuprinsul maidanelor şi acoperişul lăsat peste ferestrele albastre ca o palmă dusă streaşină la frunte — să i se întoarcă dragostea plecată la drum lung, în troica trasă de şase cai cu zurgălăi.

Cîteva zile fusese pelerinaj. Toată mahalaua venise să vadă şi să admire „casa mişcătoare a rusului”. Safta le povestise cumetrelor, cu fantezie şi orgoliu, că la ea în curte se mutase un strein bărbos care-şi făcuse cuib cu duh necurat sub temelii. La o singură comandă a stăpînului cu cizme ca moţul curcanului în culoare, diavolul muta

coşmelia de lemn după plac: la poartă sau pe maidan, în mijlocul străzii, lîngă pompa de apă sau pe acoperiş, pe orice acoperiş! El botezase magazia „casa mişcătoare a rusului” şi aşa îi rămăsese numele, pînă în ziua cînd Ivan, aflînd de la Salomia ce se zvonise prin vecini, se necăjise şi ameninţase că-i dă palme undeva, ca la plozi, cui o mai îndrăzni să spună povestea cu duh necurat.

Proprietăreasa tălmăcise, pentru gură-cască şi bîrfi- tori, cuvîntul protejatului său.

— Oameni buni, gospodin Ivan zice că a fost o proastă sau o nebună, vecina care a crezut că ar fi dracul cocoşat sub casa lui. Mai mă roagă, gospodin Ivan, să vă spun că şi-a croit o casă ca în ţara şi după placul lui. Să nu-i mai ziceţi magazie sau şandrama ori chiţimie, că dînsul se supără şi n-o să vă meargă bine, că-l vedeţi cît e de voinic. Casa lui, în Rusia, e botezată „izba” şi aşa să-i spuneţi şi voi, că altminteri să ştiţi că e prăpăd...

Safta se mîniase c-o batjocorise rusul, ca un mitocan, în faţa lumii. Ivan nu bănuia ce reclamă îi făcuse ţiganca, închipuind o poveste fantastică, pe care mahalagii o cre-zuseră cu uşurinţă. Nimeni nu se impresionase, auzind că gospodin era boier moscovit şi luptase pentru binele poporului şi numai copiii se speriaseră, aflînd cum umblau spionii ţarului după el, pas cu pas, în aşteptarea unui moment prielnic, să-l fure în balon nevăzut şi să-l ducă la spînzurătoare. Zvonul că sub magazia lui de scînduri ar fi un încornorat cu gheb, însă, cutremurase şi ocolise cartierul, din casă în casă. Dacă omul acesta, răsărit ca din pămînt pe strada cu nume voievodal, nu avea iarba fiarelor, ca să ferece şi să

desferece toate lacătele, era în orice caz un cizmar cu meşteşug diavolesc, învăţat să coasă, peticele la papuci cu sfoară de argint şi să pună tocuri de oţel la cizme.

În prima săptămînă, nu rămăsese nevastă serioasă în mahala, să nu-i aducă ceva la reparat. La început, femeile veniseră din curiozitate, să-l vadă pe strein, să-i audă glasul şi să-i atingă, cu buricul degetului, casa cu duh. Cumetrele guralive s-au convins, la moment, că Safta nu minţise. Ivan era un meşter de pe alt tărîm: ştia să lucreze, ca nimeni altul, curat, frumos şi durabil.

Rusul muncise, din zori şi pînă se întuneca, săptămînă după săptămînă şi an după an, pînă în noaptea cînd primul scandal de la simigiu îi sugrumase pe buze cîntecul vesel, tineresc, pe care Sultana şi Domnica, mai romantice atunci şi fecioare, îl ascultaseră, de atîtea ori, suspinînd.

Adevărul e că, pînă în primăvara ce ne minţise cu un soare ce nu mai era al copilăriei noastre şi mă apropiase de Fana cu un fior încă neînţeles în carne, eu nu privisem, atent, casa minunată. Îmi era dragă pentru că îmi era rusul drag. Mă uitasem numai la el. Omul era totul pentru mine, prin el preţuiam şi admiram frumosul ce-l înconjura. Nu bănuiam că, la rîndu-i, magazia poate fi o oglindă în care să surprind şi să iubesc stăpînul cu o fărîmă de suflet rămasă pe fiecare şipcă, în toate podoabele şi în orice nimic, cu sau fără rost, din încăpere.

Se apropia Săptămîna-Mare dar ploile nu încetaseră încă.

Dacă după-amiezile mi le petrecem lîngă mama, privind-o pe Fana cum coase şi ascultînd-o vorbind serios, despre necazuri

şi soartă, dimineţile erau plicticoase şi lungi. Fata scutura odaia bătrînilor şi a surorilor, alerga după cumpărături şi nu mai avea timp să vină pe la noi. Puica, de asemeni, trebuia să deretice şi să facă mîncare. Nimeni nu mă asculta, nu era nimeni dispus să-mi răspundă. Eram un încurcă-lume, o piedică în drumul tuturor. Bătrîna mă gonea de colo pînă colo.

— Fugi d-aici, Puişor, că mătur.

Nici în sală nu eram mai norocos.

— Nu-mi sta-n cale, drace, că mi se arde rîntaşul.

Îmi venea să mă urc pe casă şi să joc într-un picior.

Din nefericire, ploua — ploua parcă în necazul meu, din cerul aproape şi cobe.

Dar, într-una din aceste dimineţi insuportabile, m-am supărat crunt şi am ieşit în curte, să mă plimb prin burniţă, bombănind. Eram aşa de necăjit, că, pentru întîia oară, am avut curajul să mă reped la Gaşperiţă, s-o prind de ceafă şi s-o tăvălesc prin băltoacele şanţului.

Răzbunam vrabia devorată de animalul nesuferit — o răzbunare ce era, în acelaşi timp, un avertisment pentru mama şi Fana, că nu mai sunt un titirez pe care să-l zvîrli de colo pînă colo, că nu se joacă nimeni cu mine, cînd mă înfurii...

Ivan, care m-a văzut chinuind dihonia cu ochi despicaţi, a fost uimit de voinicia mea şi m-a chemat la el în „izba”, să mă bată pe umăr şi să-mi dea, încurajare pentru actul meu eroic, o cutioară cu bomboane.

Casa de lemn era aşa de strîmtă înăuntru, că stă-pînul nu dormise niciodată întins. Se scula fie pe-o parte, cu picioarele îndoite, fie pe spate, cu tălpile cocoţate spre tavan. În locul puţin din încăpere,

aglomerase o mulţime de lucruri nefolositoare. Avea o pasiune de copil să colecţioneze cutioare frumoase, panglici, poze colorate din reviste streine, nasturi de sidef, scrisori, fotografii ale oamenilor mari şi articole de ziar, referitoare la viaţa din Rusia. Lucrase, cu mîna lui, pentru toate aceste nimicuri scumpe, o ladă ca un coşciug, urcată peste raftul cu calapoade, sufertaşe cu mîncare şi maldăre de piele şi talpă.

M-au pasionat îndeosebi pozele cu oraşe mari. Oameni mici, ca nişte gîndaci, treceau în umbra unei catedrale cu o cruce strălucitoare în vîrf şi înfiptă în soare. Norii erau întotdeauna cenuşii iar hulubii albi zburau în stoluri, ca o cunună de trandafiri, în jurul turlelor cu dantelă de piatră şi sfinţi uriaşi în firide. Un pod lung, după calculul meu de atunci, ca de la noi pînă la Ciurel, se arcuia peste o Dîmboviţă din poveste, cu apele de un albastru limpezit, ireal. La un capăt şi altul deosebeam felinare fără număr, oameni de bronz, cu pelerine la fel pe umeri iar dintr-o trăsură minusculă, un copil flutura pălărioara spre mine.

Am fost trist că Ivan nu ştia cine e şi cum îl cheamă.

Rusul, însă, mă asigurase că trecuse de cîteva ori peste podul acesta cu un nume ce mi-a fost imposibil, atunci, să-l pronunţ. Îmi arătase, în poză, birtul unde mîncase — un local fără stăpîn cu catastiv şi fără Tănăsică — şi mă călătorise, istorisind, prin oraşul în care nu erau sacagii, iar cizmarii se plimbau duminica, prin grădini necuprinse, gătiţi cu joben şi mănuşi, ca boierii români, în timp ce feciorii lor aruncau portocale la elefanţi sau se ridicau pînă la nori şi mai

sus, într-un scrîn- ciob imens, cu vagoane în loc de bănci.

Uimit că sînt în lume plozi cari au aşa de multe fructe că nu mai ştiu ce să facă cu ele şi le aruncă la animale, întrebasem dacă e o deosebire între lucrătorii de la noi şi cei din oraşele minunate de departe. Ivan m-a privit un moment, surprins. Cum rămăsese cu ochii mari la mine, i-am văzut gîndurile trecînd, prin lumina lor umedă, ca nişte nori prin luciul unor oglinzi gemene. Mi-a răspuns, lăsînd calapotul alături şi zîmbind trist, că oamenii ar trebui să fie egali şi mi-a promis că, mai tîrziu, cînd voi fi mai mare, o să-mi spună de ce, între mine şi copilul cu pălărioară, din ilustraţia cu pod ar- cuit peste apa colorată albastru, era o prăpastie.

Tristeţea, muzicală în glasul lui profund, mă învăluise. Învăţasem la şcoală ţări şi continente, aflasem că, dincolo de cerul ca un cort uriaş, aruncat peste mahalaua cu nume ruşinos, erau alte tîrguri şi o rînduială mai bună, dar nu-mi spuse nimeni, pînă atunci, că era o deosebire între muncitori, că destinul aruncase o ba-rieră între mine şi copilăria de departe...

Aproape în fiecare noapte, de atunci, visam că plec cu Fana în trăsură, prin oraşul din poză. Eram amîndoi gătiţi şi cuminţi. Fata îşi risipise flori în păr, ca îngerii şi-i tremurau volănaşele albe, diafane, ca aripioarele. Eu purtam pantofiori de lac, baston şi costum de marinar, cu guler răsfrînt pe umeri, iar vîntul îmi flutura panglica de la beretă. Ne plimbam pe străzi largi, curate, cu clădiri monumentale — străzi pe cari eram sigur, în somn, că le mai văzusem cîndva, cine ştie cînd. În trecere, îi arătam Fanei birtul unde

mîncase Ivan, în anii lui de vagabondaj. Toată lumea mă cunoştea şi mă saluta. Eram serios şi înclinam capul uşor, mulţumind zîmbitor. Ajunşi la grădina publică, o luam pe aleea principală — cu sora mică de mînă — s-o găsim pe mama. Ştiam că ne aşteaptă pe o bancă, tînără şi cucoană, frumoasă şi bună ca visul ce mi-o dăruia, în altă viaţă şi vremelnic, Puică fără necazuri şi fără gîndul morţii în ştreang, ca să scape de „cîini”. Uneori mă jucam cu fata, aruncîndu-ne portocale. Zvîrlite, în arcul ce-l făceau de la mine la ea, fructele se schimbau în flori sau în capete de îngeraşi, ca icoana de la noi din casă. Alteori stam pe bancă, amîndoi, lîngă bătrînă şi vorbeam, umbre în visul paradisiac, de necăjiţii pămîntului.

— Oare ce-o fi făcînd, acum, Puişor-mare — întrebam. S-a întors de la fabrică, obosit şi s-a culcat devreme. Iar Iacov, ce-o fi făcînd Iacov? Doarme în sală. murdar pe picioare, cu cămaşa ruptă...

Ne întristam că l-am lăsat singur pe tata — ca vraja să se curme brusc, ca o prăbuşire în gol.

Mă deşteptam întotdeauna obosit, copleşit, dezgustat de mine, de sala strîmtă şi joasă, de ploaia de afară, de viaţa în care regretam că m-am întors. Îmi apropiam tîrnpla de geamul rece şi — fără gînd limpezit sub frunte — ascultam cum îmi plînge cineva în inimă, fără lacrămi, fără glas, poate copilul din vis, poate toţi copiii cu visul la fel.

Mama şi Fana se uitau la mine lung, nedumerite, îngrijate.

— Ce-o fi cu el, cerule milostiv?

Erau desculţe, amîndouă şi în fuste de stambă. Um- blaseră prin noroiul din curte şi se murdăriseră pe picioare. Le

regăsisem: slabe, necăjite ale pămîntului. Nu mai păstrau nici o urmă din splendoarea visului.

— Ce-i cu mătăluţă, Puişor de paisprezece ani — mă întreba bătrîna, mîngîindu-mă. Spune, dragule, ce-i cu îngîndurarea matale de bunic inimos şi mintos? Un necaz? Să-l ştim. Îl doare ceva pe Puişor-mic?

Fana suspina în prag.

— O fi bolnav şi nu spune...

Nu ştiam ce să le răspund. Mi-era milă: de mine, de ele. Eram sigur că au să rîdă, că au să rîdă plin, cu dinţii albi şi superbi, cînd le voi povesti visul. Le sărutam, la amîndouă, mîinile harnice, fustele ieftine, ochii umezi şi mă furişam afară, cu plînsul prins în dinţi.

CAPITOLUL XIII

Măr înflorit între Cain şi Abel

Singur Ivan nu uitase scena din noaptea revelionului.

Plecînd de pe Grant, cu Tino, în braţe, uriaşul se simţise umilit, vinovat, nemernic, că se gîndise să omoare un ins pe care o femeie îl lovise, îl prăbuşise însîngerat la picioarele ei şi-l obligase, ca o recunoaştere a ticălo- şeniei ce o făcuse, maltratînd-o pe Maro, să-i sărute vîr- ful pantofului de atlas.

Salomia răzbunase sîngele şi amintirea căpitanului Paminonda, ultragiat de fosta slugă a covrigarului din barieră. Fane, însă, trăsese sforile păpuşilor cu alt scop şi nu bănuia ce rană va adinci, în inima rusului, figura finală a dansului acela de dragoste care cere moarte — cum cer apele tulburi

om, în sărbătoarea cu nume fatidic, să-l ducă la fund, menindu-l duh străveziu al bălţilor încremenite sub lună.

Afară, în viscolul ce încurcase potecile şi ascunsese drumul, Tino se făcuse mic în braţele lui Ivan. Salvatorul îl strînse la sîn şi-l acoperise, cît putuse, cu pulpanele paltonului, să-l ferească de frig şi de ninsoare. Aşa cum îl purtase pe străzi, de la Salomia pînă acasă, lipit de el, îi simţise inima zvîcnindu-i lîngă inimă. Îi înfrăţise, în imensitatea albă a nopţii, acelaşi ritm de viaţă. Se recunoscuseră, o clipă, oameni şi poate se iertaseră, pentru ura egală din gîndurile ce nu şi le spovediseră încă. Rusul, care vorbise întotdeauna de om — oricare, de oriunde — cu religiozitate, se bucura acum că-l bi- ciuie vîntul, că lunecuşul de sub zăpada izbită în garduri, ca o spumă de valuri, îi fură piciorul şi-l clatină. În viscolul ce-i împleticise paşi, îl orbise cu pumni de pulbere albă şi-l trîntise în nămeţi, în gerul ce-l scuturase şi-l pătrunsese pînă în oase, în broboanele mari de sudoare de pe tîmple şi în usturimea genunchilor răniţi, cu fiecare cădere, în colţuri de gheaţă, el binecuvînta începutul de suferinţă.

Ştia că numai aşa, prin durere, va ispăşi crima pe care o gîndise.

Cu fiecare prăbuşire în troiene, îl ridica pe grec spre cer, ca pe-o ofrandă şi sugruma în el un strigăt, ca o dezlegare în conştiinţă: „iată-l, Doamne, pe fratele meu Abel, viu, regăsit, ocrotit”...

Dar, în ciuda acestui început de ispăşire, scăpărase — în viforniţa ce ameninţa să smulgă acoperişurile şi gardurile toate — alt gînd rău. Rusul se bucura că, du- cîndu-l pe Tino acasă, o să se afle, pentru întîia

oară, aproape de Maro. Speriată că-şi vede bărbatul bătut, vînăt şi plin de sînge, fireşte că ea o să-l întrebe pe Ivan ce se întimplase, că o să-l roage s-o ajute să-şi dezbrace omul, să-l spele şi să-l doftoricească. Gospodin nu ştia dacă o să-i spună adevărul sau o să fie nevoit să mintă o întîmplare cu nişte haimanale ameţite de băutură şi agresive. Nu-l interesa, pînă una-alta, dacă era dator sau nu să ascundă păţania simigiului. Gîndul că va fi aproape de ea, că o să-i răspundă ceva la întrebări şi că o s-o întrebe la rîndu-i ceva, îi urca tot sîngele şi năvalnic, în inimă. Întîmplător, în timp ce au să-l dezbrace pe grec, mîinile lor se vor atinge fatal, capetele li se vor apropia, poate îşi vor simţi răsuflarea, caldă, întretăiată. Un moment, Ivan şi-a permis neiertata cruzime să binecuvînteze pumnii Salomiei şi să-l strîngă pe covrigar la sîn, cu mai multă dragoste, recunoscător: suferinţa lui şi loviturile proprietăresei aveau să-l apropie de Maro, mai curînd decît visase.

Ajuns în poartă, însă, cîrpaciul a avut o mare surpriză. Tino, care i se cocoloşise pînă atunci Ia piept, ca un plod, bucuros că e adus acasă pe sus şi ferit de viscol, i-a sărit fără veste din braţe, ca o zvîrlugă şi ameninţîndu-l cu pumnii mici, l-a scuipat în barbă.

— Tu, Ivan — a ţipat el cu ură, ridicat în vîrfuri şi pricolici — na, scîrbă!

Rusul se rezemase de zid, mut, incapabil să facă un gest, în timp ce grecul, lovind cu piciorul în uşe, îşi striga sluga, să-i deschidă.

Simigiul înţelesese, cu întîiul pas făcut în salonul binefăcătoarei lui, de ce fusese chemat în plină noapte cu ameninţări.

Gospodin, care-l privise o clipă peste umăr, se demascase: el era trădătorul, el povestise martiragiul surorii vitrege — din cauza lui fusese lovit, umilit, obligat să lingă piciorul ce-i apăsa capul, prins între zid şi covor, sîngerat, învineţit. Tino se răzbunase la timp, cum putuse: cu o ameninţare ridicolă de pumni mici şi cu un scuipat mare, impur, ca o coptură.

Ivan, însă, văzuse în toată purtarea plăcintarului o altă palmă a cerului, ca o primă pedeapsă, pentru gîndul rău cu care plănuise să se apropie de Maro şi s-o înfierbînte cu răsuflarea şi atingerile lui de copil uriaş şi pătimaş. Cain se ascunsese în el, bănuia rusul, ca un animal cu botul culcat pe labe, în umbra unui desiş de pădure virgină. Trebuia să lupte, în el şi prin el, să sugrume bestia rămasă la pîndă — să smulgă, din inimă şi gînd, păcătoşenia. Cîteva săptămîni se condamnase singur la post şi rugăciuni, închinîndu-şi toată munca în folosul simigiului, căruia îi cumpăra zilnic o tavă de corăbioare şi brînzoaice, să le dea trecătorilor şi plozilor din mahala, de sufletul morţilor.

— Faci un rugăşiun, batiuşca — îngîna el cu ochii în pămînt, împărţind bunătăţurile toate la barieră — faci pentru mine, tavarăşi şi pentru păcatele nostăr!

Muşcînd cu foame din pomana rumenă şi dulce, oamenii ridicau din umeri, cu îndoială şi generoşi.

— Păi... dac-o fi Dumnezeu pe undeva, n-are decît să te ierte, gospodine, de te-ai ticăloşit cumva, că eu n-am nimic împotrivă...

Numai haimanalele de pe maidan, păgîne în credinţa lor oarbă în suflet şi în viaţă, se închinau.

Nu ştia, nu bănuia nimeni, în mahala şi în casa cu nebuni, ce se întîmplase în adevăr dar toţi erau convinşi că, pe coştiinţa rusului, apăsa un păcat strigător la cer.

O auzisem pe Puica şoptind, de multe ori, cuminte şi albă în faţa icoanei:

— Îndură-te, Maică Precistă, de noi şi de vecinul Ivan!

Lucrînd, cîrpaciul avea deseori tresăriri mici — un fel anume de ascultare în linişte şi nelămurire. Uita să bată cuiul alb, de lemn şi minuscul, înfipt în talpă ori scăpa raşpelul din mînă, se transfigura şi-i tremurau buzele, iar ochii, furaţi în gol şi sticloşi, adunau în adînc întristări.

— Pe cine vezi matale, gospodin — îl întrebam, şoptit, curios, înfiorat — cînd te uiţi aşa, nicăiri?

Răspunsul era întotdeauna la fel. Îl învăţasem pe dinafară şi-l ritmam în mine, ca pe un cîntec trist şi încă neînţeles.

— Ce este asta, ***ăm,*** asta suflet de la ***ămule!...*** Rusule ştii ce-i asta Evropa şi vapor şi soarele şi un fior frămos. Ce este asta ***ăm*** şi suflet de la ***ămule,*** nu ştii Ivan[...]

Ofta, arcuind sprîncenele; clătina capul, ca şi cum ar fi vrut să spună: „mare taină, nu suntem noi în stare s-o lămurim” — şi relua lucrul fără gust acum, fără spor, în silă aproape.

Mă ruga, de cîteva ori pe zi, să-i spun ce face Tino, dacă e în prăvălie sau în casă, vesel sau supărat. Bucuria lui era bucuria mare, sinceră, unică a rusului. Cînd, dimpotrivă, îi aduceam vestea că simigiul e supărat, se întrista, arunca lucrul din mînă

şi pleca repede la vecin, să-l întrebe ce necaz are, să se certe şi să-i ameninţe pe ilfoveni cu o păruială zdravănă, dacă din pricina lor se supărase grecul ori să-l roage pe fostul duşman, blînd, cu mîngîieri de frate, umilit aproape, să uite totul şi să fie iar vesel. Tino se uita la el pe sub gene şi piezişş, îi da răspunsuri mici, tăioase, mînioase. Uneori, striga la Ivan ca la slugi. Gospodin nu se supăra, ca altădată. Îl ruga, în cuvinte mai alese, mai blînde, în atitudini mai umile, să calce necazul sub papuc, cum ar călca un gîn- dac şi să rîdă. Se obliga să răscumpere el paguba ce-o avusese din pricina ilfovenilor şi era bucuros, numai ca să-i fie pe plac, să-i aducă lemne din pivniţă, să-i care saci cu făină din pod ori să-i înşire, harnic şi îndemî- natic, pe lopată, covrigi de cocă.

Muncind, rusul îl învăluia pe Tino cu o privire caldă, umedă, luminoasă, de cîine credincios. Îl iubea ca să ispăşească, prin dragoste, toată ura de odinioară şi era fericit că are prilejul să se umilească în faţa omului pe care-l jicnise cu dorinţa lui, cu vorba lui, cu fapta — a lui şi a celorlalţi.

Pricolici cu pumni de copil şi venin în cuvînt şi ispravă, grecul ar fi putut, în cele trei luni următoare întîmplării din noaptea revelionului, să facă orice din uriaşul cu chip de icoană. Certat, Ivan nu răspunsese. Umilit, nu se supărase. Lovit, cu siguranţă că nu ar fi reacţionat. Nu ar fi fost de mirare ca rusul, convins că fiecare palmă a simigiului îl apropia mai curînd de ispăşire şi cer, să ude cu lacrămi de recunoştinţă pumnul ce l-ar fi plesnit peste gură, în frunte, unde ar fi nimerit, în furia lui oarbă.

Gospodin o uitase pe Maro.

Grecoaica, însă, continua să se uite, neştiută, prin ţesătura deasă a perdelelor, la mărul înflorit din uşa casei cu duh necurat cocoşat sub podele.

CAPITOLUL XIV

Surpriză în sobor de ţaţe

În fiecare după-masă, la Safta în casă era taifas. Vecinele şi nevestele din mahala, tinere şi bătrîne, se adunau bucuroase la sindrofie, să bea cafele, să afle ultimele cancanuri ori să asculte, înfierbîntate, mute, cu ochii întredeschişi şi pierduţi, măscările spuse pe adevăratul lor nume de ţiganca lui Gore, care prezida nu- meroasa asistenţă cocoţată în vîrful patului, pe cîteva perne, numai în cămaşe, cu cărnurile răsfrînte şi pulpele goale. Stînd pe scăunele şi împrejur, tovarăşele de intrigă îi vedeau în plin, haotice şi vînăt-roşiatice, ca moţul curcanului iarna, goliciunile.

Novicele şi în genere toate femeile tinere, ce veneau pentru întîia oară la sfat, erau datoare, cu sau fără voia lor, să se supună unui ceremonial grotesc. Cînd nu voiau să se dezbrace singure şi să se expună, goale, în mijlocul soborului de ţaţe, în atitudinile — una mai scabroasă ca alta — pe cari le comanda gazda cu ochi răscolitori, ele erau prinse fără veste de mîini, răsturnate pe marginea patului, dezgolite şi reduse la nemişcare, în timp ce

Safta le despărţea picioarele mult şi le cerceta, în amănunţime şi expertă, toate tainele făpturii. În urmă, crucificatele erau poreclite de cumetrele curioase după impresia ce le-o lăsa fructul crud rareori sau răscopt, al corpului descoperit şi cunoscut, de acum, cu toate comorile şi metehnele. Poreclele erau aşa: Cocoşel, Smo-china, Floricica, Gura-Iadului, Varza, Mugur-Mugurel, Batoza, Vrăbioara...

Fofoloanca sau — după numele din sobor — Mugur- Mugurel, era o băietană cu trupul ca o tulpină, înalt şi leneş şerpuitor, măritată cu un strungar tînăr şi ofticos, în primăvara cînd împlinise şaseprezece ani şi rămasă văduvă în toamnă. Gavrilaş intrase în sanatoriu la o săptămînă după nuntă iar nevasta urcase zilnic dealul Filaretului, să-i ducă iubitului îmbărbătări, sticle cu lapte şi flori...

Prostită de durere, Fofoloanca îşi uitase numele şi rostul pe lume. O spăla, ca pe un copil şi-i da să mă- nînce o bunică surdă şi cocîrjată, pe care sfinţii şi moartea o lăsau în pace, să nu-i rămînă nepoata singură pe pămînt. Cînd nu o chemau vecinele miloase la taifasul din casa ţigăncii, umbla hai-hui pe străzi şi pe maidane, absentă, cu pasul egal, somnambulic şi ochii căprui — sperietor de mari şi de adînci, în figura de o paliditate mortuară — fără ţintă şi fără clipire.

Haimana, în pelerinagiul ei de fiecare zi pe lîngă ziduri şi pe toate coclaurile, cînta, se uita ore întregi la o buruiană şi sta cu ea de vorbă ori se culca, în prada, unui neastîmpăr neînţeles, cu tîmpla de pămînt şi asculta, atentă, uneori albă de spaimă, alteori cu trupul scuturat de un rîs nestăpînit.

Incapabilă să lucreze ceva sau să se concentreze asupra unui gînd, Fofoloanca rămăsese, din viaţa de odinioară, numai cu darul minunat al cîntecului — unul singur şi cel mai frumos, pentru că-i plăcuse lui Gavrilaş, care lăsase cu limbă de moarte să i-l susure lăutarii la mormînt.

Seara, după apusul soarelui, vădana dispărea din cartier. Alături de bunica speriată şi în cîrje, vecinele o căutau pe maidane şi o strigau pe nume. Mahalagii, întrebaţi, dau răspunsuri nesigure. Unii o văzuseră devreme, fugind printre bălării înalte ca o sălbăticiune, cu părul fluturat şi sînii prinşi în palme — alţii erau siguri că, în ceasul amurgului, se strecurase printre plopi şi pe lîngă ruini, ca o umbră furată şi frîntă de vînt.

Oricum, bunica şi vecinele căutau zadarnic.

Noaptea, însă, după ce trîmbiţau cocoşii năvala duhurilor rele ale pămîntului, glasul puternic şi rotund al băietanei răsuna din nou în mahala.

Mugur-Mugurel se urca într-un roşcov de pe stradă şi cînta, ascunsă în întuneric şi frunză rară — acelaşi cîntec neînţeles de oameni, dar auzit şi îngînat de Ga- vrilaş de dincolo de prag.

Femeile şi copiii se adunau în jurul copacului şi ascultau ori o sfătuiau pe nepoata babei să „mai lase din oftat, şi pentru mîine” şi să se ducă să se culce, că-i păcat de viaţa ei şi nu s-a mai văzut făptură umană să cînte printre crăci, pentru lilieci, pentru licărul stelelor şi morţi.

Bica-mărunţica, o nevastă tînără, grăsună şi neastîmpărată, pe care soborul ţaţelor o poreclise Vrăbioara, se ţinuse într-o zi, pas cu pas, după Fofoloanca — fără

îndoială, după îndemnul ţigăncii şi al cumetrelor — să afle taina drumurilor ascunse sub coviltirul amurgului.

Mugur-Mugurel traversase, în fugă, printre camioane şi pe sub vagoane, triajul şi se oprise, gîfîind, cu tresăriri şi ţipete mici de spaimă, cînd fluiera o locomotivă la bariera B.M., lîngă poarta cimitirului. Cum intendentul zornăia lanţurile lacătului mare, ea s-a furişat pe după salcîmi, a sărit gardul cu o uşurinţă de pisică sălbatică şi s-a oprit, trecînd ca o umbră printre cruci şi peste morminte, la groapa lui Gavrilaş.

— Mi se făcuse inima cît un gîndac căzut pe spate — povestise Vrăbioara, în sobor — şi tremuram, că se făcuse întuneric al dracului în cimitir şi clipeau candelele, împrejur, ca nişte ochi. Fofoloanca se schimbase la faţă. Se înfiora, în picioare, lîngă mormîntul bărbatului şi asculta, cu tot trupul ca o coardă şi ochii duşi afund. Şi cum sta aşa, crescută parcă din cruce, o dată o aud că face: uhu-uhuhuu, ca o dihonie spurcată, nu altceva...

Vrăbioara, din acest moment de spaimă şi în beznă, n-a mai înţeles lămurit ce se petrece dar a văzut-o bine pe nebună îmbrăţişată strîns de un tînăr slab şi frumos, cum era odinioară Gavrilaş, răsărit ca din pămînt. Mugur-Mugurel şi umbra se sărutau, gîngurind ca hulubii şi se muşcau de umăr, adînc — ca, în urmă, să se prăbuşească amîndoi, încleştaţi, pe groapa strungarului cu nume mîngîiat. Văduva se dăruise necunoscutului cu un geamăt inuman de plăcere şi-l înlănţuise, cu braţele şi cu pulpele, ca un şarpe.

Tîrziu, cînd s-a trezit din buimăceală, Bica-mărun- ţica s-a pomenit singură în pustiul cimitirului. Fireşte, nu ar fi putut să

spună, a doua zi, cum sta, ca o vinovată, în faţa soborului, dacă scena erotică pe care-o istorisise se petrecuse aievea sau fusese părere numai. Se jura, însă, că găsise crucea strîmbă şi iarba culcată, răvăşită.

Soborul se adunase în şedinţă solemnă, s-o judece pe Fofoloanca. Safta prezida, înconjurată de cumetrele Smochina, Gura-Iadului, Varza şi Batoza. Manda era o cotoroanţă uscată, stafidită, cu taina pîntecului — dezvelit o dată cu tot ceremonialul de ţipete şi haz — ca o smochină stricată. Cotoroanţa mînca numai coji de pîine neagră muiate în apă şi era doftoroaia tinerilor cu boli ruşinoase. Le da să bea gîndăcei sau le fierbea rădăcini. Spre deosebire de Batoza, care era o ţaţă numai osînză, cu o vîrstă incertă, cu nume unguresc: Şari şi cu o liotă de rubedenii în mahala, ce se lepădau de ea ca de diavol, din motive uşor de înţeles (întîmplare de pomină, să vezi o matahală de cărnuri scîncind că au lăsat-o duşmanii „orfană pe pămînt”...) Stanca-roiba era, în adevăr, singură pe lume şi trăia, nimeni n-ar fi putut să spună din ce şi cum, în belşug mare. Se şoptise că ar fi gazdă de hoţi. Soborul o poreclise Gura-Iadului, pentru că avea un glas puternic, spart, asurzitor, cînd se certa cu vecinele. Safta, cînd a aflat că tovarăşa de cafeluţă şi măscări ar lucra cu borfaşii, a ridicat nepă- sătoare din umeri şi-a îngînat, simplu: „la urma urmei, oameni săraci, ne cîştigăm sfînta pîine care cum putem şi ne-a fost scris în frunte”...

Singură Raliţa se revoltase că e pusă cot la cot cu o hoţoaică.

Un şir de mărgele turceşti, primite de la Stanca- roiba, prin Safta şi pe sub mînă, o convinsese în cele din urmă şi pe ea să tacă

şi să accepte tovărăşia cu- metrei cu existenţa dubioasă. Se zvonise că nici babor- niţa cu smocuri rare şi incolore de păr sub tulpan şi cu volănaşele de la rochia pe care o purta şi iarna şi vara înfoiate şi verzi, de un verde crud de lintiţă, nu fusese uşe de biserică în tinereţe. Dar era mult de atunci, aşa de mult că nu avusese nimeni răbdare să-i dezgroape isprăvile.

Fofoloanca, adusă în faţa tribunalului suprem, format din aceste cinci respectabile exemplare, răspunsese vag că se întîlneşte în fiecare seară cu Gavrilaş, care era mort numai pentru că sta în cimitir.

— Oamenii, dacă m-ar prinde afară, m-ar bate cu pietre, că sunt proşti şi mă cred strigoi. Nu ştiu că eu trăiesc, Fofoloanco şi am să mor d-adevărat o dată cu tine. Pînă atunci, tu rămîi nevasta mea şi să vii la mine, că vreau să avem un copil, să-l facem tot strungar, da' să nu mai moară de oftică...

Ţaţele şi cumetrele din sobor se uitaseră, lung, una la alta şi toate la Mugur-Mugurel şi se închinaseră, of- tînd. Oricum, vinovata fusese silită să povestească, în amănunt, cum o sărută şi cum o culcă umbra răposatului în iarbă, dacă o iubeşte ca un bărbat sau ca un ţap, dacă-i simte în adevăr spuma albă a dragostei inun- dîndu-i tainiţele pîntecului sau e numai o frămîntare stearpă a trupurilor.

Era o curiozitate pe care orice ascultătoare trebuia să şi-o satisfacă.

După ceremonialul dezvelirii, orice adeptă a sfatului era obligată — între tovarăşe de intrigă, de măscări şi de cafeluţă nefiind admise taine — să le mărturisească ţaţelor ce ascultau sugîndu-

şi buzele zgomotos şi chicotind, de cîte ori le iubesc bărbaţii pe noapte şi cum, pe întuneric sau cu lampa aprinsă, muteşte sau schim- bînd glume şi înjurături.

Nemulţumite, deseori, de stîngăcia cu care noua prietenă se dăruise soţului pînă atunci, bătrînele şi mai ales ţiganca cu garoafă o învăţau meşteşuguri de dragoste. Proastele ce nu înţelegeau uşor simplele sfaturi erau urcate în pat şi puse în numeroasele atitudini explicate, iar una din tinerele complice — îndeosebi Cocoşel sau Vrăbioara — mai competentă şi bucuroasă că are un prilej în plus de excitare, împrumuta atitudinile şi uneori ritmica bărbatului.

Acesta era momentul aşteptat, culminant, impresionant, al ceremonialului. Ţaţele ţipau o bucurie sălbatică, strînse în jurul patului, pliciiau palmele, morfolind în dinţi un rîs galben şi scurt, întretăiat de îndemnuri, în timp ce novicea şi sora competentă, înlănţuite, cu sînii striviţi în îmbrăţişare, oficiau — gîfîind, încolăcindu-se, muşcîndu-se adînc — un act sterp dar suficient de dezgustător ca să încînte şi să scapere ochii aprinşi ai spectatoarelor livide, prinse de după mijloc şi strîns, înfigîndu-şi una alteia, în carne, unghiile murdare.

Femeile, deseori cu sîngele aprins inutil în încălecarea ce nu le spusese nimic, plecau aiurite să se ofere, cît mai curînd, întîiului întîlnit, pe maidan sau într-un vagon gol din triaj. Fireşte, cînd nu era acasă Tănăsică. Sluga birtaşului avea, pentru orice împrejurare, în pivniţă, un preş, o pernă de birjă, o lumînare de spermanţet şi un chibrit. Era suficient să facă Safta un semn convenţional, ca alcovul

subteran să se deschidă clandestin, să se lumineze suspect şi să fie leagăn de dragoste voinică, plină, săturată.

Ultima obligaţiune a novicei, faţă de sobor, deşi nu mai puţin importantă pentru cumetre, era amînată numai în cazuri excepţionale — în special atunci cînd serviciul prompt şi copios al lui Tănăsică, în cuibul misterios, era imperios necesar.

Oricum, fie că solicitase ori nu îmbrăţişările clăpău- gului, tînără era primită a doua zi, în casa ţigăncii, cu mîngîieri materne şi poftită la loc de cinste, alături de Safta, să bea cafea din ceaşca ei mare şi groasă şi să răspundă la ultima întrebare. Ea da lămuriri sigure acum, fără ruşine, spunînd lucrurilor pe numele lor lumesc şi dispusă oricînd să exemplifice descrierile, măsurînd cu două degete pe tablia patului, pe o cută a şorţului sau punînd cîteva chibrituri cap la cap, în lung. Asistentele ascultau atente, pătrunse de importanţa momentului, serioase, într-o tăcere religioasă — ca în urmă, tot aşa de serioase, apreciind cu un plus entuziast sau cu un minus întotdeauna regretat calităţile masculului, să facă fiecare comparaţii, unele optimiste, altele descurajante, toate la fel de sincere.

Cînd nu aveau nici un ceremonial de îndeplinit, femeile se adunau cerc, pe scăunele, în jurul patului pe care trona, cocoţată pe un maldăr de perne, ca o zeitate păgînă cioplită cu barda într-o buturugă, nevasta lui Gore şi o rugau să spună isprăvi şi întîmplări cu dragoste. Ţiganca avea un repertoriu inepuizabil de poveşti erotice, cu simpli muritori, cu călugări şi călugăriţe, cu animale şi mai ales cu armăsari boiereşti şi iepe sirepe.

Nevestele tinere ascultau, cuprinse de după gît, fără suflare, cu ochii mari şi imobili, scăpărînd în lumina ca de temniţă a încăperii strîmte, joase, cu igrasia înflorind în jurul ramelor descleiate, cu fotografii decolorate de umezeală şi scorojite de soare.

Gore nu aflase încă ce se petrece, în lipsa lui, acasă. Se ducea la gară din zori, ca să nu piardă nici o plecare şi nici o sosire de tren şi se întorcea uneori după miezul nopţii, întotdeauna destul de tîrziu, ca să-l găsească pe Paler venit de la fabrică, spălat, săturat şi nu arareori, adormit. Cînd era liber, un semn convenţional cu tibi-şirul, la poartă, le anunţa pe vecine că taifasul se amînă pentru a doua zi, iar ţiganca îi da tîrcoale bărbatului, cuminte, harnică, serioasă, gospodărind, cîntînd, sprintenă. Omul avea motive temeinice, aşadar, să afirme că: „nevastă ca a lui, mai rar”...

Dar, într-o după-masă, cînd era taifasul în plin haz, Safta s-a pomenit cu Gore în prag.

Hamalul era vînăt, tremura de mînie şi-i dispăruseră ochii sub sprîncenele groase, stufoase, fioroase. Femeile încremeniseră, gazda încerca să spună ceva şi nu avea putere să-şi descleşteze fălcile.

Soţul a întrebat, ca un tunet:

— Ce-i cu voi, fă, la mine-n casă?

Mai înainte, însă, ca Safta să poată îngăima un răspuns, el s-a repezit la garderob, l-a deschis, a căutat printre boarfe, s-a aplecat în genunchi şi s-a uitat sub pat. În urmă, convins că nu era nimeni ascuns după tăblii, în perdele sau după uşe, a plecat, cum venise, clocotind, vînăt,

fugind aproape, cu şapca pe ceafă, înjurînd printre dinţi — bivol mătăhălos.

Ţaţele şi cumetrele, încă sub impresia spaimei dar bucuroase că scăpaseră numai cu atît, se împrăştiaseră prin mahala, vindecate — pentru cel puţin o săptămînă — de taifas şi de gustul măscărilor, iar Safta, cum s-a întors Paler de la fabrică, i-a povestit în şoaptă, tremurînd, scuturată de frica rămasă în oase şi de presimţiri rele, cele întîmplate.

Deşirat, negru, răsucind ochii albi de cîteva ori prin odaie, ca şi cum ar fi căutat o dezlegare a întîmplării pe jos, pe ziduri şi în tavan, spînul s-a poticnit în limbă, tîrziu, mai mult ca să spună şi el ceva:

— Şi... de zis, n-a... zis nimic...?

— Nu, da'... e sigur...

Safta nu avusese curaj să-şi trădeze gîndul tot. Nici nu era nevoie. Paler o înţelesese şi tresărit, stăpînit la rîndu-i — un moment — de bănuiala ei, a privit-o lung, încremenit, palid sub funinginea ce i se prinsese, mască, pe figură.

Complici, în faţa pericolului ce-i ameninţa deopotrivă, ţiganca şi turnătorul s-au apropiat, umăr la umăr şi s-au prins de mînă, strîns.

CAPITOLUL XV

Cocoşii anunţau triumful omului

Rob cu sufletul strepezit de suferinţă şi supt de sărăcia de care i-a fost scris să nu scape pînă la mor- mînt, Oană venise cu plodul la oraş, să-l lase slugă la un negustor din mahalaua Beilicului.

Oană visase alt noroc pentru fecior. Destul se canonise el şi trăsese targa pe

uscat, vită în ham sub biciul boierului, trăind o viaţă fără folos, fără sărbă-toare în calendar, fără rost în lume şi sub cer. Ca să răzbune umilinţele pe cari le îndurase, îşi adusese băiatul la oraş mare, să-l facă surtucar, adică om la casa lui, stăpîn pe munca şi pe banul lui, liber să poarte, cum şi cînd i-o place, botine cu scîrţietori sau cizme cu carîmb ofiţeresc şi să-i spună tîrgoveţii jupîn Gli- gore. Toată viaţa lui, Oană purtase opinci numai iarna şi rămăsese, după atîta amar de vreme, pentru vechil, pentru argaţii lui cu ifos şi pentru ţăranii cu stare, un „mă Oană” şi nimic altceva.

Se vede că avea şi el, rob în jug cum era, un suflet, o minte deosebind răul de bine, vita de om şi o simţire. Licărise şi în el o fărîmă de vis, pe care încerca să-l trăiască, de dincolo de moarte, prin fecior.

Gligore era prostănac, mărunt şi îndesat. Sălbăticiune voinică şi leneşă. Intrînd în oraş, se speriase de un dric şi de trompeta pompierilor de la Foişor şi se împiedicase, bleg şi adormit cu ochii mari înainte, de toate pietrele caldarîmului.

Negustorul din mahalaua Beilicului îl măsurase o dată, de sus pînă jos şi-l uitase după uşe, convins că n-o să poată face nimic cu un Gligore aşa de prostălău, dar Oană se rugase de jupîn, de nevasta lui, de copiii lor, plînsese — îi înduplecase. Băiatul, după credinţa tatălui, era salvat — scăpase de jug, de vechil şi de pelagră. Drumul spre botine cu scîrţietori şi jupînie îi fusese deschis — mai era nevoie de un pic de minte şi o lecuţică de noroc...

La despărţire, omul şi-a îmbrăţişat feciorul, plîn- gînd — parcă bănuia că-l ţine pentru ultima oară strîns la sîn — l-a

mîngîiat cu mîna aspră pe obrazul rumen şi pufos ca o caisă şi i-a ţinut — cu lacrămile lunecînd pe figură în neştire — un logos aşa:

— Fătule, acu' să cheamă că io plec p-aci-ncolo, la jug şi tu intri la stăpîni buni şi la noroc. Gligore taicule, io — tu...

Oană tăcuse, încurcat. Toată noaptea nu dormise. Se gîndise, răsucit în aşternutul curat din casa negusto- rului, la ce-i va spune odraslei, în ceasul greu al bu-nului rămas. Părintele îl simţise pe Gligore, aşa cum îl cocoloşise la piept, mic şi nepriceput şi-l podidise plînsul că-l lasă singur, într-o lume de jupîni şi surtucari de toate neamurile şi de nici o credinţă. Uitase sfaturile bune ce voia să i le dea, toate îndemnurile la muncă pe brînci şi ascultare. Nici n-ar mai fi avut timp de vorbă lungă. Negustorul se sculase, iar prăvăliaşii, mici şi mari, începuseră robotul.

— Fătule — repetase. Oană — acu' să cheamă că io mă duc p-aci-ncolo...

Plecase, smuls repede de lîngă băiat, să nu se mai întoarcă.

În adevăr, prin muncă şi cu o fărimă de minte şi o lecuţică de noroc, Gligore ar fi putut să despartă apele vremii, să tragă o barieră între generaţiile de pînă atunci, de robi la vechil, din tată în fiu şi urmaşii lui: feciori, nepoţi şi strănepoţi, toţi cu un destin al lor şi urcînd din treaptă în treaptă, în viaţa de clocot şi prefaceri a cetăţii, pentru împlinirea unui imperativ social implacabil.

La temeliile tuturor familiilor cu nume şi bună stare, din oraşul mare sau mic, uneori mai adînc, alteori numai la o palmă sub pămînt, doarme un Gligore prostănac, în izmene şi netuns, speriat de trompeta

pompierilor şi împiedicat în toate pietrele străzilor, adus la tîrg de mînă şi cu sila, să intre prăvăliaş sau ucenic, să înveţe un negoţ sau un meşteşug.

Dacă n-au avut ei norocul să poarte botine cu scîr- ţîietori şi s-ajungă jupîni, vor avea acest noroc, cu siguranţă, progeniturile născute în trepidaţia citadină, pentru cari părinţii au muncit şi-au agonisit, avari. Nepoţii, daţi la şcoală să cîştige „o pîine mai uşoară, cu mai puţine sudori”, vor ajunge scriitoraşi la tribunal sau în serviciile administrative şi se vor muta, de la periferie în mahala.

Feciorul jupînului e domn, acum. Bătrînul a mers pe jos, cu pas mare şi neobosit, de la prăvălie şi pînă acasă. Urmaşul se va urca în tramvaiul cu cai şi va purta, neapărat, oricît de roasă în coate i-ar fi ji-letca, guler tare şi manşete. Va citi un ziar, se va crede om cult şi se va recomanda, nepot al lui Ion şi băiat al lui Ioniţă, domnul Ionescu. Acest domn Ionescu va găsi motive temeinice să afirme că prăvăliaşii sunt mitocani, negustorii şnapani iar ţăranii şi meseriaşii analfabeţi, agresivi şi buni de jug sau de împuşcat la zid. Va fi o repulsie „instinctivă” fireşte şi logică — aşa de logică şi de instinctivă, că n-o să aibă nimeni curajul să-i aducă aminte de Ion clăcaşul şi de Ioniţă prăvăliaşul sau jupînul.

Strănepoţii, în virtutea aceluiaşi imperativ, vor aglomera titluri şi vor parveni în vîrful piramidei sociale. Ca odinioară Gligore prostănacul, care a ridicat o barieră, în clipa cînd s-a crezut surtucar, între el şi opin-cari, spilcuitul cu monoclu, cu servitori în livrea şi automobil la scara imobilului propriu, din centru, va ridica altă barieră, între toţi surtucarii lumii

şi el, exemplar unic, intelectual şi „conaşule”, ins cu veleităţi nobiliare şi blazon familial rapid confecţionat.

Oană de odinioară şi Onişor de mai tîrziu, acum e un pompos Onicescu sau Onişorescu, dacă nu Onişoreanu şi n-o să mire pe nimeni pergamentele ce vor atesta, oficial şi istoric, că ilustrul urmaş al gîngavului din mahalaua Beilicului e un demn strănepot al unui pîrcălab de pe vremea cine ştie cărui voievod glorios.

În relaţiunile lui cu celelalte figuri distinse din moţul piramidei, Onişoreanu va fi grav, îmbuibat şi imbecil — în politică se va dovedi reacţionar, cumulard şi şnapan — în fotoliul ministerial: decorat, inexistent şi factor cultural, social sau economic. Oricum, se va retrage din guvern cu un depozit de cîteva milioane, la o bancă elveţiană sau londoneză. Muritorii de rînd, cobai, l-au salutat, îl salută şi-l vor saluta pe stradă, cu plecăciuni.

Individul cocoţat pe grămezi de aur a fost, a rămas şi va fi omul vremii şi al ţării lui...

S-a întîmplat, însă, ca Gligore — prăvăliaşul Gore acum — să nu aibă, cum sperase Oană, pic de minte şi lecuţică de noroc. Robotise în silă şi numai suduit, bat-jocorit, lovit. Trăise, animal, să mănînce, să doarmă, fără licăr de gînd în conştiinţă. Crescuse, buruiană de şanţ. Intrase în armată viţel şi se liberase gornist şi fruntaş.

Oraşul îl reprimise, slugă de la un stăpîn la altul, din mahalaua Beilicului la Pricopoaia şi de acolo la Po- dul-Turcului-din-afară. Tovarăşii îl învăţaseră să-şi facă freză, plutonierii îl bătuseră cu trestia de mare peste mînă, pînă obişnuiseră degetele butucănoase pe plaivaz şi plaivazul cu

alfabetul, muşteriii îl convinseseră că un surtucar serios poartă inele, lanţ pe pîntec şi baston. Tot de la plutonieri luase obiceiul înjurăturilor şi prin- sese gustul — înfricoşat cum fusese deseori de priviri crîncene şi bătut pînă la sînge — să-i înfricoşeze pe alţii, cu priviri la fel şi să-l bată, pînă la sînge, pe cel slab. Altceva nu ştia, nu visa — nu era capabil să viseze. Univers redus la perspectivă de cîrtiţă. Ajunsese, flăcău bă- trîn, să muncească pentru o strachină de mîncare şi un culcuş pe ţoale şi fîn, uneori pe două mese de cîrciumă puse cap la cap, toamna şi iarna în frig, tot anul supt de ploşniţe şi perpelit de dorinţi aprige pentru toate servitoarele culcate, cu ungurenii lor voinici şi abia mustăcind, prin pod, prin magazii şi deseori alături de el, pe alte două mese puse cap la cap.

Gore cunoscuse femei, pînă atunci, în fugă, prin grajduri şi pe lîngă ziduri, cîineşte. Bestia pîndea servan-tele în întuneric, le prindea de mînă şi le strîngea pînă le răsucea, dezgolite şi cu spatele la el, gîlgîind în gîtlej un rîs inuman. Descoperită, fapta fusese întotdeauna plătită de ibovnici cu o bătaie zdravănă, cu scaunele, cu parii şi furcile şi de cîteva ori cu vărsare de sînge şi spital.

Animal cu viaţa clocotind în el, Gore învinsese moartea cu uşurinţă şi se reîntorsese, vindecat, în lumea ce încercase de atîtea ori să-l zvîrle, ca pe un corp strein — dornic de alte aventuri şi de răzbunare.

Safta a fost întîia femeie ce i-a zîmbit în drum şi i s-a dat de bună voie.

Ţiganca, altădată cîntăreaţă cu renume prin mahalale, cutreierase oraşul, cu un taraf de lăutari după ea. Tînără, ispititoare

pentru ochiul tulbur al beţivului, dispusă oricînd să satisfacă dorinţa, a ei şi a celorlalţi, trecuse din pat în pat, mereu zîmbitoare, neobosită, între- buinţînd un întreg arsenal de seducţiune şi de potolire a simţurilor pe cari le înflăcărase.

În toamna cînd l-a întîlnit pe Gore, voinic, pătimaş, gata de orice sacrificiu pentru ea, Safta începuse să se simtă obosită, bătrînă. Mesenii n-o mai ascultau ca odinioară, zurbagiii din cartier nu se mai tăiau în cuţite de dragul trupului zvelt şi plin altădată, vădanii şi singuraticii n-o mai căutau, patronii grădinilor de vară în- cepuseră să facă mofturi, cînd o angajau. Steaua mahalalelor bucureştene de acum o jumătate de secol începuse să apună.

Se ridica alta pe orizont: Sultănica de la Pompa-cu- Fete, din suburbia Rahovei — o ţigancă mai tînără, mai frumoasă, cu glas mai puternic şi mai limpede.

Safta, în noaptea aceea cu burniţă şi vînt, s-a îmbătat, a bocit şi — final logic pentru o carieră ce-şi avusese strălucirea ei — a poruncit, cu un gest larg spre local: „cine zice că mă are dragă, să le spargă diblele la lăutari, că eu le-am dat pîine să mănînce, optspre’ce ani!” Gore a sfărîmat viorile, cobzele şi basul, cu picioarele iar ţambalul, prins cu amîndouă mîinile de margini şi lovit cu putere de genunchi, s-a făcut ţăndări.

Sîrmele vibraseră îndelung şi bizar, în tăcerea ce se făcuse în cîrciumă.

Ţiganca a fost cucerită de ispravă. L-a luat pe nebun în braţe, plîngînd de entuziasm, l-a sărutat zgomotos pe gură şi l-a dus acasă. Era bărbatul ei cel din urmă şi cel mai drag. Dar, după întîia săptămînă de miere şi de extaziere paradiziacă şi

reciprocă, însurăţeii s-au pomenit fără bani, amîndoi fără angajament şi în pragul iernii. Ambiţioasă, femeia n-a mai vrut să-şi lase iubitul slugă la dîrloagă. Cunoscuse, în timpul carierei ei amoroase, destulă lume bună. După cîteva zile, Gore intra slujbaş la gară, cu uniformă albastră şi număr de tablă, un 9 fatidic, prins în dreptul inimii. Se bucura de protecţia domnului Stîrcu. Protectorul, ceva mai mult, a binevoit să-l cunune cu Safta şi să-i facă — în urmă vizite săptămînale...

Viaţa hamalului se scursese, de atunci, între nevastă şi peron. Insul ştia să doarmă sforăind, să mănînce mult, să care geamantane cît mai numeroase şi oricît de grele, de la tren la trăsură şi de la intrare la vagon şi să-şi deştepte ţiganca, de cîteva ori pe noapte, cu îmbrăţişări de urs.

Gore nu ceruse mai mult de la soartă.

În căsnicia ce se cimentase, cu zile şi nopţi la fel, se întîmplase — cu patru ani în urmă — o singură schimbare.

Soţul văzuse într-o seară, pe unul din peroane, un lungan în cioareci, stînd pe o lădiţă, cu bărbia în palme. Lunganul cînta, singur în pustiul gării. Omul a recunoscut glasul şi s-a apropiat.

Paler, care făcuse armata în acelaşi regiment cu hamalul, fugise de sărăcia din satul natal, să-şi caute norocul la Bucureşti. Dar, ajuns în gară, obosit, strein, fîstîcit de trepidaţia ce-l înconjurase brusc şi neştiind încotro s-o apuce, se aşezase pe cutia de lemn în care îşi adunase tot avutul şi aşteptase, fără să se întrebe ce şi cît o să aştepte.

Gore l-a poftit acasă, la hrănit bine şi l-a culcat în patul din sală iar Safta l-a luat imediat sub aripa ei protectoare. Nu după

mult timp, fostul camarad intra lucrător la turnătoria de pe şoseaua Basarab.

Hamalul era mulţumit de chiriaş. Paler mînca puţin, articula foarte rar un cuvînt şi-o ajuta pe gazdă la treburile casnice. Se pricepea să facă focul cu surcele şi hîrtioară, să toace carne cu satîrul şi să cureţe cartofi.

Ţiganca nu mai ştia cum să-l laude...

Viaţa prăvăliaşului de ieri se îmbogăţise cu o nouă prietenie şi era înviorată, săptămînal, cu partide pasionante de tabinet şi petreceri dezlănţuitoare, în tovără- şia domnului Stîrcu, naşul cu uniformă de postav boieresc. Omul nu se pricepea să spună că e fericit (în vocabularul lui nu exista cuvîntul fericire) dar începuse să facă pîntec: o dovadă că-i ins fără supărări şi-i merg toate în plin. Nu mai încăpea bucuria în el, de cîte ori — umflîndu-se în burtă — îşi auzea vesta rămasă strîmtă pîrîind, desfăcută din cusături.

Scris a fost, însă, să sufere şi Gore, pentru că trebuia să vibreze şi în el, o dată cel puţin, o coardă al cărui cîntec, mic şi revărsat în sînge şi carne ca un venin, să-l apropie şi să-l înglobeze în umanitate. Nu ar fi putut să-şi aducă aminte, în neastîmpărul ce-l prinsese în ultima săptămînă, în ce împrejurare şi cine îi şoptise vestea rea, înmărmuritoare. La început zîmbise, apoi rîsese, răsturnat pe scaun şi nu crezuse. Dar rîsul răsunase fals. Îndoiala se înfipsese în inimă, se adîncise, crescuse, îi otrăvise şi-i robise toate gîndurile. De cîteva ori, la gară, uitînd că poartă un geamantan pe umăr, se oprea fără voia lui. să se întrebe în el, cu mirare, cu durere, cu spaimă mută:

— Cum se poate asta, cum rabdă pămîntul? Safta! Tocmai Safta, să mă înşele cu... tocmai cu el, care — ca şi copilul meu: încredere şi pe puf — ca să zic aşa...

În prima noapte, Gore s-a întors acasă mai devreme, a mîncat cu noduri şi s-a culcat. Plănuia să se facă ador-mit, ca să poată prinde o şoaptă cel puţin. N-a ştiut cînd l-a furat oboseala. S-a trezit după cîteva ore. Era linişte, fireşte o linişte suspectă. Hamalul a ascultat, încordat. I s-a părut, o clipă, că aude şuşuteli în sală, unde ştia că doarme Paler şi a sărit repede din pat. Chiriaşul sforăia, cu palmele lipite între genunchii aduşi spre pîntec. întors în odaia lui, în vîrfuri, a pipăit plapuma şi s-a convins că ţiganca fusese lîngă el. Un moment, n-a ştiut ce să facă. I se speriase somnul. S-a aşezat pe pragul dintre cele două încăperi, ghemuit şi abia răsuflînd, să nu le strice odihna celorlalţi.

În sală era maşina de gătit. La gura maşinii fusese uitată barda cu care Paler despicase surcele de cu vreme, ca să aibă cu ce face focul, cînd s-o scula, în zori. Gore a măsurat tăcut, furat, cu ochii din ce în ce mai mari, şi mai întunecaţi, tăişul alb. Turnătorul a îngînat ceva în vis, a clefăit de cîteva ori şi s-a întors cu faţa la perete. Tresărit, hamalul s-a uitat la el, cu un singur gînd înfipt în ţeastă şi tot mai lămurit, mai robitor — ca privirile să i se întoarcă în urmă, singure, fulgerînd, spre bardă şi de acolo s-o caute stăruitor, în întuneric, pe Safta...

Cînd şi-a revenit, Gore a simţit cum îi lunecă o lacrimă pe obraz — şi n-a şters-o.

Era întîia lui lacrimă.

Omul, sugrumat pînă atunci în el, triumfase. Afară, cocoşii anunţau zorile...

CAPITOLUL XVI

Şi nu ne duce în ispită

Stînd pe piatra de la bordura peronului, cu ochii roşii de neodihnă şi încă sub impresia momentului de grea încercare prin care trecuse, Gore recapitulase întîmplările de pînă atunci, cu speranţa că va răuşi, coor- donînd faptele şi stabilind primele rezultate, să ajungă la un liman.

Un oarecare, un duşman sau frate — asta o s-o vadă el mai tîrziu — zvonise că nevasta îi pune coarne. Şoapta trecuse, ca orice veste rea, de la un ins la altul, pînă ajunsese la urechile lui. Hamalul ar fi voit, acum, să se convingă că nu crezuse gura lumii dar se simţise dator să încerce, prin orice mijloace, să afle care-i adevărul.

Acasă, în prima seară, se făcuse că nu ştie nimic Mincase şi se culcase. Cînd s-a deşteptat, a avut impresia că se petrece ceva neobişnuit în sală. „Gata, i-ai prins” — ţipase cineva în el, bucuros. Sărise din pat şi dăduse buzna dincolo. Nu era nimic. Se înşe- lase, i se păruse că aude şoşotiri. Aşa te minte: uneori auzul, alteori sufletul, întotdeauna omul. Tot aşa s-o fi înşelat şi nemernica sau nemernicul ce spusese vorbă de ocară despre Safta, că se culcă cu Paler, cînd îi e bărbatul de serviciu. Pentru nimica toată, pentru bîrfa goală a unui nebun sau a unei duşmance, el se gîndise, cum sta pe prag, azi noapte, cu ochii la bardă, să-l omoare pe chiriaş ori să-i descînte de petrecanie ţigăncii — deşi „nevastă ca a lui mai rar”...

Înspăimîntat de nebunia ce era s-o facă, Gore se ridicase automat de pe bordură şi începuse să fugă în lungul peronului. Mişcarea îl înviorase. Era sigur, fugind, că femeia nu-l înşelase iar siguranţa înflorise în el o bucurie zburdalnică de berbec ţopăind prin iarbă. Niciodată nu simţise mai limpede, mai învăluitoare, veselia de a trăi în adevăr. Safta cu garoafă! Pînă în clipa aceea de încordare şi pîndă, nu se întrebase ce însemnase fosta cîntăreaţă în viaţa lui — ce mînă a cerului, întinsă oblăduitor...

Ar fi rămas, pînă la moarte, slugă — să muncească pe brînci, din zori pînă în noapte, ocărît de cucoana, bătut de jupînu şi rîs de muşterii şi prăvăliaşi, pentru un codru de pîine, o lingură de fiertură şi o ţoală, culcuş de cîine.

Safta îşi făcuse o pomană cu el, atunci, după isprava din cîrciumă. Cum era să-l înşele ea, acum, după atîţia ani trecuţi, cum se trec toate în lume, fru-mos şi la locul lor. Concluzia la care ajunsese i se păruse aşa de logică şi de temeinică lui Gore, că — pentru cîteva ore, cel puţin — s-a lăsat convins că totul se reduce la o minciună, că ţiganca nu l-a încornorat şi nici n-ar fi capabilă de o ticăloşenie ca asta.

Cîştigase parale bune în ziua aceea şi mîncase în fugă, la prînz, între o plecare şi o sosire de tren sau — cum obişnuiau hamalii să spună — între un „personal” şi un „accelerat”. Omul se simţea vinovat faţă de nevastă, că o bănuise, ca un tont, de o ispravă odioasă şi plănuia să-şi răscumpere vina, seara, cînd s-o întoarce acasă şi i-o deşerta, în şorţ, cîţiva pumni de gologani şi băncuţe, să-i cheltuiască ea, cum i-o place. În trecere, o să-i cumpere acadele şi rahat

înfăşurat în pistil, prăjitura de fiecare prînz a ţigăncii.

Dar, cum sta rezemat de zid, istovit în adevăr de muncă şi totuşi regăsit şi înviorat sufleteşte, Gore s-a auzit strigat pe nume. Un alt hamal, uscăţiv şi ciupit de vărsat, Lahu — ticălosul acela de „număra patru” — se oprise în faţa lui şi-l măsura, rînjind, cu ochii mici şi urduroşi:

— Ce mai... face, mă... coana Safta?

Întrebase scuipînd departe şi în lături, printre dinţi şi scărpinîndu-se, parcă dinadins şi în batjocură, prin buzunarul spart al pantalonilor. Gore a simţit cum îi urcă un fior rece pe şira spinării, ca să rămînă apoi înfipt în ceafă şi s-a gîndit să răspundă cu un pumn dat icnit, să-l facă mototol pe „numărul patru” sub roţile unei locomotive ce aştepta, tocmai atunci, sub presiuhe, în faţa pavilionului regal. Dar îndoiala a muşcat din nou în inimă. Dacă Lahu ştia, mult mai bine ca el „ce face” Safta în momentul acela? Era 5 după-masă. Paler o fi plecat, poate, cu o oră mai devreme de la fabrică, tocmai ca să aibă mai mult timp de îndrăgire şi în mai mare siguranţă. De la turnătorie pînă la pompă erau numai cîţiva paşi. Dar nici de la gară pînă în şoseaua Basarab nu ar fi prea mulţi, dacă ar lua-o cineva pe linie, pe sub podul de la scăricică şi prin faţa magaziilor de mărfuri...

Gore se pomenise sărind cîte două şi trei traverse, printre şine. În cîteva minute fusese acasă, gîfîind, cu părul vîlvoi. În schimbul ibovnicului, însă, găsise un sobor de muieri. Totuşi, căutase prin odăi, să se convingă că nu e nimeni, ca să aibă ce să-i strige în faţă — cînd l-o scuipa între ochi, ca pe brotăcei, — nemernicului de Lahu şi

oricui o mai îndrăzni să se scarpine cu înţeles, prin buzunarul spart, cînd o vorbi de nevasta lui.

Se întorsese la muncă bucuros că, în locul presupusului amant, surprinsese un cîrd de gîşte adunate, cum fac — bănuia hamalul — şi cucoanele mari, la o cafeluţă şi la o vorbă serioasă. Ar fi sacrificat tot cîştigul lui, în gologani de aramă şi băncuţe, de pe o săptămînă, numai să-l găsească pe „numărul patru” la gară, să-i „aplice” o morală cum ştia el şi să-i dea un bobîrnac în nas să-l treacă sudorile de durere. Din fericire pentru el, Lahu dispăruse. Gore a mai stat „să facă un personal, două accelerate şi un fulger”. În urmă, fluierînd ca pe vremea haiducilor, cu şapca pe ceafă şi zornăind banii mulţi prin toate buzunarele, o luase alene spre cuibul casnic.

Safta şi Paler îl aşteptau la uşe, tăcuţi, pe scăunele. Lampa n-o aprinseseră încă iar turnătorul, ca niciodată, era murdar şi soios, cum venise de la fabrică.

— Da’ ce-i cu voi, de staţi pe întuneric pînă acum?

Gore întrebase blînd şi nu primise răspuns.

La masă, chiriaşul ofta şi nu mînca. Hamalul se uita la el cu coada ochiului.

— Nu te spălaşi, astă seară, tuciuriule. Ce-o fi cu tine, vericule? Te-aş pupa, mă — a rîs soţul, cu gura plină — că tare mi-e drag cînd te văd aşa, ca o curcă plouată, da’ eşti plin de funingine ca puiul dracului! Nu mai face pe mironosiţa, mă! Fugi şi te spală.

Safta îşi muşca buza. Nu ştia ce să spună şi cum să ducă lingura la gură, numai să nu dezlănţuie furtuna pe care o bănuia

clocotind sub veselia neobişnuită a bărbatului. Paler, din acelaşi sentiment de prudenţă, se sculase de la masă, să se spele dar — cu întîiul pas — s-a împiedicat în bardă. Necăjit, sfărîmînd în dinţi o înjurătură şi fără să-şi dea seama ce face, flăcăul a luat-o de jos şi a pus-o pe masă, să nu se mai împiedice şi altcineva. Aspirînd adînc, Gore şi-a mutat privirea, fără clipire, de la tăişul alb la Safta şi de la ea la turnător, care intra tocmai atunci pe uşe, cu ligheanul în mînă.

Uitătura bărbatului a fost aşa de semnificativă, că ţiganca şi-a auzit dinţii clănţănind...

Stăpîn, după o clipă, pe zvîcnetul inimii, hamalul îşi rezemase bărbia în palme şi fluiera, cu ochii în întunericul de afară, un cîntec de dragoste, de pe vremea cînd era nevasta lui astru, pe orizontul mahalalelor bucureştene.

CAPITOLUL XVII

Zburase peste lume un hulub alb

Necazurile din casa vecinului ar fi rămas fără ecou în mahala, dacă Domnica şi Sultana, cari juraseră să se răzbune crunt pe ţigancă, pentru praftoriţa ce le-o trăsese în ziua scuturatului, ar fi tăcut, satisfăcute numai cu nefericirile ce le adînciseră în inima lui Gore, cu o şoaptă spusă cui trebuia şi la timp, asupra legăturilor amoroase dintre Safta şi Paler.

Nevestele şi ţaţele din sobor, înspăimîntate de apariţia hamalului în prag, se dezmeticiseră curînd, convinse că nu se întîmplase nimic grav. Soţul scotocise prin

bulendre şi plecase. Se mai întîmplă să piardă omul, pe drum sau la slujbă, un portofel cu parale sau o ţidulă. Cine ce are cu el, dacă insul vrea să-şi caute lucrurile pe întinsul peronului, pe stradă şi acasă? Logica femeilor, însă, fusese clătinată de altă şoaptă, care le ajunsese din urmă ca vîntul şi ca fîl- fîirile de aripă. Gore nu pierduse nici un portofel, că nu avusese, o sărăcie ca el, aşa ceva şi nici n-o să aibă iar ţidulele de la percepţie şi actele le ţine consoarta, la loc ştiut. Hamalul le-ar fi cerut sau s-ar fi dus la cutia de jos a garderobului, să le ia singur. Şoapta, dusă de la o poartă la alta, împrăştiase adevărul în tot cartierul: bărbatul venise acasă, fără veste, ca să-şi prindă nevasta în braţele ibovnicului.

Acum, toată lumea era sigură că ţiganca îl înşelase, pe un tont ca Gore, cu un stîlp de telegraf ca Paler, iar vecinele şi ţaţele — cari-i băuseră cafeaua pînă atunci şi-o ascultaseră spunînd măscări, ca apoi, una cu alta sau fiecare la rînd, cu ocazia iniţierii, trecînd prin alcovul subteran al flăcăului clăpăug, să practice copios măscări la fel — începuseră s-o ocărască, s-o scuipe în gînd şi s-o blesteme că — iapă murgă, scoasă de mult din remontă şi baldîră bătrînă — nu se săturase numai cu voinicia bărbată a hamalului, care — remarcau mahalagioaicele, dispuse abia acum să-i judece căsnicia în plină lumină — „era mult mai tînăr ca ea şi, orice s-ar spune, vînos cum nu se mai află...”

La oloagă, în timp ce zvonul acesta se împrăştia cu repeziciune, era consiliu. Se adunaseră, în jurul căruciorului din care prezida Tinca, fetele amîndouă, Domnica şi Sultana, alături de Pascu, acesta fără cu-

vînt hotărîtor în sfatul ce începuse şoptit. Prima lo-vitură mersese în plin. Gore se lăsase prins în plasă şi încercase să se convingă de necredinţa ţigăncii iar lumea, dornică de un scandal nou, care să învioreze şi să satisfacă nevoia de vărsare a veninului acumulat din mizeria şi necazurile cotidiane, începuse să fiarbă.

Era necesară acum, pentru victoria finală, o nouă lovitură: încornoratul să-şi surprindă nevasta cu Paler în pat.

Scîrbită, Fana fugise afară. Povestindu-mi ce pun la cale „scroafele tinere şi porcii bătrîni”, ea plînsese şi se jurase că nu se mai întoarce în cocină. Întîm- plările din casa hamalului (fata mi le spusese în amănunt, aşa cum le ascultase de la surorile mari) îmi reamintiseră o scenă cu Safta şi cu nu aflasem încă cine, văzută odată la Gore în odaie. Nu trecuseră, de atunci, mai mult de două săptămîni. Era o sărbătoare, se înserase şi mă dusesem să cumpăr tutun pentru bătrîn. La întoarcere, am zărit lampa aprinsă la ţigancă (bărbatul plecase devreme la gară) şi, nu ştiu de ce, poate pentru că erau perdelele lăsate, m-am apropiat tiptil de fereastră şi am privit, printr-o spărtură, înăuntru. Cineva, o matahală cu spatele întors spre geamul prin care mă uitam, se îndoise mult pe mar-ginea patului, în timp ce picioarele Saftei bălăbăneau ritmic, strînse pe mijlocul insului necunoscut — cu talpa unui papuc spre tavan.

Speriat, am fugit acasă.

Mama a rămas cu ochii albi la mine, cînd i-am destăinuit isprava.

— Să taci, spurcăciune! Să nu mai spui la nimeni, Puişor-mic, că se face, păcatele mele şi ale lumii, moarte de om...

Mă dezbrăcasem, tremurînd în întuneric. Dincolo de zid, pe linia ce se curba, de la barieră pe lîngă depou şi prin dosul fabricilor de pe şoseaua Basarab, spre gară, făcea manevră un tren de marfă. Locomotiva fluiera asurzitor, repetat. Vagoanele se tamponau, trenul în trecere zguduia casa cu nebuni din temelii. Rama în care era fotografia bătrînului cu gura pungă a căzut, la un moment dat, în ligheanul cu vase. Am ţipat speriat, iar mama, ca de obicei, a venit — numai în cămaşe — să mă închine şi să mă roage, pentru a doua oară:

— Să taci, spurcăciune! Să nu mai spui la nimeni, Puişor-mic, că se întîmplă nenorocire mare...

Adormisem cu lacrămile în gene, gîndindu-mă la Puica, la Fana, la piciorul pe care încă nu i-l văzusem gol, cu dorinţa şi cu ochii de atunci şi la papucii ţigăncii. Am visat numai trenuri ce se urcau pe zidurile clădirilor uriaşe din oraşul cunoscut în pozele lui Ivan — garnituri interminabile de vagoane, ajunse pe acoperiş cu un capăt, frînte pe muchia streşinilor şi rămase cu celălalt capăt pe pămînt. Toate aceste garnituri, semănînd cu matahala aplecată peste patul Saftei, ritmau în ciocniri şi scrijeliri de tampoane, depărtîndu-se şi apropiindu-se de ziduri, ca să intre în nenumărate coşuri de locomotivă în golul haotic şi rotund al ferestrelor sparte — coşuri din cari răbufnea, uneori, un fum alb şi parcă vîscos, oricum prelins în jos şi fierbinte. În jurul fiecărui tren zburau papuci cu aripi de cioară.

Fana, care mă ascultase în prada unui neastîmpăr ce crescuse şi-i jucase flăcări

mici în priviri, a apropiat capul de mine şi mi-a spus în şoaptă, cu răsuflarea caldă:

— Ca ţiganca şi ăla... am văzut la noi, cu Sultana şi Domnica, fiecare cu o matahală a ei — şi la grec tot aşa, cu Maro da' nu cu Tino, cu altcineva...

Am avut impresia, un moment, că piere zidul din faţa casei cu nebuni, ca să surprind în fiecare cameră, de la fund pînă la poartă, cîte o matahală frîntă peste o margine de pat şi că încep să joace — în necuprinsul mahalalei — papuci lipăind ritmic călcîile femeilor crucificate.

— Ai să vezi la noapte — a continuat Fana, cu buzele umede şi pentru întîia oară stăruitor lipită de mine — că o să mergem sus, în pod, după ce-o închide Tino simigeria...

Gîndul că am să aflu, peste cîteva ore sau mai curînd, ce se va petrece cu Maro şi cu altcineva, mă înfricoşase şi mă robise. Prin mîna mică şi caldă, ce i-o strînsesem în palmă, fata îmi transmisese ceva din neastîmpărul şi înfiorările trupului simţit cald, lîngă mine, de la pulpă şi pînă la umăr. Aveam, ca nici- odată, senzaţia că mă apasă o povară pe suflet şi nu mă lasă să respir în plin. Tîrziu, cu timpla culcată în buclele prietenei ce-şi aplecase capul — greu de atîta frumuseţe — la pieptul meu, am îngînat ca o rugă şi ca un cîntec.

— Fano, mi-e dor de tine!

— Sunt lîngă tine, Iacov!

Am îngînat din nou, de astă dată ca un plîns în suflet:

— Mi-e dor de tine, Fano şi nu ştiu cum mi-e dor...

Se înserase şi — în negura ce ne îngropase — mi s-a părut că văd, trecînd în

zbor, de la o zare la alta, peste toată murdăria pămîntului, un hulub alb.

CAPITOLUL XVIII

Două suflete şi un singur mister

Aşteptam, la poartă, nerăbdător să-l văd pe Tino strîngînd de pe tarabă tăvile cu brînzoaice şi coră- bioare.

Pe prag, în uşa simigeriei, stau umăr la umăr, vorbind în şoaptă, cei doi ilfoveni, amîndoi voinici, albi, frumoşi, cu mustăcioară blondă şi braţe de oţel, încrucişate la piept.

Singur grecul învăţase, din toată casa cu nebuni, să deosebească fără nici o şovăială, care anume din ei era Nedu şi care Neicu. Locatarii, ca să nu se mai încurce, renunţaseră să le mai zică pe nume. Cînd era vorba de Nedu, ştiam că se spune întotdeauna ceva despre flăcăii amîndoi. Nu-i cunoscuse nimeni prea bine, ca să poată face o deosebire între, o făptură şi alta. Poate nici nu era o deosebire. Safta bănuia că simt fraţi gemeni iar noi am fi fost dispuşi s-o credem, dacă simigiul nu ar fi dezminţit categoric zvonul acesta. Tino, dimpotrivă, ne asigurase că Nedu nu-i rudă cu Neicu, mai ales că primul era bulgar iar celălalt sîrb. Ce mister, ce voinţă de sus îi apropiase şi asemănase, le turnase sufletele în acelaşi tipar şi le îngemănase caracterele? Toate tentativele ţigăncii, de a le dezlega limba, rămăseseră zadarnice. Nici Sultana şi Domnica nu putuseră să le smulgă taina. Orice li s-ar fi spus, ilfovenii ascultau, clătinau capul zîmbind şi plecau mai departe. Singurul lor amestec, în viaţa

din casa cu nebuni, fusese rîsul plin cu care încurajaseră neruşinările celor două surori, în ziua scandalului neuitat cu Safta. Nevasta hamalului şoptise că ar fi oarecari legături de dragoste între ilfoveni şi fetele de la bordel. Adevărul e că numai unul din ei o îmbuibase pe Tinca oloaga cu brînzoaice şi corăbioare, dar nici Domnica şi nici Sultana nu ar fi putut să afirme că ibovnicul frumos şi săptămînal era Nedu sau Neicu. Cu fiecare din ele, ilfoveanul fusese deopotrivă de mut şi de neobosit. Flăcăii mîncau dintr-o strachină, lucrau în acelaşi ritm al cîntecului îngînat cu glas la fel şi trăiau unul prin întristările şi surîsurile celuilalt, cu sufletele ca un fruct în care urcase seva prin două crengi gemene. Se despărţiseră vremelnic şi numai pentru bucuria, ca oricare alta, a trupurilor. Oricum, în timpul îndrăgostirii, profesionistele cu ponos avuseseră impresia că sunt, în acelaşi timp, îmbrăţişate de amîndoi ilfovenii, cu trupurile contopite prin voinicia şi neastîmpărul amîn- durora.

Nedu, Neicu şi îndeosebi Maro, erau personagiile în adevăr misterioase din casa cu nebuni.

Simigiul nu spusese nimănui că se însoară. Nevasta fusese adusă într-o noapte, fără veste. Abia a doua zi, la o masă întinsă în mijlocul curţii, la care au luat parte şi Salomia, Hagiu şi puşcăriaşul frumos din Cotroceni, grecul invitase vecinii, le anunţase fericitul eveniment şi-i rugase să mănînce şi să bea în sănătatea miresei ce nu coborîse în mijlocul muritorilor, deoarece era istovită peste măsură de drumul ce-l făcuse şi de emoţii uşor înţelese, în asemenea împrejurări.

După cererile insistente şi zgomotoase ale mesenilor, bine dispuşi de vin bun şi de cîntece, ea catadixise să apară la geam, dar cu un voal zvîrlit pe cap şi drapat, peste umeri, ca două aripi albe. Locatarii din casa cu nebuni priviseră, muţi, un corp de o zvelteţe sculpturală şi abia putuseră deosebi, prin ţesătura fină, în surîsul suav ce-i descoperise, dinţii albi, strălucitori. Toate încercările ulterioare, de apropiere de Maro, rămăseseră zadarnice.

Grecoaica era domniţa din poveste, închisă în turnul zmeului şi păzită de cîini năzdrăvani.

Ilfovenii, în plimbările puţine prin faţa simigeriei şi pe maidanul cu basculă, pe cari stăpîna le făcuse cu acelaşi voal zvîrlit peste figură, nu lăsaseră pe nimeni să se apropie. Numai plozii din mahala, adunaţi gălăgioşi ca vrăbiile în jurul ei, răuşiseră s-o înduplece să ciripească odată cîteva cuvinte greceşti — un fel de tzi-tzi-liur-tziii, al unei cănăriţe tinere, în colivia inundată de lumină...

Toate răutăţile şi poveştile scornite, fatal, în jurul unei căsnicii aşa de nepotrivite, între un plăcintar uscăţiv şi îmbătrînit de necazurile şi umilinţele acumulate în tinereţe şi o fetişcană de frumuseţe uimitoare, în care soarele de sud adunase comori şi crescuse, de timpuriu, dorinţa aprigă de viaţă, nu prinseseră — spre dezolarea ţigăncii, a cărei fantezie brodase, pe seama proaspetei vecine, cîteva întîmplări de dragoste cu oarecari zburători ascunşi prin pod, sub plapumă uneori sau în garderob.

Grecoaica rămăsese cu desăvîrşire streină pentru mahalagii, ca o umbră, ca un nume şi nimic altceva. Era logic să nu-i

intereseze ce face umbra. Cu timpul, începuse şi Safta să nu-i mai acorde nici o importanţă.

Misterul în care se învăluiseră ilfovenii, însă, aţîţase desori curiozitatea cumetrelor din casa cu nebuni şi din cartier. Din păcate, toate scornirile relative la asemănarea lor, la felul lor curios de viaţă, la muţenia suspectă în care continuau, revoltător, să se complacă, la credinţa ce şi-o păstrau unul altuia şi amîndoi faţă de simigiu, erau balonaşe de săpun. Fantezia abilă a ţaţelor broda în vînt, de astă dată, cu un fir putred. Minţind cu dezinvoltură, în împrejurări similare, cînd voiau ca zvonul lansat să prindă repede şi sigur, femeile şovăiseră, de cîte ori fusese vorba de ilfoveni, să afirme că văzuseră „cu ochii lor” sau că auziseră „cum te aud şi mă auzi”. Le lipsiseră, prin urmare, tuturor acestor minciuni, un sîmbure de adevăr...

Fatal, curiozitatea mahalagiilor crescuse şi mai mult, se transformase într-un fel de religiozitate iar flăcăii erau priviţi cu mirare, cu o oarecare înfiorare în suflet, cu respect. Gore îi saluta de la distanţă iar Bela le adusese, de la fabrică, meşină roşie, să le facă port-tabacuri. Singur Ivan clătina capul, oftînd, cu umbră pe figură, cînd îi vedea.

Mă plictisisem aşteptînd la poartă. În noaptea aceea, parcă în ciuda nerăbdării mele, Tino întîrzia să închidă simigeria.

Supărat şi ca să omor timpul, începusem să măsor paşi mici între roşcovi ori încercam, la noroc, zvîrlind cu pietricele în sus şi orbeşte, să lovesc sîrmele de telegraf...

Ilfovenii s-au uitat la mine şi au zîmbit. Eram pen-tru întîia oară, onorat cu un

zîmbet. Bucuros că mi se oferă un prilej neaşteptat să-mi petrec vremea mai uşor şi mai ales să schimb un cuvînt cu misterioasele personagii, m-am apropiat şi le-am întins mîna, adre- sîndu-mă amîndurora cu acelaşi „săru'mîna, nene, ce mai faci?" Au făcut haz, surprinşi de dezinvoltura cu care le vorbisem şi unic răspuns la întrebare, ca la o comandă, fiecare mi-a dat o brînzoaică. Am oprit una, iar pe cealaltă am rupt-o în două şi le-am oferit-o, în părţi egale, să se înfrupte, la rîndu-le, din ospăţul la care mă poftisem singur. Am rîs tustrei de ispravă, cu gura plină. Mîncînd, mă întrebam care o fi Nedu şi care Neicu şi căutam o deosebire, în figură, în îmbrăcăminte, în gesturi, în nu-mărul şi forma dinţilor ce mi-i dezvăluia rîsul, copilăros atunci, al celor doi flăcăi cu mustăcioară la fel, cu voinţe şi poate destine la fel. Mi-am spus gîndul tare, fără voie, adresîndu-mă unuia din ei şi neştiind anume cui:

— Nici eu nu semăn cu mine, cînd mă uit în oglindă, cum semeni matale cu dumnealui. Ţiganca lui Gore a zis că e daravela dracului la mijloc...

Nedu a rîs în amîndoi ilfovenii, lovind palmele pe pulpe iar Neicu, în elanul amîndurora, m-a luat în braţe şi m-a ridicat, ţinîndu-mă de glezne, pînă i-am ajuns cu tălpile pe creştet. În urmă, cu un efort uşor, m-a azvîrlit în sus şi m-a prins în leagănul mîinilor.

Dar acest sărbătoresc început de caldă împrietenire a fost brusc întrerupt de apariţia lui Tino. Grecul, rămas cu şervetul de la masă la gît, intrase grabnic şi lipăind papucii, în prăvălie şi le făcuse semn ilfovenilor, cu un gest mic, frînt, de

nerăbdare parcă şi de tremur nervos, să adune, tot aşa de grabnic, tăvile de pe tarabă şi să închidă.

Am fost convins, în momentul acela, că-l urăsc de moarte pe simigiu.

Tinerii, însă, mi-au întins mîna şi am simţit, pentru întîia oară, cum îmi surîde, în ochii lor, prietenia.

— Noapte, bună, Puişor-mic.

Ştiau — nu bănuiam că ştiu şi ei cum îmi spune mama, cînd are timp să fie bună cu mine.

Mi-a venit să plîng, ca la o despărţire din urmă şi am rămas acolo, în picioare, cu braţele grele în jos, uitat, cu ochii duşi în gol şi înotînd în lacrămi, pînă ce voinţa duşmancă a grecului a tras obloanele în faţa mea, cu uruit ce mi-a scrijelit inima — ca un hotar între mine şi prietenia ce îmi zîmbise şi mă mîngîiase pentru prima oară...

CAPITOLUL XIX

O noapte de pomină

Scara de la pod nu era la loc. A fost necesară o echilibristică nu tocmai uşoară, ca să ajungem sus. Fana mi s-a urcat în cîrcă. Picioarele ei, cătuşe, mi-au strîns mijlocul o clipă, puternic. În urmă, una din pulpe, dezvelită în efortul ce-l făcuse fata, să-mi pună talpa mică pe umăr, mi-a mîngîiat obrazul, rotundă, mătăsoasă şi caldă — aşa cum o dorisem în visul cu febră ce mă chi- nuise în fiecare noapte din primăvara de atunci...

Uitasem cu desăvîrşire taina ce ne adusese acolo şi cum Fana îmi încălecase grumazul, am simţit, parcă lipită în ceafă, o

dogoare ce mi s-a scurs repede în trup şi m-a înfiorat pînă în creştet. N-am mai fost stăpîn pe mine. Am făcut cerc, cu braţele, în jurul genunchilor şi am început să-i sărut, pe rînd, apăsat, robit, tremurînd. încercam un sentiment muzicalizat în mine, de risipire în atmosferă şi de limpezire — acea limpiditate rară a clipei tot aşa de rare ce smulge soarele din nori, după furtună şi-i adună lumina în stropii mari de apă rămaşi, pe crengi şi pe frunze, din ploaia ce-a trecut.

Fata mi-a înfipt degetele în păr, înfiorată şi s-a dăruit, cîteva momente, sărutărilor mele.

— Lasă-mă, acum! Hai repede sus...

În vîrfuri, pe umerii mei, Fana a ajuns pînă la uşa podului, s-a prins cu mîinile de pervaz şi cu o singură smucitură, în salt de pisică, a răuşit să pună un picior în gura de întuneric de sub acoperiş. Victoria ne era asigurată, mai ales că tovarăşa de ispravă găsise, parcă anume lăsată acolo, o frînghie de rufe. Îndemînatică, a legat un capăt de un cuşac iar celălalt mi l-a zvîrlit jos Nu mi-a fost greu să mă urc, agăţat de funie şi căţărat cu tălpile pe zid, ca o dihanie.

În pod era întuneric compact. Aveam impresia că ar fi necesar, ca în apă, să întindem braţele înainte, cu palmele lipite şi apoi să le desfacem în lături şi spre spate, ca să ne deschidem cale prin beznă. Dus de mînă de Fana, care îmi recomandase, în şoaptă, să calc uşor, atent, să nu ne audă cei de jos şi să tac, mă împiedicam de boarfe şi mă loveam cu fruntea de grinzi. Cu fiecare izbitură, fata îşi apăsa gura în palma mea, să-şi poată stăpîni rîsul. Mormăiam, îmbufnat, ocări de

oloagă. Mi s-a părut o veşnicie drumul făcut pînă la locul de pîndă, în întunericul acela material, în tăcerea de mormînt, apăsătoare, ce mi se scursese, prin ochi, în toată făp-tura. La un moment dat, am simţit-o pe tovarăşe tresărit lipită de mine, căutîndu-mi capul bîjbîind cu palmele prin beznă şi întorcîndu-mi-l cu mîinile nesigure, tremurînd, spre umărul stîng.

Undeva, aproape sau cine ştie unde, în imperiul acela al nefiinţei, unde noi rămăsesem parcă singurele vietăţi, după un cataclism, se aprinseseră două lumini rotunde, metalice, sfredelitoare.

Fana, care mă convinsese de cîteva ori, pînă atunci şi în împrejurări destul de critice, că nu-i fricoasă, nu-şi putuse stăpîni clănţănitul dinţilor.

— Ce-o fi asta, Iacov?

Mă întrebase cu o şoaptă albă, bîlbîită.

Am rămas, nu mai ştiu cît timp, stană — atent să prind cea mai mică mişcare a duşmanului cu făptură de vis rău, să-i înţeleg intenţia din cel mai impercepti- bil zgomot, din cea mai uşoară apropiere. A doua zi, cu siguranţă cei de jos ne-ar fi găsit tot acolo, strînşi în braţe, cu ochii holbaţi spre locul în care scăpăraseră luminile cu spaimă şi săriţi din minţi, dacă bestia cu priviri rotunde şi sfredelitoare nu ar fi sfîşiat întune-ricul cu o miorlăitură prelungă, lugubră, ca să dispară apoi, cu un singur salt şi pe lîngă noi, ca un duh ne-curat.

Fana a suspinat uşurată, cu trupul tot în destindere.

— Ptiu! O pisică... sări-i-ar...

Lac de sudoare şi abia acum tremurînd de groaza prin care trecusem, am scrîşnit:

— Gaşperiţa! Să ştii că mîine o omor...

Fata nu mi-a răspuns.

Nerăbdătoare să ajungă cît mai curînd la locul ştiut, de unde o să vadă tot ce se petrece în casa simigiului, cu Maro şi cu altcineva, ea m-a împins înainte, să ne continuăm drumul blestemat, mereu împiedicaţi în boarfe şi izbiţi de stîlpi sau de grinzi. Bîjbîiala asta prin noapte, spre o ţintă ce aveam impresia că se află tocmai la celălalt capăt al lumii, mă obosise şi îmi răsucise nervii. În faţa ochilor, deschişi în beznă mari pînă la durere, ca să pot distinge ceva înainte, îmi jucau flăcări albastre, roşii şi galbene, toate pornind dintr-un punct şi desfă- cîndu-se apoi, ca o floare uriaşe, în erupţii de forme şi culori uimitoare. Uneori mi se părea că, în întuneric, se înfiripă o palmă ce ameninţa cu fiecare clipire instinctivă, să mă lovească peste frunte. Palma, invizibilă dar simţită în haosul negru, la fiecare pas ameninţătoare şi cu fiecare pas mai terorizantă, mă schimonosise. Mă pipăiam, numai cu gîndul, aşa cum mă reflectam atunci în mine: cu corpul strîmb de încordare şi cu figura ca o mască de lut crud, lăţită prin apăsare...

Nu bănuiam că distanţa din fundul curţii şi pînă la poartă poate fi aşa de mare, aşa de nesfîrşită, cînd o parcurgi prin întuneric şi nesiguranţă.

— Unde dracu mă duci?

Ţipasem, nestăpînit. Prinsă de umăr şi scuturată brutal, fata a scîncit.

— Au, sălbăticiile! Nu vezi c-am ajuns? Uită-te jos, la picior...

Simţisem, sub talpă, un capac de lemn, prin care si- migiul, fără îndoială, se urca din casă în pod. În pătratul capacului erau cîteva puncte luminoase: nodurile de la

scînduri, scoase de Fana, mai demult, ca să poată privi, prin găurile rămase, în odaia grecului.

— Culcă-te pe burtă — îmi şoptise — şi uită-te înăuntru la caţaon. Da' să nu ţipi, nebunule şi să nu fugi, că — pe urmă... ai să vezi...

Stam alături de o Fană necunoscută pînă atunci. Fata ce se roşise, altădată şi refuzase să-mi arate piciorul, cum o rugasem, mai sus de genunchi, tremura lîngă mine acum, toată scuturată de dorinţă, cu cămaşa desfăcută larg la piept şi lunecată pe umeri, cu fusta roşie resfrîntă mult în sus, să nu o murdărească de praf, cînd s-o aşeza. Deosebeam, în întuneric, linia ar- monică a şoldurilor sărutate numai de soare şi albul de vis al pulpelor, pe cari le ştiam, de curînd, mătăsoase şi fierbinţi. Sfătuindu-mă cum să privesc prin gaura cu lumină, ea îmi muşcase sfîrcul urechii sau îmi aplecase capul, să-mi apese obrazul şi să mi-l mîngîie, lunecîn- du-mi-l pe sînul mic, rotund, cărnos, zvîcnitor — ca şi cum ar fi fost închisă în el o pasăre cu zbateri egale şi puternice, nerăbdătoare să spargă mai curînd colivia şi să se elibereze.

Trăiam un vis halucinant, într-o atmosferă de fantastică genună, lîngă o Fană lubrică, neruşinată, oricum bizară şi îngînam mereu, surd, incapabil să-mi re-adun gîndurile, să mă regăsesc, să pricep limpede unde sunt şi ce-i cu mine, cu ea, cu noi:

— Ce faci, ce facem, ce faci?

Fata, însă, îmi apăsa capul spre capacul de scînduri, să văd şi să nu ţip, să nu fug...

— Taci, Puişor-mic şi prost — asta e ceva care doare şi face bine...

Ne uitam, culcaţi pe burtă şi alături, prinşi de mînă, strins, încleştat.

În casa simigiului începuse, de asemeni, un ceremonial lubric, bizar, sălbatic şi frumos, ţipător ca o lumină crudă înfiptă în ochi.

Goală, îngropată într-o risipă de flori şi dantele, mai albă şi mai perfectă în năvala de păr ce-i îmbrăţişase coapsele şi şoldurile, ca un aur topit, Maro se părăsise cu desăvîrşire, într-o atitudine de totală contopire în extazul ce-i furase privirile umede, adînci, pline de strălucire inumană.

Tot aşa de gol, dar scheletic, strîmb, arătare cu picioarele diforme şi capul mare, clătinat pe gîtul sperietor de subţire, Tino se plimba cu paşi egali în jurul patului pe care se crucificase nevasta, el însuşi într-o atitudine de extaz, spunînd în greceşte, într-un ritm anume, elegiac, poate un „cîntec al cîntecelor”, închinat formelor sculpturale în cari „nici o vină nu găsise”, poate o rugăciune păgînă — oricum, un simfonic sufletesc în adevăr transfigurător, ce începuse să-l îmbrace pe simigiu într-o haină luminoasă ce-l înfrumuseţa, îl diafaniza, îl imacula. Era, în glasul lui robit, cînd adorare, cînd chemare pătimaşe, cînd închinare şi resemnare consolatoare, cînd elan în întraripări de sălbăticiune a crestelor ascunse în nori.

Maro, ca în orice oficiere mistică, da răspunsuri în acelaşi ritm elegiac, cu braţul întins ca un strigăt al cărnii ori frînt, ca o aripă obosită, în renunţare.

Uitasem de mine, de lume şi de casa cu nebuni.

Visul necrezut mă furase pe un nor plutitor, legănător. Psalmodiam ca Tino şi-o ascultam în suflet pe Fana, susurînd ca sora de la Candia. Eram, tot, o melodie în mine şi pretutindeni, iar podul se însorise — parcă auzeam puii de rîndunică în cuiburi, ciripind în somn şi sub aripa caldă.

Dar lumina în care se petrecuse, pînă atunci, ceremonialul acela păgîn ce înveşmînta trupurile şi le sanctifica prin cîntec, se micşorase fără să prindem de veste Glasul lui Tino se făcuse din ce în ce mai aspru, iar răspunsurile femeii tot mai scurte, mai ţipate, mai animalice. Maro începuse să se convulsioneze peste flori şi dantele, să întindă mîinile tremurătoare şi să cheme — ca totul să se transforme, în curînd, într-o imagine halucinantă, dezgustătoare şi rară: lîngă ea apăruse, gol de asemeni şi atletic, unul din ilfoveni, nu ştiam cine, dar cu siguranţă „celălalt”, care — abia acum înţelesem — nu avusese nevoie să se culce, la rînd, cu Sultana şi Domnica.

Flăcăul a pus un genunchi pe pat, s-a aplecat spre stăpînă, i-a petrecut palmele pe sub coapse şi a ridicat-o spre el, încet, ca pe-o povară fragedă, uşoară, scumpă. Un moment, s-au privit în ochi şi aproape, muţi, nemişcaţi, ca în urmă, la o poruncă lăuntrică pe care numai ei ştiau s-o asculte, să se cuprindă cu braţele, strîns, puternic, brutali. O dată cu ţipătul bestial al trupurilor încleştate şi rostogolite pe covor, lumina s-a stins şi — în întunericul deplin ce se făcuse — l-am auzit pe Tino guiţînd, miorlăind şi ţopăind în jurul celor ce oficiau dragoste.

Am fugit, împleticindu-mă prin beznă, scuturat de oroare, plin de dezgust şi murdar — pe mîini, pe figură şi pe suflet — de toată murdăria umană pe care-o privisem.

Mă oprisem în uşa podului, să-mi umplu plămînii cu primăvara de afară.

CAPITOLUL XX

Deşteptare fără cuvînt

Dormisem fără spaime şi fără vis.

Cînd m-am deşteptat, însă, în lumina plină a soarelui ce inundase sala şi-am înţeles că va trebui să mă scol, azi ca şi ieri, dar cu un suflet mult mai fărîmiţat şi să mă amestec în lume, în viaţa cum o ştiam din casa cu nebuni, să ascult — oriunde — măscări şi să văd — pretutindeni — o mascaradă la fel, am simţit o scîrbă adîncă de mine şi de tot ce mă înconjura, o strepezire în tot corpul şi o sete ca o arsură în inimă de linişte şi nemişcare, o dorinţă mută şi crîncenă de întoarcere în somn fără popas — să nu mai mă trezesc...

Mă usturau ochii de lumină. Pleoapele mi se lăsa-seră grele, umflate. Am înţeles, în aceste momente de legănare în prag, că sufletul doare, că există şi doare. Cine mi-l pîndise, ce spaimă-l zdruncinase aşa, de nu mai ştiam cum să-l adun? Mă chinuia, în toată risipa lui, sub frunte şi în îngemănarea genelor, în zvîcnetul ca o părere al sîngelui şi în iasca buzelor.

Puişor avusese, cu cîţiva ani în urmă, hulubi. Unica şi marea lui pasiune. Toamna, cînd începeau ploile reci şi iarna mai ales, puii golaşi — cărora aripa porumbiţei nu mai vrea să le fie adăpost — amorţeau de frig. Tata, în fiecare dimineaţă îi aducea în casă: muţi înţepeniţi şi pierduţi, alţii cu viaţa rămasă în ei ca un grăunte. Pe aceştia din urmă îi lua în palme, îi apropia de gură şi sufla asupra lor, cu toată căldura plămînilor, a răbdării şi a dragostei lui pentru duhul mic, ca un fir de praf, al zburătorului de mîine, pe care bătrînul —

de cele mai multe ori — răuşea să-l fure morţii.

Unde era Puişor-mare, acum, să-mi adune sufletul sfărîmat şi să mi-l încălzească, făcător de minuni, ca pe un pui golaş de „cînipiu” sau de „belgian”? Puişor- mare, care avea să urce în curînd la cer, cu toţi hulubii gîngurindu-i pe umeri, să-i ducă prinos lui Dumnezeu şi să-i rămînă Lui, tovarăşi în eternitate...

Nu mă deşteptasem atunci, pentru prima oară, cu dezgust în mine şi de mine, de tot ce mă înconjura. Mă încercase, deseori — îndeosebi toamna şi iarna, cînd era vreme urîtă şi ştiam că am să stau în casă, să mă prostesc privind fără gînd şi fără rost, cu nasul lipit de geam, cum se tîrăşte şi se zbate, sub ameninţarea braţului ridicat al barierei, prin noroi sau în lapoviţă, în burniţă sau în viscol, existenţa umilă şi aspră a cailor mărunţi, în hamuri de sfoară, a căruţaşilor şi hamalilor — sentimentul acela de nedumerire, de răsucire a sufletului şi de refuz, de inutilă întoarcere în vremelnicia altei zile, în care nu mă aştepta nimic nou, nimic frumos, surprinzător, revelator.

Fugind pe maidane, încercam să mă spăl de dezgustul din mine şi de viaţa cocoloşită în acareturile cu faimă proastă.

Toată mahalaua era o casă cu nebuni.

Mă convinseseră anii, în trecere, de acest adevăr dureros. Mă încăpăţînam, stînd de vorbă cu Fana, deseori, să fac o deosebire, să trag un hotar între imperiul copiilor şi ţinutul oamenilor cumsecade şi serioşi, cărora mama mă obliga să le sărut mîna, deşi-i dispreţuiam profund, organic. Dar, în toate acele dimineţi de tristă întoarcere din vis, aveam ceva de care să mă prind, un

motiv de înviorare: ştiam că voi evada în larg, pe coclauri, unde voi fi stăpîn pe mine şi liber să-mi aleg jocurile şi isprăvile, animal zburdalnic, fără întrebări şi nedumeriri. Era suficient s-o aud pe sora mică în curte, ca să mă regăsesc, să sar de sub plapumă, să-mi leg strîns brăcinarul larg al pantalonilor şi să plec, cu ea de mînă, printre bălării — amîndoi îmbujoraţi şi sprinteni, în soarele pe care-l bănuiam numai al nostru şi al mărăcinilor.

Soarele, însă, în dimineaţa aceea, nu răsărise şi pentru mine. Cîntecul ce-l ascultasem, ca să recunosc după un efort — glasul Fanei, în loc să mă învioreze, mărise şi mai mult dezgustul din mine şi refuzul de întoarcere în muşuroiul tuturor. Îmi amintisem, abia acum, de isprava din pod. Toate imaginile din noaptea de po- mină şi oroare mi-au trecut, cu o repeziciune ui-mitoare, prin faţa ochilor, inutil strînşi şi apăsaţi cu podul palmelor. Ca să nu le mai văd, am scuturat capul şi m-am răsucit, scîncind, în pat. Încercasem să fug, să mă ascund de mine, cum mă strînsesem tremu-rînd, în aşternut.

— Puişor-mic şi leneş, care doarme la ora asta! Copăcel, dragul mamei, că mîine sunt Floriile. Sus, Puişor-mic, c-au venit fetiţele cu Lazărul.

Auzisem aproape, ca o scuturare de clopoţei, voci mici, cristaline. În monotonia exasperantă de pînă atunci era, în sfîrşit, ceva atrăgător, frumos — frumos pentru că era nou, neştiut, mai preţios cu cît fusese mai nebănuit, mai neaşteptat.

Acum mă chema ceva la viaţă.

Am zvîrlit plapuma de pe mine şi am alergat la uşe.

Fetiţe cu beteală şi voaluri albe, mai albe în soare, cîntau, prinse de mînă, în cerc, vestind învierea lui Lazăr — el, unul singur, care înviase...

Cum stam, cu ochii mari şi umezi, în faţa copiilor cu zvon şi joc vestitor de credinţă şi minuni, am avut impresia că mi se scutură flori de măr peste suflet — sufletul meu, aplecat spre pămînt şi fraged, ca o ramură de salcie...

CAPITOLUL XXI

Popas sărbătoresc

Mă regăsisem în atmosfera duminicală a căminului, între cutioare şi oraşe de carton, copil — un Puişor cu gînduri şi joacă fără vină, odihnitoare.

După prînz, bătrînii au făcut un tabinet. Tata se descălţase şi sta greceşte în pat. Puica trăsese un scaun aproape. Aruncasem o pernă, între amîndoi, să aibă pe ce întinde cărţile. Scriam tablele, într-un catastiv ca al ofticosului de la birt şi controlam, chibiţ cu priviri furişe, ce figuri erau jos şi în mîinile partenerilor. Bătrînul juca neatent, mai mult ca să omoare timpul. Mama, dimpotrivă, voia neapărat să cîştige, ca să-l oblige pe Puişor-mare, în final, ca unul ce pierduse partide, să intre mototol sub masă şi să strige „sunt ageamiu” sau „cucurigu” de trei ori, ceea ce însemna o umilinţă gravă, deoarece — recunoscînd că „nu ştie să joace 101” — renunţa la un prestigiu cu care orice respectabil cap de familie ambiţiona să se împăuneze.

Pentru că aveau şi bărbaţii din casa cu nebuni şi din mahalaua cu nume ruşinos, ambiţiuni şi prestigii personale.

Gore, de pildă, se lăuda că-i om serios. Bucălan, potcovarul de lîngă grajdul fabricii de alături, era recunoscut şi respectat ca un neîntrecut mîncător de ardei iuţi. Ţiganul punea o lingură de boia şi seminţe, într-o farfurie de ciorbă. Stîrcu rămăsese cartofor invincibil, iar Paler ştia, mai bine ca orice gospodină harnică, să facă surcele şi să aprindă focul cu un singur chibrit şi fără gaz turnat în hîrtioara cu cenuşe. Era deseori pomenit, ca o pildă de ins economicos, un oarecare Mo- dîrlă, din mahalaua cărămidarilor, care se hrănea cu un sfert de pîine pe zi şi o prună, jumătate la prînz şi restul seara. Toţi, însă, se încăpăţînau să adaoge, la gloria lor personală şi renumele de buni jucători în cărţi. Tabinetul fusese decretat „distracţie serioasă”, de familie şi de oameni deştepţi. Stosul şi „treizeci şi una” erau stricăciune de cafenea, pentru pungaşi. Rişcă jucau numai căruţaşii, hamalii şi sacagiii, iar barbutul, adus de curînd în mahala, le pasiona îndeosebi pe Sultana şi. Domnica şi, în genere, pe cucoane — fiind „ceva” curat şi onorabil, deoarece nu cere multă deşteptăciune şi încordare.

Tata nu dorise nici una din aceste glorii cîştigate scump şi păstrate cu sfinţenie, uneori din tată în fiu. El era tîmplar mecanic la fabrică şi Puişor-mare acasă, pentru mine şi mama. Altceva nu-l interesa.

— Să mă lase-n pace, cu nimicurile lor. Îmi ajung necazurile şi frămîntările mele...

Nu era, bătrînul, un singuratic, un ursuz, o inimă acră de om, cu care să nu poţi face o glumă dar se convinsese — ca şi Ivan —

că între el şi mahalagii nu era posibilă o apropiere.

— Nu ştiu cum, dar e ceva care ne desparte...

Tata învăţase tabinet de dragul mamei, s-o mai distreze. Nu ştiau, ei şi nimeni în cartier, ce să facă şi cum să omoare timpul, într-o sărbătoare. Vecinii se pomeniseră ucenici, prin fabrici şi ateliere şi îmbătrîniseră muncind. Viaţa lor adevărată era între curele şi maşini. Acasă veneau să mănînce, să înjure nevasta sau s-o îmbrăţişeze şi să se culce. Numai duminica îşi dau seama ce goală şi searbădă li-i existenţa.

— Of, de-ar trece şi sărbătoarea asta...

Unii plecau la cîrciumă, să se îmbete ieftin cu ţuică şi să nu mai ştie nimic, pînă a doua zi, iar alţii se plictiseau de moarte lîngă plozi sau consoartă şi căutau motiv de ceartă. Fireşte, încheiau săptămînă cu o păruială casnică sau cu o tăvălire straşnică prin praf sau mocirlă, după cum era anotimpul.

Tata, între scandal şi beţie, prefera să-l cheme pe gospodin rusu la o cafea şi la o parolă despre „ce mai e nou în ţara rusienească” sau să joace un tabinet cu Puica, pe cîte cinci parale ori pe „cine pierde cîntă cucurigu”. Făceam un haz aşa de mare, cînd îl vedeam, voinic cum era, intrînd cu capul sub masă, că Puişor- mare, de multe ori, pierdea dinadins partida, numai să ne audă rîzînd din toată inima. În după-amiaza aceea de Florii, odihnitoare, bătrînul era neatent, spre deosebire de mama, care combina cărţile jos, pentru figura din mînă, numărînd fiecare punct cu degetul, băbeşte.

— Soro dragă, pînă să aduni matale pe opt şi cu cinci, trece baba cu colacii...

Puica se oprea din numărătoare, păstrînd arătătorul — udat pe limbă — pe punctul pînă la care socotise şi se uita la tata cu superioritate.

— Dacă eşti dumneata mai firoscos ca mine şi ştii să aduni ca pe apă, de ce pierduşi dama, adineauri, aruncînd-o jos ca un gîscan cu fundă la gît, în loc s-o iei cu şapte ochi şi cu şase?

— Păi de, nevastă, vorba lui Gore: carte parşivă domnule...

Se înserase, fără să prindem de veste. Puişorul cîn- tase de cîteva ori cocoşeşte şi capitulase fără multe mofturi, recunoscînd că-i „ageamiu”. Victorioasă, mama renunţase să-şi mai piardă timpul cu un partener aşa de slab. Aprinsese lampa şi trecuse în sală, să pună masa.

Tata, în fiecare după-amiază duminicală, închipuia un joc pentru mine. Tabachera era un lup — un co-coloş de hîrtie, o capră, un nasture, o varză. Dunga adîncită, cu palma, prin mijlocul pernei, era gîrlă.

— Aşaa, Puişor-mic, poftim la panoramă! Asta e gîrla şi aici, pe un mal, eşti matale, cu o capră, un lup şi o varză. Vrei să treci pe celălalt mal. Buun. Da-n barcă — să zicem că cutioara asta e barca — nu poţi trece o dată decît tu şi varza sau numai lupul şi tu. Acum, Puişor-mic, noi ştim că dihonia de lup o mănîncă pe capră iar căpriţa mănîncă varza. Cum faci matale, să le treci pe cîte una dincolo şi să le ai pe toate, tefere?

Mi se păruse uşoară dezlegarea şi am strigat imediat, cu ifos.

— Trec întîi varza, să n-o mănînce capra.

— Bine-ar fi, da’ rămîne dihania de lup şi-o mănîncă pe capră.

Mă încruntasem, atent, cu ochii la tabacheră, la co- coloş şi la nasture. Problema, abia acum, începuse să mă intereseze. Nu ştiu cît am stat cu fruntea în palme, căutînd o altă dezlegare. Cînd am ridicat să răspund, bucuros că răuşisem în sfîrşit să ies din încurcătură cu varza şi lighioanele, fără nici o pagubă, am zărit-o pe Fana, peste umăr. Sta pe scaun, în locul mamei şi se uita la mine, fix, cu un surîs imperceptibil pe figură.

De la isprava din pod nu ne mai văzusem şi nici nu căutasem să ne întîlnim. Se ridicase între noi, de atunci, o stavilă: un sentiment încă nelămurit, de jenă, de spaimă sau de repulsie, de oroare pentru tot ce descoperisem sau de reciprocă imputare, pentru fapta urîtă ce o făcusem, privind ca răufăcătorii în casa simigiului. Oricum, pentru mine, Fana era acum fata ce mă luase de mînă şi mă dusese în pod, să-şi dezgolească pieptul şi şoldurile fără ruşine, să vibreze patimă, să aspire patimă, să-mi apese obrazul pe sînul ei tare, plin, cărnos, rotund şi mic, care se ceruse strivit, frămîntat, muşcat — să mă aprindă cu promisiuni ameţitoare şi să-mi aplece apoi capul spre gaura din capul podului, ca să urmăresc, în toată splendoarea şi murdăria ei, mascarada împreunării dintre Maro şi unul din ilfoveni, în faţa bestiei scheletice şi încovrigate ce

dansa, guiţa şi miorlăia, în spasmul erotic pe care i-l dăruia gîndul că un flăcău atletic şi frumos îi fecunda nevasta.

Dar, fără voia ei, Fana îmi pricinuise o altă mare amărăciune.

Aşteptînd la poartă, să văd cum trage grecul oblo- nul la simigerie, vorbisem cu ilfovenii, mă jucasem cu ei, simţisem cum îmi surîde, în mîna ce mi-o întinseseră la despărţire, prietenia şi începusem să-i admir, să-i iubesc.

Acum îi pierdusem pe amîndoi.

Semănau şi ei cu toţi oamenii cumsecade şi serioşi din casa cu nebuni. Nu era nici o deosebire între flăcăii cu mustăcioară blondă şi Gore, Tănăsică, Safta, oloaga, Mădălina picior-de-lemn şi ţaţele din sobor...

Îi plînsesem, fără lacrimă şi-i îngropasem alături, în suflet — aşa cum o plînsesem şi pe Fana de odinioară.

Sora mică, însă, nu mă înţelesese.

În adevăr, o rugasem odată, cu o privire în care scăpărase dorinţa, să-mi arate piciorul gol. Simţindu-i, în noaptea aceea de pomină, carnea fierbinte şi mătăsoasă mîngîindu-mi obrazul, îi îmbrăţişasem nestăpînit genunchii şi-i sărutasem pulpele, cutremurat de o poruncă lăuntrică. Totuşi, în pod, în timp ce mă chema, cu fiecare dezgolire şi mi se dăruia, cu orice cuvînt, am ascultat în mine un duşman sau un frate ce ţipase, oripilat în faţa trupului gol şi se încrîncenase în re- fuz — în refuzul braţelor de a înlănţui mijlocul ademenitor, în refuzul cărnii de a dori carne, în îndărătnicia cu care imaginea ce mă obsedase, atîta vreme, întîrzia să mi se contureze în fantezie şi să mi-o înflăcăreze.

Streinul acesta, abia a doua zi descoperit şi recunoscut tovarăş bun, îmi înclinase de cîteva ori capul pe umărul fetei şi suspinase în mine, o dată cu mine:

— Mi-e dor de tine, Fano, şi nu ştiu cum mi-e dor...

Acum ştiam — îl înţelesesem, ne înţelesesem: o căutam, goală şi pură în toată superba ei perfecţiune, ca în anii copilăriei, strălucind în soarele stăvilarului şi despicînd aerul, ca o săgeată şi ca o arătare de vis paradiziac. O aşteptam, imaculată prin renunţare la orice

podoabe, pentru ochiul care s-o vadă şi să n-o umilească, pentru gîndul care s-o pipăie fără s-o atingă, pentru sufletul care s-o admire, s-o cînte şi să i se închine — poate aşa cum se închina, în una din pozele văzute la Ivan, împăratul tuturor ruşilor, la picioarele domniţei din poveste...

De unde răsărise lîngă mine, prin ce vraje ascunsă, făptura întunericului, copila neruşinată, lubrică şi ar- zînd în beznă ca o făclie a dorinţii, fata ce ştia că patima înfiptă în trup şi răscolind, frămîntat, carnea încinsă, e „ceva care doare şi face bine”? Unde era Fana de odinioară? Murise şi ea, poate, o dată cu soarele, alături de Ciuf-Ciufulici şi între mărăcini...

N-am priceput ce mai căuta vedenia din pod în atmosfera aceea duminicală a căminului, după ce tata cîntase „cucurigu” şi, în timp ce eu încercam să trec un cumătru lup, o capră cufurită şi o varză înfoiată, peste o apă adîncită în albul de madipolon al pernei.

Îmi îngropasem faţa în mîini, să n-o mai văd.

Dar fata a vorbit.

— Nu-i greu, Puişor-mic. Faci aşa: treci dincolo de gîrla capra, că lupul nu mănîncă varza. O laşi pe mal, te întorci, iei varza, o treci dincolo, da’ ai grije să iei capra înapoi, să nu mănînce varza, pînă vii tu să iei lupul. Aşa, care va să zică: ai trecut varza, da’ te întorci cu capra înapoi, o laşi pe mal şi treci acum lupul pe malul cu varza. Pe urmă revii să iei capra pe care o lăsaseşi adineauri, fără teamă că lupul o să mînînce varza şi treci pe celălalt mal şi cu ea...

Bătuse din palme, veselă că mă scosese din impas şi rîsese, ca un răsfăţ pentru mine:

— Gataa! A văzut Puişor-mic...?

Tresărisem: vocea cristalină de altădată, bucuria senină a copilăriei. Nici urmă din glasul întretăiat de patimă, din hohotul acela deşucheat cu care îmi zgî- riase sufletul, în întunericul de infern al podului...

Am întors capul repede şi am privit-o drept, atent, fără să clipesc, în plină figură. Mi se păruse că totul e o mistificare şi voiam s-o surprind, s-o descopăr — sub cea mai uşoară tresărire, în cel mai ascuns licăr al ochilor, în cea mai imperceptibilă cută a obrazului — pe sălbatica de sub acoperiş.

Mi-a surîs Fana de totdeauna:

— Ce mai faci, Puişor de patruspe' ce ani...?

Mă întrebase sinceră, candidă, angelică, cu surîsul, cu zvîcnetul inimii, cu fluturarea genelor, cu mîinile şi cu tot trupul — ca şi cum nimic nu se intîmplase...

II

MARO, IDOLUL DIN VIS

CAPITOLUL I

Moartea sta la pîndă în barieră

Săptămîna Patimilor începuse cu post, cu vreme frumoasă şi cu presimţiri.

Pornisem, pe drumul calvarului ce ne-a fost scris să-l îndurăm în această săptămînă sfîntă şi bogată în nenorociri, încă de duminică seara. Nici nu ne aşezasem bine la masă şi am fost smulşi din casă de semnalele fabricilor din împrejurimi.

Cînd am ieşit afară, cerul era un rug.

Flăcările mistuiau magaziile de mărfuri de lîngă depoul de maşini.

Strada era din nou un furnicar al demenţei.

Mahalagiii plecaseră, cu copiii de mînă, spre locul incendiului. Alergau buimaci, tremurînd şi numai în cămăşi sau cu o ţoală aruncată pe umeri şi ţipau, se chemau pe nume, se ciocneau în neastîmpărul ce-i cuprinsese şi se încăierau fără motiv. Sirenele fluierau mai prelung acum, crescînd panica. O explozie cutremurase geamurile. Oamenii se trîntiseră, ca la o comandă, în praf. Plozii începuseră să plîngă, speriaţi. Nevestele strigau, cu mîinile înfipte în păr şi nu ştiau încotro s-o apuce. Bunicile se închinau şi boscorodeau

rugăciuni, să aibă grije sfinţii de mahalaua cu nume ruşinos şi s-o scape de prăpăd.

Numai cerul era senin şi sus.

Şovăisem, pentru întîia oară, la poartă. Eram obosit de tot acest spectacol halucinant şi ridicol, deopotrivă, în tragicul lui orb. Sirenele nu mai mă impresionau. Fuga de turmă rătăcită prin întuneric, a mulţimii, mă îndispusese. Focul nu mai mă interesa. Priveliştea aceea magnifică, a flăcărilor şi a distrugerii, nu mai mi-ar fi spus nimic.

Mă întorsesem în casă, bombănind.

— Să le ia dracu de fabrici! Să ardă toate o dată, pînă-n temelii şi să mă lase, să ne lase-n pace...

Necăjit, mă plimbam de colo pînă colo, cu plînsul stîpînit.

— Poftim: nu tu casă, nu tu masă, nu tu sărbătoare. Nici un pic de odihnă, de linişte! Iar a plecat, săracu' Puişor-mare, nemîncat. Cine ştie cînd se-ntoarce, ud, obosit, flămînd...

Nu mai mă putusem stăpîni şi ţipasem, la Puica şi la Fana, lovind cu pumnul în masă.

— Să-i ia dracu' de patroni, cu fabricile şi cu magaziile lor! Ce ne pasă, că le ard lor averile? Să ardă, pînă-n temelii! Să cînte buha, la miezul nopţii, pe ruini...

Bătrîna încremenise.

— Maică Precistă, da' de ce strigi matale aşa la noi, Puişor? Ce suntem noi vinovate, dacă...

Mă ruşinasem şi mă certam singur. Recunoscusem, în mine, că mama are dreptate. De ce urlasem la ele, ca un sărit din minţi? Pe toţi ne apăsa blestemul la fel. Crescusem şi eu, sub soare şi în neguri, cu tristeţile şi cu revoltele lor. Cei mari, însă,

avuseseră timp să înveţe să tacă, să se resemneze, să sufere fără murmur.

Fana, care mă privise tot timpul nemişcată, mi-a înţeles gîndul şi mi l-a spus tare, cu dojană,

— Răule! De ce-o mai necăjeşti, săraca? Las-o-n pace, că nu-i mai încap amărăciunile în inimă şi nu mai are lacrămi să le plîngă...

Plecasem afară, umilit în mine şi vesel că fata bună de odinioară o apărase pe batrînă şi-o mîngîiase. O dezmierdasem şi eu, parcă, prin mîna, prin cuvîntul cald, învăluitor, al tovarăşei de vis şi de isprăvi.

Fana rămase în casă cu suflet din sufletul meu, lîngă Puica şi sub ochiul de monstru, triunghiular, din icoană.

Strada era plină de gură-cască. Fabricile continuau să cheme ajutor, să deştepte mahalalele vecine şi să le precipite, turme tot aşa de oarbe şi de demente, spre locul sinistrului. Se auzeau goarnele pompierilor şi se întretăiau glasuri surde, departe. În toate geamurile jucau, cu răsfrîngeri repezi, limbi de foc.

Mă înfiorasem, fără veste şi mă pomenisem fugind prin mijlocul drumului, stăpînit de o presimţire: îl lăsasem pe tata, pentru prima oară, să plece singur la un incendiu, să urce pe scări de pe cari ar fi putut să alunece, cu capul jos, ori să umble pe acoperişuri ce ameninţau, dintr-o clipă în alta, să se prăbuşească în jăratic, cu pompieri, cu tulumbe şi cu norocul copiilor rămaşi fără sprijin...

Mă amestecasem în lume şi îmi făcusem loc, cu un umăr împins înainte şi lovind cu pumnii, întrebasem, căutasem, trecusem prin cordonul jandarmilor, îl strigasem pe nume, mă smulsesem din mîna unui gardist ce se încăpăţina să mă întoarcă la cordon — eram în sfîrşit lîngă tata, pe un vagon de marfă împins pînă sub grinzile, aproape arse, ale magaziilor.

Acum nu mai mi-era frică de nimic, convins că simpla mea prezenţă îl apără de orice pericol. Înger păzitor, alături, îi sta dragostea mea — o dragoste peste care, mă încurajam singur, nici o nenorocire n-ar fi putut trece.

Dar moartea îşi fîlfiise aripa, peste jocul flăcărilor.

Doi hamali fuseseră ucişi de explozie. Pompierii îi culcaseră alături, de cîteva lăzi goale. Oamenii se uitau la ei, cu ochii mari, fără cuvînt, poate fără gînd.

O femeie alerga, numai în cămaşe, printre ruini, ca o arătare, ţipînd şi n-o întreba, nu avea nimeni timp s-o întrebe ce are şi pe cine caută.

Au să afle mîine, cînd vor scoate de sub lemnăria prăbuşită un trup negru, de nerecunoscut, răsucit în flăcări.

Magaziile de mărfuri, vechi, de scînduri, arseseră pînă în pămînt.

Ne întorsesem acasă în zori, mergînd pe lîngă ziduri, cu pasul rar, încovoiaţi, uzi, flămînzi, murdari de fum.

Mama şi Fana ne aşteptaseră, palide, cu cearcăne la ochi, zîmbitoare şi bune.

— Dar tu, fato — o întrebase tata, uimit că rămăsese toată noaptea lîngă Puica — pînă la ora asta, să nu te duci să faci nani?

La masă, adormisem cu lingura în mînă, ca să-i visez pe hamalii ucişi şi să-l întreb pe Puişor-mare, plimbîn- du-mă cu el prin oraşul din poza lui Ivan, de ce sunt oamenii săraci şi de ce mor aşa de crîncen şi fără folos — ca gîngăniile.

Cînd m-am deşteptat, a doua zi, pe la prînz, toată casa cu nebuni era în fierbere.

Trenul surprinsese, la barieră, o lucrătoare cu copilul în braţe. Femeia fusese mutilată, plodul scăpase ca prin minune. Acum sta în picioare, între linii şi chema, cu mîinile întinse: „mama, mama” — în timp ce acarii adunau bucăţi de carne, de pe traverse şi de sub roţile negre.

Vrăbioara văzuse cum se întîmplase nenorocirea şi se lovea cu palmele peste faţă, povestind — de spaimă, de milă, de oroare.

Ascultasem, cu fruntea îngropată în perne. Fana suspina, muşcînd un colţ al şorţului. Îmi venea să cînt, să urlu, să dau cu pumnii în zid. Începuse să se umple

paharul şi în mine. Mi-am ascuns capul sub crucea braţelor şi-am plîns, fără lacrămi.

Gaşperiţă apocaliptică, locomotiva îşi făcuse datoria. Copilul dintre linii, rămas singur pe lume, îmi scîncise în inimă ca vrabia: cip-cirip, ca să omagieze un Dumnezeu ce ne scrisese fiecăruia, în frunte, un destin...

Vecinii şi cumetrele se adunaseră în jurul Vrăbioarei, să afle tot şi în urmă să comenteze, să blesteme sau să bocească. Pentru unii era de vină trenul, care trece ca o nălucă prin barieră şi nu mai ai timp să fugi, cînd îl vezi venind — pentru alţii, vinovată ar fi fost nenorocita ciopîrţită, pentru că nu se uitase pe unde merge.

Numai Tănăsică filozofase: „ceasul rău, coană, ascul- tă-mă pe mine”...

— La urma urmei, toţi suntem datori c-o moarte — oftase cineva, cu resemnare.

— Aşa o fi, da’ vezi că omu’ i-al dracului — continuase spălătoreasă, cu ochii întorşi duşmănos spre Tinca oloaga — crede că n-are moarte! Tu-l vezi cu un picior în groapă şi el, sări-i-ar ochii, tot nu se lasă! Roade duşmănia în el, roade-l-ar viermii odată, să mai scăpăm de-o pacoste...

Safta a înţeles de cine-i vorba şi-a început să se lamenteze.

— Aia e, soro, aia eee... că tu eşti femeie cinstită la casa dumitale şi vine duşmanca şi bagă intrigă la bărbat, că te culci cu nu-mai-ştiu-cine şi nu-mai-ştiu-cuum...

Ţiganca se trîntise jos şi se jeluia ca la mort, trăgîn- du-se de păr şi legănîndu-se, de la mijloc în sus. Sultana şi Domnica intraseră în casă, pufnind de rîs. Vrăbioara îşi aduse aminte că mai sînt ţaţe în mahala, dornice să afle cum se întîmplase nenorocirea de la barieră şi s-o căineze pe victimă. Plecase, durdulie şi tristă, cu pasul mic şi grabnic, să bată la altă poartă. Tănăsică, filozof, ridicase din umeri, convins că lacrămile femeilor nu scoală morţii şi nici nu-i cuminţesc pe cei vii! Intrase în birt, scuipînd, nu mai înainte de a lovi o dată cu pumnul în zid — o dovadă că-i amărît şi înjură în gînd, de papucii Maicii-Domnului. Lîngă Safta rămăsese numai Mădălina picior-de-lemn.

Bocetul ţigăncii fusese molipsitor pentru ea.

Spălătoreasa se aşezase alături de vecina jalnică şi începuse să-şi dezgroape răposaţii, cu o chemare cîntată la fel, parcă pe o singură coardă de contrabas.

— Pătru-al mamii, Pătru... Toderaş al sorii. Toderaş... Şi iar Pătru-al mamii, Pătru...

Ascultînd cum plîng femeile două, mă simţisem umilit — o umilinţă pe care am înţeles-o mai tîrziu: mă duruse gîndid că suferinţa omenească poate să se manifeste aşa de hilar.

Fana mă chemase lîngă ea, pe gard, să văd ce se mai petrece la barieră.

Ştiam — la toate nenorocirile de cale ferată se proceda la fel.

Se aduna mahalaua, în jurul bucăţilor de trup puse una lîngă alta şi ascunse sub un sac: capul laolaltă cu picioarele şi cu inima smulsă printre coapse. Lîngă mormanul acela de măruntaie şi oase, cu siguranţă că un hamal sau un căruţaş milos, cu frică de ce va fi după moarte, cumpărase şi aprinse o lumînare de ceară, în timp ce cantonierul — superstiţios — arunca — înju- rînd — cu pietre în cîini, să nu-i lase să lingă sîngele de pe traverse ori să înfulice o bucată de carne uitată, cum se întîmplă deseori, între şine.

Plutea în atmosferă, în aceste momente, ceva ca o fîlfîire şi ca un zvon.

Locomotivele fluierau cu sfială. Se anunţau parcă, una pe alta, înfiorate, că iar a fost frînt, sub botul cu gratii, un cîine al vieţii.

Păsările, în trecere — mai grabnică trecere acum — piruiau. Bănuiai că zboară să ducă veste tristă la cer.

Tremurau altfel pînă şi frunzele plopilor. Aveam impresia că le aud şoptind, ca pe nişte călugăriţe cutremurate de spaimă, în ceasul monahal al amurgului.

Curînd, trenul avea să plece mai departe, cu un suflet nou prins de coşul maşinii şi fîlfîind ca un steag, în timp ce copilul va întinde pentru ultima oară braţele după namila asasină, să cheme zadarnic: „mama, mămica”...

Tot ce urma, era o ştiută şi tristă poveste...

Mahalaua noastră continua să răscumpere, cu moarte înfricoşetoare, codrul de pîine strîns şi amestecat cu praf şi păcură, în pumnul mîinii protestatare,

ruptă din trup şi zvîrlită, răsucit, alături de şina pe care osul, strivit de roată, lăsa numai o uşoară pulbere albă.

— Bine începem săptămîna — oftase mama — şi încă săptămînă asta sfîntă! Azi noapte foc şi cîţiva inşi pierduţi în pîrjol, acum nenorocire. Maică-Precistă, după prînz şi la noapte ce s-o mai întîmpla? Apără-ne, Sfîntă Născătoare şi ne izbăveşte de cel rău...

Puica proorocise ca o buhă pe clopotniţă.

CAPITOLUL II

Safta s-a dat huţa în leagănul dracului

La plecare, Safta îl oprise pe Gore în prag.

Hamalul uitase să se pieptene şi-i lunecase părul, de sub cozoroc, pe sprîncene, ca la un parlagiu.

Superstiţios, soţul se supărase că-i „taie drumul” şi tocmai luni, pentru un nimic. Oricum, nu se împotrivise ca nevasta să-l ferchezuiască la minut, convins şi el că nu şade frumos să te duci la gară, om ce te afli, ca o haimana fără simţire, mai ales cînd ştii că o să ai de-a face numai cu domnişori, conaşi şi cucoane...

— Ce focului, Gorică — îl certase ţiganca, în şoaptă — că nu eşti fleac de meşter, ca scîrba de ungur, să pleci la sirvici cum o fi...

Hamalul aşteptase docil, cu şapca în mînă, ca la fotograf. Safta l-a încheiat la toţi nasturii de la bluza albastră, i-a scos, peste guler, ca un fel de fundă, ciucurii roşii de arnici, de la cămaşe şi alegîndu-i în cărare şuviţele aspre, a scuipat mult în palme şi i-a netezit freza. În urmă, neobosită şi tot aşa de grijulie, s-a lăsat pe vine şi i-a lustruit, cu un colţ al şorţului, bocancii — să-i facă lună.

Surprins, înduioşat, intimidat parcă de atîta dragoste, Gore îngînase blînd, zîmbind galeş.

— Ia lasă, mă nevastă, că n-au să mă facă ginere, la gară.

— Tu să taci — îl certase suspinat ţiganca, holbînd la el ochii tulburi, bulbucaţi de nesomn — eu o casă am şi pe tine! Nu-s ca altele — continuase ea,

arătînd cu un semn mic şi numai de el înţeles, spre pălimarul surorilor — alege-s-ar prafu’ de ele, că nu mă lasă-n pace...

— Da dă-le-ncolo — încercase bărbatul s-o mîngîie, bănuind că femeia avusese altă ceartă cu fetele oloagei — fă-te că nu le-auzi şi intră-n casă.

— Nu le-aud, eu, da’ vezi că le-aude alţii!

Prost, Gore nici acum n-a înţeles.

— Şi dacă? Gura mahalalei? Dă-o la dracu de mahala, că gura lumii numai pămîntul, o astupă! Vorba cîntecu- lui: lasă lumea, neică, să moară şi să facă haz — spusese omul, de astă dată el cu imputare în glas — numai tu să nu te dai huţa în leagănul dracului...

Jocul începuse să fie periculos. Erau la un pas de mărturisire, deci de păruială crîncenă ori de împăcare în conştiinţă. Laşi, s-au mulţumit amîndoi să rîdă şi să se spioneze cu coada ochiului.

— Stai că era să uit, uita-m-ar...

Safta vorbise, scuturînd fire imaginare de praf de pe umerii hamalului.

— A zis Paler că dînsu, săptămînă asta, o să robotească pînă la 9 seara, că fabrica lui are comenzi multe de sărbători.

Gore privise gînditor, cu un singur ochi, ca un cocoş în soare, spre plopii în care se deşteptaseră, gureşe, vrăbiile.

— Şi ce-i cu asta — întrebase — ce-mi pasă mie de Paler...

Ţiganca ar fi fost în stare să jure că nici ei nu-i păsa că slăbănogul o să lucreze trei ore în plus, pe zi.

— Ţi-am spus numai aşa, omule, ca să... să ştiu dacă-l aşteptăm cu masa şi pe dînsu sau... mîncăm singuri şi-i oprim lui, în sufertaş...

— Să-l aşteptăm, fă Safto — hotărîse soţul, cavaler şi milos — mai ales că, săptămînă asta, o să avem şi noi dever destul de bun: se duc boierii în conced, de sărbători, care pe unde are şi el rude şi e familist.

Hamalul plecase alene, pe lîngă fabrici, spre gară. Îl înduioşase, deopotrivă: grija cu care îl gătise nevasta, ca niciodată şi destinul lui Paler, condamnat să muncească

încă trei ceasuri, pentru cîţiva gologani, în iadul din turnătorie. Era, în această tîrzie înduioşare, un reflex al mustrării de conştiinţă. Faţă de amîndoi, recunoscuse Gore, se purtase urît. Se îndoise de credinţa femeii şi de devotamentul fostului camarad de cazarmă, îi spionase, le urmărise fiecare gest, încercase să le răstălmăcească anume orice cuvînt şi era gata să le crape capul cu barda...

Abia acum pricepînd aluzia făcută de Safta, în timp ce-i lustruia bocancii, la fetele oloagei, cari „nu o lăsau în pace”, hamalul se certa în gînd că nu avusese curajul, încă din ajun, să spună toată tărăşenia, mai ales că presupuşii vinovaţi — de data asta era convins — înţelese- seră ce gînduri îl frămîntă.

Duminică, după amiază, tustrei se încuiaseră în casă, că numai de mosafiri nu erau dispuşi atunci şi nu scoseseră o vorbă. Safta sta în odaia mare, pe pat, cu mîna la falcă şi întoarsă cu spatele, fierbînd, gata să facă explozie la cel mai mic cuvînt şi să plîngă de ciudă că are un bărbat nătîntol, ce se luase după gura spurcată a vecinelor, iar Paler ofta din adîncul inimii, în sală, lung şi frînt de la miiloc, cu coatele pe genunchi şi pumnii la tîmple.

Hamalul se plimba prin casă, în papuci şi cămaşe de noapte şi se uita la ei. Era trist, că numai el le adusese necazul pe cap şi-l încerca, în acelaşi timp, gust de glumă. Îi venea să rîdă nestăpînit, cu lacrămi şi răsturnat pe scaun, de nevastă şi de slăbănog, că erau proşti şi se ofticau pentru nimica toată.

Gore se apropiase de cîteva ori de turnător, să-l tragă dezmierdător de păr, să-l îmbrăţişeze şi să-l roage să-l ierte că

ascultase zvonul şi-l crezuse capabil de o trădare ce ar fi meritat, în adevăr, o lovitură de bardă în moalele capului.

— Mă, Paler — plănuia hamalul să-i spună, după ce l-o îmbrăţişa — iacă, recunosc, am fost un prost şi-un nemernic. O vorbă ca asta, mă, că ţi se culcă nevasta cu altcineva, o crezi de oriunde-ar veni, că te frige la ficaţi cînd o auzi şi nu mai stai să judeci. Am crezut şi eu, mă, şi m-a perpelit îndoiala şi gelozia, de-mi simt inima şi acum, ca o bubă coaptă. Ba, o dată, ca să-mi fie şi mai mare ruşinea pe urmă, am venit acasă fără veste, să vă prind în ticăloşie şi să vă lovesc la mir cu barda. Găsii numai un cîrd de muieri la taifas. Ce mai tura-vura, mă Palere şi tu, fă Safto, acum văd că n-a fost nimic şi... hai s-o lăsăm încurcată şi să ne împăcăm. De azi încolo, mama din groapă să vie să-mi spună aşa şi pe dincolo de voi şi n-o mai cred...

Dar, apropiindu-se de Paler, parcă i se uscau buzele. Trebuia în adevăr curaj, pentru o mărturisire aşa de dureroasă şi de umilitoare. Încercase, oricum, să-i convingă, prin felul cum le vorbise, blînd, zîmbitor, de toate nimicurile, prin hărnicia cu care aprinsese focul în locul chiriaşului şi pusese masa, ca să n-o mai supere pe Safta, prin sticla de vin (făcuse el cinste...) şi prin glumele — cu şi fără haz — ce le spusese în timp ce mîncau, că el nu are nimic cu ei, că — dimpotrivă — se simte vinovat şi-i pare nespus de rău că le-a bănuit buna credinţă.

Melancolic, după cîteva pahare de vin şi cu gust de vorbă, pentru întîia oară privind în el ca într-o fîntînă limpede, Gore îşi recapitulase viaţa, o mîngîiase pe ţigancă şi o binecuvîntase, pentru tot norocul ce i-l

purtase şi pomenise — atunci, după mai mult de treizeci de ani de uitare — de Oană, de tatăl rob la vechil şi mort de cine ştie cînd, căruia — recunoscuse el, cu glasul umed — încă nu se învrednicise să-i dea un covrig, un merişor şi o cană cu vin de pomană, că i-o fi foame şi i s-o fi ars gura de sete, pe cealaltă hune, săracu Oană...

Safta şi Paler se priviseră lung, tot timpul şi tăcuseră, cu încăpăţînare.

Hamalul se îmbătase, plînsese şi adormise cu capul pe masă. Luni, cu întîiul cîntat al cocoşului, el a avut un semn de iertare. Cînd a deschis, alene şi tulburi, ochii cîrpiţi de urdori, l-a văzut lîngă pat pe turnător, lung şi palid, cu o ceaşcă de cafea în mînă. Slăbănogul se sculase devreme şi nu uitase să răscumpere, cum se pricepuse, dovada de frăţietate şi hărnicia cu care Gore, în ajun, despicase surcele şi făcuse focul, în locul lui.

— Cafeluţa matale, nene — îngînase Paler, bîlbîit şi aşezase ceaşca lîngă tabachera neagră de carton presat, cu o figură colorată de rege pe capac, pe un scăunel tras repede lîngă pat, să-i fie toate la îndemînă.

Omul n-a avut timp să se mire sau să articuleze un cuvînt de mulţumire. Fostul camarad plecase la turnătorie, mut, misterios, fără să-l simtă cei din casă. Hamalul se uitase lung, prostit, cînd la ceaşca de cafea, cînd la uşa pe care dispăruse chiriaşul, în timp ce Safta, culcată

lîngă el, ofta din adînc şi în somn, cu plapuma trasă peste cap.

Oftatul ei îi sfredelise inima.

Ţiganca încă nu-l iertase. Îl mustra, din somn, cu tristeţe. Nimeni altul, mai bine ca el, nu ar fi înţeles-o, în momentul acela. La plecare, însă, tot aşa de surprins, Gore avusese alt semn de iertare: grija cu care-l gătise nevasta şi-i lustruise, ca niciodată, bocancii.

— Tot bivol am rămas — oftase pe drum, cu gîndul lăsat acasă. E adevărat că am liniştit-o, spunîndu-i că nu-mi pasă de gura lumii. A fost o mărturisire, da' şi-o ameninţare, cînd i-am zis că: numai tu să nu te dai huţa în leagănul dracului! N-am făcut bine că i-am spus aşa, da' nici rău — se încurajase singur — că, la urma urmei, ca bărbat, e bine totdeauna să te ştie muierea de frică. Bine a zis cine-a zis că, pe nevastă, cu ce a lăsat Dumnezeu s-o bucuri, da' cu ochii s-o bagi în răcori...

Se deştepta în el soţul convins, ca oricare altul în mahala, că numai privirile crîncene şi pumnul asigură cuminţenia, hărnicia şi credinţa femeilor.

Trecînd pe lîngă zidul fabricii de mobilă, Gore ascultase cîntecul infernal al maşinilor industriale.

— A dracului muncă — îi compătimise el pe meseriaşi, generos ca niciodată — amară pîine... Lucrezi în praf, urlă maşinile pînă-ţi face balamuc în cap, mănînci pîine cu praf, bei apă cu praf, tragi în tine praf şi cînd scuipi, simţi surcele pe limbă...

Oricum, apreciase hamalul, erau mult mai de plîns cei de la turnătorie.

— Sufletul lui Paler, săracu, o fi negru ca un fund de ceaun...

Destinul fostului camarad de arme îl înduioşase iar. Se mustra aspru, că nu se gîndise mai de mult să-l scape de iadul cu macarale şi forme, cu căldură leşinătoare şi fum.

Gore fusese o singură dată în atelierul în care lucra slăbănogul şi se cutremurase, ascultînd clocotul — ca în pîntec de animal apocaliptic — al cuptoarelor şi privind muncitorii dezbrăcaţi pînă la brîu şi murdari, pierduţi în nori de funingine sau încovoiaţi, cum purtau pe umeri tiparele aburind peste focul alb al metalului topit, clocotind, sfîrîind, scînteietor.

Cînd a ieşit în curte, din sala topitoarelor, s-a oprit să-şi umple plămînii cu aer proaspăt şi-l binecuvîntase pe domnul Stîrcu de la gară, că-i asigurase un serviciu uşor, curat, în plină lumină.

Hotărit, Paler trebuia smuls din turnătorie şi scos la soare, în larg, mai ales că insul, în ultimul timp, se înverzise, se cocîrjase şi începuse să tuşească sec, a colivă.

— Săracu, ar fi păcat să moară...

Dar, în sentimentul acesta de sinceră compătimire pentru soarta prietenului, a scăpărat, un moment şi fără veste, îndoiala. De ce nu-i spusese slăbănogul în ajun, în după amiaza aceea plictisitoare sau seara, la masă, că va lucra trei ore în plus, în Săptămînă Patimilor? De ce nu-l anunţase cel puţin dimineaţa, cînd îi adusese cafeaua la pat? El îi mărturisise, pînă atunci, ca unui duhovnic, supărări mult mai mari. N-ar fi avut nici un motiv, tocmai acum, să i se plîngă, prin Safta, de un necaz aşa de mic.

Gore se oprise, scuturat de un fier, cu ochii mari în gol: unic răspuns, la întrebări,

îi apăruse în minte scîrba de „numărul patru”, să-i rîdă-n nas şi să se scarpine, în batjocură, prin buzunarul spart al pantalonilor.

— Tu nu vezi, mă, îmbroboditule — vorbise Lahu, în gîndul lui Gore — că e minciună cu coadă la mijloc? E sigur că nu le mai ajung îndrăgostirile pe furiş şi cu frica-n sîn. Acum scornesc alta: că are turnătoria co-menzi, să le rămînă încă trei ceasuri de neruşinare.

Hamalul se pomenise fugind şi se năpustise orb, clocotind, desfigurat, pe poarta cu firmă — ca să iasă, peste cîteva minute, liniştit, fluierind, cu şapca trasă pe-o sprînceană. Omul îl întrebase pe portar, se convinsese: ţiganca nu minţise! Fabrica lucra, în Săptămînă Patimilor, pînă la 9 seara.

Acum ştia precis ce o să-i răspundă lui Lahu. Avea o dovadă în plus că Paler e un tînăr cinstit şi un prie- ten devotat, iar Safta o tovarăşe cum nu se mai află. Se isprăvise cu îndoiala, cu frămîntările lui şi cu neade-

vărurile clevetitorilor. Era şi el un om fără supărări, un bărbat stăpîn pe casa, pe norocul şi pe nevasta lui, liber să cînte cum i-a place şi cît i-o dori inima, prin mijlocul străzii. Nu-i mai păsa de lume, de toţi gură-cască şi de toate lepădăturile oraşului, ce se opriseră în drum şi se uitau, cu nedumerire şi haz, după omul ce urla, ţopăia în jurul felinarelor şi agita mîinile în aer, nestăpînit.

Fericit ca niciodată, chemase lîngă el un covrigar şi un bragagiu şi dăduse de pomană trecătorilor — să fie morţilor şi pentru sufletul lui Oană — marfa cumpărată cu doi pumni de gologani de la grecul, mirosind a brînză rîncedă şi a gîndaci roşii, şi de la insul cu fes şi şalvari, rumen ca un bigi-bigi şi cu un surîs ca o zaharica.

Ajungînd însă la gară — înviorat şi împăcat cu el, mulţumit că-l săturase pe robul de dincolo de prag cu covrigi, cu braga şi cu dulciuri — Gore i-a văzut pe hamali strinşi grămadă, pe scara de la intrare, povestind şi rîzînd cu gura mare. Pasul i-a şovăit. A presimţit că despre el vorbesc. Nu ştia ce să facă. Ar fi fost mai cuminte, poate, să intre pe lîngă oficiul poştal şi să treacă, pe la predarea bagajelor, spre peronul de plecare. Fireşte: ocolindu-i, însemna că fuge, că nu are curaj să le strige adevărul în faţă, pentru că se simte cu musca pe vîrful nasului. De cine şi — mai ales — de ce să fugă? Acum, cînd se convinsese de cinstea celor de acasă, era — dimpotrivă — obligat să-i apere, să-l înfrunte pe Lahu şi să-l umple de sînge, pe el şi pe oricine ar fi îndrăznit să-i spună un singur cuvînt în răspăr.

Vecinul se apropiase de turma clevetitorilor cu pasul sigur, apăsat, hotărit, dar hamalii tăcuseră deodată şi împrumutaseră, risipiţi, figuri indiferente. Singur „număru patru” rămase înfipt în calea lui, cu mîna în buzunar. Gore s-a uitat la el, liniştit, cu ochii mici. Calm, l-a prins de umăr, l-a smucit spre el, l-a scuipat între ochi, l-a dat în lături şi a trecut mai departe, cîntînd, cu şapca trasă pe-o sprînceană, N-a mai stat să asculte ameninţările strigate de duşman, în urma lui, cu gura strîmbă de ură. Uscăţivul era liber să îndruge verzi şi uscate. „Număru nouă” ştia sigur că nu-i adevărat. Toată gara, tot oraşul dacă i-ar fi spus că Safta se culcă cu Paler, nu s-ar fi clintit în credinţa lui. Ar fi fost în stare să rîdă de prostia lumii şi să-i facă, oraşului întreg, cu tifla...

Omul, după întîmplarea cu Lahu — pe care-l umilise în văzul tuturor, ca un avertisment pentru oricine o mai îndrăzni să îngîne un cuvînt de batjocură despre nevasta lui — lucrase singur, harnic, îndărătnic, pînă la prînz, nepăsător de ura ce o stîrnise în rîndurile albaştrilor, surd pentru toate şoaptele rele şi ameninţările prinse, în trecere, de la un hamal sau altul. Ameninţările nu-l înfricoşau, şoaptele rele îl făceau să rîdă — un rîs nestăpînit, smuls din el şi risipit în toată fiinţa, ca o înviorare.

Mîncase, ca să le facă duşmanilor venin, la un birt de peste drum de gară, feluri scumpe şi se cinstise, răsturnat pe scaun şi rîgîind de îmbuibare, cu vin, cu cafeluţă şi ţigări de cinci parale una.

Se întorsese la peron mai dornic de muncă, zîmbind, uşor, cîntînd. Dar, după cîteva ore de alergare de la intrare la garnitura trenului şi de la vagon la trăsura

conaşului, cocîrjat sub geamantane, Gore simţise cum se adună oboseala, ca o furnicare, în genunchi şi cum urcă în el, ca o apă moleşitoare, învăluitoare. Se vedea singur, i se părea toată munca zadarnică şi-l prinsese scîrba: de el şi de semeni, de gară, de toată forfota plecărilor şi sosirilor. Se întreba, pentru prima oară, încotro o fi călătorind tot furnicarul acela de lume şi cu ce rost o fi venind, mulţime tot aşa de buimacă la ducere ca şi la întoarcere — de unde iese atîta omenire şi ce duh necurat o împinge din urmă, ca pe-o turmă pestriţă? Fără răspuns în el şi cu buzele arse, a intrat în restaurantul de ultimă clasă, să cadă istovit pe un scaun, oftînd şi să ceară un pahar cu vin.

Damian era un om serios. Albaştrii îl ascultau şi-l respectau. El făcuse, de multe ori, „pace între dobitoace”. Hamalii se certau uşor şi cu înverşunare, pentru orice nimic. Ştiau să-şi fure muşteriii sau să se înşele cînd — lucrînd doi-patru laolaltă, pentru acelaşi călător — împăr- ţeau bacşişul. Se luau de păr pentru un gologan de aramă, sfîşîindu-şi bluzele, ca să termine scandalul — abia răsuflînd şi plini de sînge — în faţa tovarăşului

chemat să-i împace cu un cuvînt de mustrare blîndă, ce-i ruşina în adevăr pe beligeranţi şi cu o nouă împărţire, egală pînă la para, a cîştigului cu bucluc. Dacă vreunul din ei avea un necaz, acasă ori cu vecinii, Damian îl ruga să-i spună pe cinste şi în conştiinţă, fără părtinire, tot ce se întîmplase, şi-l asculta atent, cu înţelegere, ca un duhovnic. Sfaturile pe cari le da el erau păstrate cu sfinţenie de hamali şi se întîmpla să le prindă hine.

— Ce-a fost cu „număra patru”, mă, omule?

Cind l-a văzut pe Damian lîngă el, cu ochii umezi de bunătate, Gore a simţit nevoia unei mărturisiri.

Aşteptase, căuta de mult un prieten, căruia să nu-i ascundă nici o cută a sufletului. Se voia priceput, ajutat cu o vorbă spusă din inimă, îndrumat.

— Acuma, cînd ştiu, cînd am văzut cum te văd şi am înţeles cum mă înţelegi, că n-a fost altceva decît gura lumii la mijloc, nu mai rabd! Azi l-am scuipat pe Lahu, da’ mîine, dacă nu se astîmpără — să i-o spui asta — îl fac tocană cu satîrul şi-l dau la cîini. Să se ungă cu sfîntul mir pe frunte, ăla care i-a scos vorbă de ocară Saftei, cînd o fi să-l aflu...

Damian îl ascultase îngîndurat. Suferise şi el mult în viaţă, mai ales din pricina femeilor. Suferinţa îl învăţase să vadă limpede, cuprinzător, să pătrundă cu gîndul pînă în ascunzişul sufletului omenesc. El ştia de unde vin necazurile tovarăşului de muncă, Lahu singur îi povestise cum aflase că ţiganca se culcă cu Paler, în lipsa bărbatului.

Lîngă Podul Izvor, pe malul stîng al rîului cu apă dulce şi galbenă, erau odinioară

şase-opt case mici, cu bolovani pe acoperişuri, să nu fure vîntul tablele roase de rugină şi desprinse din încheieturi de furtuni. În faţa gardurilor de scînduri într-o rînă, pe trotuarul celălalt, stau toată ziua, alături şi cocoţaţi pe fiarele cheiului, olteni cu coşurile goale pe umeri, soldaţi, haimanale bătrîne şi adolescenţi vicioşi.

Femeile apăreau în răstimpuri la porţi, să schimbe glume porcoase cu bărbaţii de peste drum, să-i cheme cu promisiuni şi să-i atragă cu dezgoliri repetate. Oltenii şi soldaţii se tocmeau în gura mare şi se înjurau

amical cu prostituatele, ca să dispară apoi, unul cîte unul, în întunericul greu mirositor al odăiţelor cu un pat, o lampă şi un lighean de tablă. Cînd se întorceau, după cîtva timp, în stradă, bărbaţii erau primiţi de tovarăşii de pe chei cu rîsete, cu batjocuri şi glume ce zgîriau auzul rarilor trecători.

Sultana şi Domnica lucrau în schimbul de noapte al stabilimentelor amoroase. Lahu o cunoscuse pe sora mare întîmplător, în bordel şi-i rămăsese credincios, incîntat de trupul plin ce i se dăruia întotdeauna cu dragoste. Se împrieteniseră repede şi aşa de sincer, că „numărul patru” nu şovăise să se facă un instrument al răzbunării, în mîna ibovnicei lui săptămînale.

Damian nu ar fi crezut zvonul rău, pornit de la o destrăbălată ca oricare alta. Mai mult: dacă totul s-ar fi redus la şoapta ce-i uimise şi bucurase pe hamali, tovarăşul de muncă nu ar fi şovăit o clipă să-l apere pe presupusul încornorat cu toată căldura şi cu tot prestigiul de care era sigur că se bucură printre albaştri.

Se pare, însă, că el aflase altă taină din căsnicia lui Gore neştiută de Lahu şi cu atît mai puţin de Sultana. Altcineva din gară, la un pahar cu vin, făcuse o mărturisire senzaţională în legătură cu neruşinările din casa cu nebuni. Damian, care era la o masă vecină, îl auzise pe acest altcineva cum se lăuda că n-a rămas meşteşug al îndrăgostirii să nu-l încerce cu ţiganca şi n-a fost gust destrăbălat să nu i-l satisfacă...

Tovarăşul a înţeles că adevărul, spus fără înconjur, ar despica inima omului înşelat de nevastă.

— Gorică, nentule, recunosc că gura lumii e-a dracului, că Lahu e un porc şi

Paler un om cumsecade. Asta e una la mînă, mă, şi istoria cu femeia, cu Safta şi cu oricare din lume, a alta. Că, vezi tu: noi o cunoaştem pe nevastă numai de la brîu în jos. Ce diavoli ascunde în inimă şi ce gărgăuni în cap, asta n-o s-o ştii tu sau eu şi nimeni altul. La cine fuge cu gîndul, cînd o culci sub tine, pentru cine-i bate inima şi pe cine-l vede în tine, n-o să afli nicicînd, cum n-o să afle dracul amnarul şi gresia gospodinelor. Nu zic să-i pui

vardist la inimă, da’ nici să ai încredere oarbă în nevastă...

Damian vorbise rar, cu ochii în pămînt, bătînd darabana pe masă.

— Pacoste mare pe noi, cînd ne muşcă îndoiala din inimă. Rău e cînd te înşală nevasta şi n-o afli, da’ e mai foc cînd o prinzi. Ce-am folosit eu, c-am prins-o pe Marioara? Stau de zece ani, ca un cuc şi-mi cîntă pustiul la cap, ca o cobe! O să mor, frăţioare, ca un cîine şi n-o să aibă cine mă jeli — că rude n-am, copii n-am...

Gore nu şi-a putut stăpîni înduioşarea. S-a sculat de la masă, fără cuvînt, şi a dat buzna afară, pe un coridor, să nu-i vadă nimeni ochii umezi.

Hamalii îşi încrucişau drumurile, cu pasul grabnic, încovoiaţi sub geamantane, cu valizele în braţe şi cu sfoara pachetelor prinsă în dinţi. Aşa munciseră, asini sub povară, an după an şi aşa vor muri, mîncînd prost şi ducînd dorul unui pahar cu vin, ca să adune — ban lîngă ban — o avere de care n-au să ştie ori n-au să aibă timp să se bucure.

La ce bună şi truda asta pe brînci? Tot cu o băncuţă legată în colţul basmalei pleci pe lumea ailaltă...

Gore era obosit, dezgustat. Spovedania lui Damian îl duruse. Se deşteptase cineva în el şi striga vieţii ce clocotea împrejur: lasă-mă-n pace, mi-e dor de linişte, de odihnă, de reculegere — în ceasul ăsta vreau să fiu numai al meu! Hamalul se ştersese cu batista, apăsat, de la frunte la bărbie, ca şi cum ar fi vrut să adune toată oboseala prinsă pe figură ca o funingine din turnătoria lui Paler şi plecase spre casă, încet, încovoiat, pe lîngă ulucile negre din dosul gării.

— Asta aşa e — oftase — cum a spus săracu Damian: pe nevastă n-o cunoşti decît de la brîu în jos...

Adevărul îl descurajase.

Scuturase capul, cu un gest de voinţă, să sperie gîn- durile, să scape de ele şi se pomenise, fără să-şi dea seama, mergînd repede, cu pasul mare, prin mijlocul străzii. Se oprise nedumerit, apăsîndu-şi — cu podul palmelor — ticăitul neastîmpărat al inimii. Cine şi de

ce-i mărise şi grăbise pasul? Era devreme, sta aproape, acasă îl aştepta un tabinet cu Safta şi altceva nimic. Se hotărîse să intre în prima cîrciumă, în faţa fabricii de pe calea Plevnei, să asculte o vorbă, să închine un pahar de vin cu un cunoscut şi să mai întrebe ce se mai aude prin lume. Dar, în graba cu care pornise din nou, uitase de cîrciumă şi se trezise, gîfîind, la poartă.

Sultana, rezemată de zid, se uita la el cu dispreţ, poate cu milă, oricum cu neastîmpăr în priviri. Îl aşteptase anume, ştia că are să vină, sau era o întîmplare oarbă? Pensionara bordelului de pe cheiul gîrlei i-a făcut semn să se apropie, cu degetul la gură şi privind în curte, să n-o vadă cineva şi i-a şoptit, liniştită, fără să acorde importanţă cuvintelor.

— Să nu te duci în casă că Safta dumitale nu-i singură...

Gore n-a înţeles, un moment, ce vrea să spună sora mare sau i s-a părut că nu înţelege. Încremenise cu ochii albi la ea şi nu ştia ce să facă cu mîinile. Îngîna, repetat, că „Safta nu-i singură în casă” şi se întreba, nedumerit, cu un sentiment curios de clătinare în el, dacă faptul acesta poate să aibă, în adevăr, o importanţă, mai ales acum, cînd se convinsese că nevasta nu-l înşelase şi nici n-ar fi capabilă de aşa ceva. Aflase că, în lipsa lui, ţiganca adună vecinele la o cafeluţă şi la taifas şi nu se necăjise. Nu era o pagubă şi nici mare stricăciune. Femeile — filozofase el, înţelegător — nu sunt păsările, să le închizi în colivii. Au şi ele slăbiciunile şi parigoriile lor.

Hamalul ar fi fost dispus să ridice din umeri, cu nepăsare şi s-o asigure pe

Sultana că nu are nici un motiv de supărare dacă ţiganca lui, în momentul acela, stă de vorbă cu o vecină serioasă. Îl intrigase, însă, felul cum îi vorbise fata de la bordel. Îl îngîndurase gestul frînt şi ascuns cu care-i făcuse semn să se apropie de ea şi-l speriase fulgerul mic ce-i scăpărase în priviri, cînd îl anunţase că Safta nu-i singură în casă. Era ceva suspect: în surîsul cu buzele subţiri al profesionistei. în tremurul frunzelor de roşcov şi în ciripitul vrăbiilor, în somnul picotat al calului mic de la sacaua

oprită la pompă şi în uitătura prostită a piciului ce sta în faţa tăvilor cu brînzoaice rumene. Fără înţeles, sau prea plină de înţelesuri, i se păruse acum şi graba cu care venise de la gară, mai devreme ca niciodată: parcă-l luase cineva de mînă şi-l adusese, fără voia lui, pînă la poartă...

Gore se întrebase, pentru a doua oară, dacă Sultana îl aşteptase anume sau era o simplă întîmplare că o găsise afară. Privind-o drept, ca şi cum răspunsul i-ar fi fost scris pe figură, îşi adusese aminte, nici el nu ştia prin ce salt al gîndului, de Paler. Slăbănogul, fără îndoială, era la fabrică în ceasul acela al înserării. Turnătoria lucra pînă la ora nouă, muncă în plin clocot. Omul era sigur de asta. Îi spusese portarul, de dimineaţă, că întreprinderea are comenzi numeroase şi o să toarne, zilnic, trei ore în plus, stîlpi pentru tramvaiul fără cai.

Hamalul a fost convins, un moment, că Safta nu poate fi în casă cu Paler

Dar îndoiala şi-a făcut repede loc în inima lui. Dacă-l minţise omul de la poarta cu firmă, învăţat de chiriaş şi în bună învoială cu ţiganca? Nu ar fi fost exclus, de asemeni, să facă ore suplimentare numai o echipă de lucrători, fără ajutorul hamalilor, deci şi fără Paler. Oricum, încă nu era ora şase. Fostul camarad, prin urmare, nu plecase de la fabrică. Nu ar fi putut să iasă pe la intrarea principală, unde se face control, dar nu-l împiedica nimeni să sară gardul din dos şi să vină acasă pe linia ferată, trecînd prin spărtura gardului dinspre maidanul cu basculă. Încremenit şi mic în faţa fetei de la bordel şi căutînd un răspuns liniştitor atîtor întrebări ce se

ridicau lăuntric, ca nişte flăcări şi-l usturau, Gore îşi reamintise cuvintele lui Damian:

— Pe nevastă o cunoaştem de la brîu în jos — nu zic să-i pui vardist la inimă, da' nici să ai încrede oarbă în ea...

Soţul simţise, silabisind în gînd adevărul spus de tovarăşul de la gară, cum tremură şi se stinge în el ultima fărîmă de nădejde.

Sultana, care-l privise pînă atunci cum se frămîntă, cu o linişte diabolică, a înţeles că omul din faţa ei a rămas fără reazim şi n-a şovăit a doua lovitură — dată sigur, cu calcul şi cu pricepere profesională.

— Adică... pe mine — ca să nu mai vorbim de lume, care află şi rîde — mie puţin îmi pasă dacă Safta dumitale e acum cu un ibovnic în casă! Asta — arcuise fata de la bordel sprîncenele, convinsă că aşa pare şi mai nepăsătoare, o nepăsare plină de dispreţ — ca să zic aşa: te priveşte personal! Nu zic, sunt proastă că-mi pare rău de matale, ca vecină, da' nici nu mă amestec unde nu-mi fierbe oala...

Gore o întrebase stins, alb, cu pămîntul legănat sub picioare:

— Paler?

— Altcineva — a rîs Sultana — mai simandicos.... Numai să nu încerci să intri, c-au pus zăvorul, mi se pare — să nu-i prindă careva...

Hamalul s-a năpustit în uşe, urlînd, a smuls-o cu un brînci — sfărîmînd geamurile — din balamale şi s-a pomenit, gîfîind, desfigurat, cu degetele încleştate în pragul dintre sală şi odaia mare. Safta ţipase scurt şi se ghemuise, goală, după perne iar domnul Stîrcu, naşul cu uniformă de postav, încremenise lîngă pat, cu brăcinarul pantalonilor căzut pe ghete şi cămaşa ridicată cu amîndouă mîinile, într-

un gest instinctiv de apărare şi de falsă acoperire a goliciunilor, sub bărbie. Gore i-a privit o clipă, buimac, burta goală, păroasă şi zvîc- netul bărbat şi rotund de sub pîntec şi i s-a părut că vede crescînd, din portarul de la gară, o rîmă uriaşă ce-l încolăceşte, îi pîrîie oasele în strînsoare, i se face nod în jurul gîtului şi-l atîrnă, ca pe un spînzurat, în cîrligul din mijlocul tavanului.

Recules din spaima ce-l îngălbenise, Stîrcu îşi ridicase pantalonii şi începuse să se îmbrace, bombănind o ameninţare la el.

— Haimana... am să te dau afară de la gară...

Prostit, dezarticulat, risipit cu desăvîrşire sufleteşte, hamalul se prăbuşise lîngă maşină, în sală, şi plîngea, lovindu-se cu capul de scînduri.

— Cu matale, năşicule, n-am nimic — poţi să pleci, năşicule, că n-am nimic cu matale...

Gore îl lăsase, în adevăr, să plece, dar la poartă îl aşteptau Sultana şi Domnica, să-i toarne un vas cu necurăţenii în cap. Ud şi murdar, ibovnicul o luase la fugă, gonit din urmă de copiii din mahala, pînă la podul gării, cu huiduieli, cu rîsete şi bolovani.

Cînd s-a întors Paler de la fabrică, tîrziu, tuciuriu şi flămînd, a găsit-o pe Safta în vîrful patului, îmbuf- nată, legată la cap cu felii de cartof...

Gore plecase de acasă — nu ştia nimeni unde.

CAPITOLUL III

Blestemată zi a mai fost atunci

Mahalaua aflase drăcovenia din casa hamalului. Şoapta zburase de la o poartă la alta, cu repeziciune, iar cumetrele se adunaseră pe bănci şi scăunele, în plină uliţă, să comenteze zgomotos, s-o ocărască pe Safta că a fost şi a rămas o tîrîtură nesăţioasă şi să povestească în amănunt, cu figura pudică şi vorba neruşinată, scena dintre ţigancă şi portar, în momentul cînd a năvălit bărbatul în casă.

Strada avea un aspect de iarmaroc — un adevărat tîrg al clevetirilor, unde fiecare conştiinţă era o tarabă plină cu turta dulce a şoaptelor cu multe înţelesuri, cu muzicuţele măscărilor sau cu stambele ieftine şi colorate ţipător, ale răutăţilor. Oricît de spart şi de puternic ar fi fost glasul cu care Stanca-Roiba încerca să-şi domine vecinele, oricît de neastîmpărată voia să fie Bica-mărun- ţica şi parcă în ciuda Raliţei, ce se agita pe un scăunel şi da din mîini, slabă şi murdară în rochia ei cu volăna- şele înfoiate şi de culoarea lintiţei, totul se pierdea în murmurul de stup uriaş al mulţimii, în pantomima unică a grupurilor de la porţi, cu gesturile la fel şi împletite, în balta cu miros urît a sufletului colectiv.

Sufletul acesta impur şi dement, de care nu mă apropiasem pînă atunci, pentru că trăisem numai în robia casei cu nebuni şi în necuprinsul maidanelor, urla

şi se da peste cap ca un saltimbanc, în orice nevastă sau cumătră din mahalaua cu nume ruşinos.

Şoseaua Basarab, cu zidurile mari şi fumurii de fabrică alături de casele mici, cu gardurile trîntite şi cu cerul viu colorat în fund, peste podul gării, de răsăritul apropiat al discului lunar, părea un decor imens de panoramă, în care se juca una din cele mai triste şi mai dezgustătoare farse ale vieţii.

Roşcovii sălbatici semănau, în ceasul acesta al îngemănării dintre zi şi noapte, cu nişte candelabre imense şi întoarse. Aşteptam să se aprindă, în ele, lumini colorate şi mici, de serată dansantă sub cort.

Fireşte, cele mai revoltate erau ţaţele din sobor, care o blestemau pe Safta crunt şi porcos. Gore nu scăpase, de asemeni, de ocări. Femeile îl învinuaiu că se purtase, cu nevasta şi ibovnicul de la gară, ca un tont. Bătrînele erau de părere că hamalul trebuia să le toace capul la amîndoi, cu barda, în timp ce tinerele opinau că ar fi fost mult mai nimerit să-i măcelărească sub pîntec cu un brici, să nu mai aibă cum se îndrăgosti. O zvăpăiată cu fantezie şi aventuri fără număr ţipase că s-ar fi dus pomina, dacă încornoratul i-ar fi despuiat pe ticăloşi şi i-ar fi purtat, legaţi cot la cot, prin mahala, să-i înjure bărbaţii, să-i scuipe nevestele cumsecade şi să facă haimanalele mascări cu ei, la fiecare răspîntie.

Oricum, mahalaua aştepta de mult un scandal şi era în fierbere acum: se frămînta, se pasiona, trăia din plin...

În casa cu nebuni, în acest timp, era o linişte suspectă. Bela se încuiase în odăiţa lui şi renunţase să cînte la vioară. Ivan lăsase perdelele, iar Mădălina, deşi se

întunecase, nu avea curaj să aprindă lampa în casă. Noi mîncam tăcuţi, copleşiţi de întîmplare, cu tresăriri mici, de cîte ori ni se părea că auzim mişcare la uşe. Aşteptam, din moment în moment, să se petreacă în curte ceva înfiorător. Liniştea de afară era deseori sfîşiată de rîsul nestăpînit, bucurat, provocător, al surorilor două, vesele pînă la nesimţire de victoria ce o cîştigaseră.

Mama îngîna o tristeţe cunoscută:

— Of, ce lume, în ce lume am ajuns să trăim...

Tata asculta rîsul de afară, ridica din umeri, descurajat ori se scutura, cu dezgust.

— Scroafe! Scroafe şi altceva nimic...

Acum ştiam cine a fost matahala ce-i ridicase papucii ţigăncii spre tavan şi-i lipăise de călcîi, în seara cînd mă uitasem, printr-o spărtură a perdelei, în casa hamalului. Mă bucuram că Safta fusese prinsă, eram trist pentru Gore şi mă revolta bucuria neruşinată şi crudă a fetelor de la bordel.

După-masă, Fana a venit la noi, chihotind, să ne povestească păţania vecinei cu garoafa. Renăscuse, în ea, fata din pod. Vorbea cu o voluptate stranie în ochii întredeschişi, neatentă la cămaşa ce se desfăcuse la piept şi la fusta ce i se ridicase, cum sta pe pat, peste genunchi şi dispusă să repete, ca nevestele şi ţaţele de pe stradă cu figura pudică şi gestul mai neruşinat ca vorba, toate măscărite ce ocoliseră mahalaua.

Mă întrebam, ascultînd-o, cu acelaşi dor, vag lămurit în mine, ca un ecou îndepărtat de muzică tristă şi obsedantă: unde era Fana ce-mi destăinuise, plină de dezgust,

cu cîteva zile în urmă, ce pun la cale „scroafele tinere şi porcii bătrîni”, fata care-mi plînsese cu capul pe umăr şi se jurase că nu se mai întoarce în cocină?

Am ţipat, nestăpînit, lovind cu pumnul în masă, brusc răsucit în mine de ciudă că nu o regăsesc pe tovarăşa din vis şi din viaţa de odinioară şi în egală măsură de revoltă şi scîrbă pentru toate neruşinările pe cari le spusese, printre hohote zgîrietoare de rîs, în faţa bătrînilor.

— Nu mai bîrfi, spurcăciune! Taci din gură, că te bat!

O ameninţam, pentru întîia oară, şi mă uitam la ea cu ochii scăpărînd. M-a durut gîndul că o ameninţ şi o privesc duşmănos — o durere încercată la fel, de cîte ori o vedeam pe Mădălina picior-de-lemn înfigînd mîi- nile în părul ei frumos, ales în cărare la mijloc.

Sora mică, însă, era străină acum de suferinţa mea şi nu s-a lăsat intimidată. Venise din cocină, cu sufletul dezgolit şi prins în toate măscările auzite de la cei bă- trîni — era şi ea, în momentul acela, o Tincă veninoasă şi o Sultană fără ruşine.

— Ce să le fac eu — mi-a răspuns, sărind în picioare şi vorbind precipitat, cu ochii închişi şi cu figura ca o mască — dacă sunt proşti? Tu nu vezi că nici unul nu-i mai cu scaun la cap? Ivan face papuci de atlas pentru Maro — pentru aia care...

Încremenisem lîngă masă.

Fana ar fi fost în stare să spună tot ce văzusem în pod în noaptea de pomină, ca să facă dovada că, în adevăr, Ivan n-ar fi mai deştept ca Gore, din moment ce nu era nici o deosebire între ţigancă şi grecoaică. Speriat că bătrînii îmi vor afla isprava şi scos din fire de bestia mică şi albă, ce

vocifera — în timp ce mama şi Pui- şor-mare, surprinşi, nu ştiau cum s-o împace — m-am repezit la ea şi i-am astupat gura. Fata a încercat, zbă- tîndu-se gemut în braţele mele, să se elibereze. Cum ştiam ce va urma, dacă o vorbi, nu mai mi-am dat seama ce fac şi orbeşte, cu disperare, hotărît s-o reduc oricum la tăcere, i-am dat doi pumni în figură.

Fana s-a clătinat o clipă, amuţită, cu sîngele gîlgîind din nas şi s-a prăvălit la picioarele mele, mototol. Mama a ţipat, îngrozită şi s-a grăbit s-o ridice, iar tata — pentru întîia oară, în viaţa pe care o petrecusem alături şi puişori — m-a lovit peste obraz cu mîna lui mare, mîn- gîiată şi dragă.

— Să ieşi afară, să pleci de la noi din casă — măgarule, zurbagiule şi asasinule!

Scena a fost aşa de neaşteptată şi s-a petrecut cu atîta repeziciune că nici eu singur, revenit după o clipă, smuls din vîrtejul ce mă ameţise şi stăpîn pe mine, nu am înţeles precis ce se întîmplase. Numai obrazul îmi era o flacăre. Palma primită îmi rămăsese pe figură, ca o pată. Nu am putut să suport gîndul că Puişor mare m-a bătut şi m-am tîrît pînă în curte cu pămîntul nesigur sub picioare, ţinîndu-mă de zid, de uşe, de scaune.

O auzeam pe mama, ca în ceaţă şi departe, bleste- mînd viaţa şi norocul.

— Of, c-a dracului zi a mai fost...

Dar calvarul nu se sfîrşise.

Casa de nebuni, furată tîrziu de un somn zbuciumat, plin de spaime, a fost deşteptată în plinul nopţii de un strigăt prelung.

Sărisem în picioare, buimac, în întunericul din sală. Am avut impresia, un moment, că aud semnale de alarmă. Am aşteptat, încremenit, în prag, nesigur. Nu ştiam dacă ţipase cineva sau mi se păruse, dacă fluierau în adevăr fabricile. Afară s-au precipitat paşi, cîteva umbre şi-au întretăiat fuga şi am ascultat în urmă, lămurit, chemarea disperată a ţigăncii.

— Săriţi! Săriţi, oameni buni, că iar o omoară cîinele, săraca...

Am înţeles: după ceremonialul erotic cunoscut, începuse un nou scandal în casa simigiului.

Era noapte cu frumuseţi de basm — ca să ne vedem mici şi mai murdari, în muşuroiul tuturor scîrnăviilor.

Chiriaşii se adunaseră la uşa grecului, ca de obicei, şi-l rugau, tot aşa de milogi

— N-o mai bate, domnule Tino, c-o omori, săraca... şi e păcat...

Ilfovenii apăruseră la poartă, umăr la umăr, glumind în şoaptă, rîzînd, nepăsători de furtuna ce răsturna cuibul stăpînului.

Am avut, atunci, o primă şi mare nedumerire: unul din ei era ibovnicul grecoaicei, îl văzusem din pod, cum o îmbrăţişa. Ce taină, ce învoială se făcuse între slugă şi jupîn, ce mister mai presus de înţelegere îl obliga pe flăcăul voinic s-o lase pe Maro martirizată de coropişniţa umană, neputincioasă şi sadică? Nepăsarea asta începuse să mă revolte.

Eram convins că milogelile vecinilor nu vor îndupleca inima simigiului. Ştiam, de asemeni, că Paler, Pascu şi Bela vor încerca

zadarnic să spargă uşa cu drug de fier pe dinăuntru şi în curmeziş. Gore nu era acasă, să ameninţe cel puţin, tata nu mai vrea să se amestece, după cum spusese odată: în tărîţa porcilor, iar Ivan nu învăţase altceva decît să plîngă la icoană şi să prindă glas după ce Maro n-o să mai aibă putere să geamă — sfîşi- ind întunericul cu un cîntec în care suferinţa lui nu ar mai fi avut nimic nou să ne spună.

Rusul mi s-a părut, atunci pentru întîia oară slab, prost, ridicol. Îmi era silă: de el, de cei trei mototoli ce dau tîrcoale uşii, fără s-o atingă. Scena dintre mine. Fana şi Puişor-mare mă clătinase sufleteşte. Gîndul că, după cîteva luni de linişte, vom reîncepe seria scandalurilor săptămînale şi a nopţilor de neodihnă şi de teroare mă îngrozise.

Cu plînsul clocotind în mine, îmi venea să-mi înfig degetele în păr şi să urlu ca un cîine prost la lună sau să-mi sfîşii cămaşa şi să le strig celor din casa cu nebuni — lor şi vieţii, laolaltă:

— Destul! Nu mai pot să văd, nu mai pot să aud, nu mai pot să rabd...

Tremurînd, plecasem spre poartă, să-i rog pe ilfoveni, să-i implor s-o salveze pe stăpînă sau să le ţip în faţă toată scîrba, toată revolta, toată ura ce mi-o inspirau.

Dar, după primii paşi, m-am oprit surprins.

Ivan smucise uşa şi apăruse lîngă mine, uriaş, cu părul vîlvoi şi ochii tulburi. Renunţase în sfîrşit la icoană şi se hotărîse să nu-şi mai cînte durerea pe care nu i-o înţelesese şi nu i-ar fi putut-o nimeni înţelege. Tino o martirizase destul pe nevastă, în carnea cîrpaciului, în visul lui de dragoste şi în întruchipările din ceaslovul cu sfinte...

În odaia simigiului s-a auzit o trosnitură, ca o sfărî- mare de scaun izbit în ziduri, iar Maro a ţipat, pentru ultima oară, înnebunită.

Crescut în el şi alături de noi, Ivan s-a repezit în uşe, cu umărul. Tăbliile au pîrîit şi au căzut. Cîrligul ce fixa drugul de fier a fost smuls cu uşurinţă, prin una din spărturi, şi rusul s-a năpustit înăuntru. Încremeniseră toţi chiriaşii din casa cu nebuni, pe lîngă ziduri, umbre. După o clipă de linişte, parcă o eternitate, gospodin a apărut în prag cu Maro — goală — pe braţe. Tino se prinsese cu amîndouă mîinile de un picior al lui şi — tîrît ca un muţunache — se ruga printre sughiţuri de plîns:

— Lasă, Ivan — lasă nevasta...

Sora de la Candia, pe braţele lui batiuşca, în lumina lunii, era sculpturală şi pură.

CAPITOLUL IV

Casa cu nebuni — casa cu năluci

Cînd a venit, în zori, chemată de ilfoveni, să vadă ce se întîmplase în timpul nopţii şi să ia o măsură care să pună capăt scandalului, Salomia a găsit toată mahalaua adunată la poartă şi pe gardul dinspre maidanul cu basculă. În curte era un adevărat pelerinaj. Ţaţele şi cumetrele, numai în cămăşi şi papuci, urduroase şi nepieptănate, cum săriseră de sub plapumă, intrau la rînd prinse de mînă şi în vîrfuri, să vadă drăcovenia făcută de „omul cu casa mişcătoare”. Unele se speriau, cu palma la falcă. Bătrînele suspinau de mila grecului, iar codanele se muşcau de mînă ori îşi astupau gura cu pumnii, să nu rîdă în hohot.

Salomia încremenise. Tabloul era de un pitoresc în adevăr crud. Simigiul, legat în curele şi sfori de trunchiul mărului din faţa atelierului lui Ivan, leşinase sau numai adormise crucificat sub coroana de flori albe. Cum Tino era gol cînd îl smulsese rusul din casă, cineva îi legase un şorţ dinainte. Era o imagine de un ridicol tragic. Te revolta, te înduioşa şi te amuza, în egală măsură. Gospodin se culcase pe pragul casei lui, istovit, încovrigat, ca un dulău credincios la picioarele unei stăpîne. Prin fereastra deschisă, stăpîna se vedea dormind în patul cîrpaciului.

— Ce-i asta — întrebase Salomia — nu mai înţeleg nimic...

Ilfovenii au lămurit-o, în şoaptă.

Ivan, după ce o scăpase pe Maro de loviturile bărbatului, o adusese la el, o spălase de sînge şi o lăsase — învelită în

cearceaf să se odihnească. Ameţită de spaima prin care trecuse şi de pumni, grecoaica adormise repede: somn zbuciumat, cu înfiorări şi gemete surde, de durere şi oroare.

Tino, prins în braţe de vecini şi trîntit în aşternutul cu flori răvăşite, să se astîmpere pînă a doua zi, cînd — afirmase Ivan — va veni Salomia să-i afle isprăvile şi să pună, într-un fel sau altul, capăt balamucului, se zvîr-

colise, sărise din pat şi revenise la uşa rusului, furios, să-l ameninţe cu spume la gură ori să-l roage, plîngînd, umil, milog, să-i dea nevasta. Batiuşca l-ar fi lăsat să strige şi să joace tontoroiul, pricolici şi umbră cu ochii injectaţi, în jurul casei de scînduri, dar cu fiecare strigăt al lui, Maro tresărea în somn şi se apăra, cu braţele întinse şi tremurînd, de bestia ce continua s-o terorizeze şi în vis.

Scos din fire, gospodin se repezise afară, la grec, să-l fărîme. Din fericire, aşa cum îl ridicase, prins de gît şi de picioare, să-l trîntească de pămînt, şi-a simţit braţele slabe. Simigiul, în mîinile lui, era o cîrpă, o otreapă cu lacrămi, brusc, urît mirositoare. Pe rus l-a cutremurat scîrba: de gîngania pe care era s-o omoare şi de el...

Abia acum îşi adusese aminte de porunca treia din decalogul învăţat de la puşcăriaşul frumos din Cotroceni: să nu ucizi pe oricine!

Cald, murdar pe mîini, de pe pulpele moi şi tremurînd ca o piftie, Ivan l-a aruncat pe covrigar în ţărînă şi i-a rugat, pe Bela şi Paler, să-l lege de măr şi să-i astupe gura să nu mai sperie somnul, şi aşa destul de chinuit, al frumoasei din adăpostul sigur al atelierului, pentru că — a doua oară — dacă pune mîna pe el, nu mai scapă cu viaţă...

Bela şi slăbănogul au înţeles că sfatul e cuminte şi ş-au supus.

Tino, crucificat de copacul spre care Maro privise deseori, cu un dor nelămurit în suflet, se zbătuse îndelung în curele şi sfori, morfolind în gingii cîrpa ce-l sufoca. Istovit, lăsase capul pe un umăr: leşinase sau adormise numai...

Slugile asistaseră, tot aşa de nepăsătoare, la pătimirile simigiului. Înclinînd fruntea, ca

o renunţare din urmă, sub cerul ce se împodobise — parcă numai pentru el — cu flori de măr, grecul îl blestemase, în amîndoi ilfo- venii, pe acelaşi ucenic slab din fire, lepădat de trei ori de stăpîn mai înainte de cîntatul cocoşilor.

Pudică, ţiganca îşi desfăcuse şorţul şi acoperise goliciunile celui răstignit.

Fapta o transfigurase.

Uitînd isprava cu portarul de la gară şi rana ce-o adîncise în inima lui Gore, cu cîteva ore mai înainte, Safta avea atitudini şi priviri de sfîntă cu nume uitat acum, răsărind cu năframa pe braţe în calea Omului cu suferinţa scrisă în început de veac, pe un drum în care umbrele celor de odinioară vorbesc româneşte cu îngerii şi-i dau bineţe Atotputernicului cu trei măşti pe figură: a Lui, a Fiului sacrificat şi a Duhului sfint — coborît în dimineaţa aceea, în chip de stăncuţă, pe umerii fostei cîntăreţe...

Ivan, satisfăcut că pricoliciul fusese în sfîrşit redus la tăcere, se aşezase pe pragul casei de scînduri, hotă- rît să aştepte liniştit, împăcat în conştiinţă şi dîrz, ca o straje lîngă comoara de care nu-i era nimănui iertat să se apropie, lumina răsăritului şi sfatul bun, de stăpînă şi soră, al Salomiei.

Vecinii, de asemeni cu somnul speriat, se retrăse- seră pe scăunele, în faţa uşilor, să aştepte ca batiuşca, dar nici ei singuri neştiind ce, poate o întîmplare mult mai covîrşitoare sau o poruncă de la cineva de sus şi de departe, liberatoare din atmosfera aceea de bîlci şi de sanctuar. Dar, cu întîia trîmbiţă a zorilor, chiriaşii obosiseră. Pleoapele, grele de toată neodihna de peste noapte, se închiseseră fără voia lor — ca să

surprindă soarele, peste o oră sau mai puţin, o privelişte rară, uluitoare.

Ivan adormise cel din urmă, iar ilfovenii, cuminţi, plecaseră s-o anunţe pe Salomia.

O mahalagioaică venise, cum se luminase, să-şi ia papucii daţi în ajun la cîrpit. Văzîndu-l pe Tino atîrnat, ca o stafie, în copac şi pe vecini adormiţi în lungul peretelui şi la fel, pe scăunele, cu bărbia în piept, femeia s-a speriat şi a rămas cîteva clipe rezemată de zid, încremenită, mută, interzisă. Nu era sigură dacă vede în adevăr, sau e prada unei arătări scornite de un duh necurat, pe care cîntecul cocoşului nu-l gonise încă pe pustii locuri. Cînd şi-a revenit, a plecat spre poartă, în vîrfuri, prelinsă pe sub gang, de frică să nu deştepte vedeniile şi s-o înconjoare cu miorlăiturile şi cu dansurile lor de iad. Ajunsă la poartă, însă, a luat-o

la fugă şi nu s-a oprit pînă acasă, unde şi-a chemat vecinele, peste gard, şi le-a povestit, palidă, tremurînd, tot ce văzuse.

Zvonul se împrăştiase ca un miros nedorit, de la o stradă la alta, iar mahalaua pornise în pelerinaj spre curtea cu „stafia spînzurată”, să vadă — după cum afirmase cumătră cu papucii — ceva ce „nici nu gîndise”....

Salomia privise îndelung, aproape cu înduioşare, tabloul acela necrezut. Era linişte şi răcoare, în aerul tare, limpede, înviorător, al dimineţii. Vrăbiile, deşteptate de mult în plopi şi pe sub streşini, nu începuseră totuşi gîlceava lor matinală, obişnuită, asurzitoare. Nici ele nu îndrăzniseră, parcă, să strice somnul trudiţilor din casa cu nebuni. Proprietăreasa, de asemeni, ezitase să-şi deştepte chiriaşii. În şoaptă, ea îi rugase pe ilfoveni să-l dezlege pe Tino uşor, nici să nu simtă, să-l ducă pe braţe în odaia lui şi să-l culce.

Scăpat din sfori şi curele, grecul se prăbuşise gemînd, rîcîind pămîntul cu degetele. Abia avea putere să îngîne, ca o implorare:

— Stăpîna, stăpîna noastră, stăpîna...

Salomia, lîngă el, vorbise blînd.

— Taci, Tino, că ai să scapi, în curînd, de necazuri! Am să ţi-o iau pe Maro, ticălos bătrîn — am să ţi-o iau...

Era o ameninţare crîncenă, în glasul ei muzical, pe care numai ilfovenii au înţeles-o, cum rămăseseră — palizi şi umăr la umăr — cu simigiul ghemuit la picioarele lor, în ţărînă. Proprietăreasa le-a surprins tremurul uşor al buzelor, s-a încruntat şi i-a dojenit pe amîndoi, cu o privire la fel.

— Doi flăcăi voinici, ca voi şi să lăsaţi o stăpînă ca Maro, bătută de un vierme...

Numai unul din ei a oftat.

— Aici e o poveste, e o taină la mijloc! Cînd am s-o spun — dacă... Stăpîna ne rugase să nu ne amestecăm, cînd...

Tînărul tăcuse, mai palid, cu ochii în pămînt.

Salomia îşi înăbuşise clocotul lăuntric, să poată spune, cu glasul tot aşa de blînd, o ameninţare la fel de crîncenă.

— O să văd eu ce taină. Am s-o întreb pe Maro, o să înţeleg, poate o să vă scap şi pe voi de necazuri...

Ilfovenii au încercat, îngînîndu-se unul pe altul, o altă apărare, dar ibovnica puşcăriaşului frumos nu-i mai ascultase. Le strigase peste umăr, cu dispreţ:

— Slugi! Slugi şi nimic altceva...

Ivan tresărise în somn şi se ridicase surprins, zîmbi- tor. Tot aşa de zimbitoare, cu recunoştinţă şi dragoste de soră în privirile cu cari îl învăluise, Salomia s-a apropiat de el şi l-a sărutat pe frunte.

— Gospodin, gospodin, eşti un copil, un copil uriaş şi drag...

Tîrziu, după ce Maro — îmbrăcată în grabă — plecase cu sora vitregă, în trăsura ce le aşteptase la poartă, spre casa boierească din mahalaua Grantului, cîrpaciul intrase în atelier să se aşeze pe scaunul mic şi să reia munca, înviorat, cu mai multă rîvnă. Glasul binefăcătoarei, însă, îi rămăsese în suflet ca o undă: „Gospodin, eşti un copil uriaş şi drag!” Rusul îi îngînase cuvintele, de cîteva ori, cu ochii închişi şi se înfiripase în el un început de cîntec. Transfigurat, aruncase sculele şi se întorsese spre raftul în care-şi păstra amintirile, să ia chitara. În picioare, în faţa patului, Ivan nu şi-a putut stăpîni, însă,

un strigăt: aşternutul păstrase conturul corpului sculptural al grecoaicei...

Fără să-şi poată aduna privirile risipite pe cearşaf, el a întins mîna, automat, spre icoană şi a întors-o cu faţa la perete.

Acum avea la ce să se închine...

CAPITOLUL V

O floare albă şi otrăvitoare

Mahalaua aflase — cum şi de unde, nu interesa pe nimeni — că Salomia se hotărîse să termine cît mai

curînd cu balamucul din căsnicia simigiului. Pînă una- alta, se ştia sigur că Maro nu se mai întoarce în casa cu nebuni. Tino primise ordin să se mute pînă în sărbători, să plece unde i-o place, cu tăvile lui de corăbioare, cu şirurile de covrigi şi cu dovlecii copţi.

— Capră rîioasă — strigase proprietăreasa din balcon, la plăcintar, care încremenise la poartă, cu pălăria în mînă — să ştii că te-ai şters pe bot de nevastă! Maro rămîne aici, la mine şi... am să-i găsesc eu alt noroc. Pînă atunci, să nu te mai văd — să pleci, cu slugi cu tot. Fugi, ticălosule şi să nu te mai găsesc pe Basarab, că te spînzur cu capu-n jos, de roşcovul din faţa prăvăliei!

Vecinii aflaseră, de asemeni, că ilfovenii au rîs cînd au auzit de porunca Salomiei — ca să ameninţe în urmă, întunecaţi.

— Tino o să plece, noi nu. Sau, dacă plecăm, mai luăm pe cineva. Oricum, Ivan o să rămînă cu buza umflată. Noi n-am fost slugi la Tino pentru gologani. Am avut altă învoială, pe care a ştiut-o Maro şi n-o s-o mai afle nimeni. Aşa că, dacă plecăm, Maro vine după noi...

Fantezia ţaţelor şi a cumetrelor din cartier era liberă, acum, să brodeze după plac, să închipuie întîmplări şi să dezgroape taine. Ilfovenii, deşi nu spuseseră nimic precis în jurul înţelegerii pe care „numai Maro o ştia” — înţelegere ce o legase pe fosta stăpînă de slugi sau numai de una din ele, pentru totdeauna, cu asentimentul şi poate după îndemnul bărbatului — neliniştiseră mahalaua şi aţîţaseră, la culme, curiozitatea femeilor. Toate scornirile şi clevetirile plecau de la o întîmplare ce-şi afla, abia acum, un înţeles

revelator. Nimeni nu uitase că flăcăii apăruseră, în casa cu nebuni, în ziua cînd şi-a adus simigiul nevasta tînără.

Adevărul acesta lămurise misterul.

Acum se ştia de ce şi din pricina cui suferise Maro maltratările, se aflase taina — nepătrunsă doi ani — din căsnicia grecului uscăţiv şi bătrîn.

Tino era compătimit, iar sora de la Candia şi presupuşii ibovnici ocăriţi crîncen, de bătrîne şi de bărbaţi. Dar, după cîteva ore, codanele şi iniţiatele din sobor au

redus la tăcere ura şi clevetirile celor în vîrstă, schimbînd vîntul simpatiei generale. Marele vinovat, în cele din urmă, rămăsese covrigarul, care ar fi fost dator să nu se însoare, pricăjit şi stors de vlagă cum era, cu o fată frumoasă, dornică de viaţă, cu sîngele clocotind de neîstîmpăr şi carnea arsă de dorinţi.

— Ce, fă — strigaseră codanele generoase la babor- niţe — era să se usuce Maro, ca o sfîntă Filoftee, numai ca să nu-l înşele pe brînzoiu de palicar? Cine l-a pus să se înhame la trup tînăr, cînd nu era în stare decît să-i morfolească, în gingii, sfîrcul ţîţelor? Brava ilfovenii! Ea numai draci, ei ca nişte tauri: asta zicem şi noi că-i dragoste...

Isprava ţigăncii lui Gore fusese uitată cu desăvîrşire, cel puţin deocamdată.

Mahalaua, după ce judecase căsnicia simigiului şi stabilise vinovăţiile, avea să răspundă la altă întrebare: ce-i cu Ivan, de ce spuseseră cei doi flăcăi că rusul o să rămînă cu buza umflată şi o să fluiere, ififliu, după fosta nevastă a grecului? Zvonul că el ar fi fost, cu ani în urmă — cînd se întîlniseră prin streinătăţi — ibovnicul Salomiei, începuse din nou să preocupe cartierul, fireşte în legătură cu ultimele întîmplări din casa cu nebuni.

Acum nu se mai îndoia nimeni că Safta avusese dreptate, pe vremuri, să afirme că gospodin venise în ţară convins că ibovnica de odinioară îl aştepta cu parale şi îmbrăţişări. El se făcuse cizmar ca să înlăture orice bănuială a lumii şi — mai ales — a puşcăriaşului frumos din Cotroceni, de care Salomia promisese solemn că o să scape cît de curînd. Dar, între timp, proprietă- reasa se gîndise, muiere isteaţă

cum era, că n-ar fi rău să-şi păstreze amîndoi bărbaţii — pe Fane amant de casă şi de lume, iar pe Ivan iubit tainic, cu îmbrăţişări furişe şi îndrăgostiri repezi, gîfîite, chinuite, pe după uşile acareturilor boiereşti de pe Grant, cînd era ibovnicul celălalt plecat, sau în întunericul chiţimiei cu duh necurat, de cîte ori venea să-i încerce rusul papuci de atlas. Opt ani, apreciau mahalagioaicele, batiuşca avusese timp să se convingă, deopotrivă, de primejdia jocului ce-l făcuse Salomia cu inima lui şi a puşcăriaşului frumos

din Cotroceni şi de nestatornicia sentimentelor ei. Obosit, scîrbit, convins că — în cele din urmă — jocul acesta o să aibă un final sîngeros (pentru că ar fi fost imposibil ca Fane să nu simtă, într-o bună noapte, că-i înşelat), Ivan se hotărîse să termine, într-un fel sau altul, cu o dragoste de pripas.

Rusul ameninţase aşa:

— Ori îl laşi şi trăim cinstit, pe faţă — ori te las şi plec în lume...

Femeia nu ştia cum să scape de adoratul cu tricou şi nu vrea, pentru nimic în lume, să se despartă de gospodin, care era cărturar cu rude mari în ţara moscoviţilor. Nu se împăca numai cu boieria ce i-o asigurau casele ciocoieşti de pe Grant, trăsura cu doi armăsari murgi şi slugile patru, pălmuite după plac şi fericite, totuşi, că tirana le dă să mănînce o dată pe zi şi numai de post. Ea ambiţiona să se simtă mai cucoană, cu fiecare îmbrăţişare a lui Ivan. Visa să ajungă — prin dezveliri pe după uşi şi proptiri în zid — os moscovit şi nobil, dacă nu împărătesc...

Salomia învăţase din tinereţe, pe cînd era la Con- stantinopol — că nici ea, afirmau vecinele strînse la sfat, nu fusese o poamă mai bună ca sora de la Candia — că ruşii nu ştiu de glumă, cînd spun o vorbă şi nu se pricepea cum să facă să-l lege pe cîrpaci de inima ei, cît mai strîns, să-l păstreze cu orice sacrificiu şi în ciuda tuturor pericolelor ce-o ameninţau.

Cumetrele, în taifasul lor, erau sigure că proprietăreasa, dacă ar fi avut o fată, nu s-ar fi sfiit s-o mărite cu gospodin numai ca să nu-l piardă. Fireşte că nu ar fi fost ea singura ibovnică din lume ce şi-ar fi făcut amantul ginere. Una din nevestele tinere,

Paulina-cu-pistrui, pe care soborul din casa ţigăncii o poreclise Cocoşel, fusese servitoare la o maioreasă din centru şi se convinsese că — între boieri — schimbul de ibovnic, de la mamă la fiică şi de la amîndouă la alte rubedenii, se face cu uşurinţa cu care ai întreba: „cum o mai duci, fante?” — ca să ţi se răspundă la fel şi tuşind a colivă: „mulţumesc dumitale, sănătoşel...”

Maro — frumoasă şi prostănacă, după părerea ţaţelor — fusese sortită să joace, între Ivan şi Salomia, rolul fetei de măritat. Boieroaica de pe Grant făcuse un plan minunat, pentru că — de acest adevăr era sigură, acum, toată mahalaua — tărăşenia cu scandalul de la simigiu, voinicia neaşteptată a cîrpaciului şi crucificarea lui Tino de copac fusese pusă la cale, în deplină înţelegere cu gospodin, ca să poată ea, a doua zi, s-o ia pe grecoaica tînără acasă, s-o descoasă, s-o incînte şi să i-o facă plocon.

Batiuşca se învoise la jocul acesta — bucuros că o să aibă încă o amantă, mai fragedă şi mai frumoasă — fără să bănuie că — prin Maro — Salomia — îl lega pentru totdeauna de fusta ei.

Vîntul simpatiilor se schimbase din nou.

Tino era o biată victimă, acum, iar ilfovenii ce-l ameninţaseră pe Ivan că o să rămînă cu buza umflată împrumutau, în fantezia tuturora, aureole de trimişi ai cerului, veniţi pe pămînt să facă dreptate cu sabia, cu pumnii şi poate cu o răpire misterioasă.

Era, în egală măsură, în romanul acesta închipuit de soborul ţaţelor, minciună şi adevăr. Oricum, minciuna era mult mai frumoasă ca adevărul.

Salomia, în cele cîteva luni de linişte, se convinsese că nu mai are nici un motiv să se amestece în căsnicia surorii vitrege, mai ales că — după întîmplarea din noaptea revelionului — ea nu se îndurase să-i trimită un cuvînt de dojană sau de recunoştinţă, pentru pumnul ce o scăpase de maltratări. Se bucura că răuşise, cu atîta uşurinţă, să astîmpere bestia mică şi sălbatică, ascunsă în grec. Ivan, în tot acest timp, era fericit de asemeni că poate să răscumpere ura de odinioară cu dragoste şi umilinţă, bănuind că numai aşa va putea să-l sugrume în el pe Cain şi să se mîntuie de păcatul lui gîndit numai. Tino rămăsese stăpîn la el în casă şi-ar fi putut să continue, fără supărare, ceremonialul păgîn de dragoste, pe care — alături de ilfoveni — numai eu şi Fana îl ştiam şi-l tăcusem, ca pe o boală ruşinoasă sau o diformitate a sufletului.

Ultimul scandal, însă, deschisese din nou rănile şi le adîncise.

Salomia o luase pe sora de la Candia la ea, hotărîtă să nu mai lase os din osul căpitanului Paminonda bat-jocorit de pumnul slugii de altădată. Pcrunca ei fusese deopotrivă de energică şi clară: plăcintarul să se mute cît mai repede, iar ilfovenii să plece cu el sau să se ducă, singuri, unde le-o place. Maro va rămîne sub aripa ei protectoare o lună, un an, oricît, pînă i-o găsi alt noroc. Se gîndise, cum era şi logic, la Ivan, pe care — în opt ani — învăţase să-l apreciere şi să-l respecte. Rusul ar fi fost, în adevăr, după opinia ei şi a lui Fane, un bărbat admirabil pentru copila din flori a corăbie- rului de la Pireu. Se convinseseră amîndoi, după spo- vedania din noaptea revelionului, de

dragostea lui fără margini şi erau siguri că la prima întîlnire — Maro o să-l îmbrăţişeze pe salvator cu dragoste la fel şi recunoştinţă.

Prietenii de pe Grant stabiliseră planul prin care voiau să asigure fericirea viitorului cămin. Gospodin va fi ajutat să-şi deschidă în locul simigeriei, un atelier de încălţăminte ca în oraş, cu vitrină, ucenici, lucrători şi comenzi. Pe firmă trebuia scris neapărat:

„Cizmăria Meşterului Ivan — la Căpitan Paminonda — reparaţiuni şi comenzi de lux”. Pînă la nuntă (o să aibă loc, oricum, cît mai curînd), batiuşca o să se mute singur în odăile lui Tino, iar sora vitregă o să rămînă lîngă stăpîna acareturilor cu balcon şi slugi, ca o fină frumoasă şi cuminte. Ce vor mai face, după cununie, au să vadă după ce vor sta de vorbă şi cu Ivan, ca să-i, cunoască — în amănunt — dorinţele şi felul cum înţelege să-şi cimenteze viaţa nouă.

— Mă rog, s-ajungem noi pînă acolo...

Maro, însă, îi deziluzionase din prima zi.

La toate dovezile de dragoste ale Salomiei — îmbrăţişări şi daruri, promisiuni şi lacrămi de bucurie că sunt şi vor fi alături de atunci încolo — ea răspunsese cu o privire speriată, streină şi rareori cu un surîs vag. Sta ascunsă prin colţuri, mută, nu tristă, dar nici veselă: absentă. Trăia cu gîndul în altă parte. Sufleteşte, nu o lega nimic de casa boierească şi de oamenii ce-o înconjurau, pînă la plictis, cu o afecţiune ce nu le-o ceruse. Fane se grăbise să-i spună — ca odinioară lui Ivan — toată aventura căpitanului Paminonda cu Glicheria văduva lui Iani din Candia, iar gazda, îmbrăţişînd-o, strigase fericită:

— Surori! Suntem surori, drăguţo...

Maro se eliberase, cu un gest scurt, din îmbrăţişare şi înginase cu glasul alb, privind afară, pe strada plină de praf şi de plozi numai petice:

— Nu ştiam că suntem surori. Mi se pare că ai fost bună cu mine — mulţumesc...

Salomia nu-şi putuse stăpîni revolta.

— Cum, asta e tot ce ai să-mi spui, acum, cînd ne regăsim surori? Nici o lacrimă, nici un semn de bucurie, nici un sărut? Ce inimă de piatră, ce suflet de lighioană ai, progenitură a Glicheriei şi a altcuiva nimeni?

Ea a rîs, pentru întîia şi ultima oară i-a rîs în faţă, ca un mîrîit, cu capul dat pe spate şi dinţii strălucitori în corola gurii.

— Frumersă sălbăticiune, îngînase Fane, îngîndurat.

Maro rămăsese, în adevăr, sălbăticiunea pustiului de piatră şi de nisip din insula copilăriei. Zburdase ca o iadă şi crescuse ca un fruct, în soarele fierbinte al amiezilor şi în vîntul ce înţepa obrazul, aducînd amurgul multicolor pe grumajii valurilor şopotitoare, verzi sub coamele de spumă. Ţipase scurt şi speriat, ca pasările mării şi alergase pe bancurile de nisip cu braţele deschise şi ochii închişi, să i se pară că zboară. Între mizeria de acasă şi splendoarea depărtărilor marine, pe cari fata fără stăpîn lopăta cu gîndul — spre apus pînă la ţărmurile ele poveste ale cîntatului Rodos, iar spre miazănoapte pînă la dantelăria insulelor egeice — ea nu învăţase altceva decît să fie şi să rămînă o sălbăticiune. Copila din flori a căpitanului Paminonda nu se amestecase în jocul plozilor, nu avusese prilej să se înduioşeze, nu simţise nevoia unei îngemănări de suflet şi nu cunoscuse

motiv de tristeţe. În primii ani ai adolescenţei, numai singurătatea mării şi legănarea zărilor pe valuri o neliniştiseră şi numai soarele îi despicase în carne mugurul dorinţei: ca o beţie în priviri, ca o sete în toată fiinţa, ca o poruncă de arcuire sub cer, cu pîntecul gol.

Maro se îngropa în nisipul fierbinte, ca să-şi admire apoi formele pe cari le păstra culcuşul de pulbere şi să le cînte, fără cuvinte, îngenuncheată, cu părul căzut peste faţă, pînă la pămînt.

Sălbăticiunea se bucura că trăieşte liberă şi singură.

Tino o găsise hoinărind pe ţărmuri, cu doi ani în urmă, cînd debarcase la Candia cu scrisoare de la Salomia pentru Glicheria, să-i ia fata şi să i-o ducă în ţara unde curge lapte şi miere, să-i facă un rost în lume. Maro plecase fără împotrivire cu streinul scheletic, ademenită de poveştile lui despre oraşul în care o aştepta frumoasa din Pireu, cu daruri şi găteli sclipitoare şi bucuroasă că va călători zile şi nopţi — mai ales nopţi — pe valuri, pe creste: peste mări, peste munţi.

Drumul fusese ca un vis pentru ea, ca să se deştepte obosită şi tot singuratică, într-o casă — mică pentru sufletul despletit deseori pe tot cuprinsul mării — dintr-o mahala murdară şi săracă de tîrg oriental ca oricare altul.

— Frumoasă sălbăticiune — îngînase Fane şi atunci, mai îngîndurat, cu privirile mai fierbinţi.

Maro trecuse — peste cîteva zile numai — din salonul binefăcătoarei spre cuibul casnic, unde o aştepta simigiul, cu pasul uşor tremurat, dar stăpînă pe zvîcnetul inimii.

Cînd a văzut-o goală în faţa lui, parcă răsărită din spuma mării, Tino a ţipat de admiraţie şi deznădejde şi şi-a scuipat şi lovit, cu pumnii, făptura uscată.

— Sunt mort, mort pentru corpul tău tînăr, de care nu mai pot să mă bucur!

Supt de suferinţă şi stors de mizerii, de timpuriu, covrigarul era mort — în adevăr pentru toate comorile şi minunile ascunse în trupul fraged.

— Iartă-mă, Maro, iartă-mă...

Ea îl asculta fără gînd şi se uita la el fără să-l vadă, sfîşiind voalul şi mototolind în palmă floarea de lămîiţă. Beteala îi lunecase pe şolduri şi-i încolăcise gleznele, ca un şarpe de aur.

Grecul i-a mărturisit că o luase de nevastă pentru că numai aşa putuse să scape de slugărit. Neputincios şi sterp, nu putuse face altceva decît s-o binecuvînteze: ea îi rupsese lanţul robiei, prin ea ajunsese stăpîn pe o simigerie. Visul lui, de cînd trăia: să aibă un cuptor şi cîteva tăvi cu corăbioare şi brînzoaice pe tarabă...

Maro îşi scuturase părul pe umeri şi răspunsese abia dezlipind buzele, în tăcerea de cavou a camerei nupţiale.

— Ai să mă pierzi, Tino şi-ai să pierzi, o dată cu mine, taraba cu brînzoaice şi corăbioare...

Vorbind, îşi prinsese sînii în palme, cu trupul tot destins. Era, în gestul acesta, o poruncă şi un ţipăt.

Simigiul a înţeles. Plîngînd, s-a tîrît pînă la uşe şi a deschis-o. În prag aştepta, blond, zîmbitor şi atletic, unul din ilfoveni.

Femeia a tresărit, înfiorată şi l-a privit lung, tremu- rînd, pe flăcăul voinic.

— Bine, Tino, primesc tîrgul. Stinge lampa repede şi ieşi afară.

Cocoloşit în întuneric, într-un colţ, grecul ascultase şi suferise, ca un scuipat în obraz, toată bucuria nestăpînită a trupurilor goale, tinere, încleştate. Mirii oficiaseră dragoste, tăvălind sub ei pînă l-au strivit, în nebunia întîiu- lui spasm, sufletul ca un crin înfăşurat în otrepe al mortului întîrziat.

Dar sufletul acesta strivit, ultragiat, o diviniza pe Maro. Renăscut, a doua zi, în soarele după-amiezii, el cîntase făptura de vis — din visul ce-i rămăsese curat, frumos şi încă neîmplinit.

— Te ador, nepreţuito — din toată durerea şi cu toată nebunia şi umilinţele mele de azi noapte, te ador...

Tino smulsese sufletul din Nedu, care rămăsese numai un trup frumos şi voinic. Prin el palpita, se zbuciuma şi se bucura — îmbrăţişînd cu mîinile puternice ale slugii — iubirea vie a vrăjitorului cu înfăţişare de vierme şi de batjocură. Adorata nu-l simţise, în fiecare sărut şi nu-l recunoscuse, pentru că nici suferinţa şi nici lacrima lui n-o cutremurase. Numai credinţa ei de mîine o să despice taina de acum şi o să-l mintuiască.

Maro îl privise lung, prin intredeschizătura ochilor leneşi şi zîmbise vag:

— Tu ai fost mirele meu din prima noapte şi vei rămîne mirele meu de totdeauna.

În serile următoare, apariţia ilfoveanului, în pragul dormitorului, fusese precedată de ceremonialul pe care-l văzusem în noaptea de pomină, din pod şi de simfonicul

sufletesc, transfigurator — acel cintec al iubitei „la care nici o vină nu găsise”, ascultat alături de Fana. Era, în glasul elegiac al bătrînului, un omagial pentru formele desăvîrşite ale femeii şi un act de prezenţă, în acelaşi timp, al duhului dogoritor ce-l înviora pc Nedu şi peseda, prin el, cu o forţă îndoită, fiinţa ce i ss dăruia cu toată beţia dragostei.

— Din tinereţea neobosită a unuia şi din sufletul blînd şi pierdut de fericire, al celuilalt, mi-am făcut un bărbat întreg aşa cum îl visam.

Singură, în faţa surorii vitrege, Salomia ascultase palidă, uimită, scîrbită, copleşită. Maro îşi povestise viaţa, sinceră pînă la neruşinare, încolăcind reptile în adîncul privirilor. Simţea o nevoie organică să se răzbune: pe viaţă, pe dragoste, pe oameni, pe memoria căpitanului Paminonda şi pe tot pămîntul. Se răzbuna din ură şi ura din perversiune, cu tot sufletul acela crescut cotropitor, ca să poată îmbrăţişa şi robi cu ramurile bărbaţii amîndoi, într-o încleştare contopitoare.

— Urăsc, cu toată nebunia şi patima cu care m-am dăruit sufletului viu, din trupul mort şi tinereţii fără suflet!

Maro era ca un crin cu suc de cucută urcat în tulpină.

CAPITOLUL VI

Ivan era un copil uriaş şi altceva nimic

Ivan se gătise cu rubaşca de mătase şi cizmele roşii, înfăşurase în jurnal papucii de atlas lucraţi de curînd pentru Maro, în taină, şi plecase repede spre Grant. Era

sigur că Salomia îl chemase să-i spună o veste bună, hotărîtoare în viaţa lui.

Încuiat toată ziua în casa de scînduri şi prosternat în faţa cearceafului ce-o învelise pe grecoaică şi-i păstrase, ca un tipar, linia muzicală a formelor, rusul se gîn- dise, pentru întîia oară, la destinul lui. El îşi recapitulase viaţa, pas cu pas, din ziua cînd renunţase la avere şi pornise, cu toiagul în mînă, să colinde imperiul ţarilor şi să limpezească în el marea taină a vieţii şi a nefericirii umane şi pînă în noaptea aceea de scîrbă şi de grea încercare, pe care Tino o stropise cu murdăria trupului schilav, scuturat de spaima morţii. Fapta mare, de odinioară, a renunţării la toate bunurile trecătoare ale pămîntului şi suferinţa ce-o îndurase pe drumuri, suflet obidit alături de milioanele de suflete la fel, îl apropiaseră de adevărurile existenţei. Aceste adevăruri revelatoare, însă şi gîndul înaripat de mai tîrziu, că luptă şi se sacrifică pentru binele tuturor, în vîrtejul revoluţiei aşteptate ca o sărbătoare liberatoare, rămăseseră palide amintiri după opt ani de muncă şi de frămîntări sterile în promiscuitatea morală din casa cu nebuni.

Pelerinul ce cutreierase, cu pasul apostolic, depărtările pravoslavnice, trăise parcă în altă planetă, cu alt suflet, peste care se scuturaseră elanurile, ca florile în toamnă şi-l îngropaseră.

Revoluţionarul rămăsese în Ivan, cu toată răzvrăti-rea din scriptura lui Kropotkin clocotind în învelişul cuvîntului, dar credinţa, în izbînda apropiată a mişcării, se clătinase.

Viaţa de univers miniatural şi prozaic a mahalalei bucureştene, fără orizont şi fără elanuri, redusă la nimicurile mari ale

intrigilor de la o poartă la alta, îl înconjurase şi murdărise, cînd nu putuse să-l rănească. Dragostea lui de oameni încercase inutil să îmbrăţişeze turma îndobitocită de trudă şi mizerii, cu traiul ca o tăvălire în cocină. Destinele — cu întregul lor cortegiu de pătimiri şi neruşinări — se desfăşurau într-un ritm curios, neînţeles de intelectualul slav, obositor, copleşitor pentru omul cu frăgezimi de simţire şi de gînd, iar moravurile îl oripilaseră, cu toată eroica împotrivire a luptătorului ce nu ucisese omenia în el, pe boierinaşul rămas ascuns în cine ştie ce cută a inimii.

Zvîrlit departe de o umanitate pe care şi-o apropiase şi înţelesese şi ajuns, epavă, în pragul unei lumi cu care se convinsese, nu fără amărăciune şi curînd, că nu are nimic comun, Ivan încercase să se apere de viaţa ce ameninţa să-l fure şi să-l ducă la fund, să-i mutileze sufletul şi să-l asemene celorlalţi, izolîndu-se în colţul de ţară şi de lume ruscă, închis între cei patru pereţi ai casei de scînduri. Dacă, în primii ani, nu trecuse dincolo de aceşti pereţi nici un zvon din frămîntarea oarbă dimprejur, ajunseseră totuşi cîteva veşti triste de la tovarăşii risipiţi prin toate metropolele europene.

Revoluţia se amîna pentru mai tîrziu — poate pentru un tîrziu pe care puţini au să-l trăiască...

Ivan se privise în oglindă şi se întristase: albise pe la tîmple, îi slăbiseră vederile, nu mai cînta ca odinioară.

— Îmbătrînesc şi n-am să mai văd steagurile roşii fluturînd în zare — am să fiu în mormînt şi n-am să le mai văd...

Rusul încerca, îndărătnic, să domine aceste momente de descurajare. Se încleşta

cu disperare de orice veste îndoielnică, venită de departe, ca să ridice în el, cu ultimele resurse de optimism, colonada între trandafiri a entuziasmului pentru ziua mare a mîntuirii, anunţată pentru o dată cît mai apropiată de alt revoluţionar, de la Berlin sau din cuiburile elveţiene (poate tot aşa de descurajat ca şi Ivan), într-un articol de fiţuică tipărită clandestin şi cu mari sacrificii, în hrubele unui oraş mic, necunoscut şi ospitalier sau într-o scrisoare în care pîlpîia, cu siguranţă, ultimul licăr al credinţei. Era un entuziasm febril, simptomatic — clocotea sub rînduri, în articole şi scrisori, un strigăt de durere pe mormîn- tul visului ce murise sau se amînase pentru altă dată, acel altă dată pe care presimţi că n-o să-l mai ajungi. Gospodin se încăpăţîna să nu audă acest strigăt de durere, de departe şi din el. Se străduia, dimpotrivă, să smulgă din învelişul fiecărui cuvînt o taină, să inter- preteze într-un anumit sens epistolele primite şi să afle articolelor din jurnal un tîlc inexistent. Se certa că s-a descurajat aşa de repede şi se învinuia, se umilea, se detesta că a fost şi a rămas un soldat şi un tovarăş prost, nepregătit să întîmpine cu stoicism loviturile şi să rămînă, neclintit, nestrămutat, în lupta pentru dezrobirea umanităţii slave de sub jugul ţarismului.

Seara tîrziu, însă, cînd lăsa din mînă sculele şi papucii, obosit, cu ochii roşii de neodihnă şi de încordare în lumina mioapă a lămpii cu petrol, tot entuziasmul

voit de peste zi era risipă — cum erau risipă gîndurile, peste sufletul frînt. Ivan se vedea singur, cu desăvîrşire singur, într-o lume ce n-o să se întrebe niciodată, poate, ce elan îşi fluturase aripele peste ea, ca o binecuvîntare a duhului răzvrătit din casa de scînduri.

Acum îi da perfectă dreptate puşcăriaşului frumos din Cotroceni. Ce însemnase viaţa lui de pînă atunci, între calapoade şi petice şi la ce-o să se reducă, pînă cine ştie cînd — poate pînă în pragul mormîntului — traiul lui de singuratic neînţeles, sălbatic din frică în faţa sălbăticiei oamenilor din mahalaua cu nume ruşinos? Cususe şi avea să coasă, cît va mai trăi, pentru cîteva parale, papucii ţigăncii lui Gore sau îşi trecuse vederile prin urechile acului, o dată cu sfoara ceruită, ca să repare o cizmă murdară, mirosind a iuft şi a sudoare — încălţăminte de om sărac, plină de toată mocirla străzilor şi de tot băligarul grajdurilor.

Rusul îl asculta deseori pe Fane în el, ca o dojană.

— Care ţi-a fost folosul că ai încercat să schimbi rostul lumii rusieneşti? Ai dat cu piciorul la avere şi cine ştie dacă n-ai lăsat în urmă şi o dragoste...

Ivan scutura capul, să nu-şi mai aducă aminte de nimic şi relua lucrul, dar adevărul amantului de lîngă stăpîna de pe Grant răsuna în el ca o poruncă şi-l lega de mîini, cu un fir nevăzut.

— Dragoste şi moarte, gospodin — altceva nu există pe lume...

Cuiul, alb şi liliputan, rămînea înfipt în talpa muiată de mîna subţire în apa murdară din vasul de tablă de sub masă. Acul îşi uita sibiaşul în petice. Raşpelul

cădea, greu, peste cutioara cu cioburi de geam...

— Dragoste şi moarte — poate ai lăsat în urmă o dragoste... Cîntă pentru Sonia, pentru Liuba sau Marusia din inima matale...

Fane nu ştiuse ce spune. Nu trecuse, pînă atunci, prin viaţa şi prin inima tovarăşului moscovit, nici o Sonie blîndă ca în tragica întîmplare a lui Rodion Raskolnikov, nici o Liuba romantică, fiică a unui mare latifundiar din a doua capitală a imperiului pravoslav-nic şi cu atît mai puţin o Marusie bizară, brună, cu

priviri de noapte şi cu blazon. Ivan nu avusese timp de dragoste. Ce nebun îl convinsese că unui revoluţionar perfect nu-i e permis să aibă un suflet, o dorinţă, un vis mai presus de ideie şi tot aşa de preţios, poate, ca şi cauza sfîntă a libertăţii şi a egalităţii? Acum toate întrebările erau fără rost. Rusul străbătuse, prin zbuciumul ultimilor optsprezece ani, surd pentru orice altă chemare, orb pentru orice semn ce nu i-ar fi vorbit de ideal, de jertfă, de baricadă sau de paradisul uman de mîine, pentru care se hotărîse să lupte pînă la ultima picătură de sînge, sub egida celor patru cavaleri ai apocalipsului roşu...

Abia acum, cînd se simţea singur şi la căpătîiul visului bănuit mort pentru el, după ce făcuse un drum anevoios de încercări mari şi de suferinţă, sîngerat în toţi spinii traiului aspru, nesigur, scos din lege şi împotriva tuturor legilor imorale şi asasine, înţelegea Ivan ce hain fusese cu destinul şi cu sufletul lui — floare fără culoare şi fără parfum, păstrată în umbra unei austerităţi de asprime monahală.

Rusul le privise pe femei ca pe nişte tovarăşe de luptă pentru binele comun. Le considerase surori şi pe fetele de stradă, cunoscute întîmplător în oraşele pe unde colindase şi posedate nu fără mustrări.

Le vorbise, oricum, de societatea viitoare, în care trupul lor ultragiat nu va mai fi exploatat, ca o marfă, pe taraba cetăţilor-bordel şi nu uitase să le roage, în genunchi, plîngînd de mila sufletului pierdut, să plece cu el în lume şi să spele, prin suferinţă, păcătoşenia de pînă atunci.

— Şi Isus a salvat-o pe Maria din Magdala...

Femeile îl ascultaseră tăcute, unele zîmbind, altele obosite, toate pornite de mult pe toboganul profesiunii, ca să-l mai poată înţelege. Multe îl certaseră, ca Salomia, că e un copil uriaş şi atîta tot.

— Am să vă chem într-o zi — proorocise el, des- părţindu-se de nefericitele cu tarif fix, întîlnite prin toate tîrgurile pămîntului europenesc. Veniţi, surioarele mele, am să vă spun, daţi fuga la mine, oiţele Maicii Domnului, că a căzut jugul şi au muşcat ţărîna exploa-

tatorii. Şi o să veniţi, bucuroase, întinerite, regăsite, reînviate, să creştem armata liberatoare a Noului Mesia, care-i va bate cu vorba, cu cnutul, cu sabia şi cu trăsnetul pe toţi nebunii, saltimbancii, pungaşii şi asasinii cu sau fără fireturi, panglicuţe şi decoraţii.

Din armata Noului Mesia nu au să facă parte, în nici un caz, nevestele şi ţaţele din cartierul cu numele tăcut. Ivan le dispreţuia, pe toate, pentru că erau vulgare şi proaste şi practicau imoralitatea cu nevinovăţia cu care mîncau sau se scăldau, goale, laolaltă cu bărbaţii, în gîrla oraşului. În mistica lui revoluţionară şi romantică, sufletul slav rezervase paradisul de mîine numai cocotelor stigmatizate — ca în romane...

Ofensată de dispreţul nemeritat al cîrpaciului din casa cu nebuni, mahalaua se hotărise să se răzbune fără milă. Zvonul vieţii de afară pătrunsese în adăpostul de scînduri cu întîiul ţipăt de groază al grecoaicei şi se înfipsese în inima rusului ca o cange, Ivan era prizonier şi urma să fie, în curînd, păpuşe ca oricare alta, în mîna întîmplărilor.

Romanul de dragoste începuse, cum era şi logic, pentru un auster ca el, cu frînturi de viaţă suprapuse imaginilor din ceaslovul cu imaculate mirese ale cerului ortodox, cu renunţări şi concubinaj sufletesc, cu lacrămi, cîntece şi umilinţe, ca să închidă primul capitol cu spovedania din noaptea revelionului — noapte pe care numai recunoscuta scrupulozitate a puşcăriaşului frumos din Cotroceni, în afaceri pasionale, nu o voise cea din urmă din viaţa lui Tino, ce ştia — fără voia lui — să-şi maltrateze nevasta în carnea şi în inima vecinului din

izbă. Ce este sufletul nostru, se întrebase deseori Ivan dar fără să încerce să afle un răspuns, convins că taina e mai presus de prostia lui de simplu muritor [...].

Aparent iraţională, fapta din ultima noapte cu scandal îi nedumerise pe vecini. Doi ani, gospodin nu se amestecase în balamucul din căsnicia simigiului. Se mulţumise să se roage la icoană sau să cînte, convins — afirmau fetele oloagei, în hazul tuturor — că i-ar fi cîntecul alifie unsă peste rănile şi vînătăile grecoaicei, ca să n-o mai doară sau să n-o mai usture. Ce este sufletul lui Ivan, se întrebaseră acum chiriaşii, în faţa covrigarului gol şi legat de mărul înflorit.

— Are scatii la cap — constatase Pascu, în cele din urmă — e sigur că are păsărică la cap! Asta e: cine zice rus, nenişorule, zice nebun.

Paler se făcuse mai lung, de nedumerire şi mai palid.

— Adică, mă vericule, cum vine asta — se între-base şi turnătorul, după ce se culcase, zgribulit în plapumă şi cu palmele lipite între genunchii strînşi —, pînă mai ieri îi rabzi toate toanele, îl laşi să te facă, nici una nici alta, ca pe-o albie de porci şi-odată te prinde furia şi-l apuci de picioare, să arunci cu el în pămînt, să nu mai zică nici aleluia...

Tănăsică dăduse sentinţa.

— Ascultaţi-mă pe mine: e daravela dracului la mijloc..

Ţaţele şi cumetrele au fost, bucuroase, de părerea flăcăului clăpăug, care le înţelesese şi le mărturisise gîndul.

Fantezia lor încercase să smulgă taine din ultima în- tîmplare, scornind minciuni aproape de realitate. Ori, adevărul lui Ivan,

pe care-l căutaseră atîta vreme, era limpede acum, sincer, dezrobitor: îl urîse întotdeauna pe Tino şi o dorise pe Maro cu toată patima celor optsprezece ani de rară cuminecare în dragoste. Jocul cu sufletul femeii dorite, venit să ceară adăpost şi să se ascundă, cu spaima şi durerile toate, ca într-un cuib, în singuraticul din casa cu duh necurat, era frumos şi mincinos — cum erau frumoase cuvioasele din ceaslov, pe cari dorinţa puternică a bărbatului le însufleţise, împodobindu-le cu farmecul robitor al grecoaicei. Tot aşa de frumos şi de mincinos fusese şi jocul cu Abel, din noaptea siberiană a revelionului, pe care Cain — prea laş ca să asculte strigătul inimii şi să-l urmeze — îl ura cu toată apostolica dragoste ce-l îndemnase să-l salveze pe covrigar de sub loviturile Salomiei şi să-l apere pe drum de biciul viscolului

În mustrările de conştiinţă, în dorinţa lui de ispă- şire prin rugăciuni şi pomeni la barieră, cu brînzoaice şi corăbioare, nu era altceva decît fuga austerului pra-

voslavnic de adevărul cărnii lui, cu care luptase patru luni, încercînd s-o învingă prin tot acel şirag de umilinţe îndurate cu stoicism de la simigiu.

Totuşi, în clipa cînd ţipătul grecoaicei ne speriase din nou somnul, Ivan n-a mai putut să sugrume în el adevărul acesta. Uşa pe care, doi ani, vecinii încercaseră fără folos s-o deschidă, sărise în ţăndări sub izbitura, ca de frunte de taur, a umărului cu puteri înzecite.

Tino îşi jucase ultima carte şi cea mai riscantă în casa cu nebuni.

Cînd a luat-o pe Maro în braţe, s-o apere de soţul furios, cîrpaciul a simţit şi a crezut că femeia începe să fie a lui, că destinele li se vor împleti pînă la moarte.

Rusul juca întîia carte pe masa murdară a vieţii din mahalaua cu nume ruşinos, o carte — cum avea să spună Gore, nu aşa de tîrziu — parşivă. Îşi pontase toată viaţa, fără nici o şovăială, sigur de cîştig. Era aşa de convins, sălbatic convins, de logica isprăvii lui neaşteptate, că o dusese pe sora de la Candia în izbă şi o culcase în aşternutul lui, nu mai înainte de a o înfăşură în cearceaful de mătase purtat pe toate drumurile, ca să aibă tovarăşii în ce să-l îngroape, în cazul cînd l-ar ucide un spion al ţarismului — pentru că Ivan, pînă în ultimul timp, bănuia că soarta lui a fost hotărîtă: ori vede flamurile roşii desfăşurîndu-se în zare, biruitoare, ori moare asasinat din porunca bestiilor imperialiste.

În noaptea aceea, însă, uitase pentru întîia oară şi cu desăvîrşire, de visul lui revoluţionar şi de trimişii împăratului. Era alt om acum. Îşi alesese şi cucerise femeia lui de mîine şi de totdeauna, azima

sufletului şi izvorul răcoritor pentru însetarea trupului şi şi-o alesese tocmai din mahalaua dispreţuită profund aproape opt ani.

Viaţa de afară îl biruise şi triumfase adevărul puşcăriaşului frumos din Cotroceni: dragoste şi moarte altceva nu există — adevăr pe care gospodin îl amuţise în el atît amar de vreme.

— Dragoste — strigase Ivan în ziua aceea, privind cearceaful în a cărui strălucire se adînciseră formele iubitei — altceva nu există decît dragoste!

Uitase, în febra apropierii de visata fericire, că mai e şi moarte...

CAPITOLUL VII

Sunt fericiri pe cari nu le putem înţelege

Fane plecase dinadins de acasă, după ce povestise, pentru Maro, aventura romantică a răposatului căpitan Paminonda.

— E mai bine să vă las singure, Salomio. Eu sunt, oricum, un strein pentru ea sau — ca să nu te superi — aproape un strein. Pe cînd voi: femei şi pe lîngă asta, pentru prima oară, una în faţa alteia, surori. Sigur că o să aveţi multe să vă spuneţi. Să nu te miri că nu s-a bucurat, cum te aşteptai, cînd i-am spus că e soră cu tine. Eu sunt vinovatul. Sunt oameni cari nu pot să-şi arate bucuria în faţa tuturor. Nu mă îndoiesc că ţi-ar fi leşinat în braţe de fericire, dacă i-ai fi spus tu, între patru ochi, că-i eşti soră. După cum vezi, e mai bine să plec, ca să vă puteţi îmbrăţişa. Mai e ceva: ce faţă cu mine, nici tu nu o să-i poţi vorbi deschis de Ivan, de dragostea lui şi de planul ce l-am făcut, să i-o dăm de nevastă şi să-i cununăm şi nici ea nu ţi-ar putea răspunde, fără sfială, din toată inima. Sălbăticiune cum o vezi, ar fi în stare s-o ia anapoda, numai aşa, ca să nu cred eu că moare după un bărbat voinic şi faimos ca gospodin. Aşa ceva se spune numai de la o inimă la altă inimă de femeie...

Maro, după ce plecase Fane, se spovedise în adevăr, dar spovedania ei sinceră, crudă, neruşinată, o revoltase pe Salomia, deşi nu era prea mare deosebire între aventura ei cu puşcăriaşul frumos din Cotroceni şi concubinajul în partidă dublă al surorii vitrege. Nedu — ca şi Fane — corectase viaţa, cu singura deosebire că ilfo- veanul îşi împlinise fapta chemat de simigiu şi de comun acord cu el, în timp ce stăpînul romantic al ma-halalelor bucureştene forţase destinele sau, cum se exprimase el: plesnise viaţa, cu dosul palmei, peste ochi. Salomia îşi făurise un iubit pe placul inimii, adăogînd, la frumuseţea şi tinereţea amantului, averea lui Hagiu. Maro şi-l confecţionase pe al ei însufleţind voinicia primară a ilfoveanului cu dragostea elegiacă, desprinsă de pămînt, a pricoliciului cu schilodenia trupului transfigurată de cîntecul ce prologa ceremonialul nocturn al încălecării. Singura notă discordantă, în tragedia la fel a celor doi încornoraţi, era faptul că Tino martirizase, pe cînd Hagiu fusese şi continua să fie martirizat.

Spovedania de la o inimă la alta nu le apropiase pe surori, cum sperase Fane, iar Maro, în loc să-i cadă gazdei în braţe, leşinată de fericire, îi strigase în faţă, ca o dojana şi ca o ameninţare, singurul adevăr ce mai avea să i-l spună.

— Urăsc — urăsc cu toată nebunia şi patima cu care m-am dăruit sufletului viu, din trupul mort şi tinereţii fără suflet...

Salomia, deprinsă să fie stăpînă, să ridice fruntea în faţa oricui, cu un gest imperativ de voinţă şi să înfrunte, plecase capul învinsă, vinovată, în faţa surorii vitrege, care-şi ţipase duşmănia cu figura prelungă,

strîmbă, de o paloare inumană dar fară să se mişte de pe scaun şi fără gest, ca o statuă cu glasul smuls din piatră şi de dincolo de moarte. În ochii ei mari, aprinşi, reînviase căpitanul Paminonda, s-o acuze şi s-o afurisească pe sora mare că-i împinsese fiica din flori pe povîrnişul ticăloşeniei — el, ticălosul iubeţ de odinioară, cu toate păcatele trecute prin moarte şi uitate în pragul cu prapuri, cu pomeni şi veşnică pomenire cîntată pe nas de popi şi de dascăli mahmuri.

Salomia îşi uitase mîndria şi revolta. Plîngînd, o îmbrăţişase pe Maro şi-l implorase în gînd, pe răposat, să n-o mai blesteme cu ura lui de mort, că nici ea nu are altceva mai bun pe lume decît o dragoste...

— Iartă-mă, iartă-mă surioară! Nu bănuiam, nu ştiam, n-am avut cum să aflu că Tino... Un an şi mai bine am stat cu el de vorbă, mi-a spus tot ce avea pe suflet, ca unei stăpîne, a plîns cu fruntea în ţărînă, la

picioarele mele şi m-a rugat, m-a implorat să-l ajut, să-l scap de viaţa ticăloasă de pînă atunci, să-l fac om. Era un grec ca mine, ca noi şi trebuia, m-am simţit datoare să-l ascult, să-l scot din sărăcie. Mă convin- sese că e blînd şi iubitor, că e darnic şi cinstit. Mi s-a părut tînăr, încă în putere. I-am dat bani, v-am dat bani, ultimul ban, v-am făcut stăpîni pe o simigerie şi pe viaţa voastră. Te visam bogată şi fericită, la casa ta. Maro, surioară, nu bănuiam că te arunc în suferinţă de iad. Doi ani ai fost lîngă mine şi n-am ştiut, n-am avut de unde să ştiu, n-a venit nimeni să-mi spună patimile tale...

Fireşte că totul se sfîrşise acum.

Tino va fi gonit, ca un nemernic, din prăvălia de pe Basarab. Să plece, să-şi ia şirurile de covrigi şi tăvile cu corăbioare, să se ducă unde i-o place. O să ajungă iar slugă. Mai rău să-l văd! Maro n-o să-i mai fie nevastă. Se sfîrşise calvarul. Sora mare o luase, de acum, sub aripa ei ocrotitoare. O să-i croiască ea altă soartă. A fost o proastă, recunoaşte. Norocul frumoasei de la Candia aştepta, la doi paşi şi ea nu-l văzuse, trecuse pe lîngă el, oarbă, zăpăcită. Ivan nu era, ca Tino, o slugă nere- cunoscătoare. Dovedise, dimpotrivă, că e un neam boieresc, moscovit cu mîini de domnişoară, cărturar, cinstit, harnic, om de viitor, un suflet rar, de sfînt. O iubea pe Maro. Se convinsese şi Fane, de mult, de sentimentele lui. Rusul o cîştigase pe grecoaică prin dragoste şi prin voinicia cu care spărsese uşa blestemată. O smulsese de sub pumnii tiranului, o luase în braţe şi o dusese la el, o culcase în aşternutul lui şi o păzise la uşe, ca un cîine credincios. Doi

ani suferise, fără murmur — doi ani o plînsese şi o cîntase, în neodihna lui albă. În noaptea revelionului venise să-i spună Salomiei, ca unei rude apropiate, că nu mai poate să îndure calvarul. Se hotă- rîse să-l omoare pe Tino, ca s-o scape pe Maro de chin şi să-şi libereze sufletul din suferinţă — sufletul lui de sfînt, care ar fi fost în stare să nu ceară nici o răsplată pentru fapta ce ar fi putut să-l îngroape, pentru totdeauna, în ocnă. Alături de Ivan, nevasta lui şi aproape de o soră mare, bogată şi ascultată, o să fie şi ea în

sfîrşit fericită — o fericire meritată, pentru că o cîştigase prin doi ani de durere mută, cum fusese mută suferinţa din dragostea rusului.

Vorbind repede, printre lacrămi, Salomia o sufocase cu îmbrăţişările, o imobilizase şi nu-i lăsase timp să articuleze un cuvînt. Maro o ascultase, păpuşe în braţele ei voinice, fără voinţă, fără gînd, aproape fără înţeles, cu mîinile în poală, cu toată făptura moale. Aşteptase să-şi epuizeze ultima fărîmă de dragoste şi să invoce toate argumentele în favoarea unei viitoare căsnicii cu Ivan, ca să-i poată răspunde alb, nemişcată, cu ochii mari în gol şi fără gînd, fără viaţă, ca un manechin cu obraz de cîrpă şi articulaţii de gumilastic.

— Tino a fost mirele meu dintîi şi rămîne mirele meu de totdeauna. Nimeni n-o să ştie să mă iubească, nimeni ca el: cu sufletul lui şi cu tinereţea lui Nedu.

— Ce mire — se încruntase Salomia, dispusă să se înfurie din nou, cu uşurinţa cu care se înduioşase şi plînsese, cu cîteva clipe mai înainte — de care mire n-ai gust să te desparţi? De bătrîn sau de cel tînăr, de sluga ce mi-a lins vîrful papucului sau de sluga slugii? Unde-i Tino cel blînd, cel iubitor, cu sufletul mare şi robitor? Bestia ce te maltrata în fiecare noapte, nu-i aşa? Asta-i era dragostea mare! Pumnii şi palmele cu cari te-a umplut de sînge şi te-a învineţit doi ani de zile. Ce te mai ţine lîngă Tino? Eşti nebună ori sîn- gele căpitanului Paminonda n-a reuşit încă să sugrume în tine gustul de robie din inima de neam prost a Gli- cheriei de la Candia? Ai să faci aşa cum zic eu! Dacă eşti nebună, te leg şi smulg de pe tine, cu mîna mea,

cea din urmă fîşie de carne din carnea de roabă a mamă-ti.

Salomia se oprise în faţa surorii vitrege, clocotind, crescută în furia cu care-i vorbise, ameninţătoare, gata s-o prindă de umeri şi s-o scuture, brutală, dar Maro nu se speriase. Se ridicase din fotoliu, uşor, aparent liniştită. Numai privirea, sfredelitoare, se înfipsese pînă în sufletul boieroaicei de pe Grant şi i-l înmărmurise.

— Nu mă despart de Tino — silabisise, cu rezo-nanţe metalice în glas — n-o să poată nimeni să mă

despartă de el. Tino m-a bătut pentru că e mirele meu şi stăpînul meu. Eu le-am poruncit ilfovenilor să nu se amestece. Tino martiriza în mine tinereţea ce mi-o dăruise prin Nedu, pe el îl chinuia în carnea şi în sufletul meu. Vrea să ucidă în mine diavolul ce nu ne lăsa sufletele să se îmbrăţişeze pentru totdeauna. După plăcerea pe care Nedu mi-o deştepta şi sătura, bătaia lui Tino era ca o baie rece, înviorătoare. Nedu, cînd mă lăsa din braţe, parcă-mi lua sufletul. Tino, cu loviturile lui, mi-l reda. Bătaia de la el era ceva ce mă durea şi-mi făcea bine. Nedu îmi sătura trupul, Tino îmi astîmpăra sufletul... Crezi că strigam de durere? Nu, surioară! Sunt fericiri aşa de mari, că ţipă în noi ca păsările de noapte...

Metalul din glasul tăios cu care despicase primele cuvinte, se topise. Ochii, prelungi la început şi scăpă- rînd ascuns, se umeziseră şi mari, fixaţi în gol, adunau în privire o lumină de vis şi de pace, de rară împăcare cu sine. Mîinile ce rîcîiseră pînă atunci, cu degetele nervoase, mătasa vestmîntului, se încrucişau acum în poală, în odihnitoare părăsire. Capul, greu de strălucirea părului şi de gînduri, se înclinase uşor pe un umăr, iar zîmbetul — poate întîiul ei zîmbet cald — îi întipărise pe figură o nevinovăţie de imaculată arătare. Maro se spovedise, în cele din urmă, în şoaptă:

— Sunt fericiri pe cari tu niciodată n-ai să le înţelegi, surioară. Eu, care am crescut între mare şi cer, în pustiul ţărmurilor, nu-i de mirare să par o ticăloasă pentru cuminţenia ta de femeie ca oricare alta, iubită la timp şi mereu la fel, azi ca şi acum zece ani, mîine ca şi peste zece ani.

Numai pentru Tino, ea era o fărîrnă din marele suflet al neînfricoşatului şi mereu triumfătorului Eros, care domină şi fecundează natura. Acolo, pe malurile fierbinţi de la Candia, îşi făcuse un chip din lutul ce-l frămîntase cu mîinile şi-l apropiase, rece şi ud, lipicios, de sîni şi de pîntec, să-l încălzească, să înduplece pămîntul să ia forma pe care o doreau palmele, strîngînd înfiorate rotundul cu lunecări de reptilă prin inelul larg al celor două degete unite cap la cap. Se culca dezgolită, în nisipul dogoritor, lîngă chipul cioplit şi-l împodobea, în gînd, cu toate misterele neastîmpărului animal, pînă cînd simţea cum începe s-o domine, să crească şi să i se încolăcească în jurul mijlocului ca un şarpe, să-i frigă pulpele, să-i sugă sînii şi s-o pătrundă, cu un răcnet triumfal, ce i se părea că scutură pămîntul sub apăsarea de jur împrejur a cupolei celeste. Eros de pe malul mării o poseda şi o fecunda sufleteşte. Tino avea sau îi împrumutase ea, cu forţa dorinţei, ceva din puterea de vrajă a chipului cioplit de la Candia. Îi robise şi înflorise gîndurile. Numai cînd îl simţea pe el alături, mic şi uriaş, îşi deschidea şi încolăcea braţele în jurul lui Nedu. Într-o seară — era devreme şi soţul sta încă în prăvălie — flăcăul se năpustise la ea în odaie, o culcase sub el şi... n-a fost nimic, nu i-a spus nimic, absolut nimic. Dimpotrivă, o brutaliza, animal şi sterp. A simţit că-l urăşte şi — cum o crucificase pe marginea patului — a adus un picior printre braţele lui şi l-a izbit cu călcîiul în gură, cu putere, cu sete, cu dezgust. Noaptea, însă, cînd a venit uscăţivul vrăjit lîngă ea, ilfoveanul a fost Pan şi i-a cîntat, păstor şi

ţap, pentru toată pofta cărnii cu mugurul pîntecului deschis şi zvîcnind.

— Să ştii, surioară: eu am să mor, pentru dragoste, în clipa cînd o muri Tino. Asta e tot ce avem să ne spunem. Nu te mai încrunta şi nu încerca să mă înţelegi. Ţi-am spus că sunt fericiri mai presus de omenesc şi de pricepere. Nu a ţipat încă, în tine, bucuria sălbaticului Eros şi nici nu ai trăit, ca mine, între Tino şi Nedu, ca între dragoste şi moarte. Ar trebui să plîngi cum am plîns eu doi ani, de mila lui Tino, în timp ce Nedu îmi sătura trupul şi să simţi, în fiecare noapte, cum se adună şi urcă în tine un strigăt de oroare, de cîte ori te deştepţi din somn şi te vezi culcată alături de un schelet a cărui atingere te cutremură de dezgust. Cine ştie? Poate că eu am pus dorinţă şi vigoare în Nedu şi l-am însufleţit pe schilavul de simigiu, ca si trăiască amîndoi prin mine — aşa cum, prin mine, minţindu-mă poate, mi-am făurit, ca altădată pe malurile Candiei, un paradis ce nu-i altceva decît o vale a plîngerilor. Oricum, nu am de

ce să-ţi fiu recunoscătoare! Văd, simt că mă urăşti în clipa asta din urmă, surioară. Mi-e milă de tine, profundă milă. Eşti şi tu o femeie ca oricare alta, soră prin tot ce clocote în mine suflet şi sînge din sufletul şi sîngele lui Paminonda. Pentru că eu, nu tu — numai eu îl port în inimă şi-n gînd, în carne şi în suflet, pe căpitanul Paminonda...

Seara, venind acasă, Fane le-a găsit pe surori îmbrăţişate, cu ochii plînşi.

Salomia şi Maro se recunoscuseră, se împăcaseră şi aveau să se despartă, peste o oră, pentru totdeauna poate...

CAPITOLUL VIII

Un suflet mare a trecut

Fane, căruia Salomia îi povestise tot ce se întîmplase şi-i dezvăluise — aşa cum îi fusese mărturisită — taina din, casa simigiului, evitase să dea un răspuns precis.

Om al hotărîrilor energice şi imediate, şovăia — pentru întîia oară — în faţa unei încurcături la care, cu tot spiritul lui de prevedere şi cu toată competenţa, nu se aşteptase. Era şi el convins, alături de amantă, că ar fi cazul să se procedeze energic, fără întîrziere. Nu mai aveau nici un motiv s-o reţină pe Maro la ei în casă, cu atît mai mult că ea le strigase în faţă, cu pumnii strînşi şi ochii scăpărînd: „plec, lăsaţi-mă să plec la Tino şi la Nedu!” Era pierdută. Voia să se întoarcă la bătaia şi la mizeria de pînă atunci şi nici o putere din lume n-ar mai fi putut s-o împiedice să-şi urmeze destinul cărnii şi al sufletului ei de sălbăticiune a pămîntului şi a iubirii. Orice

sfat, pentru aducerea ei pe calea fără spini a vieţii, ar fi fost de prisos, aşa cum era inutilă tentativa de-a o reţine, cu forţa, într-o existenţă de care nu o mai lega nimic. Îşi smulsese fericirea din ticăloşenia în care era, deopotrivă şi roabă şi stăpînă.

Salomia o plînsese ca pe-o moartă.

— Simt, presimt că n-am s-o mai văd niciodată! Sora, surioara mea, pe care n-am s-o mai văd...

— Pe ea să n-o plîngi — oftase Fane, plimbîndu-se cu pasul rar pe cele patru laturi ale covorului persian din mijlocul salonului — pe ea să n-o plîngi, pentru că o să-şi urmeze soarta şi poate şi blestemul ei, cu toată zburdălnicia animalului frumos şi prost sau numai nebunatic, ce şi-a aruncat conovăţul pe cap, ca să i se pară — ca în poveste — ovăzul pe care-l mănîncă, bulgăraşi de aur şi jăratic. Dragostea, cînd eşti tînăr mai ales, are atîtea taine şi înţelesuri! Cine ştie, poate că e o fericire pe care iubirea i-a dezvăluit-o numai ei. În dragoste şi în fericire nu e hotar, pentru unii oameni şi cu atît mai mult pentru o fiinţă ca Maro, care a trăit trista şi neaşteptata întîmplare din noaptea nunţii. Tu o plîngi, ca pe o moartă, da' eu sunt convins că o să ni se mai încrucişeze o dată cărările. Abia atunci vom lămuri taina unei fericiri de care şi Maro se îndoieşte uneori, numind-o vale a plîngerilor. Noi am făcut-o nemernică şi ea poate să fie o sfîntă, prin suferinţa ce a tăcut-o şi-o tace cu resemnare. Tot ce am spus şi tot ce vom spune despre ea, acum, au fost şi rămîn vorbe goale. Adevărul îl vom afla mult mai tîrziu. Pînă atunci, altceva, alt gînd mă cutremură pe mine şi nu mă lasă să văd limpede, ca să-ţi dau sfatul bun pe care

mi-l ceri. Ivan! Ce ne facem cu Ivan? Să ştii că gospodin o să sufere cumplit, cînd o auzi că surioara, asta frumoasă de la Candia se întoarce la simigiu. Dar cînd o afla că ticăloasa a fost şi rămîne ibovnica slugii? Rău, tare rău îmi pare de batiuşca, săracu'...

Maro, însă, nu aşteptase să dispună Salomia de destinul ei — destin ce şi-l alesese singură şi-l apărase cu îndărătnicie, împotriva tuturor ademenirilor din viaţa ce-i fusese promisă.

Ea îl chemase pe Nedu şi hotărîse, în bună înţelegere cu el, ce vor face. Proprietăreasa îi gonise din casa cu nebuni? Nici grecoaica n-ar mai fi rămas, după tămbă- lăul din ultima noapte. Mai ales acum, cînd adevărul tot fusese spus, fără şovăială, drumul surorilor vitrege tre- buia să se despartă. Nu le mai lega şi nu le mai apropia nimic. Se urau poate, ca femei sau numai se dispre- ţuiau — oricum, se căscase o prăpastie între amîndouă.

Ce l-ar mai fi legat, de asemeni, de mahalaua cu nume ruşinos, pe Tino? Bîrfelile de acum ale ţaţelor şi cume- trelor, în jurul căsniciei lui sau amintirea anilor mulţi şi umilitori, de muncă fără folos, slugărind pe la toţi covrigarii din barieră? Erau nevoiţi să plece, din cartier şi chiar din oraş, în altă parte, oriunde, la Brăila sau la Galaţi, mai curînd la Constanţa, să înceapă tuspatru o viaţă nouă, într-o lume nouă.

Se mirau că au putut să trăiască, doi ani, în balamucul ce lîngă pompa de apă.

La Constanţa vor fi pe ţărmul mării.

Maro o să primească vapoarele venind cu amintiri de departe, tocmai din apele egeice, fluturîndu-şi sufletul în vînt ca o batistă şi le va conduce, la plecare, pînă au să se facă, în zare, mici ca nişte coji de nucă verde, cu ochii întredeschisi şi umezi de nostalgie.

— Acolo, în port— se înflăcărase ea şi-l înflăcărase şi pe ibovnic — vom fi mai aproape de Candia şi de adevărata dragoste. Tu o să fii mai neobosit, Tino, mai stăpîn iar eu mai darnică pentru amîndoi. Vom trăi cu adevărat sub aripa lui Eres. Dorul de ducă o să ne învingă după cîţiva ani şi-o să ne urce într-o navă cu care o să despicăm depărtările. Abia atunci, cînd voi sări pe malurile din insula în care am copilărit, am să vă pot striga: iată, am ajuns în paradis — bucuraţi-vă, jucaţi-vă în apă ca delfinii, ţopăiţi ca iezii şi iubiţi-mă cum vă place.

Grecul, căruia Nedu plecase în fugă să-i spună ce plan făcuseră, nu se împotrivise. Răspunsul adus de la el, peste cîteva minute, era un chiot de triumf şi o binecuvîntare pentru stăpîna ce se gîndise,

cu atîta celestă înţelepciune, la viaţa lor de mîine.

Sfatul simigiului era ca Maro să nu mai piardă timpul pe Grant. Să plece imediat, cu Nedu. În oraşul de pe ţărmul mării, nevasta şi ibovnicul vor închiria o prăvălie sau se vor pune în legătură cu grecii din port, să afle printre ei un viitor tovarăş de negoţ. Tino va rămîne în Bucureşti cu Neicu, să desfacă simigeria, să vîndă sacii de făină şi lemnele, rafturile şi cărămizile cuptorului, mobila, tăvile şi lopeţile. După o săptămînă, vor veni şi ei la Constanţa, unde — bătrînul era convins — vor începe în adevăr o viaţă nouă, norocoasă, plină de belşug şi luminată de dragoste.

— Aşa facem — se hotărîse Maro — luăm primul tren.

Vestea unei plecări aşa de grabnice, spre un oraş de departe, o întristase nespus pe Salomia.

— Simt, ştiu că e bine să ne despărţim, eram sigură, după spovedania pe care mi-ai făcut-o, surioară dragă, că n-o să putem rămîne, prea mult, una lîngă alta — suspinase ea — da’ nu bănuiam c-o să te duci aşa de departe şi aşa de curînd. Ar fi fost bine, drăguţo, să mai stai. Mi-ar fi plăcut să te ştiu aici, undeva în Bucureşti, în altă mahala dar aproape, mai aproape de mine, să pot să trimet pe cineva, din cînd în cînd, să vadă ce mai faci, dacă ai nevoie de ceva sau eşti bolnavă...

Adevărul ţipase în ea, cu întîia lacrimă.

— Oricum ai fi, oricum aş fi, suntem surori!

Maro abia dezlipise buzele, cu o linişte evident impusă.

— E mai bine să plec — cît mai curînd şi cît mai departe...

Erau inutile suspinele şi ar fi fost de prisos orice stăruinţă.

Fane a vorbit calm dar destul de răspicat, pentru amantă.

— Las-o să plece! Noi nu mai plîngem! Cu soarta nu se ia nimeni de păr şi n-o s-o înduplecăm tocmai noi, cu o biată lacrimă... Ea o să plece şi — cu asta — am isprăvit cu noi, cu întristările şi cu plînsul. Da' mai e cineva. Ar fi frumos şi mai ales creştineşte, să nu-l uităm...

Se oprise lîngă fotoliul în care se îngropase Maro, cu ochii în pămînt. Nu ştia cum să-i spună, în cuvinte puţine, ca în pragul oricărci plecări, ce durere va lăsa în urmă, ce dramă o să se petreacă într-un suflet uitat de surori.

— Acum, cînd destinele au fost hotărîte şi nu ni le mai poate schimba nici o putere din lume, am să vă spun şi am să vă rog şi eu ceva. Nedu e tînăr şi n-o să mi-o ia în nume de rău, iar tu eşti femeie — frumoasă şi femeie — şi sunt sigur că ai să mă înţelegi. Afară de noi patru, a mai fost cineva prins în hora asta blestemată, cineva pe care suntem datori să-l ferim de o lovitură prea crudă.

Fane nu-şi putuse stăpîni glasul, vorbind de Ivan. Nu avea timp şi-ar fi fost de prisos, acum, să-i povestească întreg romanul. Maro era rugată numai să nu uite că rusul o iubise doi ani, mut şi că pătimise, tot atît de mut, pentru ea, pentru suferinţa sau numai pentru presupusa ei suferinţă din nopţile cu scandal. Oricum, era o dragoste la mijloc, o nefericire pe care adorata era obligată s-o răscumpere cu un surîs, cu un cuvînt de mîngîiere şi de încurajare în acelaşi timp, ca să i se pară lui despărţirea cît mai uşoară.

— Mîine sau la noapte, cînd o auzi că ai plecat fără veste, fără să-i spunem, ar bănui că totul a fost pus la cale, că eu şi Salomia l-am trădat şi nu vrem, nu vreau să-mi încarc sufletul cu durerea lui, cu...

Îşi muşcase buza şi tăcuse, cu pleoapele lăsate repede peste ochii împăinjeniţi de tristeţe. Amanta îl vedea pentru întîia oară plîngînd.

Frumos şi tînăr, cum spusese puşcăriaşul tot aşa de frumos din Cotroceni, deci de două ori dator să fie bun şi înţelegător, Nedu se înduioşase mai mult de lacrămile lui Fane decît de soarta lui Ivan. Oricum, o asigurase pe Maro că gospodin e un om tare cumsecade.

— Nu mă sinchisesc eu acum de dragostea lui, da' ştiu că — în fiecare noapte — după zavera din odaia stăpînilor, cînta de-mi sfîşia şi mie inima, că nu ştiam de ce cîntă...

Cinstit, ilfoveanul spusese adevărul aşa cum îl simţise: el recunoscuse că batiuşca e un om cumsecade, dar nu-l interesa durerea lui, din moment ce-i era ibovnica la mijloc — aşa cum îl întristase cîntecele lui, pentru că nu ştia de dragul cui suferă...

— Bine, să-l chemăm — se îndurase Maro, în cele din urmă — poate că am să-l fac şi pe el să mă urască...

Nu era o ameninţare pentru Ivan, în surîsul — acelaşi surîs provocător, plin de amărăciune şi dispreţ — înţeles numai de Salomia.

— Cine te mai urăşte — se încruntase stăpîna caselor, din nou dispusă de ceartă, după ce-şi plînsese toate lacrămile — de ce ai spus că ai să-l faci „şi pe el să te urască”? Ai mai făcut oare pe cineva, aici, să... te urască şi pe cine? Acum, că ne despărţim şi nu mai avem ce să ne ascundem, poţi să vorbeşti mult mai limpede.

Sora de la Candia n-a răspuns. Sta nemişcată în fotoliu, cu palmele una peste alta în poală şi ochii închişi, începuse să nu mai facă parte din lumea ce o înconjura. Sufletul, eliberat, i-o luase înainte, spre ţărmurile spălate de spuma valurilor...

Ivan nu ştia ce se întîmplase.

Cîntînd, deschisese poarta cu umărul, strîngînd la sîn papucii de atlas înfăşuraţi în jurnal şi urcase scările uşor, sprinten. Era aşa de convins că Salomia îl chemase să-i comunice o veste bună — o singură veste bună: căsătoria cu Maro — că nu observase trăsura aşteptînd la poartă, cu sluga pe capră şi nici nu se întrebase al cui o fi şi cine avea să plece cu geamantanul cu care cobora Nedu pe umăr, în timp ce el urca spre salon.

Flăcăul îngînase, rîzînd în el şi privind — oprit pe o treaptă — în urma rusului, o glumă răutăcioasă.

Ivan nu-l auzise.

Acum nu-l mai interesa nimic. Era la doi, la un pas, de fericirea ce-l aştepta, spre care venise fugind, cîntînd, orb şi surd pentru tot zbuciumul vieţii — viaţa pe care o lăsase în stradă, lîngă trăsură, ca pe-o cerşetoare murdară şi obraznică.

Urcase cîte trei trepte odată, dornic să ajungă mai curînd, să audă — cu o clipă mai devreme — ştirea minunată.

Salomia, însă, îl întîmpinase în prag, palidă, cu ochii plînşi. Fane îi strînsese mîna mut, ocolindu-i privirea, vădit emoţionat. Gospodin a presimţit că se petrecuse ceva neobişnuit. Cu repeziciune de fulger, i-au trecut prin minte cele două imagini de afară: trăsura de la poartă, cu sluga pe capră, ca un cioclu şi ilfoveanul coborînd cu geamantanul, ca un sicriu de copil pe umăr. Cum nu ştia ce să facă mai întîi: să întrebe cine pleacă sau să sărute mîna femeilor, cu ceremonialul cunoscut, rusul rămăsese în picioare, lîngă uşe; cu ochii în pămînt, rupînd fîşii din jurnalul în care împachetase papucii de atlas.

A urmat, pentru toţi, o clipă de tăcere apăsînd umerii: cu tavanul, cu acoperişul şi cu cerul tot, nevăzut şi imens.

Maro urmărise, atentă, orice mişcare a cîrpaciului din casa cu nebuni, mirată, înduioşată parcă de stîngăcia lui de urs copilăros. În adevăr, ascultase şi ea, după fiecare scandal, cîntecul ca o durere strigată în noapte şi se întrebase, nu fără înfiorare, ce suflet neînţeles, fără noroc, poate singur pe lume, nu-şi află odihnă şi împăcare nici sub pologul înstelat al slăvilor.

Privind, uneori, prin ţesătura perdelelor, la mărul înflorit din uşa atelierului, ea aşteptase să vadă pe cineva şi nu ştia pe cine, apropiind totuşi în gînd taina copacului cu coroană albă de misterul inimii fără astîmpăr si fără cuib, cu spovedania în cîntec.

Acum, cînd aflase adevărul, ea zîmbise — cu ochii umezi — visului de dragoste ce-i zburase doi ani, ca un flutur, în jurul frunţii.

— Îmi pare rău, gospodin Ivan, îmi pare nespus de rău...

Maro muzicalizase cuvintele, fără un înţeles anume lămurit în gînd. Nu ar fi ştiut să spună dacă regreta numai că lasă o rană în sufletul omului, ce o binecuvîn- tase în suferinţa lui mută, sau se întristase că nu mai era posibilă o întoarcere din drumul ce şi-l alesese singură. Vădit tulburată în momentul cînd îl văzuse intrînd, ea simţise, cu inconştienţa animalului tînăr şi vibrînd de neastîmpăr, că rusul ar fi putut fi mirele visat, în care să psalmodieze duhul vrăjitoresc din simigiu şi tinereţea clocotitoare din Nedu. De ce, atunci, nu o ascultase pe Salomia, de ce nu aşteptase să-l vadă pe Ivan, mai înainte de a se hotărî să plece cu Tino şi ilfovenii la Constanţa, de ce sugruma în ea îndemnul puternic de a rămîne lîngă gospodin? Nu afla nici un răspuns. Fane spusese: „cu soarta nu luptă nimeni, nu o îndupleci cu o lacrimă şi nici n-o răstălmăceşti cu un răspuns ce poate să nu spună nimic, la urma urmei”. Maro nu se mai

îndoia că, plecînd spre oraşul de pe malul mării, asculta o poruncă implacabilă: încă nu-şi împlinise destinul alături de grecul uscăţiv, nu sorbise toate amărăciunile sau nu culesese, de pe ramura cu întîiele daruri ale vieţii, toate florile grele de soare şi primăvară. Robită acestui destin surd pentru orice durere omenească, era nevoită să-şi sfărîme visul ce începuse să se înfiripe şi să sîngere inima cîrpaciului sub pasul pe care o să-l facă — plecînd — cît mai uşor...

Sora de la Candia n-a mai avut timp să ascundă lacrima ce-i tremura în gene, mare şi limpede.

— Iartă-mă, gospodin, acum, cînd stăm pentru prima dar nu şi pentru ultima oară unul lîngă altul, iartă-mă că te fac să suferi fără voia mea...

Tresărit, Ivan îşi adunase privirile de pe covor şi le ridicase, cu pleoapele grele de toată şovăiala gîndului nelămurit încă, spre Maro, ca să le mute apoi, nedumerit, întrebător, la prietenii amîndoi. Fane, însă, îşi rezemase capul de pervazul ferestrei şi se uita afară, tăcut, poate fără să vadă. Salomia a făcut un efort să surîdă, a vrut să spună ceva dar i-au tremurat buzele.

Rusul era sigur, acum, că se apropie de o nefericire. Vestea rea plutea în atmosferă, o citise pe figurile celor doi amanţi, cari continuau să păstreze un mutism ce i se păruse diabolic şi în ochii prea limpezi şi prea buni ai grecoaicei. În adevăr, ea spusese că stau pentru prima dar nu şi pentru ultima oară unul lîngă altul, dar Ivan nu tresărise, pentru că nu înţelesese sau i se păruse că nu era nimic de înţeles în aceste cuvinte. Sensul trecuse pe lîngă el sau se izbise în el şi se prăbuşise, alături, ca o pasăre ameţită.

Laş în faţa primejdiei ce se apropia, se prinsese cu mai multă disperare de gîndul că Salomia îl chemase ca să-i spună o veste bună, că prezenţa lor în salon nu avea alt rost, pentru că alt rost — în logica lui din momentul acela — nu exista şi nici nu ar fi putut să existe. La început nedumerit, acum vădit indispus, obosit, enervat de atitudinea lui Fane şi a ibovnicei lui şi chinuit de ochii mari şi limpezi, prea mari şi prea limpezi, cu cari Maro continua să-l învăluie, tăcută la rîndu-i şi miste-

rioasă, el smucise capul în sus, cu un gest de voinţă şi de regăsire în sine şi se hotărise să se aşeze pe un scaun şi să aştepte cîteva minute, o oră, oricît, pînă se vor convinge ceilalţi că farsa lor sinistră nu mai poate fi împinsă mai departe.

Maro, însă, îi făcuse semn să se apropie, îl aşezase în fotoliu şi rămasă în picioare, în faţa lui, îi prinsese tîmplele în palme şi-l privise lung, cu dragoste, cu neţărmurită şi întristată dragoste.

— N-am să te uit, n-am să te uit niciodată, gospodin! Ai fost bun cu mine ca un frate, m-ai plîns ca un logodnic şi m-ai dorit ca un mire. Îţi mulţumesc şi-mi pare rău, gospodin, îmi pare nespus de rău...

Ivan o ascultase nemişcat şi se uita la ea cu ochii mari şi aiuriţi, ca un copil speriat pentru că nu înţelege ce se petrece cu el. Fane, care trăise odată o despărţire tot aşa de dureroasă, nu şi-a mai putut stăpîni plînsul. Salomia îl trecuse în altă cameră, să-i aducă aminte de ce spusese: „nu se ia nimeni de păr cu soarta şi nici n-o înduplecăm cu o lacrimă sau un suspin”...

Maro se transfigurase, vorbind. Tremurînd, lipită stăruitor de rus, ea îi apăsase capul pe sîn, să-i simtă batiuşca zvîcnetul plin al cărnii şi poate să-i asculte inima ce nu mai putea, în momentul acela de neaşteptată întîl- nire a sufletelor, să mintă.

— N-am să te uit, n-o să mai pot să te uit — îngînase, ca o mărturisire sub aripa morţii şi ca o poruncă de dincolo de ea — m-ai robit şi mi-ai înveninat sîngele cu o dorinţă ce n-o să rămînă neîmplinită. Am simţit, în clipa cînd te-am văzut intrînd pe uşe, ca o dogoare în sînge şi am înţeles că ne căutăm de mult şi că ne vom mai întîlni

acum, sau în altă viaţă ne vom mai întîlni! Am să te chem şi — plîngînd am să te aştept, să lămurim împreună, cu toată patima, cea din urmă şi cea mai sfîntă taină...

Sărutul ei, ca o frunză de muşcată apăsată pe gura unui mort, îi pecetluise sufletul lui Ivan cu semnul unei nefericiri ce nu iartă pînă în pragul mormîntului — semn prin care Maro însăşi se condamnase...

Tîrziu, cînd au auzit trapul cailor de la trăsură în pietrişul drumului şi au înţeles că sora vitregă s-a dus — plecase, în adevăr, fără un cuvînt de adio cel puţin — Salomia şi Fane, precipitaţi în salon, l-au găsit pe gospodin încremenit în fotoliu, desfigurat de o durere pe care nu mai avea glas s-o spună şi cu ochii mari, de o strălucire inumană, pierduţi în neantul ce i-l căscase în faţă, haotic, albul cu flori şi ghirlande al tapetului.

Rusul rămăsese cu braţele încrucişate strîns la piept, peste peticul mototolit de jurnal din care Maro luase papucii de atlas. Pe obraz îi luneca o singură lacrimă şi nu a lui — picurată, la despărţire, din geana ca o aripă de flutur a surorii vitrege.

Fane a şoptit, înfiorat, în tăcerea salonului:

— A trecut un suflet mare, pe lîngă noi şi l-a luai pe aripi şi pe gospodin.

Ivan era, în încremenirea lui de chip cioplit în piatră, surd şi orb.

CAPITOLUL IX

Mierla şi cucul gălbior

După întîmplarea cu nevasta şi portarul de la gară, Gore plecase de acasă buimac, clătinîndu-se pe lîngă ziduri şi hotărît să nu se mai întoarcă.

Fără să aibă curajul să-i povestească păţania, Safta l-a trimis pe Paler să-i caute şi să-i aducă omul, iar slăbănogul umblase două nopţi şi fără folos, prin coridoarele gării, în vermina peroanelor şi prin cîrciumile din împrejurimi, să-l afle pe fostul camarad de cazarmă şi să-l roage — cum îl învăţase ţiganca — să nu mai facă „pe disperatu, că şade ruşine de lume”, altminteri.

Gore, însă, intrase în pămînt.

Hamalii, întrebaţi, ridicaseră din umeri, iar domnul Stîrcu — de care turnătorul se apropiase, într-una din seri, plin de amărăciune, să-i spună că el nu mai înţelege nimic sau că nu şi-a crezut prietenul aşa de neserios încît să-şi ia cîmpii, din senin — îl gonise flu- turînd palma la el, de departe şi ameninţînd.

— Fugi, fugi d-aici, haimana — că te dau afară şi pe tine...

Spaima ce-l cutremurase, în momentul cînd se pomenise cu Gore în prag, desfigurat de furie şi gata să-l frîngă în mîini, îi întipărise domnului Stîrcu în minte fraza cu care îl redusese pe soţul încornorat la tăcere. Rămăsese convins, de atunci, că „haimana” şi „te dau afară” sunt cuvinte vrăjitoreşti, pline de o forţă magică al cărei mister numai el îl aflase. Se bănuia invincibil, de cîte ori le pronunţa.

Paler se oprise nedumerit, cu capul împins înainte de gîtul subţire, cu trupul ca un arc şi picioarele frînte de la genunchi. Nu se aştepta la o primire aşa de puţin amicală din partea naşului, căruia îi numărase de atîtea ori spatii peste umăr şi-i scrisese tablele de la tabinet, cinstit, cu plaivazul muiat bine pe limbă şi apăsat stăruitor pe hîrtie, să nu mai aibă nimeni un motiv de ceartă.

— Na, ăsta ce-o mai fi avînd cu mine — se întrebase el, întors în loc şi mutat de lume de colo pînă colo, în forfota de la intrarea peronului — că nu-i făcui nimic, păcatele mele! După ce că umblu de două nopţi, ca un vardist, după un haimanac ca Gore, mă mai ia şi el cu „fugi”, cu „haimana” şi cu „te dau afară”. Mare scofală dacă mă dă afară, c-am ajuns să scuip rugină şi să ronţăi cărbuni în măsele, de cînd m-au băgat în iadul de la turnătorie, el şi cu Safta, sări-le-ar...

Demn, în revolta lui sinceră de amic jicnit fără nici un motiv, şi-a readus capul în poziţia normală, a întins picioarele, şi-a destins trupul şi a plecat spre ieşire, bombănind şi înalt, bălăbănind mîinile şi ţîrşîind potcoavele de la cizme pe cimentul de pe coridoare, cu un dispreţ demonstrativ pentru Stîrcu şi pentru toată gara lui, pe

care — în momentul acela de nestăpînire a gîn- dului şi de necaz clocotind lăuntric — o blestemase s-o vadă cuprinsă de flăcări, ca să scape oraşul de hamali, de portari şi mai ales de tren — animalul hidos ce trecea de două ori pe noapte prin bariera Regiei, urlînd asurzitor şi scuturînd coşmeliile Salomiei din temelii, ca să-i sperie lui somnul puţin şi trudit, de turnător cu sufletul plin de funingine.

— Gata — se hotărîre el, plecînd spre Basarab — asta e ultima dată cînd mai umblu după nebun. Dacă-i place ţigăncii! Dacă nu, să tocmească un vardist să-i caute omu! Nu mai pot. Ziua la muncă, seara pe drumuri şi pe unde umblai, numai pui de pupăză...

Acasă, povestind ţigăncii scena surprinzătoare de la gară, se bătuse cu pumnii în cap şi blestemase ceasul rău ce-l apropiase de ea şi i-o făcuse ibovnică.

Sosise, pentru cei doi amanţi, ora mustrărilor de conştiinţă şi a incriminărilor reciproce.

Convins că Gore plecase în lume de disperare, aflîn- du-le isprava, turnătorul a plîns şi a blestemat-o porcos pe Safta, pentru că se urcase peste el, în pat şi-l silise să-şi înşele fostul camarad de cazarmă.

— Tocmai eu, fă — se jelise vinovatul — tocmai eu să-i fur nevasta! Şi încă ce nevastă! Că m-a cules de pe drumuri, ca p-un milog — că mi-a dat un culcuş şi-o fiertură şi m-a omenit ca p-un frate iar eu, în loc de „mulţumim dumitale, vere”, am fost porc, ticălos şi porc: i-am necinstit obrazul şi l-am gonit din casă, din casa lui.

Paler plînsese la fel şi în prima noapte.

Gore avusese, în ultima săptămînă, o purtare ciudată. Slăbănogul trecuse, îndeosebi în Duminica Floriilor, prin răcorile morţii. Toată după-amiaza, stînd în sală, frînt de mijloc şi cu tîmplele prinse în pumni, el numărase paşii omului ce se plimba prin casă oftînd şi lipăind papucii.

Bărbatul se apropiase de cîteva ori de el, cu intenţia precisă — bănuia — să-l prindă ca pe un ticălos de păr, să-i ridice faţa din palme şi să-i strige, scuipîndu-l cu dezgust între ochi: „ştiu, nu te mai ascunde, ofticosule, că ştiu tot”! Tresărind, strîns în el de spaimă ca o gînganie, cînd îl simţea pe hamal mai aproape, îşi închinase limba în gură şi aştepta un singur cuvînt sau numai un semn al tovarăşului înşelat, ca să

cadă în genunchi şi să-i spună, fără înconjur, cum se întîmplase mascarada.

Recunoscînd, după mărturisire, că e vinovat, se hotă- rîse să-l roage pe Gore să-l omoare fără milă, că viaţă sau moarte pentru el, de atunci încolo, o să fie tot una.

Hamalul, din fericire pentru amîndoi sau numai pentru Safta, nu întîrziase prea mult lîngă el. Auzindu-l cum se depărtează, cu ştiutul lipăit de papuci peste pragul dintre sală şi odaia mare, Paler ofta adînc, în egală

măsură fericit că scăpase de păruială şi trist că spovedania ce i-ar fi luat povara de pe inimă, se amîna pentru cine ştie cînd...

Scena cu barda, pe care el singur o pusese pe masă, ca un început de împlinire a destinului, îl obsedase toată noaptea.

— Are să mă omoare — se înfiorase slăbănogul, în întuneric — să vezi că are să-mi facă de petrecanie! La urma urmei — se resemnase el — mare scofală c-o să urce dealul, la balanga-balang, o scîrbă de tur-nător ca mine! Ducă-n mama dracului de noroc. Porc am fost, ca un porc să mor, cu beregata sîngerată de tăiş.

Oricum, n-ar fi vrut să moară ca un păgîn, fără lumînare şi fără spovedanie. Trebuia să-l convingă pe Gore că-i rămăsese, în adîncul inimii, credincios. Isprava cu Safta se întîmplase fără voia şi fără ştiinţa lui. Povestind, ar fi stăruit asupra fiecărui amănunt al neruşinării, convins că numai aşa va descoperi şi va pune adevărul în plina lui lumină.

— Dacă spui ce s-a întîmplat — intenţiona el să-şi înceapă mărturisirea — n-o fac ca să scap de moarte. Mă spovedesc matale numai ca să înţelegi ce-a fost vis şi ce-a fost ticăloşenie în mine, fin'că vreau să mă duc la Maica Precista numai cu tainul meu de păcate şi să pătimesc, cum mi-o fi scris, numai pentru el, adică pe bună dreptate — c-o fi un pic de dreptate în cer şi pentru mine...

Paler visa într-o noapte — nu trecuseră mai mult de trei săptămîni de cînd îl găsise Gore în pustiul peronului — că e la ţară, în luncă, hoinărind cu Truda, fata văcarului, o codană cărnoasă, proastă şi pofticioasă. El o prinsese de mijloc. Ea îl înşfăcase de păr. Amîndoi se rostogoliseră în iarbă — ispita

cu ochii mari la cer şi pulpele deschise larg iar slăbănogul cu fruntea în pămînt, abia răsuflînd şi cu mîinile prinse în două smocuri verzi, cu intîia încordare a trupului. În spasmul visului, însă, el se trezise întins pe marginea patului şi respirînd greu, cu o matahală albă aşezată pe pîntec, săltînd şi

apăsîndu-şi cărnurile rotunde, încinse cu cea din urmă, mai îndelungă şi mai sălbatică zbatere.

Aiurit un moment, rămăsese cu privirile holbate în întuneric şi se întrebase dacă nu-i şi acum pradă măscărilor din somn dar — în locul covorului de iarbă — simţise sub palme, curînd, preşul pe care-l ştia întins pe pat. Trupul din luncă şi plin, de codană zvîrlugă, cu miros de fîn în păr, nu semăna cu matahala transpirată din clipa cu spaime a deşteptării.

Dezmeticit, şi-a dezlipit cu greu buzele arse de febra întîmplării misterioase şi a întrebat, cu sfială, aproape plîns:

— Cine fuse?

Nu era nimeni în sală şi nu i-a răspuns nimeni...

Gore, în odaia mare, sforăia.

Convins că totul nu fusese altceva decît un vis rău, turnătorul îşi ştersese pîntecul cu poala cămăşii, îşi închinase perna şi se culcase, nu mai înainte de a scuipa de trei ori spre uşe, bătînd cu vîrful limbii între buzele strînse, ca şi cum ar fi suflat într-un muştiuc de goarnă — ca să nu-l mai frămînte altădată şi tot aşa de murdar, poftele cărnii şi iasmele întunericului.

Mascarada, însă, se repetase şi a doua noapte, de astă dată fără Truda şi fără luncă.

Deşteptat din somn şi înţelegînd imediat cum stau lucrurile, el prinsese matahala de umeri, să nu mai fugă şi o răsturnase în pat, ca s-o recunoască. Descoperită, ţiganca îi astupase gura cu palma şi trăgîndu-l smucit peste ea, îl îndemnase cu zvîrcolirile trupului şi cu şoapta.

— Taci, că Gorică e de sirvici! Nu mai fii prost, nu face pe cîrpa cu mine, că mă

vezi cum fierb şi-ţi scot ochii dacă mă mai morfoleşti aşa, fără spor şi fără saţ.

Buimac, cu toate gîndurile risipite de animalul ce se ridicase şi poruncise în el, slăbănogul s-a dăruit visului scîrnav ce abia atunci începuse, în sala pe care o crezuse luncă şi strîngînd cu amîndouă mîinile, în locul smocurilor de iarbă, preşul ghemuit sub umerii Saftei. Ca un bou în jug, la plugul ce avea să răstoarne brazda

adînc şi ascuns, fără popasuri, el înfipsese capul, cu gîtul încordat, între sînii ţigăncii, flăcău şi scrişnit. Nu uitase, însă, să mîngiie cărnurile de sub el cu numele păstrat în suflet şi drag: Truda...

În zori, după ce căzuseră unui lîngă altul, peste plapumă, potoliţi şi extenuaţi, Paler şi-a trecut braţul pe frunte, să adune broboanele de sudoare şi a întrebat, modest şi suspinat:

— Cum a fost?

Turnătorul vrea să afle cum şi de ce venise femeia peste el, în prima şi în noaptea următoare. Era curios să cunoască motivul şi preliminariile aventurii ce împrumutase pentru el — după ce trecuse furtuna şi adormise bestia dorinţii — proporţiile unei catastrofe.

Safta i-a spus o poveste simplă, în cîteva cuvinte fireşti.

De cînd se mutase la hamal în casă, slăbănogul dormise dezvelit. Ţiganca îi admirase, de cîteva ori şi tăcută, chinuită de pofte, ispitele nici în somn astîmpărate. Cînd n-a mai putut să reziste diavolilor mici şi răscoliţi în ea de obsesia pîntecului ce-o chema zvîcnind şi superb, s-a prelins — tremurînd — de sub plapumă şi de lîngă bărbat şi s-a apropiat de patul chiriaşului, să încerce cu trupul lui neadormit pentru dragoste, ceremonialul profesional oficiat în tinereţe cu chefliii pătimaşi pe cari-i imobiliza pe un scaun, în camera separată a unui local, ca să se aşeze apoi, cu fusta răsfrîntă şi rîzînd, în poala lor, sub ochii complici şi orbi ai lăutarilor ce cîn- tau anume, pentru jocul erotic şi inedit al frumoasei lor stăpîne, o sîrbă din ce în ce mai îndrăcită, după ritmul dat de corpul săltat, apăsat şi uneori răsucit pe axa cu

toată flacăra albă sorbită în final, o dată cu acel tremolo epilogal şi grav pe care-l executau numai ciocănelele ţambalului şi contrabasul, în timp ce vioriştii piculinizau, pe coarda subţire, un fel de ciripit paradiziac.

— Tu eşti de vină — oftase Safta, plecînd de lîngă Paler, s-o găsească bărbatul în pat, cînd s-o întoarce de la gară — tu ai fost nemernic, ofticosule, c-ai dormit gol.

Surprins că ţiganca aruncă pe umerii lui toată tică- loşenia, deşi singurul lui păcat era c-o visase pe codana văcarului şi revoltat de lipsa de cavalerism a ibovnicii negre, ce ameninţa să-i cadă pacoste pe cap, flăcăul s-a ridicat în cot şi a ţipat:

— Scroafă, mîine să nu te mai prind peste mine, că te spui lui Gorică!

În ciuda acestui avertisment, însă şi cu toate mustrările de conştiinţă de peste zi, el o aşteptase şi a treia noapte, perpelit de dorinţă şi tremurind, iar Safta venise cuminte şi caldă, mută şi meşteră, să repete jocul, de astă dată în ritmul de contrabas din sforăiturile soţului cu somnul trudit.

Aventura continuase de atunci, ziua cu mustrări de conştiinţă pentru slăbănog, noaptea cu încleştări şi figuri inedite din repertoriul vast de coregrafie erotică al profesionistei de odinioară, pînă în după-amiaza cînd năvălise Gore în casă, fără veste, să caute pe sub pat, prin garderob, pe după uşi şi dincolo de perdele, cu furia clocotind în pumni şi în ochii ascunşi sub sprîncenele groase.

— Ştie, a aflat — plînsese cineva în Paler, vinovat şi cu spaimă, cînd i-a spus ţiganca isprava hamalului — ne-am dus, o să ne omoare!

Safta încercase inutil să-şi convingă ibovnicul că nu era nimic serios, din moment ce soţul nu spusese încă de ce venise de la gară. Ea pledase, cu încăpăţînare, pentru versiunea lansată, în primul moment, de cumetrele din sobor. Gore uitase un act sau o ţidulă ori pierduse ceva pe drum, portofelul sau tabacherea şi venise, supărat cum e omul la pagubă — mai ales că găsise casa plină de vecine — să ia alţi bani sau să caute taşca de tutun pe care-o păstrase, amintire din anii de cazarmă, între rufe, în cutia mare a garderobului. Speranţele ei, însă, au fost repede spulberate şi tocmai cînd se aştepta mai puţin: într-o după-amiază de sărbătoare. Tăcerile bărbatului, uitătura lui piezişe, vorbele în doi peri şi puţine cu cari le sfredelise inima, o convinseseră — în cele din urmă — că bănuiala slăbănogului e întemeiată.

Acum era sigură că Gore ştie tot. Fireşte, nu ar fi fost acesta un motiv să se lamenteze, ca amantul cu frigid morţii pătruns în oase. Ţiganca nu dezarmase.

Aştepta furtuna, gata să se prindă cu dinţii, cu mîinile şi cu toate tentaculele sufletului, de o unică şi sigură barcă de salvare: negarea! Nu ar fi fost nimic mai uşor decît să plîngă şi să se jure pe viitor şi pe morminte, pe noroc şi pe odihna morţilor, că ea nu ştia şi nu văzuse nimic. Cum nu era înlăturată surpriza ca slăbănogul să-şi recunoască vina în faţa hamalului, Safta — făcînd un apel disperat la fantezia cu care, de atîtea ori, inventase şi explicase viaţa altora — adunase argumente suficiente şi destul de tari ca să-l convingă pe bărbat că Paler ar fi nebun sau — în cazul cel mai bun — vîndut duşmancelor: fetele de la bordel...

Cinstit, turnătorul se resemnase să moară.

Adormise tîrziu, în noaptea de duminică, sigur că n-o să mai vadă lumina soarelui şi cu tot plînsul, pe care-l adunase în el gîndul apropierii de moarte, topit într-o singură lacrimă, uitată în gene, mare, luminoasă, ca o candelă de veghe aprinsă de suflet şi pentru zborul lui din urmă şi se deşteptase, în zori, surprins şi fericit că scăpase de bardă, că mai avea cel puţin cîteva ore de viaţă.

— Nu m-a omorît — se bucurase slăbănogul, stînd pe scăunel, la gura maşinii, cu palmele lipite între genunchi — simte şi el că n-ar fi drept să mă ucidă mai înainte de spovedanie. Asta e: să-i spui că, în fundul inimii, cu toată destrăbălarea în care m-a împins nevas- tă-sa, eu i-am rămas prieten credincios...

O primă dovadă că-i rămăsese, în adevăr, credincios şi prieten, fusese cafeaua ce i-o dusese la pat, o dată cu tabacherea. Din ceaşca plină se ridica, în aburi, sufletul lui

cinstit, strepezit de necazuri şi plin de toată zgura iadului din atelierul de turnătorie, dar curat, iubitor şi peste măsură de trist, pentru tot ce se petrecuse fără îndemnul şi fără voia lui.

La fabrică umblase toată ziua buimac, frămîntat de întrebări şi se întorsese seara, cu pasul mare şi sigur, hotărît să-i spună hamalului ce şi cum a fost cu ţiganca şi cu Truda, ca să scape o dată de mustrări, să nu mai simtă în jurul gîtului laţul tot mai strîns al privirilor lui piezişe şi al tăcerilor prea pline de înţeles.

Acasă, însă, o găsise numai pe Safta, urcată în vîr- ful patului şi îmbufnată ca o stăncuţă bolnavă, legată la cap cu felii de cartof şi oftînd des, adînc, molipsitor

Era după isprava cu Stîrcu.

— Nu ştiu ce-i cu Gorică — minţise ea, plîngînd sincer — că stam cu el la masă, adineauri şi-odată-l văd că-şi ia şapca, zice: „plec în lume, fă Safto” şi-a plecat...

Paler a făcut ochii mari, încremenit un moment pe scaun, apoi s-a lovit cu amîndoi pumnii, o dată şi puternic, în piept şi a căzut mototol, pe pragul dintre sală şi odaia mare bocind, ca o cumătră în Vinerea Mare, la cimitir.

— Cum să nu plece, sărăcuţ de maica lui, cînd ne aflase mîrşăvia? Safto, fă, meşteră la cîntec şi în dragoste, usca-ţi-s-ar sînii pîn-o face gospodin rusu papuci de moartă din ei, cum ne-ai mîncat tu norocu la amîn- doi! Gore, frăţioare, plecaşi în lume, vericule, că n-ai avut inimă să mă omori! Mă lăsaşi în casa ta, cu cio- ropina ta, ciuguli-i-ar ciorile, puiul roşu-al cucului...

Inima ţigăncii era pusă la mare încercare.

Un moment ea se gîndise că ar fi mult mai bine să-i mărturisească slăbănogului aventura cu Stîrcu, fără ocol şi fără tremur în glas. Prin această mărturisire l-ar fi convins uşor că zbuciumul lui de pînă atunci nu avusese nici un rost, cum fără rost îi era şi plînsul de acum, deoarece Gore nu-l bănuise şi nici nu plecase în lume din cauza lui şi n-ar fi fost exclus să şi-l facă complice, alături de naş şi împotriva soţului încorno-rat, pe care — prin orice mijloace — erau datori să-l convingă că mascarada cu portarul de la gară fusese o părere sau o glumă, dacă nu cumva o minciună, o goală şi neruşinată minciună scornită de surorile două, duşmance şi tîrfe, cum le ştia toată mahalaua.

Planul era în adevăr bun. Fusese experimentat cu succes, în cîteva împrejurări la fel, cu ibovnici proşti.

Ţiganca, însă, se îndoia de bărbaţi şi mai ales de Stîrcu, om serios şi niciodată dispus să se amestece unde nu-i fierbe oala. Insul cu uniformă de postav o avertizase din vreme şi cavaler, demn şi convins.

— Ascultă, fă Safto, acu’ că-mi eşti fină, n-am ce zice, ne putem drăgosti în lege, cum mi-o place şi cum ţi-o pofti inimioara şi neică, mai ales, pînă-n pînzele albe, că o viaţă avem, da’ una s-o ştii de la mine, fă: de-o fi la o adică, să miroasă ceva bivolu de Gore, pe mine să nu mă bagi în daravelă şi în tărîţa porcilor, că zic, neică, nu ştiu, n-am văzut! Asta, fă Safto, fin’că una e să am de-a face cu tine, că te ştiu de cînd erai — ca să zic aşa — artistă şi alta e să fiu prins cu musca-n lapte de un nepricopsit de hamal — eu, care sunt cineva în gară şi i-am dat o pîine să mănînce.

Ori, fără concursul asigurat al naşului, fosta cîn- tăreaţă risca să rateze planul. Dacă portarul de la gară se voia cu tot dinadinsul om serios, Paler era, dimpotrivă, copilăros, aşa de copilăros că ar fi fost în stare să se supere, ca un prost, aflînd că iubita cu garoafă mai avusese un ibovnic, ca şi cum — filozofase ea — pierzi ceva dacă, în puşculiţa în care aduni tu băncuţele fierbinţi ale dragostei, mai aruncă şi altul, cînd poate şi după puteri, cîte un gologan de aramă.

Safta a simţit, pentru prima oară, că-i urăşte pe bărbaţi. Se convinsese, în sfîrşit, că toţi se poartă cu femeile ca porcii, profitori şi laşi, cînd nu sunt nebuni ca Gore sau miorlăiţi ca turnătorul.

Slăbănogul, îndeosebi, o revoltase. Specimenul cu muzicuţă şi lacrămi continua să se bată cu pumnii în piept şi să se lamenteze că-l înşelase pe binefăcător şi-l gonise din casă, de la masa lui, de sub acoperişul şi din plapuma lui, mai ales de lîngă nevasta lui. Ţiganca îl privise o clipă, cu dispreţ şi se întrebase, amintindu-şi nu fără furnicare în carne, de nopţile neuitate petrecute în braţele flăcăului cu ispita trupului triumfală, cum poate fi o brînză aşa de bună într-un burduf de cîine pricăjit

Exasperată, în cele din urmă, că Paler nu are de gînd să termine cu bocetul, ea şi-a smuls legătura cu feliile de cartof de la cap, a sărit din pat şi-a început să se plimbe prin odăi, plîngînd la rîndu-i şi rupîndu-şi cămaşa, disperată că mult iubise şi mult muncise în viaţă şi n-avusese noroc de un ibovnic aşa cum îl visase.

Speriat de accesele ei neaşteptate de deznădejde, flăcăul uitase cu desăvîrşire de necazul şi de lacrămile lui.

Safta ştia să plîngă convingător şi original. Lega nu fără rost, bocind, toate frînturile de cîntece triste, rămase în amintire din anii de glorioasă carieră, răuşind astfel să-şi spună durerea în stihuri — o nefericire de mierlă străină pe lume, cu singura mare deosebire că mierla poetului anonim avea „un frăţior, pe cucul cel gălbior”, pe cînd mierla cu clonc, din casa cu nebuni, era singură-singurică...

Prost şi sentimental, Paler fusese uşor înduioşat şi repede convins că e dator să joace, în greul impas în care se aflau, rolul cucului gălbior şi plecase, flămînd şi după treizeci de ore de muncă în infernul cu fum şi metal topit, să cutreiere străzile şi cîrciumile, ca să-i afle urma celui dispărut şi să-l aducă la cuibul mierlei cu ţîfna ispitelor nocturne.

Umblase mult şi fără nici un folos şi se întorsese, după praftoriţa pe care i-o trăsese portarul de la gară, cu o dovadă în plus că Gore fugise în lume din pricina lui.

Slăbănogul era sigur, deşi contrazis de Safta, că hamalul îi spusese naşului de ce şi din cauza cui şi-a părăsit casa şi norocul. Nu se îndoia, de asemeni, că domnul Stîrcu, om serios şi firesc revoltat că insul adunat de pe drumuri fusese capabil de o ticăloşenie aşa de mare, se purtase cu el în consecinţă, strigîndu-i în auzul mulţimii: „haimana” şi ameninţîndu-l că-l dă afară, ca pe un nemernic.

Vinovat şi resemnat de mult să suporte, în tăcere, urmările faptei lui ruşinoase, Paler se mirase că portarul nu-l luase la palme, să-l înveţe minte să nu mai doarmă altădată cu ispitele trupului goale şi să n-o mai viziteze pe Truda din luncă...

Ajuns acasă în zori, el o anunţase pe Safta că îl căutase pe Gore pentru ultima oară şi, fără să-i mai aştepte răspunsul, se trîntise în pat, îmbrăcat şi adormise. Sărise în picioare peste o oră, smuls din somn de ceasor- nicul deşteptător şi-i comunicase ibovnicii, mai înainte de a pleca la turnătorie, a doua hotărîre, mult mai se- rioasă, pătruns de toată solemnitatea momentului şi căscînd zgomotos.

— Asta nu-i drept să plece el din familie şi să mă lase pe mine. Am să mă duc eu ca să se-ntoarcă el. Mai stau pînă sîmbătă, să iau leafa, să dau unde ce am de dat, la datornici şi pe urmă o să vă las sănătoşi...

Ameninţată din nou să rămînă singură ea se grăbise să plîngă, dar slăbănogul nu s-a mai înduioşat.

— Plec, fă, plec!

Pe drum şi în atelier, le spusese tovarăşilor de muncă şi prietenilor că i se făcuse dor de sat şi de rude.

— Nu mai stau. Ori la oraş, ori la ţară, tot un drac. Numai că aici scuip cărbuni şi acolo cînt din frunză.

La prînz, însă, în poarta turnătoriei, tocmai cînd pierduse orice speranţă să-l mai vadă, se pomenise faţă în faţă cu Gore.

Slab, neras şi cu ochii tulburi, hamalul îl aşteptase, îl prinsese de mînă şi, fără cuvînt, pornise cu el spre podul gării.

Stăpînit de un sentiment ciudat de spaimă şi nedumerire, cu ochii tot aşa de tulburi de neodihna din ultimele nopţi, Paler mersese ca o umbră — cu picioarele slabe de la genunchi şi împiedicat — alături de omul pierdut şi regăsit, pe strada plină de lucrători, de căruţe, de vrăbii şi de roşcovi sălbatici.

CAPITOLUL X

Maica Precista de pe strada Vespasian

Gore, plecînd de acasă, nu ştia precis unde se va duce şi ce are să facă.

El prinsese odată un şobolan în cursă şi după îndemnul unui vecin cu haz amar, îl stropise cu petrol şi-i dăduse foc. Cuprins de flăcări, şoarecele se zbătuse în capcană şi se izbise cu capul — furios, orb, disperat — de împletitura în sîrmă, cu speranţa că va găsi poate o ieşire din prăpădul pe care-l aruncase gluma proastă şi crudă a oamenilor.

Mergînd încovoiat şi lovit de toţi roşcovii sălbatici de pe stradă, în înserarea neuitată de atunci, hamalul îşi adusese aminte de şobolanul pe care-l privise, nepăsător, cum arde. Era şi sufletul lui, acum, ca o lighioană captivă şi răsucită în flăcări, în hazul amar al întîmplării neaşteptate...

Recunoscuse, în primele momente de disperare, zbătut în el şi căutînd orbeşte un liman, că singura ieşire posibilă din vîrtejul ameţitor ce-l prinsese ar fi în moarte — o sinucidere crîncenă şi la îndemînă: sub roţile întîiului tren ce ar fi intrat în gară.

Murind el, fireşte că Safta ar fi rămas ibovnica portarului de la gară, amîndoi bucuroşi că scăpaseră de pacoste dar — mai ales — amîndoi nepedepsiţi.

— Ar fi nedrept şi-ai fi un prost — ţipase cineva în Gore — dacă i-ai lăsa să se bucure, mai departe, de păcat şi de batjocura ce ţi-au adus-o...

Uitase de sinucidere, cu uşurinţa cu care se hotă- rîse să se arunce înaintea unei locomotive. Acum voia să se răzbune, o

răzbunare tot aşa de cruntă ca şi moartea ce şi-o alesese, în primele clipe de deznădejde: să se ducă la gară sau acasă la Stîrcu, să-l prindă de umeri, să-i frîngă mijlocul de masă şi să-i rupă beregata cu dinţii.

Gore văzuse scena judecăţii, în amănunt şi o sim-ţise, o trăise, gîndind-o, în toată intensitatea ei. Clocotind, cu ochii injectaţi, simţind de pe acum în gură gust de sînge, se pomenise alergînd prin mijlocul străzii.

Dar, în fuga lui de animal flămînd şi dornic de pradă, soţul înşelat îşi adusese aminte de tovarăşii de muncă, pe cari-i provocase şi îndeosebi de Lahu, considerat acum singurul prieten adevărat, pentru că numai el, din toată ceata albaştrilor, aflînd de isprava ţigăncii, se simţise obligat să-l dezlege la ochi.

Oprit, rezemat de un zid, hamalul a oftat şi a simţit cum i se umezesc privirile.

— Săracu Lahu! L-am scuipat şi n-a zis nimic...

Dacă ai fi fost „numărul patru” lîngă el, în momentul acela, i-ar fi îmbrăţişat gleznele şi l-ar fi rugat, sărutîndu-i bocancii, să-i apese capul de viperă în ţărînă — că altceva nu merita...

Îl chinuia şi-l alerga din nou, pe străzi, nevoia să se umilească în faţa tovarăşului jignit sau la picioarele oricui. Era convins că numai aşa şi-ar regăsi şi înviora sufletul.

Plănuia să-l oprească în drum pe întîiul trecător, să-l ia de mînă şi să se înfunde cu el — oricine o fi — într-o cîrciumă, să-i comande băutura ce i-o place şi să-l implore sau să-l oblige să-l asculte. Gore nu se spovedise încă la popi sau la oameni, pentru că niciodată nu-şi simţise, ca

atunci, inima prea plină şi sufletul greu de adevăruri şi mustrări, pînă la sufocare.

O bătrînă cu figură prelungă, suptă, osoasă şi încă voinică pentru părul alb şi gura ştirbă, îi răsărise parcă anume în cale, de după un colţ de stradă.

El se oprise în umbra firavă a unui copac înflorit. I se păruse că baba, în treacăt, îl privise adînc, încruntat şi totuşi fără ură, dar sfredelitor, cu ochii ei de ani optzeci.

— Rău te mai uitaşi la mine, bunico — oftase hamalul, încovoiat — rău al dracului! Bine-mi faci, că merit! Să ştii că sunt un ticălos, un mare ticălos şi un biet om...

Bătrîna, probabil, avea gust de vorbă, pentru că s-a oprit şi i-a răspuns, cu toată înţelepciunea deceniilor de viaţă frămîntată şi de înţelegere, prin durere, a tainelor ascunse în fiecare din noi.

— Dragul mamii, toţi suntem mari ticăloşi, fin'că suntem toţi numai nişte bieţi oameni. Că să ştii una şi bună de la mine. Vin ucenicii o dată la Hristos şi cică: „uite, Doamne, un ticălos, să-l ucidem cu pie- tre"! Sfîntu rîde, că ştia el ce ştia şi le zice: „bine, care din voi se simte cu sufletul curat, să ridice piatra şi să-l omoare"! Au tăcut ucenicii, săracii şi s-au ruşinat, da' mîna pe piatră nici unul n-a pus. Păi vezi? Aia e...

Gore n-a înţeles ce spusese bătrîna şi a surîs amar, clătinînd capul.

— Na, c-am brodit-o rău cu matale, bunico! Nu ştiam că ai luat calea bisericii.

Omul era convins că n-o să poată nimeri să-i vindece rana din inimă cu un cuvînt — mai ales un cuvînt de bătrînă ştirbă şi botezată în apele morţii. Numai o faptă, a lui sau a altuia, l-ar fi putut smulge din

haosul în care simţise cum se afundă, cu cît încerca — mai disperat — să iasă la liman.

— Lasă pilda, babo, că n-am ce face cu ea! Scui- pă-mă, că-s nemernic sau arată-mi cum să-i scuip pe ticăloşi, ucide-mă sau învaţă-mă cum să ucid crîncen, să-mi astîmpăr setea ce mă arde la bojoci...

Bătrîna l-a ascultat fără tresărire. Figura i se luminase bizar şi în afundul ochilor şi-au ridicat, o clipă, cozile de flăcări, şerpii gîndului vecin cu nebunia.

— Iaca, omoară-mă, pe mine, dragul mamii!

Surprins, Gore s-a zbătut o clipă în el, ca un şobolan în capcana aprinsă.

Femeia a înţeles de ce se frămîntă şi a rîs.

— Vezi, inimă slabă, că nu se poate? Voinic, cum te văd, tremuri de frică. Numai eu nu tremur. Speram să mor la şaptezeci şi la şaptezeci şi cinci şi mă miram că nu se mai îndură sfîntul să mă cheme la el. Aşteptam să mor, da' nu mă pregătisem. Şi aşa, nopţi la rînd, am început să-mi dezgrop viaţa şi-am făcut două grămezi, de-o parte şi alta: aici fapte bune, aici păcate. Că ştii cum e cu omu cînd moare? Parcă s-ar muta dintr-o casă. Cu mult înainte, gospodina ia în mînă, una după alta, rufele murdare şi perdelele şi le spală, la cîrpeşte, le calcă şi adună în urmă preşurile de le scutură. Cînd vine camionarul să încarce, zice gospodina: „gata" şi rîde, că n-o mai ţine nimic în casa unde a fost şi n-o să mai fie. Ai înţeles? Aia e, dragul mamii! Spală rufele murdare din tine şi pe urmă caută-mă, să te ucid sau să te-nvăţ cum să omori un creştin de rumîn...

Gore îşi prinsese tîmplele în pumni, chinuit.

— Of, bunicuţo, să ne ia dracu pe amîndoi, că nu ne înţelegem! Cine mi te scoase-n drum? Cine eşti matale, de vorbeşti în taine şi fără înţeles pentru mine?

Bătrîna a răspuns solemn, crescută în ea şi în înserare, încrucişînd mîinile la piept.

— Eu sunt Maica Precista, fiule...

Hamalul se pomenise într-o cîrciumă, abia răsuflînd de fugă şi de spaima ce-l gonise de lîngă nebuna de pe strada Vespasian, cu buzele iască de sete şi broboane reci de sudoare pe frunte. Ceruse vin şi băuse tremu- rînd, pahar după pahar, să adoarmă — cu fiecare strop — un gînd duşman, să sugrume, după fiecare sorbitură cu mai multă putere, suferinţa, să nu mai simtă nimic şi să nu se mai simtă.

Se trezise, a doua zi, pe un loc viran din mahala. Nu ştia şi nu se întrebase cum ajunsese acolo. Dormise toată noaptea lîngă un mărăcin. Deşteptat, clipise buimac în soarele blînd aromitor, înviorător, al dimineţii de primăvară. Întins pe spate lîngă buruiană, cu braţele deschise, el simţise cum îi zvîcneşte sîngele, mai cald, mai puternic, în făptura întinerită de odihnă şi de lumina cu mîngîieri a discului solar. Uitase tot ce se întîmplase şi se bucura, animal năpădit de viaţă — o viaţă nouă, plină şi mustind de seva pămîntului renăscut, ca în mugurii despicaţi.

Beţia şi somnul strînsese şi ascunsese, după uşă altarului păgîn din suflet — pe care furtuna din ajun îl cutremurase cu vîntul şi-l spălase cu ploile — toate rufele murdare de cari vorbise bătrîna de ani optzeci, lucidă în demenţa ei de cotoroanţă ştirbă şi bisericoasă.

Gore se înfăţişase, în inconştienţa ce-l dăruia soarelui, cu firul fraged de iarbă şi cu copacii, cu gîngăniile şi cu bulgării de pămînt, în cari se dezmorţeau rîmele. Insul cu ambiţiuni de persoană serioasă, care-şi îmbîc- sise cîteva decenii părul aspru cu undelemn şi purtase inele, baston, lanţ gros pe pîntec şi botine cu scîrţîietori, numai ca să convingă mahalaua cu nume ruşinos că domnul Gorică e cineva, fusese uitat cum se uită toate nimicurile. Un glas cunoscut îl strigase pe nume şi omul de acum se ridicase, tresărit, în faţa lui Damian. Tovarăşul de muncă, în drumul lui spre casă, se oprise nedumerit şi se apropiase, curios să vadă ce bluză albastră se lăfăia în soare, cu atîta nepăsare de sine şi de lume.

— Ce-i cu tine, mă?

Trezit de întrebarea prietenului din beţia ceasului feerie al deşteptării şi al contopirii cu plantele şi mi-nereurile, în lumina cu minuni a soarelui tînăr, şi-a reamintit — în zborul unei clipe — toată drama din ajun.

— Nu înţeleg cum am ajuns aici — a răspuns el, surd — da’ să ştii, frăţioare, că am prins-o pe Safta! Am prins-o, mă, cu Stîrcu de la peron — anafura mă-sii la amîndoi!

Damian a tăcut un moment, privind — peste umă- rul lui Gore — o vrabie neastîmpărată pe o ramură înflorită.

— Şi acum?

Tovarăşul întrebase mai mult ca să spună ceva. Ştia că nu va primi răspuns.

Retrăia şi el, lîngă omul ce se ascunsese de lume lîngă un mărăcin, cu frămîntările şi toată suferinţa, o poveste la fel de tristă, cu o nevastă mult mai ticăloasă pentru că era mai tînără şi mai frumoasă ca Safta. Cineva

îl întrebase, atunci, ce are de gînd iar el — ca şi Gore acum — fără lacrămi şi fără gînd, ridicase din umeri şi nu găsise nici un răspuns...

— Hai la mine — hotărîse, înţelegător şi camarad — mergi la mine să mîncăm şi să vedem ce-avem de făcut!

Porniseră alături pe strada cu gropi, cu rufe întinse prin curţi şi pomi ninşi la porţi, doi oameni înfrăţiţi şi încovoiaţi de o suferinţă la fel.

Damian locuia pe o uliţă strîmbă, noroioasă, într-o odăiţă curată în care aglomerase un pat, o masă, un scaun, o sobă de tablă şi o fotografie à la minut, în ramă de carton şi melci, cu panglici decolorate, cu flori uscate şi un smoc de beteală, prinse cu ace de gămălie pe margini sau înfipte între melci. Sub poza ştearsă ce perpetua memoria iubirii defuncte era o icoană. Seara, cînd se închina, omul nu ştia dacă se roagă la sfîntul zugrăvit pe lemn sau la chipul necredincioasei tinere şi frumoase, păstrat cu dureroasă cucernicie.

Gore întrebase, oprit cu şapca în mînă în faţa fotografiei:

— Ea?

Damian a îngînat după o clipă de şovăială, întorcînd capul.

— Ea.

Oftaseră amîndoi, cu o durere egală în inimă, dar numai musafirul a scrîşnit:

— Scroafe!

Mîncînd, cei doi tovarăşi au vorbit de neveste şi de viaţa lor fără rost şi fără noroc.

— N-ar fi fost bine acum — se întrebase trist Damian — să am şi eu o casă ca oamenii gospodari? Plec de la gară şi mă-

ntreb, cu tot urîtul vieţii în suflet: unde mă duc? Cine mă aşteaptă? De cine mi-e dor? Deschid uşa şi nu mai mă-ntîmpină nimeni ca altădată, vorbind repede şi rîzînd, nu mai mă-ntreabă nimeni dacă mi-e foame şi nu mai aud pe nimeni cîntînd. Asta, mai ales asta, mă omoară: că nu mai aud pe nimeni cîntînd...

Gore uitase să mănînce. Îşi amintise, cu un val cald de înduioşare în inimă, că şi Safta lui cîntă frumos.

— Viu acasă, singur — continuase Damian spovedania — şi n-am cu cine schimba o vorbă, n-am cui spune un necaz sau o veste bună şi mă culc, singur, sub plapuma rece. Urlă urîtul în mine şi în odaie...

Omul îşi ascunsese repede faţa în palme, cu umerii tremuraţi.

— Dacă ştiam una ca asta, n-o lăsam — n-o lăsam pentru nimic în lume!

— Cum nu era s-o laşi — îngînase Gore, surprins şi nu fără negură în priviri — cînd... ai prins-o cu?...

Vădanul tăcuse. Era sigur că, în spovedania lui simplă, tovarăşul de necaz va găsi un răspuns pentru întrebări mult mai chinuitoare şi că va înţelege, în curînd, de ce nu poţi şi e bine că nu poţi să te desparţi de nevastă cu uşurinţa cu care dezbraci un surtuc, mai ales cînd femeia ţi-a intrat în sînge şi şi-a făcut cuib în sufletul tău.

— Eu am vrut, m-am încăpăţînat să fiu cîine şi-am smuls-o din inimă. Ori, mă neică, obrazul îl mai speli de ruşine, mîndria ta de bărbat o mai cîrpeşti pe ici şi pe colo, da’ inima nu ţi se mai vindecă...

Gore asculta, privind tîmp în gol. Uneori se scutura ca de-o vedenie ori ridica ochii

spre tavan şi desfăcea, larg, gulerul cămăşii: îl sugruma.

Damian redeschisese, în el, toate rănile din ajun şi-i scormonise gîndurile.

— Ce să fac — ţipase încornoratul din casa cu nebuni, cu pumnii la gură, să nu-l audă cei de dincolo de ziduri — cum să ies din încurcătură? Ce fac cu Safta şi cu Stîrcu, cum o să mă ierte Lahu, că l-am scuipat şi Paler, că era să-l ucid cu barda şi ce fac cu mine, cu vecinii, cu mine...

Damian înlăturase, cu sfatul lui bine gîndit, multe piedici şi necazuri din viaţa albaştrilor şi se hotărîse să ia, pe umerii lui, o bună parte din sarcina ce-l împovăra pe Gore.

— Cu hamalii stau eu de vorbă. Nici o grije. Nu ţi-au aflat păţania. Poţi să vii în mijlocul lor ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Cu Lahu o să bem un pahar de vin şi vă-mpac. L-ai scuipat c-a fost porc. Asta să-i fie paguba. Alţii l-au umplut de sînge pentru cinci parale şi tot s-au împăcat. Cu Paler al tău venim pe urmă la taifas. Ai auzit că te-ar înşela nevasta cu el şi era să-i crăpi capul. Va să zică a fost o pricină. Să zică slăbănogul bodaproste că nu l-ai ucis iar tu, tot aşa, că ai scăpat de păcat mare. Era să omori om nevinovat! Aşa, de Lahu şi de Paler nici o grije. Acu', rămîne să vedem ce facem cu Safta şi cu Stîrcu. Vorba e că ori o laşi, şi-atunci îl dai în plata dracului pe Stîrcu, ori îl omori pe portar şi n-o mai vezi pe Safta, cum n-o să mai vezi soarele. Ar mai fi o cale: să te-ntorci la nevastă, adică s-o ierţi, şi dac-o ierţi, nu mai ai de ce să te gîndeşti la Stîrcu. L-ai uitat, cum ai uitat şi fapta nevestei. Sunt, după cum vezi, trei întrebări şi la oricare din ele ai să răspunzi cu altă

întrebare: ce ai de gînd cu tine? Pe urmă o să faci aşa cum te-o îndemna inima...

Damian plecase la gară, după-masă, iar Gore rămăsese singur în odăiţa vădanului, să stea de vorbă cu el şi să-şi hotărască destinul cum i-o place.

Recapitulînd întîmplările, simţise cum creşte din nou, în el, întîia mare nedumerire.

Zvonul fusese că Safta s-ar culca, în lipsa lui, cu Paler. Bărbatul crezuse şi-l pîndise, îl spionase, încercase să-i despice fiecare cuvînt. Era aşa de convins că turnătorul poate fi ticălosul, că numai o minune îl scăpase de bardă, în întîia noapte de frămîntare. În seara cînd se năpustise în uşe, cu toată asigurarea Sultanei — că nevasta e în casă cu altcineva, el era convins c-o să-l găsească pe slăbănog în braţele ţigăncii. La portarul de la gară nu se gîndise, i-ar fi fost imposibil să-l creadă aşa de ticălos. Stîrcu îl cununase, erau oricum rude. Cînd s-a pomenit, însă, în faţa lui şi l-a văzut gol, încremenit între pulpele tot aşa de goale ale Saftei, Gore a simţit că fuge pămîntul de sub el, s-a clătinat şi a căzut, dezarticulat, lîngă masa din sală.

Scena fusese aşa de neaşteptată şi de ilogică, în logica de atunci a hamalului, că tulburase în el toate înţelesurile. Soţul n-a mai fost capabil să înfiripe un gînd sau să reacţioneze. Zvîrlit alături de viaţă, văzuse imaginile răsturnate, ca şi cum rîma ce crescuse din pîntecul naşului şi-l încolăcise pînă la sufocare, l-ar fi spînzurat cu capul în jos, de cîrligul din mijlocul tavanului.

Se mira şi acum: Stîrcu, tocmai el, ruda — se ospătaseră, jucaseră tabinet, se îmbătaseră şi se îmbrăţişaseră frăţeşte...

Dacă în ajun, însă, era ferm hotărît să-i rupă be-regata cu dinţii, acum nu-l mai ura. Portarul era bărbat. În faţa unui trup ce i se oferise şi-l ademenise cu dezgoliri, i se întîmplase şi lui Gore, de multe ori, mai ales în anii cînd era prăvălias, să uite de oameni şi de Dumnezeu. Hamalul aflase încă de atunci, de la oameni serioşi, că ispita trupului bărbătesc nu ştie carte şi nu are lege, spre deosebire de bobocul de trandafir involt al pîntecului femeiesc, pe care-l considerase — după spusa aceloraşi oameni serioşi — ca o poartă ascunsă de cetate, ce se deschide numai în faţa stă- pînului.

Ştia o întîmplare ce făcuse vîlvă pe vremuri, în oraşul în care feciorul lui Oană se speriase de dric şi de goarna pompierilor. Gore şi-o repovestise în gînd, să se convingă şi mai mult că Stîrcu nu era vinovat.

Un flăcău voinic şi prostănac de la ţară, a cărui tinereţe dospind în trup nu ştia carte şi nu-i păsa de lege, violase fata ofiţerului la care era ordonanţă. Cum fapta nu rămăsese fără urmări, odrasla n-a mai putut, la un moment dat, să-şi ascundă pîntecul fecund şi, strînsă cu uşa de părinţi, le-a mărturisit cine era tatăl copilului.

Vinovatul a fost desfigurat în bătaie, legat cot la cot, dus la închisoare şi de acolo la judecată.

Apărătorul lui din oficiu, o figură celebră în protipendada bucureşteană de atunci, a pledat în cuvinte puţine dar cu o pildă menită să ilustreze admirabil logica faptului în sine şi să stabilească, în acelaşi timp, partea de culpabilitate a celor doi eroi. El ceruse sabia părintelui reclamant, o dăduse procurorului şi-l rugase s-o introducă în

teaca pe care i-o ţinea înainte. Dar toate tentativele magistratului rataseră, pentru că advocatul mişcase mîna în sus şi-n jos, într-o parte şi alta.

În sală era un freamăt surd de nedumerire şi curiozitate.

— Poţi s-o bagi?

— Nu pot.

— De ce nu poţi?

— Pentru că nu mă laşi.

— Cum nu te las?

— Mişti teaca, domnule apărător şi sabia trece pe alături.

— Dar acum poţi — îl întrebase din nou advocatul pe omul legii, ţinînd mîna nemişcată în faţa lui.

— Pot, cum să nu — a fost răspunsul şi procurorul, în adevăr, a introdus lama de oţel cu uşurinţă.

— Poftim, domnilor, aşa a fost cu flăcăul inculpat şi cu fecioara — a strigat apărătorul, triumfător. Ordonanţa, n-ar fi făcut nimic cu sabia lui, dacă nu i-ar fi stat teaca fetei la îndemînă, supusă...

Judecata era lămurită, iar pledoaria a fost întreruptă. Ordonanţa, totuşi, n-a scăpat de condamnare.

Gore aflase că advocatul, revoltat, scos din fire în faţa nedreptăţii ce i se făcuse inculpatului, nevinovat după opinia tuturor, sfărîmase crucifixul pe care jurau împricinaţii, afirmînd că nu mai există justiţie în ţara românească.

— N-ar fi fost drept — strigase şi Gore acum, cu revoltă din revolta apărătorului de odinioară — n-ar fi fost drept să-l omor pe Stîrcu! Scîrba ce i-a pus teaca la îndemînă e vinovată şi pe ea am s-o omor...

Se mira că n-o sugrumase pe loc, în clipa cînd o prinsese cu portarul de la gară. Se

liniştise, însă, la gîndul că o pedeapsă nu vine niciodată prea tîrziu şi convins că de moarte n-o să scape ţiganca — o moarte tot aşa de crîncenă: s-o prindă de umeri, să-i frîngă mijlocul pe genunchi şi să-i rupă beregata cu dinţii...

Hamalul se cutremurase. Avusese impresia că i se zbate ceva sub frunte şi ţipă, ca o pasăre. În ajun, trăind scena uciderii lui Stîrcu, simţise gust de sînge în gură. Acum îl duruse sălbăticia cu care plănuise crima. Ca s-o omoare pe Safta, va trebui s-o prindă de umeri — încă fragezi, arămii şi cuprinşi cu palmele de atîtea ori, să-i fie dragostea mai voinică. Se gîndise, de asemeni, cu melancolie, la mijlocul pe care o să i-l frîngă brutal — şarpe înlănţuit deseori cu braţele, să ţină trupul cald şi posedat cît mai strîns lipit de el — şi se întristase că o să-i rupă beregata cîineşte: guşa ei de pasăre măiastră ce încîntase odinioară mahalalele bucu- reştene, ca să-l adoarmă numai pe el — în anii cu număr uitat — cu triluri şi cu ofuri.

Gore, însă, nu se lăsase prins, prea mult, în capcana înduioşării. Scuturase capul, energic şi izbise cu pumnul în masă, să-i fie hotărîrea cît mai neclintită.

— S-a dus, o omor!

Gîndul că va ucide nu-l speriase. Acum era un om care ştia ce are să facă, un suflet împăcat cu el şi cu lumea. Convins că va rezolva, prin crimă, toate problemele de conştiinţă ce-l frămîntaseră în ultimul timp şi că-şi va deschide — spălat de necazuri, eliberat — un drum nou, în existenţa lui de cineva ce se dorise respectat şi temut, începuse să se plimbe liniştit şi îngînînd o frîntură de cîntec, în jurul mesei de brad şi pe după lucrurile puţine din casa văduanului.

Se bucura că ajunsese, în sfîrşit, la un liman şi era fericit că înţelesese cine era adevăratul vinovat, în romanul lui casnic. Fără îndoială, ar fi fost mare păcat să-l omoare pe portar, în ajun era ferm decis să-l suprime şi n-ar fi şovăit să-şi pună planul în aplicare, dacă n-o întîlnea pe Maica Precista de pe strada Vespasian.

Gore, aducîndu-şi aminte de nebună, a recunoscut că baborniţa îi spusese cîteva adevăruri mari. Ascultînd-o, cum sta prostit în faţa ei, în umbra firavă a copacului înflorit, nu înţelesese nimic. Cuvintele, însă, i se întipăriseră în minte. Acum, după ce trecuse furtuna, aceste adevăruri se ridicau din adîncul sufletului ca nuferii din apă.

La început crezuse că povestea cu Isus, cu ucenicii şi păcătosul nu are nici un rost, dar în clipa cînd i-a strigat bătrîna: „iacă, omoară-mă pe mine, dragul mamei”, înţelepciunea din cuvintele Mîntuitorului îi răsunase, în golul de sub frunte, ca o trîmbiţă.

Dacă eşti curat, ridică piatra şi omoar-o!

Gore se simţise mic, murdar, nemernic, în faţa femeii cu capul tremurînd de bătrîneţe şi se răsucise în el, neputincios şi scrîşnind, cînd îi explicase nebuna cu rufe curate în suflet de ce e mai tare ca el — ea: umbra vieţii, în faţa lui: bivolul ce nu tremurase în faţa nimănui.

— Spală otrepele din tine şi pe urmă caută-mă... să te-nvăţ, cum se omoară...

Hamalul rîsese, lovind cu palma în gol.

— Mă, că mare zăpăcită şi Maica Precista asta de ieri! Să mă-nveţe ea pe mine cum se omoară, parcă — la aşa ceva — mai trebuie dascăl...

Aventurile lui de dragoste, din anii cînd era prăvăliaş şi flăcău, cu servitoarele pe

cari le pîndise în întuneric şi le răsucise — strînse de mînă brutal — cu spatele la el şi dezgolite, îl trecuseră de multe ori pe lîngă crimă şi pe lîngă moarte. Ungurenii îl loviseră cu ură, iar el se apărase, împotriva tuturor, lovind cu o ură egală. Numai sfîntă întîmplare îl apărase de ocnă sau de masa de zinc a autopsiei.

— N-are omu' nevoie să-nveţe cum se omoară — vorbise Gore singur, privindu-se în oglinda cu suport de pe mescioară. Înveţi să ucizi cum te deprinzi să mergi, să mănînci şi să te dai la trup de muiere...

Totuşi, nu uitase că bătrîna din ajun avea o privire pe care nu o putuse suporta şi-o putere lăuntrică de nebănuit, în făptura ca o umbră.

— Numai eu nu tremur — îl sfidase nebuna mistică — fiin'că sunt mai tare ca tine...

— Vrăjitoare — înjurase el, scrişnind — vrăjitoare şi nimic altceva. Ar fi fost în stare să mă facă să alerg călare pe mătură, prin gară şi în lungul peroanelor, să nu mai pot pe urmă să scot capu-n lume de ruşine...

Hamalul credea în strigoi şi în forţa farmecelor. Fusese martor la o întîmplare ce-l uimise şi-l înfricoşase, pe vremuri. Era prăvăliaş, atunci, la un cîrciumar de la bariera Vitan. Negustorul, cu toată vigilenţa copoilor de la accizele comunale, se îmbogăţise trecînd mărfuri pe sub mînă în oraş. Banda cu care lucra el era condusă de Frosa, zisă Jianca, o olteancă frumoasă cu suflet de haiduc, Îndrăgostit de ea, jupînul — un oarecare Ionică Cioro- pină — a uitat de prăvălie, şi-a lăsat femeia cu cinci copii şi s-a mutat la ibovnică, tocmai în mahalaua Belului, într-o casă de piatră ridicată între vii şi la adăpost.

Mândica, nevasta cîrciumarului, a făcut pomeni şi a dat acatiste, a turnat cositor şi a strigat-o pe Jianca pe gura hornului, fiindcă o asigurase o vecină că numai aşa o omoară sigur pe teleleică.

Cioropină, însă, continua să rămînă lîngă amantă. Dragostea lor înduplecase mînia celestă, invocată de popi şi învinsese farmecele.

Se făcuse vîlvă mare, tocmai atunci, în jurul unei vrăjitoare ce sta într-un bordei, pe apa Colentinei. Baba Hîda mînca rădăcini şi lăcuste şi era meşteră în soro-ciri şi descîntece, vindeca oamenii de turbare, tăindu-i cu un os ascuţit sub limbă, aşa cum îi vindecase pe mulţi de holeră, cu buruieni fierte şi cu afumări, în trei nopţi fără lună.

Manda s-a dus la ea în taină, întovărăşită de Gore, un băietan tare sperios pe atunci şi i-a spus de Ionică şi de Jianca, de necazurile ei de vădană cu cinci plozi rămaşi pe cap. Baborniţa o ascultase morfolind o rădăcină în gingii, fără cuvînt. După ce şi-a isprăvit cîr- ciumăreasa, printre lacrămi, spovedania, vrăjitoarea a dat din cap în semn c-a înţeles.

— Bine, fă fato, să ştii că la noapte ţi-l aduc la uşe, călare pe mătură şi nechezînd.

O avertizase, însă, în şoaptă piţigăiată de buhă a infernului:

— Da’ să ştii să nu te sperii, cînd o să vezi în ce hal am să ţi-l opresc la uşe, că dacă ţipi sau îl strigi pe nume, crapă inima în el şi cade mort.

Baba fusese adusă într-o birje cu un cal sur, cum ceruse anume, pînă la prăvălia de la bariera Vitanului şi călcase, în prag, cu călcîiul răsucit şi miorlăind în mijlocul unei cruci făcute din grîu nou.

Se stîrnise, încă din amurg, vreme rea.

La miezul nopţii, cînd şi-a început Hîda boscorodelile infernale, vîntul şuiera pe sub streşini şi se da peste cap furios, pe acoperiş, lovind tabla cu pumnii iar ploaia izbea cu putere în geamuri şi luase coteţele cu orătănii pe dedesubt, să le plimbe de colo pînă colo şi să le fărîme de stîlpi şi de ziduri. Cîinii urlau a cobe, în întunericul compact de afară, iar găinile, toate, începuseră să cînte cocoşeşte.

Manda şi Gore tremurau, albi, lipiţi cu spatele de uşe.

Vrăjitoarea, stînd greceşte în mijlocul camerei, sub cîrligul tavanului, de care legase cu sfoară un semn cabalistic de ciolane, mărgele şi surcele, ceruse o tingire, o piuliţă, o cămaşe purtată în ultimul timp de Ionică Cioropină, un corn de bou şi lumînarea de la cununie, tăiată în bucăţele, ca să le înşire apoi, aprinse şi în cerc, în jurul ei. Dar elementul principal al preocupărilor era grămada de oase subţiri şi albe, pisate de baba Hîda în piuliţă, unul cîte unul, în timp ce bolborosea frînturi de cuvinte şi se freca de duşumele cu şezutul, ca o javră bolnavă de pîntecariţă verde. Oasele albe erau ale unei pisici negre, după care Gore cutreierase mahalaua cîteva ore, din porunca scorpiei umane de pe apa Colentinei.

Cînd a intrat băietanul pe poartă, victorios, cu animalul de smoală în braţe, în curte da în fiert un cazan cu apă.

Bătrîna luase pisica de picioare, o scuipase în trei rînduri de cîte trei ori, în bot şi mai înainte ca Gore să prindă de veste ce are să facă, o zvîrlise în apa clocotită. Lighioana se zbătuse, se zgîrcise şi-i

plesnise ochii. Carnea, în cele din urmă, s-a desprins singură de pe schelet.

Gore, care asistase oripilat la scena sacrificării, era martor acum — nemişcat şi alb, cu frig de moarte în suflet — la fantasmagoria crescută pînă la halucinaţie de furtuna de afară.

După ce terminase pisatul oaselor, vrăjitoarea se îmbrăcase cu cămaşa lui Ionică Cioropină şi începuse să bată în tingire cu putere, din ce în ce mai repede şi mai tare, în timp ce sufla în cornul de bou ca într-o goarnă din nopţile de gheenă şi de sfîrşit de lume. În gura ei, cornul împrumutase un sunet ascuţit, strident şi prelung. Era un amestec înfiorător de miorlăituri şi de nechezări, de ţipete repezi de cucuvae şi de lătrături, intensificîndu-se — în concertul acela de sabat — cu zgomotele sparte ale tingirii lovite cu o forţă uriaşe, înviată în trupul scheletic parcă de o voinţă supranaturală.

Baba Hîda, la un moment dat, se desfigurase şi făcuse spume la gură. Era un semn că se adunau în ea spiritele rele pe cari le chemase cu pumnii, cu cornul şi cu ochii, măriţi şi metalici, verzi, somnambulici.

— Repede — poruncise — zvîrle tot de pe tine!

Cu gesturi ce nu erau ale ei, cadaverică şi tremu-rînd, Manda se dezbrăcase. Gore o privise fără gînd rău. Cîrciumăreasa avea un corp urît, deformat de cele cinci sarcini grele, cu picioarele scurte şi braţele subţiri. Sînii atîrnau moi, cu sfîrcul veşted. Femeia uitase să-şi ascundă goliciunea cu palmele, în faţa băietanului ce încremenise cu ochii la ea fără s-o vadă.

Bătrîna ocolise de trei ori, bolborosind, cu Manda de mînă, cercul de lumini. La ultimul ocol, ea se oprise lîngă fiecare capăt de lumînare şi smulgîndu-i jupînesei trei fire de păr de sub cutele pîntecului, le arsese în flacăre, strigînd:

— Asta sunt, scoică vie — Ionică să miroasă şi să vie…

O dată farmecul cu trupul gol făcut, Baba Hîda — aruncînd pe gura sobei şi spre geamuri pumni din praful alb al oaselor pisate — urla ţopăind şi ridicînd fusta, ca să se bată cu palma peste scîrba ca o pungă de tutun din băşică de bou:

— Uhù, aò, ahi, Scaraò, adu-mi-l pe Ionică Cioropină călare pe cal împărătesc!

În timp ce striga bătrîna, lui Gore i se păruse că aude toate lighioanele infernului lătrînd, miorlăind, ur- lînd, guiţînd şi răgînd în podul caselor şi afară, în prăpădul furtunii. Încercase, înnebunit, să fugă dar primul pas lunecase în gol, ca şi cum s-ar fi despicat pămîntul sub el. Băiatul s-a clătinat, a vrut să ţipe şi a rămas cu gura căscată, mut. N-a mai ştiut, în urmă, ce-i cu el.

Leşinase.

A doua zi, cînd a deschis ochii, era soare afară. Manda sta pe scaun, lîngă patul lui. îl doftoricise toată noaptea, cu leacuri date de vrăjitoare. Bătrîna dispăruse. Nu mai era, în odăi, nici o urmă din podoabele şi din amestecurile ei diavoleşti.

— Ce-a fost — întrebase el, încă buimac.

— Lasă c-a fost bine — îl mîngîiase cîrciumăreasa, rîzînd. Ştii că Ionică s-a întors? M-am pomenit cu el la uşe, cum a spus baba, călare pe mătură şi nechezînd. Doarme şi el, dincolo, că-i rupt de oboseală. Să nu-i spui, Gorică puiule, să nu-i spui ce-

am făcut, că moare. Nici el singur nu ştie cum şi cînd a venit.

Prăvăliaşul zăcuse toată vara, scuturat de friguri...

Retrăind, după aproape treizeci de ani, această în- tîmplare de vis rău şi necrezut, hamalul se înfiorase. Maica Precista din ajun semăna cu Hîda. Ochii ei străluciseră ţot aşa de metalici şi verzi, glasul i se subţiase şi tremurase ca o miorlăitură în cornul de odinioară.

Gore se cutremurase în faţa arătării de pe Vespa- sian, stăpînit de un sentiment ciudat de nelinişte şi risipire, mult mai puternic şi mai învăluitor decît în ziua cînd se apropiase, alături de cîrciumăreasă, de bordeiul cu vrăji de pe apa Colentinei.

Sfînta fără minte ştiuse ce spune. Sunt puteri mai presus de înţelesul şi de voinicia bărbaţilor, în faţa cărora numai sufletul curat nu tremură. Safta, pe care soţul o prinsese deseori că umblă cu descîntece, că fierbe rădăcini de leac şi are darul necurat al ghicirii în palmă, ar fi în stare — ca să se răzbune sau numai ca să scape de gîndul lui ucigaş — să sune din corn şi să ardă păr în cîrlionţi la flacăra lumînării.

Sfatul din porunca nebunei avea un rost, acum, şi-un înţeles revelator. Hamalul trebuie să ia, din vreme, mă-suri de apărare şi să-şi îmbrace sufletul în zale, ca să nu se pomenească intrînd, prin gangul casei cu nebuni, nechezînd ca Ionică Cioropină şi călare pe-o coadă de tîrn sau pe-o nuia.

— Ascultă, omule: spală toate rufele murdare din tine!

Gore nu fusese uşe de biserică în tinereţe. Trăise, pînă la însurătoare, ca un animal. Nu învăţase altceva decît să se înhame la muncă, să doarmă, să mănînce

mult şi clefăit, să se îmbete şi să-şi sature poftele stînd la pîndă în bezna grajdurilor, cu ibovnica oricui, bătrînă sau tînără. Nu şovăise să culce sub el, pe maidan, o babă cu şubrezenia făpturii abia dusă în băţ şi violase, prin pivniţi sau în fînul podurilor, cîteva fetişcane ungurene cu carne de cireaşă pietroasă.

— Nu-i pasă Saftei, n-am să-i dau ei socoteală de ce-am făcut înainte! N-a fost nici ea mai bună...

Rufele murdare din anii lui de singurătate aveau să fie spălate altădată, în faţa lui Dumnezeu sau în albia diavolului.

— Aşa am fost, cum m-ai lăsat pe lume! Mila şi fapta Ta, în toată ticăloşenia mea de sălbăticiune ce speria femeile. Urît m-ai făcut şi malac m-ai sortit, aşa am fost...

Un an, după însurătoare, trăise numai pentru nevasta şi casa lui. Ţiganca era meşteră în dragoste şi neobosită. Bestia din trupul păros al bărbatului adormea cu botul pe labe, sătulă, în fiecare noapte. Dar, într-o seară, urcîndu-se în garnitura unui personal abia sosit şi tre- cînd din vagon în vagon, în speranţa că va găsi un obiect preţios uitat ori pierdut de pasageri, hamalul se pomenise în faţa unor pulpe dezvelite. O curăţitoare mătura, stînd cu spatele la el şi aplecată mult. Rochia scurtă se ridicase şi-i dezgolise picioarele pînă sus. În lumina slabă din vagon, pulpele erau pline şi ademenitoare.

Gore simţise cum se deşteaptă în el prăvăliaşul de odinioară şi, mai înainte ca femeia să prindă de veste, o apucase strîns de mijloc şi o proptise cu capul de spătarul canapelei. Surprinsă, mută de spaimă, încremenită în cătuşa necunoscutului ce o poseda gîfîit şi brutal curăţitoarea se

trezise peste cîteva momente, singură în vagon, cu un ban de argint în palmă. Poate se întrebase şi ea, cum avea să se întrebe Paler, în noaptea cu visul din luncă:

— Cine fuse?

Isprava se repetase cîteva seri la rînd, cu singura deosebire că femeia, o vădană tînără, simţindu-l cum se apropie cu paşi de animal flămînd, se descoperise singură şi aşteptase, înfiorată, s-o cuprindă braţele providenţiale, de oţel.

După ce lăsase în palma tuturor curăţitoarelor de la garniturile trenurilor sosite cîţiva bani de argint, hamalul îşi mutase pînda în jurul despărţiturilor de scînduri din curtea gării, pentru călătorii de ultimă clasă, unde veneau ţărănci sfioase şi tremurînd în întuneric, de frică. Luate pe neaşteptate de umeri şi răsucite, ele se grăbeau să-şi ascundă cu amîndouă mîinile la gît sau la sîni, şirul de galbeni ori basmaua cu paralele legate la un colţ, lăsînd mijlocul fără apărare.

Dacă încercau să ţipe, erau ameninţate şuierat în beznă şi ameţite de lovituri.

Sătencele suportau batjocura tăcute, bucuroase că scapă numai cu atît — o batjocură la care multe din ele, mai tîrziu, se vor fi gîndit, poate, cu înfiorare în trupul şerpuitor întins sub velniţă, lîngă tontul adormit şi sforăind cu gura deschisă spre tavanul aproape...

— Da, am fost un ticălos — strigase Gore, singur în odaia vădanului şi frămîntat de mustrări — am fost un mare ticălos! I-am spus-o şi nebunei de ieri, fără să mă ascund: „scuipă-mă, că-s ticălos, sau ucide-mă”...

Acum era gata să recunoască, în faţa tuturor, c-o înşelase pe Safta. Bărbaţii au o

lege a lor, nevestele alta. Ea era datoare să-i păstreze credinţă cu sfinţenie, să nu rîdă de obrazul lui de om în putere şi să nu-i terfelească cinstea cu Stîrcu sau oricare altul, oricît ar fi el de firoscos! Ţiganca, prin urmare, era vinovată. Dar în faţa sufletului ei, cu o singură rufă murdara ştiută, sufletul lui — mult mai soios — o să aibă tăria să înfrunte şi să condamne la moarte? Nu va şovăi oare, mic, slab, răsucit în toată neputinţa lui, apropiindu-se cu gînd răzbunător de ea, cum şovăise lîngă Maica Precista din ajun? Începuse să tremure de acum, să se simtă dezarmat şi strivit, ca o rîmă, de propria lui conştiinţă.

— La urma urmei — oftase el nu fără obidă, cu capul în palme — eu cu stricăciunile mele şi ea cu ibovnicul pe care şi l-a ales. Fiecare să dormim aşa cum ne-a plăcut să ne aşternem. O las, o las ca pe-o scîrbă ce-a fost. Să vedem, are s-o ia Stîrcu de nevastă? Că n-o fi prost...

Ar fi fost ridicol să caute răspuns unor întrebări ce nu-l interesau. Nimic nu-l mai lega de Safta. Se hotărîse s-o lase. Asta însemna că fosta nevastă, pen- tru el, murise. Începuseră, poate, să-i crească bălării pe mormîntul fără cruce din inima lui.

Gore era, din momentul acela, văduv. Se mutase, ca Damian, într-o cămăruţă tot aşa de curată şi se plimba singur prin casă, aşteptînd ceasul înserării, să plece la serviciu. Tot aşa o să-şi cumpere şi el, pentru viaţa lui de ciuhurez de atunci încolo: un pat, o masă, o sobă de tablă, un scaun şi... o cadră cu fotografia...

Rămăsese cu ochii la rama cu melci în rotocoale. Privind-o lung, a avut impresia că, în locul fostei neveste a tovarăşului, îi

surîde Safta — tînără, cu garoafă între dinţi.

— Asta, mai ales asta mă omoară: că nu mai aud pe nimeni cîntînd...

Glasul celuilalt plînsese în el, prevestitor.

Abia acum remarcase că e mare asemănare între povestea vădanului şi începutul romanului său casnic. Va fi şi el, peste cîteva săptămîni, un hamal singur pe lume, trist că vine acasă şi nu ştie de ce vine.

Primăvara următoare, în drumul lui de la gară spre odăiţa pustie, era sigur că va zări pe un loc viran, tolănit la soare, un necăjit în bluză albastră. El o să întrebe, ca Damian: „ce-i cu tine, mă” iar fratele nou de suferinţă o să răspundă ca Gore, cu ochii în pămînt şi oftat, că nu ştie cum a ajuns să doarmă lîngă un mărăcin, că nu mai înţelege nimic de cînd şi-a prins, nevasta cu altul.

— Hai la mine, să vedem ce-avem de făcut.

Va fi rîndul lui, atunci, să plîngă — cum plînsese Damian la prînz:

— N-ar fi fost bine, acum, să am şi eu o casă, ca oamenii gospodari? Plec de la gară şi mă-ntreb, cu tot urîtul vieţii în suflet: „unde mă duc, cine mă aşteaptă, de cine mi-e dor?” Deschid uşa şi nu mă-ntîmpină nimeni ca altădată, vorbind repede şi rîzînd, nu mai mă-ntreabă nimeni dacă mi-e foame, nu mai aud pe nimeni cîntînd! Asta, mai ales asta mă omoară: că n-o mai aud pe Safta cîntînd...

Gore se pomenise vorbind singur, ca şi cum tovarăşul din primăvara ce va veni ar fi fost lîngă el şi l-ar fi ascultat.

— Dacă ştiam una ca asta, n-o lăsam, mă — n-o lăsam pe Safta pentru nimic în lume...

Lacrima ce-i lunecase pe obraz, în momentul acesta rar, de anticipare a suferinţii, îi hotărîse destinul.

Cînd s-a întors acasă, Damian l-a găsit plîngînd. Vădanul cu inima spînzurată printre panglici prăfuite şi flori veştede, în rama de la icoană, a înţeles că prietenul n-o să aibă putere s-o smulgă pe ţigancă din el, cu fîşii de suflet şi a surîs, înţelegător.

— Lasă, mă, că e mai bine — o să fie mult mai bine aşa...

Gore nu pricepuse cum şi de ce o să fie mai bine, pentru că nu luase nici o hotărîre. Se gîndise numai că ar fi o prostie să-l ucidă pe Stîrcu de la gară, din moment ce nu era de vină. Safta rămăsese singura vinovată. El recunoscuse, însă — de astă dată în faţa lui Damian — că fusese mult mai ticălos. Atunci de ce s-o omoare, cum o să aibă putere s-o sugrume? La urma urmei, n-ar fi păcat de el să putrezească în ocnă? În adevăr, nu ştia sigur dacă o să se despartă de nevastă sau nu, dar era decis să n-o ierte, pentru nimic în lume, pînă la moarte! Acasă n-o să se mai întoarcă sau n-o să se ducă aşa de curînd, deşi i se făcuse dor şi nu ştia de cine, poate de Paler. O să aibă mult de vorbit cu slăbănogul. Nu-l văzuse, parcă, de un an. Gîndul că se purtase cîinos cu el şi-l bănuise de o faptă mîrşavă, îl mustra şi acum. Trebuia să-l împace şi cît mai neîntîrziat. Damian, cînd l-o cunoaşte — pentru că au să petreacă ei o dată, împreună — o să se convingă, la rîn-du-i că e un tînăr tare cumsecade. Se vor ruga amîndoi — nu de scîrba de portar, fireşte — de cineva de la direcţiune (poate are

Damian o protecţie) să-l primească şi pe Paler în rîndurile albaştrilor. Turnătorul lucra acum între forme şi cuptoare. Păcat de tinereţea lui, c-a ajuns să scuipe negru. Adevărată pomană, dacă l-ar ajuta cineva să-l scoată la lumină, în aer. La ocnă tot aşa o fi, ca la topitorie?

Gore se gîndise, după-masă, şi la osîndiţii de sub pămînt, la viaţa lor fără soare şi fără speranţă şi oftase, clătinînd capul. Era atîta nefericire, pe lumea asta oricum frumoasă, plină de comori: o inimă de prieten, o nevastă, un pahar de vin, un tabinet, un buzunar doldora de gologani şi un ceasornic cu două capace, patent...

Damian îl ascultase înduioşat. El deosebise în tot păinjenişul de gînduri pe care-l ţesuse, fără control, gustul simptomatic de vorbă al tovarăşului de muncă, firul ce pornise, din nelămurire şi durere, spre un adevăr unic: încornoratul începuse să renunţe, arunca armele, era — din fericire pentru el, după opinia vădanului — un învins.

— Bravo, Gorică neică, îmi place! Eşti un bărbat cu scaun la cap. Acum, ia şapca şi hai să mergem.

Lahu aştepta, într-o cîrciumă de pe strada Franc- mazonă, să se împace cu omul ce-l scuipase. Comandase fleici şi un castron cu zeamă de varză şi adusese doi danci viorişti, să le cînte de dor şi de inimă fără noroc — cînd o începe prăvălia să se ridice cu ei, ca un dulap de la bîlci.

CAPITOLUL XI

Biserica între bordele

Cheful ţinuse toată noaptea.

Cei trei cavaleri ai servituţii în uniformă se mutaseră, cu dancii cîntînd în urma lor, din local în local. Ascultaseră trîmbiţele cocoşilor în Cotroceni şi salutaseră răsăritul soarelui cu două degete la cozoroc, so-lemni şi clătinaţi, din pragul unei cîrciumi de pe dealul Arsenalului.

Plozii cu viorile dispăruseră de mult, iar Gore, după întîiul pahar sorbit sub şopronul pe care-l aleseseră — cu jurămînt — ultimul popas al petrecerii, uitase cu desăvîrşire pe ce lume se află. Avusese el vedenii sau Damian şi Lahu se dezbrăcaseră pînă la brîu, în răcoarea crudă a dimineţii de primăvară şi-şi turnaseră, la puţul de alături, cîte o găleată cu apă în cap? Sigur n-ar fi putut să spună nimic, a doua zi, cînd se trezise — sub acelaşi şopron — singur la masă.

Învioraţi de duşul rece ce şi-l făcuseră reciproc, tovarăşii au băut o cafea amară şi au plecat repede la gară, să nu piardă acceleratele de 9,45 şi 11,50, lăsîn-du-i vorbă prin cîrciumar lui Gore, care adormise, că se îmbătase ca un porc şi le-a fost imposibil să-l ducă în cîrcă, pînă acasă. Oricum, nu l-ar fi lăsat în locuri aşa îndepărtate, dacă negustorul nu i-ar fi asigurat că n-o să i se întîmple nimic, din moment ce era sub acoperişul lui. Amîndoi îl sfătuiau ca, imediat ce s-o deştepta, să se ducă la Tribunal sau la Poştă, unde i-o fi mai la îndemînă, să ia tramvaiul cu cai şi să vină să-şi reînceapă serviciul în toată regula. Deşi la tramvai n-o să-i ceară decît 15 bani, ei îi lăsaseră o băncuţă în buzunarul de jos de la vestă, în stînga, să aibă cu ce să-şi cumpere un covrig sau un sfert de pîine, de i-o fi cumva foame, cînd s-

o scula. Damian şi Lahu îi mai comunicau că, în buzunarul de sus de la vestă, tot în stînga, îi puseseră patru ţigări Naţionale cu carton, cinci beţe de chibrituri şi o bucăţică de scăpărătoare.

Cîrciumarul nu uitase, după ce-i repetase epistola fără slovă a tovarăşilor, să-i aducă o cafea mare, fierbinte şi cu caimac, pe care prietenii o plătiseră, de asemeni, la plecare...

Gore ascultase zîmbind. Băncuţa era în buzunarul de jos, ţigările în cel de sus şi se ridicau aburi cu aromă tare din ceaşca albă şi groasă, adusă de jupîn.

— Mai este preteni în lume — îngînase el, înduioşat de grija ce i-o purtaseră albaştrii — nu ca Stîrcu...

Îl cunoscuse pe Damian de mult şi-l ştia om cumsecade. Pe „numărul patru” nu-l putuse suferi niciodată şi-l ura de moarte, după zvonul cu Safta şi Paler. Acum îl adora. Nu bănuia că se poate ascunde, într-o inimă de duşman, atîta dragoste.

Se împăcaseră frumos, cu lacrămi, cu îmbrăţişări şi jurămînt de credinţă veşnică.

Bucuros că poate să-l convingă la moment de sinceritatea lui, Lahu îi mărturisise cum şi cine-i şoptise că ţiganca ar fi ibovnica slăbănogului.

— Una Sultana, mă, care zice că stă cu voi în curte...

Hamalul, aflînd că noul lui prieten petrece o noapte pe săptămînă cu fata oloagei, se stăpînise să nu o înjure de mamă şi-l asigurase pe „numărul patru” că, nici el şi cu atît mai puţin nevasta, n-au să încerce să se răzbune. Profesionista de la bordel era — o singură sau mai multe nopţi pe săptămînă, asta nu avea o importanţă prea mare — iubita unui frate şi se simţise dator — din moment ce-şi juraseră credinţă reciprocă — să-i respecte sentimentele.

Singur, a doua zi, sub şopronul cîrciumii de pe dealul Arsenalului, Gore nu s-a mai putut stăpîni. Înjurătura a scăpărat printre dinţi, ca şi cum ar fi fost smulsă din amnar. Sultana, aşadar, era cauza nefericirii lui! Dacă n-ar fi lansat ea zvonul infidelităţii, el n-ar fi stat la pîndă şi nu s-ar mai fi frămîntat atît amar de vreme. Ar fi rămas, departe de el, gîndul uciderii lui Paler şi nu l-ar fi scuipat pe Lahu, iar Safta i-ar fi stăpînit inima, cum i-o stăpînise şi pînă acum, ca o femeie harnică, cinstită şi meşteră la cîntec şi la îndrăgostire — adică: o nevastă cum nu se mai află...

Vecina, fireşte, îl ajutase să descopere adevărul, dar la ce-i folosise lui adevărul — se întrebase cu amărăciune, fumînd ultima ţigare lăsată de „număru patru” în buzunarul de la vestă — din moment ce era incapabil să ia o hotărîre bărbată? Mai rău îi zdruncinase viaţa. Ţiganca n-o să mai aibă clipă de linişte, cît i-o mai fi scris să trăiască, iar el o să mănînce cu noduri, o să doarmă ca pe ţepi şi n-o să ştie cum să plece mai repede în oraş, prin cîrciumi sau la munca de la gară, numai să n-o mai vadă. Fără îndoială că o să-şi bată soţia crunt, pentru orice nimic, la prînz că e fiertura rece ori prea fierbinte, iar seara că n-a aprins lampa, cînd o găsi-o stînd pe întuneric sau că face risipă de petrol, dacă l-o aştepta cu lumină.

Gore se decisese, încă din ajun, să se întoarcă în casa cu nebuni, dar abia acum ştia precis motivul unic al întoarcerii: s-o pedepsească pe Safta — o pedeapsă de fiecare clipă şi cu orice cuvînt, cu porţii cotidiane de pumni daţi îndesat, cu umilinţe şi torturi sufleteşti, pînă o găsi-o întinsă pe masă, cu frunză de muşcată pe gură. O noapte pe săptămînă, Sultana o să fie ibovnica lui. Nu în cocioaba de pe cheiul gîrlei. În odaia lui, sub ochii ţigăncii. În timp ce se vor zvîrcoli amîndoi în spasmul îndrăgostirii, necredincioasa cu garoafă va sta în picioare, lîngă pat, cu o lumînare aprinsă în mînă: să-i vadă şi să nu tremure, să-i audă gîfîind şi să nu ţipe. Au s-o oblige, la sfîrşit, să le sărute mîna şi să le spună: „să vă fie de bine”...

Uitase unde se află.

Gîndul plin de cruzimi îl schimonosise, iar pumnul lovise în masă cu tot clocotul

lăuntric ce brodase, în amănunt, planul răzbunării.

Cîrciumarul îl privise cîteva clipe mut, surprins, şi-l întrebase, nu fără sfială:

— Nu-i aşa, frăţioare, că-ţi frige inima o mare supărare?

Gore se ridicase, oftînd, şi plecase fără să răspundă.

Străzile, pline de soare şi de copaci înfloriţi, coborau — strîmte şi felurit întortocheate — spre oraş. Era o atmosferă de sărbătoare şi de alb odihnitor. Mergînd pe lîngă zidurile în ruină ale fostei curţi domneşti, spre podul Izvor, hamalul simţise cum îi urcă sîngele în obraz. Vedea în vale, peste gîrlă, casele într-o rînă, cu bolovani pe acoperiş unde Sultana şi Domnica erau — de patru ani — de noapte mare.

— Na, să nu mori se întrebase el, rînjind, poftim cine-o rîde pe Safta, cine are nas să spună că o femeie ca dînsa ar fi capabilă... tocmai cu Paler, un prieten...

Gîndul, pornit pe panta unui adevăr pe oare Gore nu mai voia să şi-l spună, făcuse un salt peste figura rămasă în amintire ca o rană, a portarului de la gară, ca s-o apropie pe nevastă de turnător. Plasată, în jocul capricios al fanteziei, alături de slăbănog, necredincioasa fura ceva din simpatia cu care hamalul şi-l reamintise pe amicul presupus credincios. Soţul o dispreţuia, o ura cu tot necazul ce-l înfierbîntase, de cîte ori revăzuse scena neruşinării, dar rămăsese în el o fărîmă din sentimentul prăvăliaşului de odinioară, mîndru de femeia ce şi-o alesese şi cucerise — sentiment ce-l împiedica s-o compare pe Safta cu o întinzătură de la bordel. Destinul lui se împletise, în anii cei mai frumoşi din viaţă, cu destinul ţigăncii. Formaseră

amîndoi, atît amar de vreme, un trup şi-un suflet. Batjocorindu-i tovarăşa de zile bune şi rele, prin zvonul ce-l lansase. Sultana îl stropise şi pe el cu noroiul intrigii. Cum era s-o cheme în casa lui, o noapte pe săptămînă, s-o dezbrace şi s-o crucifice în pat, de faţă cu nevasta — ticăloasă, dar nevasta lui, fărîmă din fărîma lui de suflet? Ce duşman, ascuns în el, gîndise planul de răzbunare de sub şopronul cîrciumii de pe dealul Arsenalului? Avea, în adevăr, o mare răfuială cu Safta. Fără îndoială, o să-i arunce vorbe grele în figură şi n-o să numere niciodată pumnii repeziţi între coapse şi în fălci, dar totul se va petrece fără să audă sau să vadă vecinii. Nu-i interesa pe ei ce rană adîncise, în inima lui, fapta cu măscări a ţigăncii şi cum o să fie vindecată. Era o durere numai a lui. Cunoscuţii şi cumetrele din mahala trebuiau s-o respecte pe Safta, pentru că ea simbolizase şi va continua să simbolizeze — pentru ochii şi părerea lumii, cel puţin — prestigiul lui casnic.

Gore se mîngîia cu speranţa că nu-i aflase nimeni păţania. Se îndoia, însă, de Sultana. Crescuse în el, cu fiecare pas, presimţirea că ea ştia întîmplarea cu Stîrcu. Hamalul se întreba chinuit, cu capul în palme, oprit pe podul de la Izvor: „cum şi cine să-i spună, de unde ar fi putut ea să audă că-l înşelase nevasta cu portarul de la gară?” Cînd şi-a trecut degetele peste faţă, parcă să adune negurile, începuse să se facă lumină în el. N-o găsise la poartă, în seara cînd se întorsese mai devreme de la gară? Ea îl anunţase că ţiganca nu-i singură în casă...

Fata de la bordel, aşadar, ştia sigur — aflase cu cîteva ore mai înainte, poate cu cîteva luni, că-i încornorat...

Slab, se prinsese cu mîna de balustrada podului, să nu cadă.

Dîmboviţa curgea, cu rotogoale mari de păcură pe luciul galben, mută şi leneşe între malurile cu iarbă crudă, cu sălcii despletite, cu oţetari firavi şi cuiburi de şobolani, ducînd spre inima oraşului toată murdăria adunată din canale şi din fabrici.

Rafturile anticarilor se înşirau pe cheiul stîng, din spatele cazărmii pompierilor şi pînă la podul Mihai- Vodă, ca nişte sicrie imense, iar pe maidanele din faţa negustorilor de hîrţoage se instalaseră, de curînd, cîţiva fotografi à la minut, haimanale cu roata norocului şi circul unui aşa-zis căpitan, nefericit şi stăpîn pe un urs scofîlcit de bătrîneţe, pe-o maimuţă făcînd tumbe în cerc şi pe-o duzină de purceluşi albi cu coada cîrlig, ce ştiau să sară peste scăunel, să caute o batistă în nisip ori să se plimbe, doi cîte doi, numai pe labele dinapoi şi gătiţi cu panglici albastre, subţiri şi legate la gît şi peste burtă, ca nişte hamuri.

Piaţa Valter Mărăcineanu era, atunci, un bîlci în miniatură. Aici, se adunau, la prînz, lucrătorii de la Socec, salahorii de la construcţiile din împrejurimi, ucenicii şi hamalii de la Arsenal, uşierii de la Casa de Depuneri şi factorii poştali. Mîncau în soare, tolăniţi pe jos şi căscau gura la obiectele numerotate de la roata norocului sau la ursul adormit şi bolnav, priponit cu lanţ la uşa circului în care niciodată nu intra un spectator, cu toate drăcoveniile în cerc ale maimuţei.

Erau mult mai norocoşi patronii de la cortul de dare la semn. Firma îi îndemna pe trecători să „exerseze ochiul şi mîna, pentru patria română” iar înăuntru se auzeau rîsete şi arii romantice, cîntate răguşit şi alene la un pian cu manivelă.

În fundul cortului se aliniau felurite figuri, toate cu un punct alb în centru: un jandarm în faţa unui semn de întrebare, înfipt între doi copaci — un cuc, pe o cracă — o linie ferată minusculă, montată în lungul unui

perete şi dispărînd între faldurile unei cortine tot aşa de minuscule. Fiecare figură avea o taină sau o legendă. Era suficient să duci puşca de salon la umăr, stînd la o depărtare indicată de un şnur, să ocheşti bine şi să loveşti cu o alică ţinta, ca să descoperi — pentru jandarm — unde s-a ascuns banditul Pipa (printr-un dispozitiv anume, în locul semnului de întrebare apărea, tăiat în tablă, un chip fioros, ţipînd în hazul tuturor, spre omul legii, în batjocură: uoaa, uoaa, uoaaa...), să faci cucul să cînte, dovedind astfel asistenţei pestriţe şi gălăgioase că „plopul făcuse mere iar răchita micşunele” sau să porneşti, cu toate farafastîcurile de rigoare: semafor, goarna de plecare, fluierul locomotivei — trenul direct Bucureşti—New York...

Jocul spre care se îndreptau însă, nu fără emoţie, ochii tuturor, rămăsese mormîntul din care — odată centrul atins — se ridica regina Draga Maşin, de curînd asasinată, să-şi plîngă singură nefericirea în faţa victoriosului ce răuşise s-o smulgă din moarte, pentru un minut, cu o simplă alică...

Ajuns-am eu regină
Şi toţi mă pizmuiesc —
Deşi n-am zi senină...

Generoşi, bucureştenii îi compătimiseră sincer pe cei doi eroi ai dramaticului asasinat de la Belgrad. Ziarele timpului publicaseră reportagii senzaţionale, iar opinia publică de pe cele două maluri ale Dîmboviţei se pasionase, dornică să afle ştiri din sursă sigură, cît mai aproape de adevăr. Pe mahalagii, însă, îi interesa mai puţin adevărul istoric. Draga Maşin

devenise, pentru ei, o figură de legendă, un simbol: era frumoasa fată din popor, pe care lepra ciocoiască şi în uniformă cu zorzoane sîrbeşti n-o iertase că ajunsese pe tron. Orice domnişoară săracă visa, atunci, îngînînd cîntecul fostei regine, că urcă aurite trepte de palat, alături de un Făt-Frumos cu coroană pe frunte. O trupă de comedieni colinda toate oraşele, ţării, în acest timp, jucînd o piesă confecţionată la minut şi abundînd de scene patetice şi tirade, de efecte şi lovituri, a cărei eroină principală era, fireşte, glorioasa aventurieră.

Nici un lăutar, însă şi nici o domnişoară romantică nu cîntase cu mai multă pasiune ca Safta, cu mai multe lacrămi şi ofuri, nefericirea mlădiţei cu diademă strălucitoare în cosiţele neapărat blonde.

— Parcă ar fi aidoma regină — se gîndise deseori Gore, ascultîndu-şi nevasta, cu un sentiment legitim de mîndrie.

Dar ura oamenilor te sapă la fel, pretutindeni: la Belgrad şi în oraşul cu nume de păstor, în umbra unui tron rîvnit, stropit cu sînge şi între pereţii igrasiosi, căptuşiţi de şoareci, ai casei cu nebuni din mahalaua cu poreclă ruşinoasă...

Aducîndu-şi aminte de Sultana, hamalul îşi adunase privirile risipite pe cercurile leneş călătoare de păcură, de pe luciul murdar al gîrlei şi le mutase, cu o smucitură a capului, spre cocioabele de peste drum.

Casele cu fete se înşirau, mici şi îndesate una în alta, la poalele unei movile pe care se ridica, cenuşie şi uitată, o biserică fără trecut istoric. Bordelele o înconjurau ca un brîu viu, cu miros de stîrv sau ca o mlaştină ce aduna scursorile din canalele

dezgustului citadin şi plebeu. Credincioşii părăsiseră altarul cu sfinţi şi strane de lemn putred, iar clopotele mici sunau, duminical, o dojană din ce în ce mai puţin ascultată. Numai pensionarele din vale, în papuci şi goale sub capoatele largi, cu dantele, intrau în fiecare sărbătoare în biserică, două cîte două şi în pas egal, cu ochii în pămînt, să se roage la icoana Născătoarei de Dumnezeu să se îndure de viaţa lor de Marii din Magdala, să le dea noroc şi să le apere de boli lumeşti. Fetele de tractir — în adevăr oiţele Domnului — scriau pomelnice pentru odihna celor morţi: părinţi, un ibovnic, un copil şi se spovedeau, cumpărau prescuri şi le dau de pomană ori aprindeau lumînări de ceară şi făceau mătănii fără număr, într-o tăcere cucernică, de totală contopire în atmosfera de mister şi de transfigurare a locaşului ceresc.

Preotul bătrîn anunţa cu voce gravă, cădelniţînd din uşa altarului, că e mai mare bucurie în cer pentru o oaie rătăcită de turmă şi aflată, iar curvele — cuvîn- tul se sanctifica sub ochii umezi de nesfîrşită bunătate a Pururei-Fecioare Maria cu pruncul la piept — plîn- geau şi se loveau cu capul de trepte, îşi dezgoleau sînii şi măturau cu ei, impuri şi scofîlciţi, lespezile de piatră ori cădeau cu fruntea pe picioarele Crucificatului şi se rugau, fără cuvînt, cu braţele aduse peste cap.

Bucureştenii ştiau că acolo e biserica pensionarelor de la bordelele din vale dar nu aflaseră încă, sau nu voiau să creadă că există şi un Dumnezeu al destrăbă- latelor, viu în credinţa lor fără margini de ticăloase ale pămîntului, etern prin eterna durere ce o mîngîia şi pur ca potirul alb de floare

crescută din smîrcul sufletelor, pure în toată ticăloşia lor, spre cerul şi spre soarele tuturor, o dată cu rugăciunile şi fumul leneş de smirnă şi tămîie...

Destinul altarului de pe deal se împletise aşa de mult, în viaţa oraşului, cu destinul caselor cu fete că — nu peste mulţi ani — biserica si cocioabele au fost dărîmate odată, ca să se ridice — în locul lor — magnificul edificiu al cucoanelor intelectuale, generoase şi morale.

Sub Casa Femeii conştiente şi demne de azi au fost îngropate, laolaltă, pietre din altar şi resturi din li- ghenele de tablă în care se spălau, după fiecare crucificare, profesionistele inconştiente şi nedemne de ieri.

A fost o răzbunare sau poate numai o ironie a vremii, această înălţare de altar nou spre slăvi, din smîrcurile preacurviei.

Gore se pomenise — fără gînd anume dar stăpînit de un neastîmpăr de animal adulmecînd pradă bună în apropiere — umblînd prin faţa porţilor într-o rîvnă şi căutînd fără să ştie ce caută. Zărind printre şipcile gardului, într-una din curţi, cîteva pensionare tolănite pe scaune şi cu capoatele descheiate în faţă, să le învioreze soarele plin trupul stors, s-a apropiat şi-a întrebat, cu plecăciuni.

— Aici Sultana, sau...?

Numai una din ele a deschis un ochi somnoros şi i-a făcut un semn uşor înţeles: fata de care întrebase putea fi găsită la a doua casă pe stînga.

— Sultana... la Scăricică... nu aici...

Hamalul se rezemase de un stîlp, îngîndurat. Îşi adusese aminte că vecina lui e de noapte mare, întotdeauna.

— Acum o fi acasă — mormăise el, cu ciudă — să vezi că are noroc şi nu-i la interes!

Continuase, totuşi, nu fără şovăială.

— Ştiu că dînsa numai seara vine şi...

— Acu', că-i Săptămînă Patimilor, avem mult de lucru şi nu ne mai ducem nici una la domicil. Stăm aici, la tulumbe şi la muls, zi şi noapte — scuipase femeia cu un singur ochi deschis, printre dinţi şi cu necaz — parc-am fi haznale nu al'ceva, duce-i-aş coliva cui ştiu eu...

Prostituata se închinase, blestemînd-o pe patroană şi oftase, cu obidă.

Gore n-a mai stat să-i asculte necazul. Bucuros că Sultana era la bordel, salutase şi plecase, grabnic, spre a doua casă. Urcase, de pe trotuar, cîteva trepte de lemn şi se oprise la prima din numeroasele uşi înşirate în lungul unui pălimar. O nemţoaică durdulie şi roşcovană îl întîmpinase, săltîndu-şi sînii mari şi plini, de doică, în graba cu care încercase să-l acapareze.

Hamalul, însă, o dăduse la o parte cu mîna, fără cuvînt şi intrase înăuntru.

Salonul era o încăpere goală, fără preşuri pe jos, cu pereţii murdari şi luminată de o singură fereastră cu geamul spart la un colţ şi lipit cu jurnal iar sub fereastră fusese înghesuit un pat de scînduri, acoperit cu un macat fără culoare precisă, pe care sta greceşte o namilă de carne, bătrînă, neagră şi şaşie, cu un dinte galben şi unic scos peste buza de jos. Era ţaţa, patroana stabilimentului sau, cum o mîngîiau fetele, nu fără duioşie şi recunoştinţă în glas: mămica! Stăpîna domina salonul cu făptura şi cu uitătura ei în cruciş.

Lîngă pat, pe un scăunel, se aşezase un individ inexpresiv, fără nici o vîrstă, uscat şi ştirb, pătat pe obraz şi pudrat mult, să fie frumos şi să pară mai curat. Avea ochi mici şi ageri cînd se uita, de la una la alta, încruntat, la pensionarele ce stau — pe băncile înşirate pe cele trei laturi libere ale încăperii — cuminţi ca nişte mironosiţe, cu mîinile în poală.

Ştirbul era nenea, ibovnicul „dînsei”. Fireşte că ţaţa. nu se supăra cînd pleca el la odaie cu vreuna din fete, în fiecare zi alta. Îl ierta pentru că — băiat bun — o asculta, nu-i toca prea multe parale la stos şi nu avea gust — ca Pupişor al proastei de Lina Caracuda, patroana bordelului de alături — să se plimbe în fiecare seară, cu muscalul, pe Calea Victoriei.

Mămica, de altfel, n-ar mai fi avut nici un motiv să se revolte sau să sufere că Mieluş se culca şi cu alte femei. Secase de mult, în pîntecul cu trei rînduri de guşi, dorinţa. El îi rămăsese, aşadar numai amant de inimă, o inimă înecată în osînză încinsă.

Nenea era un personagiu foarte important, în angrenajul aşa de complex al stabilimentului. El alerga pentru regularea tuturor încurcăturilor ivite cu poliţia de moravuri sau cu serviciul sanitar. Săptămînal, asista pensionarele în timpul vizitei medicale şi tot aşa de săptămînal pleca, în trăsură, cu una sau mai multe din ele, la spitalul Colentina. Joia şi duminica după-amiază lua din nou drumul spitalului, să se intereseze de sănătatea celor internate şi să le lase pungi cu mere şi tutun. Mieluş era, de asemenea, îngerul păzitor al fetelor îndeosebi în timpul nopţii. El încerca să aplaneze conflictele dintre „domnişoare” şi „domni” pe cale paşnică şi

aplica lovitura de şiş numai în cazuri de forţă majoră. Cînd, dimpotrivă, era vorba de o simplă păruială între prostituate, apărea lîngă ele cu o vînă de bou şi le bătea fără ură dar şi fără milă. Executa, ca un automat, un ordin ce asigura disciplina în bordel. Le învineţea spinările cu devotamentul cu care le apăra de streini ori le ducea fructe şi tutun la spital. Se voia omul profesiunii lui, o profesiune pe care o practica, de optsprezece ani, cu o pasiune de artist.

Nenea avea, în orele libere, o singură „boală”: să lipească mucurile de ţigare de tavan, cu capătul aprins în jos şi o mare îndatorire: să spună măscări crude, ca s-o distreze pe mămica. Rîzînd, ţaţa se zbuciuma toată, da capul pe spate şi căsca o gură haotică, imensă, cu buzele groase, vinete şi cu stropi mari de scuipat prin crăpături.

Dacă se întîmpla ca una din pensionare să aibă un ibovnic, Mieluş n-o mai obliga să se culce cu el. Ştirbul, ca orice cavaler, respecta dragostea altora. Prostituatele, însă, nu aveau voie să se încurce cu adolescenţii din liceu, deoarece s-ar fi putut ca şcolarii să vină cu părinţii şi să facă scandal sau să reclame profesorii la „moravuri”. Fetele erau obligate să fie serioase, să nu-şi zvîrle inima decît în palmele unor oameni tot aşa de serioşi: artiştii de bîlci, jucătorii cu bobul sau cartoforii, uneori sergenţii instructori şi plutonierii de la regimentele de roşiori şi călăraşi, întotdeauna bătrîneii simpatici cu pensioara sigură, cu ceva acareturi prin mahala şi fără nici un moştenitor. Morală, mămica le interzisese, de asemeni, să se „lege la cap” cu bărbaţii însuraţi.

Toţi aceşti ibovnici făceau parte din familia numeroasă a bordelului. Erau buni tovarăşi, cu patroana şi nenea, la petreceri dar şi la necazuri. Se bucurau să acorde tot concursul lor ori de cîte ori era nevoie şi se interesau îndeosebi de încurcăturile amantelor respective cu poliţia sau cu vizita medicală. Plutonierii veneau, deseori, cu soldaţii din unitate după ei şi-i înşirau pe două rînduri, la bordura trotuarului. Militarii intrau, doi cîte doi şi se lăsau duşi de mînă spre odăi, de fete. Cînd termina prima serie, intra a doua. Afacerea era strălucită pentru bordel dar şi pentru oşteni, pentru că iubeau — săptămînal — cu tarif de favoare...

Cînd a pătruns Gore în salon — Sultana şi Domnica au tresărit, nedumerite, îngrijate oarecum. Ce căuta acolo hamalul din casa cu nebuni? Avea de gînd să se poarte cu ţiganca lui dinte pentru dinte, s-o înşele cum îl înşelase, ori venise s-o reclame la mămica pe sora mare, că se amestecă în căsnicia lui, cu intrigi şi vorbe de ocară? Ţaţa, foarte scrupuloasă cu viaţa privată a pensionarelor, le ameninţase şi uneori le bătuse cu vîna de bou, pentru cea mai mică vină.

— La mine-i casă de încredere — decretase ea, solemn, şi fără replică — şi te porţi cum ţi-e meseria, ca la pension. Adică: taci şi faci! Da’ pe stradă să fii cucoană, nu ca stricatele de pe bulivard, iar în familiune, cu ai tăi şi cu vecinii, muiere cinstită.

Gore clipise repede, să scuture din gene toată lumi-na rămasă din soarele orbitor de afară. Privirile, încă

nedeprinse cu întunericul din salon, lunecaseră pe lucruri, pe figuri...

— Domnu?

Mămica întrebase, mirată că noul-venit se oprise lîngă prag, într-o atitudine de neînţeles.

— Domnişoarele Sultana şi Domnica — îngînase hamalul, încercînd de astă dată să vază cine-i vorbise.

Fiinţa puhavă a patroanei se conturase, în cenuşiul murdar al geamului din fund, ca o dihanie.

Surorile se ridicaseră, la un semn ştiut şi scurt al domnului Mieluş, şi se apropiaseră cuminţi, ţinîndu-se de mînă şi tremurînd. La chinuia o întrebare la fel: ce-o fi, de ce-o fi venit? Formulaseră în gînd oricum, un început de apărare, să aibă ce spune în cazul cînd vecinul s-ar plînge, în adevăr împotriva lor.

— Uite-le. Cu care din ele?

Muşteriul fusese invitat politicos să se pronunţe şi să plece, fără altă formalitate, cu trupul ce şi l-o alege, la odaie. Răspunsul clocotise în Gore şi-i scăpărase în priviri. Le ura deopotrivă pe surori şi ar fi vrut să se răzbune pe amîndouă la fel, bestial.

Sultana se înfiorase. Albastrul încă nu vorbise. Muţenia lui era o ameninţare. Insul căuta, bănuia fata, cuvîntul cu care să-şi înceapă reclamaţia sau aştepta o nouă întrebare a patroanei, ca s-o poată ruga să-i acorde o întrevedere de cîteva momente, între patru ochi. Şovăia, probabil, să vorbească de necazurile lui, de faţă cu oricine.

Domnica, însă, se liniştise. Hamalul le învăluise, pe amîndouă, cu o uitătură crîncenă dar numai Sultana se clătinase. Sora mică zîmbise. Nici ea singură nu ştia

de ce. Se bucurase că e frumos afară sau se gîndise, poate, la mărul înflorit din uşa lui Ivan şi se înveselise, ca un copil cu sufletul rămas în fundele păpuşii de acasă? Oricum, ea nu se ştia vinovată, faţă de vecin, cu nimic.

Privind-o, Gore îşi aduse aminte — cu toată ciuda ce-l încerca atunci — că fata-i fusese dragă. Nu o dată îi spusese slăbănogului: „ce-ar fi, neică, să te-nsori cu mijlocia asta chipeşă a oloagei?” Lui i se păruse mai drăguţă, mai cuminte parcă, oricum mai bună, mai înţelegătoare, mai ruşinoasă în neruşinările ce-i robise şi stropise viaţa. Sfătuindu-l pe fostul camarad s-o ia de nevastă, fireşte că se grăbise să-l asigure că nu-i nimic dacă tovarăşa lui de mîine are — pînă una alta — condicuţă.

— Meserie, mă, ca oricare alta. Cum ar zice Safta: oameni săraci, ne cîştigăm o pîine, care cum putem. Cînd o fi cu tine n-o să mai facă, asta-i sigur...

Paler nu se împotrivise dar amînase un răspuns precis. Mărturisise, însă, că-i e dragă şi-i trimisese în ascuns garoafe albe şi roşii, rupte din ghiveciul ţigăncii.

— Cum o s-o iau cu mine la odaie — se întrebase Gore — cum o să mă răzbun pe ea? Mîine, poate, o să fie consoarta prietenului meu bun...

Era salvată.

— O aleg pe domnişoara Sultana — dacă nu-i cu supărare...

Domnica se reaşezase, cu acelaşi surîs inconştient pe figură, iar sora mare pornise spre coridor, cu pasul şovăielnic, urmată de client. Fata continua să se fră- mînte: „ce-o fi avînd de gînd?” Şi găsea un singur răspuns logic: „să vezi c-a venit să-i facă

felu ţigăn- cii şi s-o înşele tocmai cu mine, duşmanca ei de moarte”...

În odaia în care intraseră era miros greu, de încă-pere cu spoiala încă neuscată. Mobilierul strict necesar fusese, de curînd, uns cu petrol, în vînătoarea ce-o porniseră toate profesionistele, după ploşniţe. În rama oglinzii se aglomerau poze cu prinţi şi animale de circ sărind prin cercuri, tăiate dintr-o revistă ilustrată străină, ajunsă — prin cine ştie ce miracol — tocmai la Scă-ricică...

Sultana pusese ivorul la uşe, scosese prosopul şi turnase apă în lighean. Mut, cu pumnii strînşi în buzunare, hamalul îi urmărea toate mişcările. Fata îşi scoase rochia, o aruncase pe tablia patuilui şi rămase în cămaşe în faţa lui, suspinase pudică, privind în jos.

— Vai, nene Gorică, mi-e aşa ruşine de matale, că — vecin şi...

Nu şovăise, totuşi, să-i cuprindă gîtul cu mîinile şi, strîns lipită de omul cu bluză albastră, să-l sărute pe gură profesional, apăsat, cu vîrful limbii între buze şi neastîmpărat, ca un sfîrc de flacăre sau ca o gură de lipitoare. Duşmanul, însă, se desprinsese din îmbrăţişare şi lăsase şapca pe scaun, mormăia: „bine, neică, las’că nu-ncape ruşine — ca să zic aşa — între vecini cum ne aflăm...”

Sultana a înţeles că bărbatul e prea plin de dorinţă şi nu mai are nevoie de alte preliminarii. Se întorsese sprintenă, să dea macatul în lături şi să pregătească perna. Gore, care venise la bordel cu intenţia — mai tîrziu lămurită în el — să se răzbune pe intriganta ce lansase zvonul şi s-o reducă la tăcere, prin umilire, pe unica martoră a întîmplării cu Safta şi portarul de la gară,

nu ştia încă — deşi mai erau cîteva clipe pînă la gestul final — cum şi în ce fel are s-o umilească pe prostituată, dar în momentul cînd a văzut-o aplecată peste pat, să ajungă pînă la perna de la perete, gîndul a fulgerat în el orbitor, barbar şi i s-a înfipt sub frunte.

Subţire, cămaşa femeii se lipise de corp, conturînd ademenitor formele două, egal rotunde, ale spatelui.

Sultana, prinsă neaşteptat în braţele voinice, încercase inutil să scape, să se întoarcă şi să se aşeze cum învăţase şi cum practicase meseria pînă atunci.

Gore, însă, o trîntise — frîntă de mijloc — cu faţa în jos şi se prăbuşise peste ea, ca un munte. Amuţită de surpriză şi nepricepînd încă bine ce intenţii are hamalul, ea făcuse un efort să desfacă picioarele şi să-i ofere fructul tarifat dar mîna butucănoasă luneca, tremurînd, între formele două şi egal rotunde ale spatelui, spre locul încă virgin.

Sora mare simţise, în trupul ce se zbătuse o clipă, neputincios sub povara ca de bivol a hamalului, o usturime atroce şi n-a mai avut putere să ţipe. Ochii, înţepaţi cu ace parcă, se umpluseră de lacrămi iar mîna, cu greu eliberată, a căutat — repede şi oarbă — un sprijin, a prins cu degetele încleştate un colţ al saltelei şi a rămas aşa, înţepenită.

Cînd s-a ridicat Gore de pe ea, gîfîind. Sultana era leşinată. El a luat-o în braţe, ca pe-o cîrpă, şi-a aruncat-o peste macat, cu faţa în sus.

Lacrămile se amestecaseră, pe masca fără culoare a figurii, cu broboanele de sudoare.

Omul cu număr de tablă la inimă şi-a privit victima rînjind şi a scuipat-o victorios,

cu dispreţ, intre pulpe. S-a îmbrăcat, în urmă, şi a plecat — nesupărat de nimeni.

Mieluş, în salon, continua să lipească mucuri de ţigări în tavan şi să spună măscări, ca să se distreze mămica şi să-şi tremure cărnurile rîzînd, pe patul de scînduri.

CAPITOLUL XII

Gore era în adevăr fericit

Satisfăcut că se răzbunase şi convins că duşmanca umilită n-o să mai aibă curaj să se ocupe de căsnicia lui, Gore plecase grabnic spre gară.

Damian şi Lahu aveau dreptate: trebuia să reîn- ceapă munca neîntîrziat. Pierduse — în ultimul timp — o mulţime de trenuri şi cu fiecare tren: un pumn de gologani. Pe lîngă asta, dacă ar fi fost prelungită, absenţa lui nu ar fi rămas fără urmări. Vădanul avusese grije, fără îndoială, să anunţe la birou că „număru 9” e suferind dar domnul şef îl asigurase că n-are ce face cu oamenii betegi.

— Bolnavii la spital — decretase el, bătînd cu pumnul în masă — şi sănătoşii la peron! Îl iert de data asta, numai fin’că-l iei tu, Damiane, pe garanţie: Da’ să ştii că, a doua oară, nu se mai prinde! Asta e: dacă eşti bolnav, dă fuga neică la spital, mori şi lasă-mă-n pace „pe mine”, să-mi văd de sirvici cu cine-i sănătos — că d-aia a sortit Dumnezeu, pentru unii boală şi colivă, pentru alţii sănătate şi jug.

Şeful hamalilor, domnul Pompilică — poreclit de subalterni Şontîc — fusese pe vremuri impiegat de mişcare la o staţie de

pe linia Buzăului. Surprins de un tren, într-o noapte cu viscol şi cu ceas rău, a fost scos de sub vagoane însîngerat şi mai mult mort decît viu. Spitalul îl trimisese din nou la muncă, după cîteva luni, cu piciorul stîng amputat dar şeful îl pusese, cu raport în regulă, la dispoziţia direcţiunii generale, nu mai înainte de a striga enervat, bătînd cu pumnul în birou, la invalidul oprit în prag, cu şapca de care nu se despărţise în mîna tremurîndă: „Lasă-mă-n pace ***pe mine,*** neică, să-mi văd de sirvici cu cine-i sănătos”...

Pompilică le ceruse superiorilor de la centru o singură favoare: să nu-l dea afară ca pe-un schilod neputincios. Visul lui fusese gara, trenul, telefonul şi uniforma. Cum erau să-l arunce pe drumuri, şchiop şi cu visul mort? La ce bun i-ar mai fi folosit viaţa, de atunci încolo? Nu regreta piciorul rămas pe masa de zinc şi n-o să-l regrete niciodată. Aşa i-a fost scris. Dar fără uniformă şi scos din atmosfera căilor ferate, i-ar fi imposibil să trăiască.

Înduioşat de lacrămile lui, directorul personalului îl numise — nu se declarase vacant, atunci, nici un post de portar — şeful hamalilor. Era un serviciu uşor şi plăcut, mai ales, pentru fostul impiegat de mişcare. Măgulit profund că ajunsese, în sfîrşit, conducător şi încă la centru, Pompilică făcuse şi continua să facă eforturi eroice să se păstreze la înălţimea rolului important ce i se acordase, în angrenajul aşa de complex al activităţii ceferiste. Nu uitase cuvintele cu cari îl încremenise şeful staţiei de pe linia Buzăului în ziua cînd se întorsese, în cîrje, de la spital. Ele constituiau, acum, crezul de viaţă şi programul pe baza căruia

organizase biroul servituţii în uniformă. Repeta, de cîte ori avea ocazia, ca un cîntee.

— Dacă eşti bolnav, dă fuga neică la spital, mori şi lasă-mă-n pace „pe mine”, să-mi văd de sirvici cu cine-i sănătos...

Amic bun cu Stîrcu, domnul Şontîc se purtase foarte prietenos, pînă atunci, cu „numărul 9”. Gore profitase de bunăvoinţa lui. Uneori, în pauza dintre o plecare şi o sosire de tren, Pompilică îl chema la el în birou, să fumeze o ţigare şi să stea de vorbă despre accidentul ce-l nenorocise şi despre drumul de fier. Nu uita să-l întrebe, la despărţire, ce-i mai face nevasta, pe care nu se sfia s-o laude cu orice prilej şi în faţa oricui, că e o gospodină pricepută, harnică şi serioasă. Incîntat, hamalul o rugase pe Safta să se sacrifice, o dată pe lună şi să se ducă la omul în cîrje, să-i scuture prin casă, să-i spele rufele şi să-i coasă nasturii, că e singur pe lume şi tare cumsecade.

Damian se mira că şeful se schimbase aşa de mult, în ultimele zile, dar Gore înţelesese de ce şi din cauza cui uitase superiorul prietenia de odinioară.

— Ticălosul de Stîrcu, să vezi că mi-a luat-o înainte cu intriga. Cine ştie ce minciuni i-o fi spus. Nu-i nimic, lasă c-o dreg eu...

Ajuns la gară, nu intrase în biroul lui Şontîc, să facă act de prezenţă şi să-şi motiveze, cu ploconelile de rigoare, lipsa de serviciu. Trecuse printre hamali, strîngîndu-le mîna tăcut şi se oprise, clocotind, cu ochii ascunşi sub sprîncenele fioroase, în faţa naşului.

— Ascultă la mine, mă, portar ticălos. Pompilică face pe nebunu şi ştiu că numai tu eşti pricina. Să nu mă-nfurii, să nu

te joci cu moartea! Luni te-am iertat, că bărbaţi cum ne aflăm, am socotit că nu e vina ta. Da' pentru daravela cu şontorogu nu te mai iert! Acu' mă duc la Paler la fabrică, să stau cu el de vorbă, că umblu zăpăcit de cînd te-am aflat la mine şi nu ştiu încă dac-o să mai mă-ntorc lîngă Safta sau nu. Casa mi-ai stricat-o. Nu încerca să-mi furi şi codrul de pîine de la gură, că se alege praful de amîndoi.

Surprins, slab în faţa omului desfigurat de ură, Stîrcu bîlbîise un început de apărare.

— Mă, fine Gorică, eu...

— Nu lătra şi ascultă!

Îl prinsese de piept şi-l scuturase de cîteva ori, lovin- du-l cu capul de zid.

— Acu' mă duc, năşicule, cum am spus, la Paler. Mîine dimineaţă viu la muncă. Să ştii că dacă mi-o zice ceva-cumva Şontîc, te fărîm! Auzitu-m-ai? Stai cu el de vorbă după prînz sau diseară, te priveşte cînd. Numai atît să nu uiţi: că de felul cum s-o purta el cu mine, atîrnă viaţa ta.

Gore îi înfipsese mîna în gît şi-l proptise, îmbrîncit, de cîntarul de la bagaje.

— Ne-am înţeles, nu-i aşa?

Portarul, în adevăr, împinsese gluma prea departe. El îl convinsese pe şef că n-ar strica să-i facă mizerii „numărului 9", care se cam obrăznicise în ultimul timp. Nu-i dovedise încă de ce şi cum se obrăznicise dar îi promisese că — în cursul săptămînii — o să-i facă dovada. Sigur că finul o să se plîngă superiorilor şi tovarăşilor de muncă de isprava cu ţiganca, el i-o luase înainte, ca să poată răspunde, la un moment dat, în apărarea ce şi-o pregătise:

— Nu v-am spus eu că şi-a luat nasul la purtare? Auzi, o persoană ca mine, tocmai eu — cu o baldîră ca Safta...

Stîrcu spera, pe de altă parte, să-l sperie pe încornorat şi să-l ţină sub o continuă ameninţare, prin severitatea amicului de la biroul albaştrilor.

Hamalul, însă, nu se intimidase. Ameninţase precis, hotărît să treacă la faptă. Nebunul nu mai avea nimic de pierdut. Bucuros că soţul înşelat îl iertase, naşul n-ar mai fi avut nici un motiv să se teamă de el. Intenţionase să-l asigure că, a doua zi, va găsi în Pompilică un prieten ca mai înainte dar insul nu-l mai ascultase. Îi întorsese spatele, îşi făcuse loc cu coatele prin vermina peroanelor, trecuse pe sub podul de fier de la scăricică, fugind printre linii şi ieşise în şoseaua Basarab, pe la bariera de la magaziile de mărfuri de lîngă depoul de maşini.

Era aproape ora prînzului.

Gore îl aşteptase pe Paler în poarta turnătoriei, îl luase de mînă şi plecase cu el, fără cuvînt, spre una din cîrciumile din bariera Griviţei. Sufletul hamalului era plin ca un ciorchine. Simţise nevoia să se spovedească, la un pahar de vin, în singurătatea unei odăiţe, să-i spună slăbănogului — ca unui frate — tot ce pătimise în ultimele zile. El o să-l înţeleagă mai bine ca Damian. Mai mult, o să-l lase să-i plîngă cu capul pe umăr şi o să-l îmbărbăteze în cele din urmă: cea mai bună dovadă că-i iertase păcatul ce-l făcuse, bănuindu-l că-i furase nevasta şi-i necinstise obrazul.

Întîmplător, turnătorul avea parale la el iar încăperea în care se ascunseseră de lume, cu necazurile şi fră- mîntările lor, părea anume făcută pentru o mărturisire de

la o inimă la alta. Dar, după întîiul pahar băut, în sufletul lui Gore se făcuse un gol prăpăstios. Nu ştia să înceapă şi uitase tot ce voia să spună.

— Te adusei aici să vorbim — îngînase el chinuit, cu coatele pe masă şi degetele butucănoase înfipte în păr — şi uite că mă prostii...

Paler îl privise tresărit, palid. Bănuia ce rană îl doare. Aşteptase, la rîndu-i, ceasul acela de ispăşire. Nu mai putea să ţină în el taina ce-i rosese inima pe dinăuntru, ca un vierme şi-i usturase sufletul cu flacăra mustrării. Se hotărîse să nu-i mai ascundă fapta cu ţiganca, orice s-ar întîmplă, să plîngă — nemernic şi copil — poves- tindu-i tot şi să-l roage, în urmă, să-l ucidă.

Ciocnind al doilea pahar cu vin, bărbaţii se privi- seră în ochi, şovăielnic. Simţiseră, în acelaşi timp, că adevărul se va rupe din inimi, cu sau fără voia lor. Dar mai înainte ca flăcăul să aibă timp să cadă la picioarele prietenului înşelat, pentru spovedania sortită să-l împace, definitiv, cu cerul şi cu oamenii, Gore se prăbuşise în braţele lui, plîngînd.

— Am prins-o, mă — am prins-o pe Safta cu Stîrcu de la gară...

Turnătorul holbase ochii şi încremenise pe scaun, strivit sub greutatea hamalului. Trăise cîteva minute suspendat în neant. Uitase ce-i cu el şi unde se află şi nu mai ştia cine-i insul ce i se atîrnase de gît. Un glas, strein de el, întrebase tîrziu, abia dezlipindu-i buzele.

— Ce spuseşi, frăţioare, de m-am uluit aşa?

— M-a înşelat, măă — continua soţul să plîngă — am prins-o cu portarul de la gară...

Paler auzise limpede acum, dar adevărul rămăsese alături de el, nepătruns, de necuprins. Aiurit, îşi plimbase palmele pe umerii laţi, să se convingă bine că namila ce-i vorbise nu era o simplă vedenie şi-i privise atent: gura, ochii tulburi, figura vînătă de neo- dihnă şi zbucium, să se asigure că fostul camarad nu încerca să-şi bată joc de el ori să-i întindă o cursă care să-l oblige la o recunoaştere deplină. Îngînase, alb: „am

prins-o... Safta... Stîrcu de la gară” iar gîndul pipăise fiecare cuvînt şi-l despicase, să-i afle înţelesul tot...

Slăbănogul uitase mustrările de conştiinţă. Se deşteptase în el ibovnicul şi se identificase cu Gore. Li se contopiseră durerile. Formau, laolaltă, un singur suflet ultragiat, un singur obraz scuipat de fapta ţigăncii. Sufereau, unul în altul, o nefericire la fel: a masculului trădat, clocotind de revoltă şi cu necazul trecut prin inimă ca o aţă prin buba coaptă.

— Care va să zică, nenicule, ne terfeli cioropina to- valul la amîndoi? Brava, n-am ce zice! Aşa cinste, să ne fie de cap, cînta-ne-ar dascălii veşnica pomenire...

Paler întrebase suspinat şi tot el îşi răspunsese, cu adîncă amărăciune.

Hamalul îl privise cu recunoştinţă. Pricepuse de ce suspinase turnătorul şi de ce se considera, alături de el, umilit de Safta. Fără îndoială, era vorba de mîndria lui de bun prieten şi de chiriaş. Nevasta — filozofa Gore, revenit pe scaun — îl înşelase pe el, cu inima şi cu trupul, înşelînd — în acelai timp — toate gîndurile frumoase ale slăbănogului şi tot respectul ce i-l purtase, pînă atunci. Spusese, cu drept cuvînt, după ce golise paharul cu vin, că „ne terfeli cioropina tovalul la amîndoi”, pentru că — tovarăş sincer de zile bune şi rele — luase pe umerii lui cocîrjaţi o parte egală din suferinţa pe care hamalul n-ar mi fi putut s-o ducă singur în cîrcă.

Minciuna asta, în logica de atunci a soţului încornorat, era unicul adevăr posibil.

Dacă ar fi venit cineva să-i şoptească, în momentul acela, că Safta s-a culcat şi cu Paler, Gore ar fi fost în stare să-l ia la

palme şi să-l dea afară din cîrciumă în pumni şi ar fi rîs cu lacrămi, ca de-o glumă cu haz, dacă flăcăul i-ar fi mărturisit tot ce avea pe conştiinţă. N-ar fi crezut, nu ar fi putut să creadă, nu mai era loc în el pentru o altă veste tristă. Gîndul ar fi refuzat s-o înregistreze iar sufletul, ascuns în cangrena primei dureri, n-ar mai fi simţit noua lovitură.

Devotamentul acesta împins pînă la sacrificiu, pe care-l dorise şi visa crescut ca o ramură de merişor în bîlbîitul ce sta în faţa lui, murdar de funingine şi rugină, îl mîngîiase şi înviorase.

Damian era, fără îndoială, un camarad bun, un om priceput şi-i fusese de mare folos, îndeosebi prin bunăvoinţa cu care-l ascultase. Rămăsese, totuşi, un strein. Tovarăşul de la gară îi înţelesese durerea pentru că recunoscuse, în ea, propria lui durere de odinioară dar numai chiriaşul luase în cîrcă o bună parte din povara ce-l strivise pînă atunci. El juca, în fantezia hamalului, rolul sfîntului ce-l ajutase pe Isus să ducă, pînă la capăt, crucea.

Gore avea impresia că, o dată cu Paler, suferă ală-turi de el masa la care mîncaseră împreună, fotogra- fiile din cadre, lampa cu petrol şi paturile, preşurile şi uşile amîndouă, cu perdele la fel: toată casa părăsită şi poate o fărîmă — încă rămasă curată — din sufletul Saftei.

Acum nu mai era singur, în nefericirea lui...

Adevărul e că lovitura îl zăpăcise pe slăbănog. Nu se aştepta la o surpriză aşa de uluitoare. Toate gîn- durile lui, în ultima săptămînă, îşi fîlfîiseră aripile în- tr-un ritm anume, spre un liman ştiut: spovedania şi moartea. Nu ar fi tremurat dacă, în urma

mărturisirii ce se pregătise să i-o facă, l-ar fi văzut pe Gore ridicînd barda, să-i crape capul. Liniştit, împăcat cu el, şi-ar fi închinat limba în gură şi ar fi aşteptat lovitura liberatoare, convins că numai ea îl mai poate spăla de păcat.

Descoperind un nou ibovnic şi o dată cu el o faptă neaşteptată, în sarcina ţigăncii, Paler simţise cum se răstoarnă în el toate rîndunelele judecăţii, în zbor invers.

Omul ce trădase încrederea fostului camarad şi-i răsplătise binefacerile cu batjocură, se trezise — alături de el — trădat de Safta şi uitase de propria lui josnicie, cu gîndul la răzbunare — o răzbunare a lui şi poate tot aşa de neîndurătoare ca şi lovitura de bardă pe care se resemnase, în ajuns, s-o suporte. Avea să lămurească, mult mai tîrziu, problema de conştiinţă dintre el şi prieten. Deocamdată sta, umăr la umăr cu hamalul, cu o ură şi o durere la fel, în faţa femeii ce-i necinstise pe amîndoi, în acelaşi spasm neruşinat, cu portarul de la gară. Recunoscînd, în lacrima celuilalt, noua lui suferinţă, nu-şi mai putuse stăpîni clocotul lăuntric şi suspinase, cu o sinceritate împinsă pînă la inconşti- enţă:

— Care va să zică, nenicule, ne terfeli cioropina to- valul la amîndoi...

Slăbănogul comandase altă sticlă şi băuse cîteva pahare la rînd, să se îmbete, să uite, să nu-şi mai dea seama de nimic, dar vinul aşternuse vălul uitării numai peste rănile din sufletul lui Gore. Hamalul îşi culcase tîmpla în palmă şi mai împăcat cu sine, mai zîmbitor după fiecare pahar sorbit pînă la fund, începuse să îngîne domol, furat, cu ochii umezi în gol: „***cucuruz cu frunza-n sus, dusu-mi-s-a dorul, dus”*** — cîntecul cu care ţiganca îl

împăcase de atîtea ori cu domnul Stîrcu, după gîlceava de la tabinet, cînd „era cartea parşivă şi se încăpăţîna să-i facă mizerii”...

Turnătorului, dimpotrivă, vinul îi limpezise gîndu- rile şi-l aplecase, fără voia lui, peste adîncul prăpăstios al sufletului.

Dacă, în urmă cu două zile, mîndria rănită a bărbatului deşteptase în Gore animalul dornic să rupă cu dinţii beregata portarului de la gară, mîndria cu faldurile stropite a ibovnicului se oprise şi se căţărase, plantă amară, de unica mare nedumerire pe care o simţise cum creşte în el şi-l depăşeşte.

— Cum a putut, cum a avut ea curaj să mă înşele?

Zbuciumul lui, cu această primă întrebare rămasă în gol, începuse să se diferenţieze de zbuciumul celuilalt...

Safta nu mai era ticăloasă pentru că se culcase cu Paler. Isprava lor avea, acum, o importanţă de fapt în sine: un adevăr independent în timp, nu urît şi nici frumos. Soţul, după opinia singulară a amantului, nu ar fi putut face altceva decît să constate faptul, să recunoască adevărul şi să se supună, mut şi fără gest, ca în faţa oricărei realităţi impuse de un imperativ implacabil. Înaintea hamalului, cugeta slăbănogul, ea nu poate fi vinovată ori nevinovată, monstruoasă ori sfîntă, ci pur şi simplu ibovnica lui: bărbatul ales, victoriosul, predestinatul.

Era cu totul alta, după opinia tot aşa de singulară a turnătorului şi faţă de el, situaţia femeii necredincioase. O considera mai mult decît vinovată, mai mult decît monstruoasă! Nedemnă, oricum, să mai vadă lumina soarelui! Dar, ca s-o condamne

definitiv şi, mai ales, ca să-i poată alege felul morţii, el trebuia neapărat să răspundă unei întrebări chinuitoare:

— Bine-bine, înţeleg să-l înşele pe Gore cu mine, da' să mă înşele şi pe mine cu scîrba de portar? Cum vine asta, nenişorule?

Cuvintele, prinse unul de altul, se făcuseră cerc iar cercul se învîrtise, incandescent şi din ce în ce mai repede, în jurul frunţii.

Paler avea impresia că-i plesneşte ţeasta şi — ca să se smulgă din vîrtejul ce-l încurcase şi încîlcise minţile — a muşcat paharul şi l-a sfărîmat sub pumn...

Hamalul era absent.

Nu-l mai interesa Stîrcu de la gară şi cu atît mai puţin sîngele ce-l stropise pe figură, ţîşnind din mîna tovarăşului de alături.

Cînta „dusu-mi-s-a dorul, dus" în surdină şi în adevăr fericit, pentru că uitase — cu desăvîrşire — tot ce se întîmplase...

CAPITOLUL XIII

Safta se sanctificase prin sacrificiu

Miercuri la amiază, ţiganca îl aşteptase zadarnic pe chiriaş cu masa pusă.

Fabricile din împrejurimi fluieraseră o dată şi scurt, ca un avertisment, la „fără un sfert", mîncarea se răcise în cratiţă iar Safta ameţise umblînd, plină de neastîmpăr, din casă la poartă şi de acolo iar în casă.

Nu trecuse turnător pe care să nu-l întrebe dacă nu ştia cumva ce-i cu Paler. Toţi ridicaseră din umeri. Slăbănogul

lucrase pînă la prînz. Asta era tot ce puteau spune.

— Ce-o fi cu el, unde s-o fi dus?

Se căina oftat, cu palma la gură şi pleca în sală, să mai arunce o despicătură de lemn în soba de tablă, dar înăuntru nu avea astîmpăr şi se întorcea din nou la poartă, să se uite în toate părţile şi să-i întrebe pe alţi trecători dacă nu-l văzuseră pe slăbănog, în atelier sau pe stradă, prin cîrciumi ori la un birt.

Paler, în adevăr, o ameninţase că o să-şi ia lumea-n cap. Precizase, însă, că va aştepta mai întîi leafa, să nu lase în urma lui nici un datornic cu buza umflată. Lefurile se dau, la toate fabricile, la sfîrşitul săptă- mînii. Pînă atunci, numărase ea pe degete, mai erau patru zile.

— Dînsu' — se încuraja Safta — nu-i o haimana sau un golan, s-o ia razna cum se găseşte. Mai înainte de plecare ar fi venit sigur acasă, să se spele, să se îmbrace cu hainele de sărbătoare şi să-şi ia rufele. Cel puţin pentru asta ar fi venit...

Nu se aştepta la mulţumiri şi laude din partea slăbănogului, Era şi el, ca Gore şi ca oricare altul, un bărbat şi nimic altceva, adică — după opinia ei de dată recentă — porc, profitor şi nerecunoscător, la care adăugase o calitate în plus, personală: răuşise s-o convingă, în ultimele trei zile, că-i un udă-ochi speriat de umbra lui şi a plopilor de pe maidanul cu basculă.

— Dacă l-o fi găsit — se întrebase ea, cu un fulger nou în gînd — dacă s-au întîlnit undeva, din întîmplare şi s-au înfundat într-o cîrciumă?

Ţiganca simţise un fior rece pe şira spinării.

— Dacă sunt la băutură, să vezi că află Paler de Stîrcu şi Gore de Paler şi se-ntorc beţi ca porcii! Sigur c-au să mă bată, bate-i-ar ăl de sus...

Suspinase, cu o singură lacrimă prelinsă pe obraz.

Safta era o victimă a trecutului ei de aventură şi de generozitate amoroasă, dar şi a stricăciunii omeneşti de pe vremea casei cu nebuni şi de oricînd.

Fosta cîntăreaţă se decisese, în noaptea cînd îi poruncise prăvăliaşului îndrăgostit să spargă diblele lăutarilor, să renunţe la viaţa zbuciumată de pînă atunci şi să se dedice, cu toată inima şi pînă la mormînt, unei căsnicii cinstite şi durabile, nu fără nopţi de iubire încă tînără, în tovărăşia omului ales stăpîn şi asin cu samarul nevoilor în spinare.

Gore nu era, fireşte, bărbatul ideal, frumos şi bo- gat, dorit în serile cu lună plină. Din păcate, murise de mult şi în ea bestia fără astîmpăr de odinioară, cu poftele nechezînd şi alergînd în carne nestăpînite, flămînde.

Timpul visurilor trecuse.

— Acum s-ar zice că sunt o femeie coaptă...

Safta cunoscuse donjuanii din cele patru culori ale oraşului. Le ascultase cuvintele şi le cîntărise faptele. Toţi, ibovnicii desăvîrşiţi şi secăturile — haimanale cu breton pe frunte şi cîine mops dar fără sfanţ în bu-zunar, lichele sentimentale şi nestatornice, cu viaţa împărţită între harmonică, scandal şi aventură vremelnică — o făcuseră să sufere.

— Suflete ca fluturii...

Nu găsise, printre amanţii fără număr, un singur om serios, cu gînd de muncă şi

dornic să se culeagă de pe drumuri, să-şi vindece rănile şi dezgustul de el şi de lume în adăpostul cu linişti şi împăcări al unui cămin.

Gore era urît şi voinic. Inimă de slugă, ar fi fost capabil — de dragul ei — să ucidă şi să dea foc la mahala. Safta presimţise în el un suflet simplu, pe care nu-i era greu să-l modeleze cum i-o place. După isprava cu lăutarii, ea nu se mai îndoise de credinţa oarbă a îndrăgostitului şi plecase din cîrciumă cu el de mînă — spre o viaţă nouă.

Ploua mărunt, în lumina felinarelor rare cu petrol, de pe strada cu nume uitat de mult — cum au fost uitaţi tîrgoveţii...

— Băiatule — întrebase ţiganca, pătrunsă de solemnitatea momentului — ştii tu, mă, ce facem noi acum?

— Nu ştiu.

— Facem lucru mare, mă brabete — oftase ea, lipită de prăvăliaşul urît şi voinic — ne luăm amîndoi.

Flăcăul nu înţelesese.

— Nu zici nimic?

— Ce să zic?

Omul ales era prost şi împiedicat.

— Păi nu ţi-am spus că ne luăm? Adică: eu mă mărit cu tine şi tu te-nsori cu mine. Acum ai înţeles?

Ajunseseră la poartă.

El o prinsese de mînă şi-o strînsese cu putere, rîn- jind.

Aşa se pricepuse să răspundă.

Safta l-a împins în casă.

— Bine, acu' hai să facem nuntă.

Nu aprinseră lampa şi nici nu avuseseră răbdare să se dezbrace.

Visul ţinuse o săptămînă. Gore, care iubise pînă atunci animal şi în plin, învăţase cu uşurinţă să se comporte tuturor

capriciilor şi atitudinilor erotice impuse de fantezia deşucheată a femeii cu experienţă. Ea descoperise, în bivolul neostenit şi supus, aptitudini rare de ibovnic şi convinsă că un om aşa de preţios merită un destin mult mai frumos, i-a interzis să se mai întoarcă la mătura şi la fota verde de la cîrciumă.

Calvarul începuse, pentru Safta, din momentul cînd urcase cele cîteva trepte de la domiciliul portarului de la gară, să-i solicite concursul.

Stîrcu o cunoscuse la o grădină de vară, cu cinci ani în urmă. El era atunci sergent instructor, într-un regiment de artilerie. Ţiganca se îndrăgostise de chipiul cu cozorocul de lac tras pe-o sprînceană, de mustăcioara cu sfîrcurile în rotogoale, de batista purtată în mîneca stîngă, de catarame şi nasturi. O electrizase, mai ales, ritmul bizar al paşilor cu pintenii sunînd ca nişte clopoţei, acompaniat de zdrăngănitul săbiei lovite de pietrele caldarîmului.

Militarul se aşezase în faţa tarafului.

Safta cîntase numai pentru el. Se înţeleseseră dintr-o singură ocheadă. Prim avans, sergentul instructor o invitase la masa lui, o tratase cu o mandarină şi un pahar cu vin roşu, special, iar după închiderea localului plecaseră împreună.

Aventura ţinuse, noapte după noapte, o lună. El se jurase, de cîteva ori, că are s-o ia de nevastă, iar iubita cu garoafă se gudurase de fericire. După o lună, însă, artileristul dispăruse tot aşa de misterios cum apăruse.

Ea plînsese şi-l căutase, îşi smulsese părul din cap de disperare şi se grăbise, în cele din urmă, să-l uite.

Aflase, tocmai peste un an, că Stîrcu se retrăsese din armată, trist că se desparte de sabie şi pinteni dar bucuros că găsise o slujbă mult mai bănoasă, mai liniştită şi cu perspective mari în viitor. Deocamdată era numai portar la gară dar de prima clasă! Aşadar, muncă puţină şi pe scaun, ca boierii, uniformă de postav şi pensia sigură. Om serios şi deştept, nu se îndoia că va ajunge, în curînd, şeful unei magazii de mărfuri. Postul acesta însemna avere în cîţiva ani.

Safta, convinsă că un singur cuvînt al lui i-ar asigura lui Gore un serviciu bun, curat şi uşor, se dusese la fostul amant să-i solicite protecţia. Portarul, cum o văzuse intrînd pe uşe, o luase în braţe, încîntat că va retrăi o clipă de demult, o sărutase şi fără cuvînt, fără să-i lase timp să-l supere cu un gest mic şi leneş de împotrivire, o trintise în pat. Cînd şi-a adus ţiganca aminte că e măritată acum şi prin urmare datoare să-i rămînă credincioasă bărbatului, era prea tîrziu. Stîrcu gîfîia, prăbuşit peste ea.

Potolit şi numai în cămaşe de noapte, portarul de la gară se ridicase într-o rînă, între perne şi răsucise tacticos o ţigare, zîmbind.

— Ce vînt te aduce pe la mine, fă?

Abia acum se îndura s-o întrebe, stînd greceşte şi fumînd, cu ochii mici în rotogoalele mari de fum.

Safta uitase să-şi tragă fustele în jos. Rămăsese întinsă în curmezişul patului, cu faţa ascunsă în palme, ruşinată, plină de mustrări.

— Ce făcuşi, pişicherule? Matale nu ştiai şi eu uitai — prea mă luaşi repede şi uitai să-ţi spui că nu se cade să mai facem ce

făcurăm! Acu, dă-o-n ciorile, sunt mă- ritată...

Omul a rîs cu poftă.

— Nu te mai bucura aşa — oftase ea, ridicîndu-se în sfîrşit şi acoperindu-se — lasă-mă dracului, că parcă mă tai felii şi-mi dai sare, de mă ustură la ficaţi, cînd te- aud...

Filozofase, mai mult pentru sine şi tristă nespus, cu falca proptită în palmă.

— Ehei, nu-i de loc uşor să fii femeie cinstită...

— Fugi, fă, nu te mai sclifosi aşa, pentru un flecuşteţ de plăcere! Spune, mai bine, ce vrei.

Stîrcu o ascultase tolănit şi binevoitor.

— Bine, fă Săftico — o asigurase el, în cele din urmă — să ştii că am să fac ceva pentru Gore al tău. Vorbesc azi cu Şontîc. Numai să fie ascultător şi harnic iar tu — mai ales tu — să fii deşteaptă şi să-nţelegi rostul lumii. Mîine să mă caute la gară şi tu să vii la mine peste o săptămînă, să-mi mulţumeşti şi să ne mai aducem aminte, ca azi, de ce-a fost.

Safta plecase de la el tîrziu, tristă că-şi înşelase bărbatul cu atîta uşurinţă. Se bucura în ea, oricum, cîn- tăreaţa electrizată odinioară de sabia şi pintenii artile- ristului dar se strecurase, în veselia revederii şi un strop de melancolie. Portarul, deşi rămăsese rumen la figură şi nu avea nici un fir alb pe la tîmple, nu-i re- înviase în carne poftele nepotolite din luna de dragoste şi de nesomn. Gîfîise, se mulţumise cu puţin şi se retrăsese după ispravă între perne, ca un cocoş bolnav.

— Tare-mi pare rău că-l înşelai pe Gorică, săracu — îşi lămurise ţiganca gîndurile, privindu-se în oglinda unei vitrine de pe

calea Griviţei — da’ parcă mai rău îmi pare că ăsta de la gară nu făcu altceva decît să mă întărite. La urma urmei, să mă fi ales cu ceva...

Acasă, prăvăliaşul o aştepta cu veste bună.

Safta îi spusese, în cîteva cuvinte, că domnul Stîrcu i-a promis tot sprijinul. Nu-l sfătuise, însă, să-i accepte sau să-i refuze protecţia. Ştia bine că intrarea lui în serviciu va fi plătită cu dezgoliri în patul de burlac al portarului şi voia să fie cu conştiinţa împăcată. Avea impresia că se scutură de orice vină, din moment ce-i lăsa libertatea să procedeze cum o crede de cuviinţă. Primind de bună voie să fie susţinut de Stîrcu, însemna că primeşte — cu sau fără ştiinţă, asta n-o interesa deocamdată — şi coarnele.

— Tu ce zici să fac?

Ea ridicase din umeri: „fă cum vrei” — şi se gîn- dise, în acelaşi timp: „dacă zice da, asta-i ca şi cum m-ar arunca el singur în braţele ăluilalt şi n-o să-mi mai pară rău că-l înşel”...

— Am să mă duc — se hotărîse bărbatul — la ce să nu mă duc?

Speriată şi veselă deopotrivă, Safta l-a luat în braţe, răsuflînd uşurată şi l-a sărutat, cu imputare şi recunoştinţă.

— Uf, tare mi-a fost teamă c-o să zici nu...

Gore a intrat la gară, iar ţiganca, săptămînal, s-a dus acasă la portar, să-i spună cum o mai duce soţul cu slujba dar — mai ales — ca să-i fie recunoscătoare.

După ce a cununat-o cu hamalul, Stîrcu n-a mai aşteptat-o în bîrlogul lui de holtei. Acum se considera rudă apropiată şi era liber, prin urmare, să-i facă vizite

săptămînale în casa cu nebuni. Naşul ştia cînd e finul de serviciu, între ce ore sunt aglomerate sosirile şi plecările de tren şi se punea la adăpost de orice surpriză. Fără îndoială, ar fi fost mult mai în siguranţă, continuînd aventura la el. Stîrcu, însă, în felul lui, era un mare pervers. Prefera să vină el la amantă, pentru că numai aşa i se părea isprava mai interesantă iar ţiganca mai frumoasă şi mai pătimaşe. Gîndul că albastrul ar putea totuşi să-l surprindă cu nevasta lui, îi da fiori şi-i accelera zvîcniturile sîngelui. Safta, mult mai darnică, tremura cu flăcările mai vii în trup, îmbrăţişările erau mai puternice iar şoapta împrumuta întregului ceremonial o atmosferă de mister.

Gore, într-o seară, venise acasă bine dispus şi perfect convins că şeful, domnul Pompilică, e un om cu suflet mare.

Şontîc, după-amiază, îl chemase pe subaltern, la el în binou, îl invitase să ia loc pe scaun, îi oferise o ţigare bună şi o cafea şi-l întrebase, prietenos, cum o mai duce cu slujba şi casa, dacă e mulţumit de viaţă, de tovarăşii de muncă şi de cîştig.

— Slavă cerului, coane — răspunsese hamalul, sincer şi copleşit de deosebita cinste ce i se face — n-am ca să zic! Aici o duc bine şi de matale — care eşti bun ca o pîine caldă — n-am la ce să mă plîng. Aşa că, să spui drept, mare pomană ţi-ai făcut cu mine! Pe lîngă asta, la ce să mint, nevasta... iar: mare noroc avui, că harnică...

— Am auzit. Ştii că mi-a lăudat-o Stîrcu? A zis că are o bomboană de fină: să-i trăiască, nu altceva...

Recunoscător, Gore nu uitase să îngîne un cuvînt frumos şi despre naş.

— Lasă, coane, că nici dînsu...

Voia să spună că dacă Safta e gospodină şi harnică, portarul nu rămăsese mai prejos, fiind — în egală măsură — prietenos şi bun la inimă. Convins că numai aşa şi-ar mărturisi gîndul întreg şi lămurit, omul a ţuguiat buzele, cu respect adînc:

— Lasă, că nici dînsu... ca să nu zic într-un ceas rău: la aşa fină, aşa naş...

Pompilică zîmbise ascuns.

— Tocmai, că la asta cuget şi eu de multe ori — oftase el, întristat la comandă — la voi şi... aşa, la cine-i însurat. Că mă uit la mine: singur! N-are cine-mi scutura prin casă, n-are cine-mi... Nu zic de rufe, că le dau şi mi le spală, da' e vorba că — la scuturat — pot s-aduc o femeie de pe stradă, în care n-am pic de încredere? Nu numai că nu-ţi face treabă serioasă, da' mai dă iama şi prin lucruşoare...

Gore înclinase capul spre umărul stîng: „păi, aşa e" şi se gîndise: „săracu conu Pompilică, dacă n-ar fi şchiop s-ar însura"...

Între o sosire şi două plecări de trenuri, alergînd cu geamantanele şi calabalîcurile călătorilor de colo pînă colo, hamalul se gîndise numai la pustiul amar din viaţa şefului.

Măgulit de prietenia cu care-i vorbise, nu se mai îndoia că Şontîc e cel mai cumsecade om din toată gară, dacă nu din tot oraşul. Spovedania lui simplă îl înduioşase. Ar fi fost bine să-şi găsească şi el o femeie harnică, iubitoare de casă, ca Safta. Oricum, prietenii lui sinceri şi căsătoriţi ar fi fost datori, din cînd în cînd...

Hamalul se oprise tresărit, ca şi cum l-ar fi lovit cineva cu palma peste frunte. Gîndul fulgerase şi rămăsese cu saltul în gol.

— Ce-ar fi, dacă...?

De ce să-i învinuiască pe ceilalţi cunoscuţi ai lui Pompilică? El îi era amic tot aşa de bun: fumaseră o ţigare, băuseră cafea şi vorbiseră de necazuri şi de bucurii, se spovediseră. Numai amicii sinceri se spovedesc. Era, prin urmare, ca un frate cu şeful şi nu se gîndise totuşi, el ca toţi ceilalţi, că ar fi obligat să-i dea o mînă de ajutor. Safta, în cîteva ore, i-ar face casa ca un cristal. În definitiv, n-ar fi mare osteneală pentru ea dacă — o dată pe lună sau la trei săptămîni, fie şi la două — s-ar duce şi i-ar scutura boarfele.

— Ne facem un interes şi-o pomană...

Şontîc primise bucuros oferta ce i-o făcuse subalternul generos şi-l anunţase că a doua zi, după-amiază, o să aştepte la domiciliu. Nu uitase, la despărţire, să-i întindă mîna şi să i-o strîngă cu afecţiune.

Prietenia dintre hamal şi şef se cimentase.

Seara, la masă, Gore îi povestise ţigăncii cum îl invitase domnul Pompilică în birou şi-l onorase ca pe un adevărat mosafir de zile mari. Şontîc fusese descris în culori simpatice şi recomandat, cu insistentă, ca o persoană superioară. Ar fi fost păcat să i se refuze, omului singur pe lume, un ajutor cerut în termeni atît de amicali.

Safta ascultase îngîndurată. Avea o presimţire urîtă.

— Şi ce zici tu, mă, să mă duc mîine la şontorog?

— De ce să nu te duci?

Nevasta oftase, resemnată.

— Bine! Voia ta este şi-ncolo amin...

Făcuse, în felul ei, gestul spălării pe mîini.

Presimţirea nu o înşelase. Pompilică, în adevăr, o aşteptase a doua zi dar cu

perdelele lăsate. O întîm- pinase cu o figură severă şi-o întrebase ce caută, aşa de supărat, că femeia nici nu avusese timp să răspundă.

— Îl dau afară din gară — ţipase el — am să-l dau afară pe Gorică al dumitale! Mie să nu-mi umble cu marafeturi, că nu mă-ncîntă cu migdale amare! Crede că, dacă şi-a trimes muierea la mine o să-l iert? Am să-i arunc toate catrafusele în cap, să-l învăţ minte...

Safta nu se intimidase. În lunga şi glorioasa ei carieră amoroasă trecuse deseori prin momente mult mai critice şi nu se speriase. Învăţase, din experienţă, să întrevadă ce plan se ascunde dincolo de cuvinte... De altfel, procedeul prin care încercase şeful acum s-o înfricoşeze era clasic. Ţiganca ştia că ameninţările lui nu se vor traduce în faptă decît în cazul cînd i-ar refuza fructul dorit. Se mîngîia cu gîndul că Gore o rugase să vină la şchiop. Conştiinţa îi era curată. Bărbatul o aruncase, pentru a doua oară, în braţele unui ibovnic. Ar fi fost inutilă orice împotrivire. Laţul, bine aruncat, o prinsese Nu-i mai rămăsese altceva decît să se supună fatalităţii.

Enervat că femeia întîrzia să i se ofere — cum se aştepta — ca să-l înduplece să-i ierte soţul de vina lui imaginară, Pompilică începuse să se plimbe prin încăpere, bocănind cu piciorul de lemn pe scînduri. Safta se uita la el, zîmbind şi se bucura.

— Uite-mi-l, cum îl fierb în nisip! Acum nu mai face pe nebunu. S-a prostit. Nu mai ştie ce să zică şi i-a pierit curajul. Şase ceasuri să stau aici, cu el, n-ar îndrăzni să mă atingă. Mototolul dracului...

Şontîc, în adevăr, se fîstîcise.

Stîrcu, care i-o recomandase pe fină şi-l învăţase cum să procedeze, mai întîi cu Gore şi pe urmă cu nevasta lui, nu-l obligase să memoreze decît cele cîteva fraze ţipate în momentul cînd intrase ţiganca în casă, convins că simpla lui ameninţare cu concedierea ha- malului o s-o sperie şi o s-o facă să se culce — goală şi fără multe mofturi — în patul schilodului.

Naşul se plictisise de ţigancă şi i-o oferise, bucuros, bunului prieten de la biroul servituţii în uniformă.

Pompilică, însă, nu era un cuceritor. Portarul o avusese uşor pe Safta, pentru motivul binccuvîntat că rămăsese — în fantezia şi în inima ei — omul aventurii de o lună, fostul ibovnic cu pinteni, cu sabie, cu batistă în mîneca stîngă şi cozoroc de lac. Şeful era numai omul mutilat de tren. Ţiganca îl pironise cu o privire dispreţuitoare. Şontîc se făcuse mic pe scaun. Singur piciorul în curele stăruia ţeapăn, întins ca o barieră între amîndoi. Femeia învinsă, îl domina pe învingător: i-ar fi fost uşor să-l umilească cu un gest, să-l rănească numai cu un cuvînt, să se apropie de el şi să-l lovească. Şontorogul nu ar fi reacţionat momentan, dar a doua zi bestia nu ar fi uitat să se răzbune pe subaltern. Victorioasă şi înfrîntă — în acelaşi timp — prin propria

ei izbîndă, Safta înclinase capul, în cele din urmă, ca să termine jocul dezgustător cu o clipă mai devreme...

— Coane Pompilică — avusese ea tăria să surîdă, eu zic să-l lăsăm pe Gorică în pace şi să avem grije de noi şi de poftele noastre. E mai frumos să ne spunem, cinstit, ce gînd al dracului ne paşte. La urma urmei, vorba cîntecului: sunt femeie, eşti bărbat — nu tocmai întreg, da' bărbat... Văd că dumneata, aşteptîndu-mă, nu ai uitat să laşi perdelele. Ce zici, să încui eu uşa?

Înviorat, Şontîc făcuse un gest afirmativ, se ridicase de pe scaun şi începuse, tremurînd, grăbit, să se dezbrace. Safta încremenise în prag, amuţită, cu ochii holbaţi la el. Gol acum, şeful hamalilor era respingător. Bontul piciorului retezat mai sus de genunchi se bălăngănise, în timp ce insul făcea eforturi mari, prins cu mîinile de masă şi de spătarul scaunelor, să se apropie — ţopăit — de femeia ce se îndura, în sfîrşit, să fie a lui.

Ţiganca s-a rezemat de zid, moale, ameţită, cu privirile împăienjenite — şi n-a mai ştiut ce se petrece cu ea.

La despărţire, gentil, Pompilică îi oferise două caramele şi-o rugase să-i transmită, bunului amic Gore, salutările şi mulţumirile şefului pentru bunăvoinţa şi hărnicia cu care stimata lui cucoană îi scuturase şi gătise casa.

Safta plecase cu sufletul întors pe dos. O cutremura gîndul că iar îşi înşelase bărbatul sau o dezgustase numai neputinţa de muţunache într-un picior, a schilodului? Nici ea singură nu ştia. Se mulţumise doar să constate că se cîştigă greu o pîine, mai ales cînd vrei să fii nevastă cinstită.

Bănuia de la cine-i venise necazul cu Şontîc şi-l aşteptase pe Stîrcu, în prima şi a doua săptămînă, dornică să se răzbune, dar portarul de la gară nu apăruse. Mai erau şi alte femei în mahala, poate nu aşa de meştere în dragoste ca ea dar mai tinere şi mult mai frumoase.

— N-o să-mi petrec eu toată viaţa cu baldîra de ţigancă...

Fosta cîntăreaţă se îngrăşase, în adevăr şi începuse să-şi îndese şi să-şi ridice sînii în brasieră.

Stîrcu însă, invitat de fin, continua să vină la petrecerile săptămînale din casa cu nebuni.

Nu voia ca, prin absenţa lui, să-i dea hamalului ceva de bănuit. Ar fi fost, pe de altă parte, ridicol să refuze o masă îndestulată, cu pui rumeniţi în frigare şi tăvăliţi prin usturoi, cu vin bun şi plăcintă cu mere. Safta era o gospodină neîntrecută iar Gore, după fiecare ospăţ, pierdea la tabinet cîţiva franci.

O primă decepţie în dragoste, însă, cu o cîrciumă- rească de pe strada Cameliei, îl readusese pe portar, pocăit, lîngă ibovnica din tinereţe. Fina uitase de răzbunare. Fericită că-l strînge din nou la sîn, plînsese şi-l implorase să n-o mai facă să sufere atît iar el îi promisese, solemn, că n-o mai părăseşte niciodată. Oricît ar fi fost de grasă şi în ciuda perilor albi de la tîmple, ea mai răuşea să deştepte poftele în el şi (asta îl interesa în primul rînd) i se da fără mofturi. Nu-i pretinsese, ca Olga de pe strada Cameliei, să-i facă dar casele din dosul cimitirului evreiesc de pe strada Filantropiei şi nici nu-l obligase, ca fîşneţele frumoase şi tinere din mahala, să le cumpere — după fiecare îmbrăţişare —

un şorţ sau ciorapi, dacă nu o pereche de papuci.

Safta se lăsa stoarsă de dragoste ca o vacă elveţiană, cu ugerul prea plin.

Conştiinţa femeii ce se visase cinstită cîndva, amuţise. Ţiganca luneca pe pantă, împinsă de fatalitate şi mai ales de Gore, cu o resemnare apostolică. Se mîngîia cu ideea că numai aşa poate să-i asigure soţului o slujbă curată, uşoară şi bănoasă şi se considera o victimă a stricăciunii omeneşti.

Gînd l-a văzut pe bărbat intrînd cu Paler în casă, a avut o nouă presimţire.

— Să vezi că şi ăsta o să mă dezbrace şi-o să mă culce sub el...

Întîmplător, slăbănogul era un tînăr sfios. Departe de intenţia pe care i-o bănuise gazda, el se mulţumise să-i răspundă timid şi monosilabic la întrebări, să-i facă surcele şi să-i spele vasele, cuminte ca o fetiţă. Safta îl

lăuda pretutindeni şi începuse să-i dea, la prînz şi seara, mîncare cu carne multă şi zgîrci. Aflase că-i place să ronţăie în măselele sănătoase. Totuşi, diavolul ascuns în ea, încercase, de cîteva ori, să pună la grea încercare inima chiriaşului. Femeia se apleca mult peste masă, în faţa lui, cu cămaşa trasă dinadins pe sîni ori se trîntea în pat, dezvelită şi se făcea că doarme.

Flăcăul se uita în jos, clipind repede, să nu vadă pieptul gol ori se, apropia în vîrfuri, s-o învelească uşor cu plapuma sau cu broboada şi pleca afară, tot în vîrfuri, să nu-i strice somnul.

Singură în casă şi înciudată, Safta nu-şi putea ascunde dispreţul:

— Mare nătăntol, sări-i-ar...

Stăpînă imediat pe gînduri, se mustra că nu se as- tîmpără. Se redeştepta în ea nevasta ce se mai visa, încă, serioasă şi cinstită...

Gore, într-o noapte, a stat de vorbă cu ţiganca lui.

— Ce facem, fă, cu Paler ăsta? Iacă, se împlini o săptămînă de cînd l-am adus la noi. Nu că-mi pare rău că i-am dat un aşternut şi un codru de pîine, da e om în toată firea şi trebuie să se apuce de muncă. Pentru el, nu pentru mine...

— Asta-i drept — îngînase ea, cu palmele sub cap şi ochii în tavan — vezi bine: să s-apuce de muncă, da’ să nu mai mă pui pe mine să mă rog de careva să-i dea un servici. că nu se mai prinde. Nu mai mă duc, să ştiu c-a înviat mama acolo...

— Mde, cum vrei. Da’ e vorba că el, săracu Paler, nu-i un om căruia să nu-i faci un bine. Mai ales că Stîrcu, cu care am vorbit azi, mi-a spus că dacă te-ai osteni tu

pînă la unu Lică Păun, maistor colea la turnătorie...

— Nu mă duc, mă, nu mă duc!

Gore nu dezarmase.

— Naşu e preten bun cu Lică ăsta şi dacă tu... cu o scrisoare de la el... Stîrcu zice că tu, ca femeie, vorbeşti altfel, te porţi altfel...

Pericolul în definitiv, era exclus acum. Safta nu ar fi avut nici un motiv să nu încerce să-l ajute pe

slăbănog, mai ales eă — prin ajutorul acesta — scăpau şi ei de o pacoste. Bun stăpîn pe leafa lui, flăcăul urma să se mute de la ei sau să le plătească o sumă oarecare, dacă ar fi rămas, pentru pat şi pentru masă.

— La urma urmei, nu-i mare lucru să iau o scrisoare de la Stîrcu şi s-o duc la Lică Păun, care-o fi el acolo. Se poarta frumos cu mine, bine: îl rog să nu-l uite pe Paler şi-i zic, la plecare, mersi. Face pe porcu, îi dau una peste mînă şi plec — îl las în mama iadului: şi pe Lică şi pe domnul Palerică...

Calculul a fost, în adevăr, foarte logic.

Oricum, ea condiţionase concursul ce i se ceruse.

— Cum e Lică Păun ăsta? Tînăr, scofîlcit, burlac sau?...

Gore nu ştia dar era sigur că portarul de la gară nu poate să fie prieten cu lichelele şi haimanalele. De altfel, aveau o mare garanţie de seriozitate: viitorul protector era şef la o fabrică, prin urmare om deştept, cu meşteşug subţire şi bătrîn, neapărat bătrîn...

— Ehe, pînă s-ajungi maistor trece multă apă pe gîrlă...

— Iacă vorbă de prost şi la tine — se supărase nevasta. Poftim, Bela e tare şi mare la „Lessel” şi nu-i babalîc. Aici e vorba că... dă-l încolo, cum o fi, nu-mi pasă! Eu altceva aş vrea să ştiu! Mă Gorică — suspi- nase ea, cutremurată de un fior — numai şchiop să nu fie, omule, că iar mi se apleacă şi nu mai mănînc o săptămînă...

Hamalul îi adusese, a doua zi, scrisoarea promisă. Stîrcu o asigurase pe fină că amicul de la turnătorie e sănătos tun şi întreg: nu şontorog şi nici ciung.

Safta se dusese Ia Lică într-o după-amiază de sărbătoare. Plecind de acasă, deşi se hotărîse ca — la primul gest neruşinat — să-l pună la locul lui pe îndrăzneţ cu o sudalmă şi să iasă trîntind uşa, ţiganca nu uitase să schimbe pantalonaşii.

— Nu se ştie ce se-ntîmplă!

Meşterul sta într-o clădire nouă, pe o stradă cu nume de domniţă — un fel de ulicioară mai mult, plină de soare şi praf, ce pleca din calea Plevnei, prin spatele unei fabrici de scrobeală. Şeful turnător, burlac şi el, era un om înalt şi încă tînăr, cu o figură ce impunea, din primul moment, respect. Avea în gest, în felul cum clătina capul cu bunăvoinţă, cînd asculta ce i se spune, o distincţie pe care fosta cîntăreaţă n-o mai întîlnise. Ea se fîstîcise, pentru întîia oară în faţa unui bărbat.

— Coane maistore — îngînase, după ce fusese invitată pe scaun şi întrebată, blînd, de ce-a venit — am e epistolă de la domnul Stîrcu, naşul nostru şi...

Lică luase scrisoarea dar n-o citise. O pusese pe masă, sub o carte cu copertele roşii, pe care o răsfoise pînă atunci.

— Să lăsăm epistola, că dumneata ai să ştii mai bine ca Stîrcu ce te aduce la mine.

Safta povestise, în cîteva cuvinte, cum apăruse Gore în prag, într-o noapte, cu Paler de mînă. Vorbise fru-mos de slăbănog, ca de un băiat cuminte şi ruşinos ca o codană, pe care o dezbraci şi o laşi goală în faţa ta, pînă-i purici cămaşa. Nu uitase să-i remarce înde- mînarea la despicatul surcelelor şi la aprinsul focului, la curăţatul cartofilor şi la spălatul vaselor.

— Ar fi o mare pomană, coane, dacă — aşa, la turnătorie... orice şi oricum, că-i tare muncitor...

Lică Păun o ascultase zîmbind şi-i promisese, la despărţire c-o să încerce să facă ceva pentru Paler. Oricum, a doua zi cînd vor fluiera fabricile, flăcăul să se prezinte la birou.

Safta se întoarse acasă mulţumită de ispravă dar tristă că-şi pusese zadarnic pantalonaşi curaţi, cu dantelă. Acum şi-ar fi înşelat bărbatul fără şovăială şi fără mustrare de conştiinţă, cu sentimentul precis că — oferindu-se unui om frumos şi distins cum era meşterul — ar îndeplini un ceremonial ce n-ar avea nimic jicnitor pentru ea şi cu atît mai puţin pentru un tont căruia şi portarul de la gară şi domnul Şontîc îi puseseră coarne, cu atîta senină neruşinare.

Paler fusese angajat chiar de a doua zi, la turnătorie şi adusese, în prima sîmbătă, un pumn de gologani de aramă şi două băncuţe. Era leafa lui pe o săptămînă: zece lei şi cincisprezece bani. Şeful îi promisese c-o să-l avanseze. Numărînd încă o dată banii, slăbănogul îi vărsase, din palmă, în poala ţigăncii şi-o rugase să facă cu ei ce-o vrea, ca o mamă sau o soră bună. Gore îi dăruise fostului camarad o puşculiţă de pămînt să strîngă în ea leafă după leafă, pînă o avea cu ce să-şi cumpere rufe, haine şi încălţăminte.

— Acum, măi băiatule — îl bătuse hamalul pe umăr, protector — n-avem nevoie de ajutorul tău. Cîştig destul... Agoniseşte să ai cu ce-ţi face nevoile şi pe urmă vedem noi cum ne descurcăm. Prin noi ţi-ai găsit un rost în lume, parcă văd că tot noi o să te cununăm...

Dar, pînă la însurătoarea lui, mai era destul timp.

Safta era curioasă, deocamdată, să afle ce mai face domnul Lică Păun, cînd şi cum vine la fabrică, dacă-l salută ori nu lucrătorii şi hamalii din atelier, dacă şi cum le răspunde, cum şi ce le spune subalternilor, ce zice cînd se supără şi cum îi ceartă, cu ce cuvinte, pe cei vinovaţi? Meşterul o obsedase toată săptămînă. Îl visase, în fiecare noapte, cînd sergent instructor la atelier, cu sabie şi pinteni, cînd slugă în simigeria lui Tino, muncind gol şi superb, alături de cei doi ilfo- veni. Fiecare vis se termina cu o înlănţuire pătimaşă iar ţiganca, în fiecare dimineaţă, se trezise — alături de Gore — cu gura amară şi dureri de cap.

Obsesia crescuse şi o stăpînise deplin, în clipa cînd îl văzuse pentru întîia oară, pe chiriaş, dormind dezvelit.

Safta nu ar fi putut să-şi explice prin ce salt al gîndului fusese posibilă apropierea pe care o făcuse — privind pîntecul ademenitor al slăbănogului — între Lică Păun şi Paler. Avusese, însă, impresia clară că în momentul acela, în sală, dormea meşterul. Numai un bărbat ideal ca el putea să aibă o podoabă aşa de ispititoare.

Robită, tremurînd în întuneric şi nepăsătoare în faţa pericolului ce o pîndise pas cu pas, ţiganca se apropiase de pat, să-şi trăiască visul din ultima săp-tămînă.

Dar visele se împletiseră.

Safta se dăruise flăcăului, cu gîndul la Lică Păun, în timp ce Paler o îmbrăţişa — bărbat şi în luncă — pe Truda, fata văcarului...

CAPITOLUL XIV

Mascaradă sub clar de lună

Se înserase.

Strada era plină de copii gălăgioşi, de roşcovi sălbatici şi de vrăbii.

Primăvara urca sevă în copaci, piruia în guşa pasărilor şi se juca, ţipind şi tăvălindu-se prin praf, laolaltă cu toate haimanalele.

Abia întorşi de la fabrică, mahalagiii se spălaseră şi se adunau pe la porţi, alături de neveste, curaţi în bluze murdare, cu mînecile sumese şi gulerul răs- frînt.

Oamenii, săraci şi proşti, nu ştiau întîmplări cu Isus. Gîndul că trăiau în Săptămîna Patimilor nu-i înfiora. Erau plini de necazuri numai ale lor şi se zbuciumau de cînd se pomeniseră pe lume, în neînsorita şi ne- sfîrşita săptămînă a pătimirii din viaţa la fel şi aspră, de trudă şi lipsuri. Aflaseră, nu ştiau cum şi cînd — parcă trecuse un liliac cu zvonul prins de aripă, ca un clopoţel — că sărbătorile toate au fost scornite de popi şi numai în folosul lor. Isus exista cu adevărat, pentru ei, în neastîmpărul de pretutindeni al împrimăverării, în misterul ce despica mugurii şi în taina limpezimilor celeste sau în joaca sprintenă a pisoilor, scoşi în lumină o dată cu frunza şi cu firul ierbii.

Bătrînii, în cămăşi de noapte şi papuci, făcînd semne numai de ei înţelese, cu vîrful bastoanelor, în ţărînă şi încă nedumeriţi de ce nu se împiedică luna, răsă- rind, de marginile stîncoase de la capătul pămîntului, erau bucuroşi să spună minuni cu Dumnezeu şi cu muritorii.

— A venit o dată Milostivul la noi în oraş...

Povestea era nesfîrşită iar amintirile bunicilor ca oglinzile aburite.

— A venit o dată Milostivul la noi în oraş şi s-a oprit taman la Şipotul Fîntînelor. Ştiţi voi unde era Şipotul Fîntînelor? Cam pe dealul de la balta Cişmi- giului. Asta, pe vremea cînd nu erau, ca azi adică, felinare în Bucureşti. Oamenii, care le da mîna să plece noaptea prin oraş, umblau cu masalale. Că au fost mai întîi masalele şi după ele, felinare cu lumînări...

Primăvara ce începuse risipise în mahala, o dată cu ploile şi ghioceii, broşurile cu coperte roşii.

Calfele şi ucenicii învăţaseră, din ele şi din co-lecţiile „Mişcării Sociale”, diriguită de Panait Mo- şoiu şi P. Zosîn, cuvinte ca flăcările: proletariat, tovarăşi, patroni exploatatori, minciuna popilor, robia bi-sericii, nici muncă fără pîine şi nici pîine fără muncă, revoluţia proletară, ***Internaţionala...***

Cîntaseră şi se pomeneau cîntînd de cîte ori deschideau braţele, larg, să respire adînc, pentru setea sufletului, aerul ca o apă limpede de izvor:

„Veniţi, voi oropsiţi ai vieţii...”

Feciorii de căruţaşi, de hamali în triaj şi de spălătorese, cari se săturaseră pînă atunci cu „bulcă” şi se bucurau deseori că au „şparlit” un pepene din grădinile sîrbilor, renunţaseră acum la rişcă şi la stos, se pieptănau cu freză, nu mai umblau desculţi şi nu rareori „discutau”, adunaţi în cerc pe trotuar — îl discutau pe Isus, în timp ce Dumnezeu din poveştile bunicilor bea apă de la Şipotul Fîntînelor şi umbla pierde-vară pe uliţele bucureştene...

Mîntuitorul a fost fiul unui lucrător cu mîna încleştată pe teslă, un ***om*** dar mai ales copil de proletar. Nu mai era nici o diferenţă între Gogu Gioală, progenitura dulgherului Arvinte Troacă din Cărămidari şi Isus, care se dovedise frate bun cu o haimana ca Rel, feciorul grăjdarului de la fabrica de bere, din moment ce nu învăţase nici un meşteşug, numai ca să fie liber s-o ia hai-hui prin lume, ca orice desculţ din mahalaua cu nume ruşinos. Christos pătimise pentru că luptase împotriva bogaţilor iar popii îl crucificaseră din porunca guvernului odios şi asasin de atunci, ca să-l facă — în urmă — sfînt şi să-i speculeze sacrificiul.

Fiul Omului avusese fraţi şi surori, ca Aron Blaga (roşcovanul cu obiceiuri urîte mărturisite) şi o iubise pe Maria Magdalena cu pasiunea lui Bimbirică. Poet, lucrătorul de la curelarul şvab se îndrăgostise de Domnica numai pentru că era cocotă şi se bucura că-şi găsise, în sfîrşit, un rost pe pămînt: trăia s-o vadă zilnic pe fata de bordel şi muncea pe brînci, cîntînd, ca să aibă sîmbătă seara cu ce să-i cumpere cîteva flori, bomboane şi batiste colorate, cu dantelă pe margini.

Tinărul înţelesese să se crucifice, pentru sentimentele lui de adorare, ca Isus. Amorul îi risipise toţi banii. Toamna din urmă îl prinsese desculţ, cu o singură cămaşe şi fără pantaloni. Umbla pe stradă înfăşurat în şorţul de piele din atelier. Romantic, ar fi fost în stare să împingă nebunia şi mai departe dacă iubita, primindu-i florile, nu i-ar fi spus odată, fără înconjur:

— Vai, domnu Bimbirică, mata îmi aduci muşcate şi bomboane da’ umbli în izmene

şi — pardon — cu picerele goale prin frig. Să nu mai vii să-mi dai nimic, pînă nu te-oi încălţa...

El nu se aşteptase la o ofensă aşa de mare. Se clătinase, cu damrile strînse la sîn, palid dar Domnica îl mîngîiase şi-l asigurase că tot ce-i spusese nu era altceva decît un sfat şi încă un sfat pornit din cea mai adîncă şi mai curată dragoste. Ca să-l convingă, în cele din urmă, că-l iubeşte în adevăr, ea scosese pieptenele din coc şi-i alesese cărare, vărsase un pic de apă de colonie în palmă şi-i netezise părul iar la despărţire îi promisese că în ziua cînd o veni la ea, acasă ori la bordel, îmbrăcat curat şi încălţat, o să-i dea voie s-o iubească fără taxă.

Nefericit, Bimbirică încercase să se sinucidă.

Domnica nu-l înţelesese. Nici el singur, poate, nu ar fi ştiut să spună lămurit de ce şi cum o are dragă pe sora mijlocie. Sentimentele, toate, erau numai ale lui şi pentru el. Simţise nevoia să sacrifice orice bun material şi să se dăruiască, sufleteşte, cu orice floare şi în dantela ieftină a fiecărei batiste. Nu se gîndise să ceară o recompensă şi cu atît mai puţin o scutire de taxă, la tractir. Pe femeie n-o rîvnise. O visase, numai pentru el, altar — la care să vină cu daruri toate noroadele gîndurilor. Fata, din păcate, îi strivise visul cu un surîs.

Acum nu-l mai lega nimic de pămînt.

Din fericire, biciuşca de care intenţionase să-şi atîrne, în eternitate, trupul în zdrenţe şi desculţ, a fost putredă şi trista figură a iubirii se pomenise, a doua zi, lungit pe ţolul din bucătăria patronului, cu un cucui în frunte şi gura încă sîngerată.

Bimbirică rămăsese, de atunci, în cercul larg al tinerilor cu broşuri socialiste şi aprinse discuţiuni, un simbol al dragostei. El se sanctificase prin suferinţă, ca şi ţiganca din casa cu nebuni. În toate convorbirile despre amor, cuvîntul lui fusese hotărîtor. Era cu atît mai mult ascultat în chinuita seară a patimilor, pentru Isus şi Safta, pentru Paler şi Gore.

Tinerii, în timp ce bătrînii îl plimbau pe Dumnezeu printre bucureşteni şi-l obligau să mănînce cu cerşetorii, lămureau o probiemă serioasă, cu toată neseriozitatea pasiunii lor iscoditoare: Christos o iubise în adevăr pe Maria Magdalena? O dată răspunsul dat, se impusese de la sine o altă întrebare cum o iubise Mîntuitorul pe prostituata blondă? Toate privirile, în acest moment, se întoarseră — ca la o comandă — spre Bimbirică. Desculţ, supt de muncă şi trai prost, curelarul lăsase ochii în pămînt, copleşit de gloria cu care-l încununau tovarăşii de mizerie şi de ***Internaţională.***

Isus se ridica în el înalt şi pur, ca un lujer de crin.

Răsărise luna, plină, strălucitoare, de dincolo de bariera Griviţei. O haimana — cum se trîntise în iarba de pe maidanul cu basculă şi se uita în sus — era sigură că dacă ar zvîrli o piatră cu praştia şi ar lovi cerul albastru, l-ar auzi sunînd ca un clopot mic. Discul lunar risipise, peste locuri virane şi acoperişuri, peste suflete şi dureri, o lumină de vis unanim.

În această atmosferă de linişte şi de limpezire a gîndurilor, zvonul a speriat ca o goarnă de pompier în plinul nopţii. La început a fost un gest de nedumerire generală. În cîteva momente, însă, tot

cartierul începuse să se agite. Se întreba felurit şi nu se da nici un răspuns precis. Prin curţi şi în faţa porţilor era un neastîmpăr curios, prea tîrziu înţeles: cînd s-a auzit, lămurit, cîntecul de mort al lăutarilor.

Haimanalele, plecaseră în fugă, prin mijlocul străzii, spre podul gării. În urma lor veneau cumetrele şi vecinii, tropăind bocancii şi lipăind papucii.

Bimbirică, mai repede la picior, le luase înainte tovarăşilor, aflase de ce şi pentru cine cîntau ţiganii de mort şi se întorsese în mijlocul mahalagiilor cu o veste ce-i înmărmurise, în primele clipe.

Paler băuse cu Gore, în cîrciuma din bariera Grivi- ţei, pînă seara.

Hamalul, după ce-i spusese slăbănogului necazul tot, în cîteva cuvinte, se mulţumise să bea, să plîngă, să asculte muzicanţii, să urle laolaltă cu ei şi, în cele din urmă, să adoarmă, căzut la picioarele lor. Turnătorul, dimpotrivă, convins că numai aşa va răuşi să afle cum se întîmplase isprava de neînţeles a ţigăncii, muşcase paharele şi spărsese sticlele de pereţi, se tăvălise pe jos şi gemuse, lovindu-se cu pumnii în cap. Se oprise lîngă lăutari, de cîteva ori, să-i întrebe:

— Bine-bine, înţeleg să-l înşele pe Gore cu mine, da’ să mă-nşele şi pe mine cu portarul de la gară? Cum vine asta, nenişorule?

Ţiganii, doi viorişti bătrîni, un ţambalagiu adolescent şi un muscalagiu voinic, cu albeaţă la un ochi, ridicau din umeri, plini de respect şi de frică în faţa omului înnebunit şi de vin.

În timpul chefurilor, beţivanilor li se întîmplă, deseori, să trăiască clipe şi uneori ore întregi de totală uitare de sine, ca o

scufundare în nefiinţă. Nu mai licăre nici un gînd sub frunte. Se rupe orice contact între oficiul de control al conştiinţei şi făptura împleticită printre scaune, pe care o animă acum, ca pe un manechin, sufletul diabolic — ca o flacăre verde — al alcoolului. În aceste răstimpuri de moarte a sufletului se petrec, de cele mai multe ori, scandalurile şi întotdeauna vărsările de sînge şi crimele.

A doua zi, deşteptat în cătuşa din beciul prefecturii, ucigaşul nu-şi mai aduce aminte de nimic. Pus în faţa cadavrului, nu arareori al unuia din cei mai buni prieteni, el se uită lung, cu spaimă şi nedumerire. I se pare totul un vis rău, sau o glumă sinistră. Strigă, disperat, că n-a omorît el şi cade, plîngînd, lîngă trupul neînsufleţit al tovarăşului de băutură.

Nici Paler nu şi-a mai adus aminte, a doua zi, în arestul comisariatului, cînd a plecat din cîrciumă şi cum ajunsese, cu Gore şi lăutarii în trăsuri, pe podul gării. Ascultînd, se uita la Tănăsică lung, cu o privire umedă şi pierdută de condamnat la moarte. Sluga de la birtul economic — pe care turnătorul o întrebase repetat, mirat, ce caută alături de el, în arest — văzuse tot, din momentul cînd convoiul funebru şi hilar intrase în mahala.

Paler se cocoţase, în prima trăsură, pe capră. Birjarul ducea calul de căpăstru şi se uita în urmă, din cînd în cînd, să vadă dacă nu i-a căzut cumva muşteriul, legat cu biciuşca — pentru orice eventualitate — de scăunel.

Slăbănogul striga, tresărind din timp în timp şi agi- tînd braţele:

— Safta... Stîrcu... Safta... s-a dus... colivă... cruce... balang!

Ultimul cuvînt, era însoţit de un gest de totală renunţare şi flăcăul se lăsa moale pe capră, cu bărbia în piept şi clătinîndu-se într-o parte şi alta, dezarticulat. Peste cîteva clipe urma o nouă tresărire şi strigare la fel, cu ştiuta gimnastică dementă a braţelor prin aer:

— Safta... Stîrcu... Safta... s-a dus... colivă... cruce... balang!

Gore dormea în trăsura următoare, ghemuit, ca o grămadă de boarfe. Numai capul îi atîrna în jos şi se bălăbănea, cu fiecare zdruncinătură. Lăutarii mergeau pe jos — vioristul prim şi muscalagiul în stînga, secundul şi ţambalagiul în dreapta.

În trăsura a treia era pălăria lui Paler, aşezată cu grije, între cîteva legături de ceapă verde, iar în ultima numai bocancii hamalului, cu obielele deasupra.

— Păi... cum — întrebase slăbănogul bîlbîit, abia acum îngrozit în adevăr de fapta din ajun — ce căutau... cepele cu bocancii şi obielele cu pălăria...?

Tănăsică n-ar fi putut să-l lămurească. Un singur lucru era sigur: că mahalagii primiseră convoiul cu urale şi-l petrecuseră, pînă la pompa de apă, ţopăind ca

sălbaticii în jurul focurilor. Haimanalele chiuiau, zvîrlind şepcile în sus şi strigînd măscări la adresa ţigăncii, în timp ce lăutarii — loviţi de femei cu papucii în cap, pentru că se încăpăţînaseră, la început, să nu le asculte îndemnul — schimbaseră marşul lamentabil într-o sîrbă îndrăcită.

Şoseaua Basarab avea acum aspectul unei alei de ospiciu, pe care se adunaseră, în procesiune de sfîrşit de lume şi în lumina bizară a discului lunar, toţi nebunii oraşului cu biserici, cu bordeie şi maidane.

Cînd a venit Fana să ne spună ce se petrece afară, bătrînii jucau cărţi, cuminţi, tacticoşi şi numărînd punctele băbeşte.

— Of, că blestemată săptămînă a mai fost asta.

Tata rămăsese, cu ochii în gol, mut.

Sărisem de pe scaun, cu o nelinişte nouă în mine, dar în prag am şovăit. Nu era nimeni în curte. Luminile, la vecini, se stinseseră una cîte una. Ştiam sigur că uşile sunt încuiate. Presimţiseră, toţi, că se va întîmplă ceva cu totul neobişnuit.

Mama mă strigase, mă implorase să nu mă duc la poartă, dar era prea tîrziu. Făcusem primii paşi. O auzeam pe Mădălina, bocănind cu piciorul ei de lemn prin odaie, agitată. Lenora începuse să plîngă. Mă înfuriasem că nu-mi pot stăpîni clănţănitul dinţilor. Nu ştiusem niciodată ce-i frica, dar zbura demenţa, cu aripi reci, în jurul meu.

În faţa gangului şi pe maidanul cu basculă se revărsase vermina mahalalei. Femeile ţipau măscări şi batjocuri, bărbaţii înjurau şi fluierau, haimanalele se alergau de colo pînă colo, purtînd în mîini facle aprinse, confecţionate rapid din paie, hîrtie şi cîrpă. O fugă de flăcări şi nori de fum

înecăcios, plutind peste marea de capete ca o ameninţare.

Mă mirase şi mă supăra laşitatea chiriaşilor din casa Salomiei. În definitiv, afară se desfăşura, în toată cruda ei goliciune, o mascaradă ca oricare alta. Ca o ţigăncuşe beată, veselă că-i liberă să-şi dezgolească şi să-şi bată bucile în faţa mea, viaţa se strîmba în gesturile lui Paler şi îşi striga — prin sute de guri, sub cerul tuturor neruşinărilor şi splendorilor — prostia şi ura şi păcatele fără vină. De ce se ascunseseră vecinii, de cine voiau să scape? Viaţa asta era a lor, se frămînta şi urla în ei, deşucheată şi demnă de iertare. În nebunia de la poartă şi de pe maidan ţipau toate necazurile Mădălinei picior-de-lemn, deplina animalitate din existenţa erotică a ţigăncii şi se revărsa tot veninul din inima oloagei, laolaltă cu tristeţea lui Tănăsică, cu prostia senină a domnişoarei Domnica şi cu umilinţa pe care Sultana n-o uitase...

Cum mă oprisem, atunci, în mijlocul curţii: clocotind, cu pumnii strînşi, îmi venea să arunc cu pietre în geamuri şi să-i chem afară pe cei ascunşi, să-i îndemn să se dezbrace, să se scalde în lumina lunii ca strigoii şi să se boteze încă o dată, sub semnul şi în apa verde a realităţii din traiul lor la fel...

Nu aveam, întîia oară, impresia că mă aflu în faţa balaurului din poveste şi nu mă apropiam de el, pentru prima dată, fără frică. Învăţasem, de mult, să înfrunt primejdia. O vară întreagă mă pasionase un joc nebunesc. Cînd eram singur pe maidan şi auzeam semnalele de la cantonul podului de peste Dîmboviţa, tresăream ca la o chemare de trîmbiţă şi urcam, în fugă, spre linia ferată. Mă opream între şine, drept, cu

mîi- nile la spate şi capul ridicat cu un gest de voinţă, aştep- tînd să vină trenul. Mecanicul mă observa de departe, dar fluierul locomotivei, din ce în ce mai repetat, în loc să mă sperie şi să mă gonească din drumul bestiei negre, mă pironea între traverse. Rîdeam, în timp ce maşina duduia, cu botul înecat în aburi. Îmi plăcea, pînă la lacrămi, această neclintire în faţa morţii ce se apropia. Simţeam cum mi se răsucesc şi oţelesc muşchii, cum îmi tresaltă sufletul şi cum cresc, în mine şi din mine. ca o colonadă. Îmi chiuiau, în sînge şi gînduri — privind cum vine namila cu mînia scuipată în fum şi scîntei, să mă rupă în bucăţi şi să mă amestece cu ţărîna şi cu pietrişul — toate bucuriile.

Uneori, abia aveam vreme să săr în lături.

Trenul trecea şuierînd.

Săritura, calculată, mă arunca întotdeauna în iarba de pe mal. Ascultam cîteva momente, întins pe spate, uruitul roţilor pe şine. Era o muzică barbară, pe care mi se părea că viteza vagoanelor o adună şi-o smulge din mine, cu toate nedumeririle şi dezgusturile, cu oboseala toată, ca să mă lase apoi — între buruieni — liniştit, renăscut, purificat.

Aveam suflet de rîndunică şi auzeam — cum mi se aplecau pe frunte şi-mi îngropau tîmplele — respirînd firele de iarbă.

Jocul acesta revelator, de copil smintit, prin care izbutisem, de atunci, să mă regăsesc în orice faptă şi să mă stăpînesc cu mînă sigură, în împrejurări grele, hotărîtoare, îmi crescuse aripi. Aveam conştiinţa că sunt cineva. Strigam, în mijlocul haimanalelor de pe maidan: „eu şi voi”, aşa cum mă bucuram, de cîte ori

aveam prilejul să spun: „eu şi locomotiva” sau: „eu şi viaţa”. Mă desprinsesem din turmă, nu mai eram un glas din miile de glasuri la fel. Trăsesem un hotar între mine şi ceilalţi. Trăiam un destin numai al meu, mai presus sau alături de al celorlalţi. Eram fericit numai atunci cînd răuşeam să fiu în adevăr singur: printre mărăcini, ascuns prin pod sau urcat pe acoperiş, ca să pot privi cum clocote şi se revarsă, de la magaziile de mărfuri ale gării la depoul de maşini, de la cenuşiul triajului la bariera Regiei şi de la maidane — peste toată mahalaua cu nume ruşinos — pînă la podul gării, existenţa de muncă istovitoare şi de frămîntări mici.

Un întreg oraş îmi sta la picioare, în aceste clipe rare de înălţare pe acoperiş, acelaşi oraş pe care-l ascultam acum fremătînd, urlînd — privitor şi măscărici totodată — în spectacolul rar de la poartă.

Aşteptam, de astă dată şi nu ştiam de ce, un joc mult mai frumos ca la cantonul de la podul de fier şi o nouă regăsire în adevărul vieţii...

Cînd l-am văzut pe Paler intrind în gang, am înţeles că nebunia de afară, pe care o dorisem crescînd pînă la paroxism, se va termina cu o păruială banală. Slăbănogul călca nesigur, cu pasul mare şi în străchini şi ameninţa, învîrtind un baston pe deasupra capului. Mă speriasem de el. Era desfigurat. Părul i se ridicase vîlvoi în creştet, ochii i se bulbucaseră, roşii iar gura îi era o rană: şi-o tăiase în cioburile paharelor. Oprit între ferestre, a lovit orbeşte. Geamurile s-au sfărîmat şi au căzut la picioarele lui, ţăndări.

— Ieşi afară, fă, să te omor!

Safta apăruse în prag, dar turnătorul a şovăit, cu bastonul ridicat.

Ţiganca se arcuise toată, ca un animal la pîndă şi-i scăpărau privirile. Strînsese barda în mînă şi-i juca tăişul alb în lumina lunii.

— Ce vrei, mă, şi ce pofteşti? Cine eşti tu, să-mi spargi geamurile? Cu ce drept vii tu să mă omori? Mă, scîrbă lungă şi udă-ochi, cine eşti tu şi cu ce drept...?

Convinsă că Paler nu venise la masă pentru că se în- tîlnise cu hamalul şi presimţind primejdia ce se apropia, femeia se încuiase în odaie, să-şi plîngă singură de milă, că nu avusese noroc în lume şi să-şi recapituleze viaţa, din noaptea cînd plecase cu prăvăliaşul din cîrciumă şi pînă la ultima ispravă cu portarul de la gară.

— Să zicem că nu mă lăsam răsturnată în pat de Stîrcu, atunci cînd m-am dus la el să-l rog să facă ceva pentru dînsu, ca să cîştige mai uşor un codru de pîine. Tot noi am fi fost în pagubă — asta e sigur — că năşicu ar fi zis: „păi, dacă ai bărbat şi te încăpăţînezi să faci pe cinstita, ce mai cauţi la mine, cu ce sunt eu dator să stric o vorbă bună pentru el? Fugi la dracu d-aici şi lasă-mă-n pace...”

Aşadar, în fapta din casa portarului de la gară, Safta se sacrificase, în primul rînd, pentru Gore.

— Şi dacă nu mă culcam cu Pompilică-Şontîc, îl da şontorogu afară, din sirvici ori nu-l da? Ba vezi că i-ar fi fost ruşine de el, să nu-l arunce pe scări...

Ea crestase pe răboj al doilea mare sacrificiu făcut pentru soţ şi — în egală măsură — pentru tihna şi buna- stare a căsniciei.

Ţiganca nu putuse răspunde tot aşa de senină şi la a treia întrebare ce şi-o pusese: aventurile nocturne cu slăbănogul. Invocase, oricum, circumstanţe atenuante. Ea nu-l înşelase pe Gore cu Paler. Se dăruise pînteculuj lui cu gîndul la meşterul de la turnătorie, care o robise. Fireşte, acum nu i se mai ceruse nici o jertfă. Chiriaşul, prin urmare, n-ar fi avut nici un motiv să-i fie recunoscător, dar nici bărbatul nu putea s-o condamne, din moment ce el singur o rugase să se ducă la Lică Păun. Dacă o lăsa în pace, să-şi vadă de treburi şi fierturi, nu l-ar fi cunoscut pe meşter, iar flăcăul ar fi putut să doarmă, mult şi bine, cu pîntecul gol — că ispita lui de ţăran slăbănog şi bleg n-ar fi fost în stare s-o tulbure aşa de mult încît să nu mai ştie ce face.

Tot soţul era vinovat.

— Şi la urma urmei — se înciudase ea, încercînd să prindă o muscă abia înviată, cu mersul împletit pe luciul oglinzii — cum m-am culcat, pentru Gore, cu Stîrcu şi Şontîc, de ce să nu-mi fac şi eu o dată gustul cu — să zicem — Lică Păun? Ba vezi că m-o fi luat Gore de pomană, să mă culc numai cu cine are el interese...

Supărată că musca nu se lasă prinsă de aripioare, ca un flutur, Safta o strivise cu o lovitură de palmă. Fapta, mică şi crudă, îi smulsese de pe buze o înjurătură de şatră. Ar fi fost capabilă. în momentul acela, să-l ucidă — cu o lovitură la fel — pe ibovnicul slăbănog şi mai ales pe hamal. Nevasta îl ura. Ei fusese cauza tuturor nenorocirilor, pentru el îndurase ea toate umilinţele şi tot el rămăsese marele nerecunoscător.

Bărbat ca oricare altul, Gore, se gîndise să-i spin-tece ţigăncii capul cu barda, în

prima lui noapte de frămîntare şi de regăsire, în loc să încerce să spulbere zvonul lansat de fata de la bordel. Ar fi fost dator să-şi apere tovarăşa cu vorba şi cu pumnul. Din nefericire, nu era el omul unui gest aşa de cavaleresc. Nu se purtase mai frumos nici în seara cînd o prinsese cu portarul de la gară. Datoria lui de ins care se crede mai deştept ca meşterul ungur şi mai serios ca ofticosul cu catastiv şi fotă verde ar fi fost să bată în geam, să aştepte la uşe pînă s-o aprinde lampa în casă şi să intre, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, zîmbitor şi dornic de petrecere. După ce pleca Stîrcu, nu-l împiedica nimeni s-o întrebe ce căutase naşul şi de ce rămăsese cu el pe întuneric. Fără îndoială, în faţa unei atitudini aşa de demne, ea n-ar fi şovăit o clipă să-i spună adevărul tot. Generoasă, fireşte că nu l-ar fi lăsat pe Gore să cadă în genunchi, plîngînd şi s-o roage să-l ierte pentru toate

sacrificiile ce i le ceruse — aşa cum plînsese şi-o rugase întîiul ibovnic, cu mulţi ani în urmă, după ce-i furase şi vînduse salba de galbeni, pentru o noapte de chef cu scandal, cu harmonică şi muscal. Acum — ca şi atunci— ea s-ar fi priceput să împace, în sufletul bărbatului, minciuna cu adevărul şi să-i şteargă orice urmă de amărăciune din amintire, cu un chef de pomină şi cîteva ore de iubire împinsă pînă la ţipăt şi extenuare.

Gore rămase, însă, în ciuda anilor trăiţi alături de o femeie cu maniere alese, cum se bănuia ţiganca şi a uniformei cu care se mîndrise deseori, prăvăliaşul prost şi sălbatic de totdeauna. Ştia, ca un bou, să împungă cu coarnele şi altceva nimic. În loc să se prefacă, în seara cînd năvălise în sală ca un scos din minţi, că nu-l vede pe Stîrcu sau — în orice caz — că n-a înţeles de ce se încuiase în casă şi stau pe întuneric, el urlase, ameninţase, se tăvălise pe jos şi se lovise cu capul de duşumele. Mai mult: fugise ca un cîine turbat, să nu se mai întoarcă...

— Se întîmplă multe la casa omului! Că dacă nu s-aprinde coşul, se sparge sticla de lampă ori degeră cartofii în pivniţă! N-o să-ţi iei lumea-n cap, pentru atîta pagubă. Atunci de ce să plece el în lume, pentru ceva care nu i-a fost de pagubă, cel puţin...

Safta ştersese lacrima ce i se rostogolise pe obraz, dar necazul nu trecuse. Dimpotrivă îl crescuse gîndul că Paler se întîlnise cu Gore şi se duseseră împreună la cîrciumă, să-şi spună unul altuia păsurile şi să afle, unul de la altul, de ticăloşiile ei fără număr şi fără vină.

Fosta cîntăreaţă nu primise o palmă, în toată glorioasa ei carieră.

Oftase, deseori, povestindu-le vecinelor din sobor viaţa de vis la care renunţase — după opinia de acum — ca o proastă.

— Mă culcam pe garoafe, soro, mă îndopam cu copane de curcan, sugeam „mandaline” şi ronţăiam dulciuri...

Ţiganca înţelesese să dea cu piciorul la renume şi la belşug, de dragul flăcăului cu fotă verde şi să se sacrifice — ca să-i asigure, omului ales, o existenţă pe care o credea frumoasă şi fericită — dezvelindu-se, o dată pe lună, sub piciorul bont al domnului Pompi- lică şi — săptămînal — sub trupul plin de dorinţi al portarului de la gară, dar nu fusese şi nu era dispusă — îndeosebi în după-amiaza aceea tristă, cu tot soarele sărbătoresc de afară — să renunţe la ultimul ei pic de demnitate.

Ibovnicii de altădată o uitaseră, poate, şi erau liberi să nu-şi mai aducă aminte de ea toţi muşterii grădinilor de vară din cele patru părţi ale oraşului. Gore, însă, era dator să nu uite cine fusese Safta, nu cu mulţi ani în urmă şi cum trăia el, sluga dîrloagelor de la toate barierele bucureştene.

Aflase toată mahalaua că — după fiecare petrecere cu domnul Stîrcu — e scandal la hamal în casă. Primele palme, însă, le da întotdeauna nevasta, iar bătaia o suferea obişnuit slăbănogul. Ea se mulţumise să provoace şi să ţipe, ca să se dăruie braţelor puternice ale bărbatului — după fiecare păruială — cu mai mare pasiune.

Gore nu aflase încă taina asta. Consoarta plănuia să i-o spună mult mai tîrziu, în nopţile lungi şi sterpe ale bătrîneţii, cînd vor retrăi amîndoi, cu ochii umezi, tot ce a fost frumos şi trecător...

— Dacă mai ajungem pînă atunci...

Vorbind, ea pusese barda pe masă, s-o aibă la în- demînă în clipa cînd l-o vedea pe hamal intrînd pe uşe, împleticit şi dornic de scandal.

Aşteptase, cu tăişul de oţel alături, pînă se înserase.

Spărgînd geamurile, slăbănogul o scosese din fire şi-o smulsese afară, cu arma ce trebuia să despice capul cutezătorului strînsă în mîna cu voinicia crescută de ură şi de spaima din primul moment.

Surprins, sfredelit de ochii duşmani, Paler se fîstî- cise şi scăpase bastonul. Răuşise să întrebe, totuşi, cu ultimul licăr de mînie în el şi bălăbănindu-se ca pe capra trăsurii:

— Dacă... cu mine, fă... de ce şi cu... ăla... gară?

A fost picătura pe care paharul plin cu venin din inima Saftei n-a mai încăput-o. Femeia i-a sărit în piept, ca o Gaşperiţă uriaşe, l-a prins cu stînga de haină, l-a smucit spre ea şi l-a repezit, cu un singur pumn dat în plină figură, peste cap.

Mă rezemasem de casa lui Ivan, mut.

Totul se petrecuse ca în lumina unui fulger.

Ameţit de băutură şi de lovitură, turnătorul rămăsese lungit lîngă coteţe. Cîinele ciobănesc din lanţ se apropiase de el, îi mirosise sîngele prelins din nas şi mîrîise, punîndu-i o labă pe gură, cu gust de joacă şi de sfîşiere.

Mahalaua, atrasă de păţania flăcăului, intrase în curte şi se urcase pe gardul dinspre maidanul cu basculă, să vadă ce se întîmplase. Isprava înmărmurise gloata năpustită în gang şi cocoţată pe şipci, dar reculeasă după o clipă, mulţimea a început

să murmure. Măscările haimanalelor se amestecau, din nou, cu ocările ţaţelor şi înjurăturile căruţaşilor. Toţi se în- furiaseră că o femeie avusese curajul să bată un bărbat.

Paler era, în adevăr, de plîns.

— Cum ai îndrăznit, fă, să dai într-o cruce de voinic?

Singură, în faţa balaurului cu sute de guri, prin care urla, fluiera şi ameninţa o lume de nebuni, Safta nu se intimidase.

— Da’ cu voi, găsi-v-ar, ce-o mai fi? Ce căutaţi aici, de ce vă amestecaţi unde nu vă fierbe oala? Acasă! Acasă!!

Strigase, căutînd cu mîna pe jos, orbeşte.

Piatra, zvîrlită cu toată furia, vîjîise.

Lovită, o fetişcană s-a clătinat şi a căzut pe spate, cu o floare roşie în frunte. Gardul a rămas gol, într-o clipă, dar cineva — în tăcerea grea de presimţiri, ce urmase — a ţipat pe maidan, cu disperare:

— Săriţi, săriţi c-a omorît-o!

A fost un moment de panică, de drumuri între- tăiate în fugă, de flăcări aruncate peste capetele copiilor, ca nişte torţe ale durerii şi de şoapte sărind din om în om, cînd s-a aflat, în sfîrşit, ce păţise adolescenta prăbuşită în ţărînă. Un urlet de revoltă şi mînie a cutremurat geamurile şi ceata a început să înainteze tălăzuitoare, prin gang, spre ţigancă.

Sufletul colectiv — saltimbancul gătit odinioară în culorile crude ale răutăţilor şi în zorzoanele tuturor intrigilor cu venin şi scos în atmosfera de bîlci a înserării, să facă tumbe în hazul plozilor şi să scoată, pe nas, panglicile minciunilor spuse în gura mare, de la o poartă la alta — trăia liber acum şi gol, ameninţa şi urla în deplina lui animalitate, în figurile fără număr şi fără

nimic omenesc în ele, unele colţuroase, strîmbe de ură ori schimonosite de încordare, altele buhăite şi cu buzele groase, respingătoare în inconştienţa cu care scuipau blesteme şi măscări, toate adunînd în ochii fioroşi jocuri repezi de lumină roşie, suptă din neastîmpărul faclelor aprinse...

Trăiam la rîndu-mi, alături de Safta, o clipă rară, de mare încercare. Îmi închipuiam că spre mine vine monstrul acela înfricoşător şi mă întrebam ce voi face.

Jocul dintre traverse se schimbase.

Acum n-ar mai fi fost posibilă o săritură abilă în lături. Copilul ştia că va învinge ori va muri. Oricum, era dator să rămînă drept, între şine şi să înfrunte pericolul, cu orice risc, convins că va cîştiga — murind — o mare victorie asupra fratelui cu slăbiciuni şi spaime, din el.

Gîndul acesta îmi umezise ochii şi-mi înflorise su- rîsul pe figură. Mă regăsisem, stăpîn pe mine. Urmăream pînda ce începuse, atent, pasionat. Calculam, cu fiecare pas în apropiere al mulţimii, gesturile ţi-găncii şi încercam să-i aflu gîndurile şi să-i ghicesc intenţiile.

— Iată omul în faţa oamenilor...

Safta ridicase barda.

Mahalagiii se opriseră, muţi.

Ea aştepta, neclintită, în faţa lor.

A urmat un moment de încordare.

Duşmanii se măsurau, pieziş şi aşteptau — o aşteptare ce-mi răsucise nervii şi mi-i vibrase.

O dispreţuisem întotdeauna pe vecina cu garoafă.

Acum o adoram. Parcă-mi împrumutase clocotul sîn- gelui şi voinţa, inima şi gîndurile. Sfida, fără surîs dar şi fără

tresărire pe figură, bestia cu sute de priviri injectate de ură, dornică de răzbunare. Se realiza, integral, într-un gest de voinţă — era ***cineva...***

Ar fi putut spune, ca mine odinioară: „eu şi ceilalţi, eu şi viaţa”...

Mă hotărîsem să n-o las singură, să lupt — alături de ea — împotriva tuturor.

Fana, trimisă de bătrîni să mă cheme în casă, încremenise lîngă mine. Mi s-a părut că-i aud dinţii clănţănind şi-am prins-o de braţ, strîns, cu ciudă.

— Astă-vară urcai parapetul de la stăvilar cîntînd şi acum tremuri...

Nu voiam s-o văd mică şi slabă, în faţa ţigăncii.

— Hai înăuntru — a scîncit fata, cu mîna durută în strînsoare — hai înăuntru, copil rău! Puica se vaită că eşti nebun şi nu mai ştie ce să facă cu tine, iar Puişor-mare a zis că iar o să te bată...

Am simţit cum clocoteşte şi se ridică ţipătul în mine, ca o flacăre. Tata — care mă lovise pentru prima oară, în seara cînd o umplusem de sînge pe sora mică, pentru că în furia ei oarbă nu ar fi şovăit să le destăinuiască bătrînilor ce făcusem şi ce văzusem în pod, în noaptea de pomină — mă ameninţa din nou.

Palma lui nu mă duruse. Mă rănise adînc, însă, gîndul că Puişor dintre maşini şi curele, din toate presimţirile mele, putuse să ridice mîna şi să dea în mine: mîna lui aspră, pe care-o mîngîiasem, o sărutasem, o scăldasem în lacrimi şi o adorasem — mîna ce-mi netezise de atîtea ori părul pe frunte, cu dragoste...

Ascunsesem rana în inimă, ca pe-o infirmitate şi-i tăcusem usturimile. Eram sigur că nimeni n-o să le poată înţelege şi

alina. Simţisem că s-a prăbuşit ceva lăuntric, dar nu avusesem tăria, ca Ivan, să-mi caut sufletul şi să-l pipăi. Mă mîngîiam cu speranţa că am să-i îndur, fără murmur, zbaterile — că am să uit, poate, cu timpul...

Ameninţarea ce mi-o adusese Fana, însă, îmi descoperise rana şi mi-o adîncise, mă azvîrlise — gol şi schilod — alături de statuia superbă de voinţă şi curaj a ţigăncii. Mă regăsisem, în faţa ei şi-a oamenilor, un Iacov ce primise palme...

Unde rămăsese Ciuf, nebunul înfipt între traverse şi aşteptînd trenurile rîzînd nepăsător şi unde copilul ce sfidase de atîtea ori moartea pe maidane şi în vîrtejul apelor? Tremuram, un lacov oarecare, lîngă o Fană cum mai erau multe în mahala, amîndoi palizi şi ruşinaţi, neputincioşi şi strîmbi, triste nimicuri sub ochii mici şi plini de dispreţ ai gloatelor.

Ne umilise şi ne răzbunase, în acelaşi timp, rîsul batjocoritor cu care Safta făcuse un pas spre turma ce se oprise, prostită, în gang.

— Mă, scîrnăviilor, mult o să mai căscăm gura unii la alţii?

Haimanalele au rîs dar — din spatele lor — au pornit din nou huiduieli şi măscări. O voce surdă a avertizat-o pe vecina cu garoafă că Oiţa, fetişcana lovită în frunte, rămăsese lungită lîngă uluci, cu lumînarea strînsă în mîna ca de mort, iar Tănăsică i-a strigat, peste umerii tuturor şi cu panică, în hazul general, că ţaţele şi cumetrele de afară l-au despuiat pe Gore şi-l poartă pe stradă, cu două coame de bou — furate dintr-un vagon de triaj — legate la gît.

Safta aruncase barda. Disperată, şi-a înfipt degetele în păr. Uitase de bărbat. Isprava slăbănogului îi tulburase gîndurile, iar mahalaua adunată împrejur, cu pumni, cu zbierete şi priviri scăpărătoare, o zăpăcise cu desăvîrşire. Se cramponase, cu toată nebunia momentului, într-o atitudine de sfidare oarbă, gata să lovească, să muşte sau să sfîşie cu unghiile şi să ucidă, convinsă o clipă că viaţa ei a început şi se va sfîrşi — poate — o dată cu această întîmplare neaşteptată.

Fusese, pînă atunci, un animal cu sălbăticia puterii crescută de spaimă. Se

hotărîse să se apere, împotriva unor animale la fel, cu un eroism de care numai frica de moarte poate fi capabilă.

Glasul lui Tănăsică, însă, o trezise şi-o dezarmase.

Safta ţipase, deznădăjduită:

— Aoliu, ce-a ajuns Gorică al meu! Ce-a ajuns, lume? Batjocura muierilor! Sărac de maica lui şi de mine, că l-am uitat pînă acum! Lăsaţi-mă, lăsaţi-mă oameni buni, să mă duc să-l caut pe dînsu...

Cînd am văzut-o făcîndu-şi loc cu coatele prin mulţime, am vrut s-o chem, să fug după ea, s-o conving să nu iasă din curte. Presimţisem că-i pierdută, dacă trece pragul gangului. Îmi aduc aminte că mi-a tremurat mîna într-un semn vag, dar n-am mai avut timpul şi nici forţa să mă smulg de lîngă Fana sau să articulez un cuvînt.

Slab, o prinsesem pe fată după mijloc şi-am încercat s-o strîng lîngă mine, ca să-mi dau iluzia puterii şi a stăpînirii de sine. Mă scutura, totuşi, un frig lăuntric şi stam cu ochii rătăciţi în noapte şi inima zvîcnind, fără să am curajul să-mi mărturisesc gîndul.

Aveam intuiţia clară, în clipa aceea, că mascarada pe care Safta o ţinuse în loc, cu o voinţă de stăpînă pe gestul ei imperativ, începuse să intre în vîrtej, să lunece pe panta unei nenorociri. Nu se mai întreba nimeni ce face. Ultimul licăr de conştiinţă fusese stins de vijelia ce înfierbîntase sîngele şi aplecase sufletele ca pe nişte sălcii cu crengile încurcate şi frînte.

Acum dicta numai stupizenia — eterna mare stupizenie a gloatelor demente de atunci şi de pretutindeni.

Totul s-a petrecut, de altfel, foarte repede şi nespus de simplu.

Bestia umană de afară aştepta de mult o pradă.

Glumele tari şi grotescul din ţopăielile cu cari condusese cele patru trăsuri, de la podul gării şi pînă la pompa de apă, îi dăduse animalului acesta iluzia eliberării din cuşcă şi a tăvălirii prin iarbă, în căldura unui soare mult dorit. Safta, care ameninţase să-i fure libertatea şi să-i strice jocul — răspunzînd la glume cu ocări şi la huiduieli cu piatra ce-o prăbuşise pe Oiţa de pe gard, cu sîngele gîlgîind din rana de la frunte — îl înfuriase.

Jivina înfricoşată de bardă, lovită în Paler şi sîn- gerată în trupul codanei ce se rostogolise pe maidan, intenţiona să se răzbune cu o batjocură la fel şi poate cu o moarte mult mai sălbatică.

Renunţînd la armă şi plecînd să-I caute pe Gore, în infernul de glasuri şi de lumini călătoare, vecina nu făcuse altceva decît să se arunce singură în gura flămîndă.

Ţiganca se pomenise înconjurată de mahalagii, înjurată, îmbrîncită de colo pînă colo, trasă de păr, trîn- tită jos şi călcată în picioare.

Nici nu mai avusese timp să ţipe.

Cînd am ieşit afară, cu Fana, amîndoi surprinşi de tăcerea ce se făcuse neaşteptat, strada era goală. Haimanalele, nevestele şi oamenii cumsecade dispăruseră. Lăutarii fugiseră de mult, iar birjarii, fără să mai ceară plata şi speriaţi de întorsătura pe care o luase petrecerea, dăduseră bice cailor, bucuroşi că scapă numai cu o pagubă de cîţiva gologani.

Niciodată nu mi se păruse şoseaua Basarab aşa de pustie şi de moartă.

Numai roşcovii şi stîlpii de la uzina electrică rămăseseră, încremeniţi, sub lună.

Safta căzuse în mijlocul drumului. Abia mai respira, iar figura îi era o pată de sînge. Mîinile negre, umflate, strivite sub bocanci şi zdrelite sub potcoavele cizmelor, căutau orbeşte, lunecînd palmele încet, nesigur, pe albul de praf al pietrelor din caldarîm. Făptura, sub zdrenţe, se scutura arareori: parcă-i era frig.

Fana se aplecase, s-o vadă mai bine şi se speriase.

— Moare! Veniţi că moare...

Creştin, Tănăsică se apropiase de nevasta hamalului cu o lumînare aprinsă şi încercase să i-o pună în pumnul adus la piept, dar braţul lunecase, moale, în lungul trupului iar feştila se stinsese. Flăcăul clăpăug, enervat, înjurase mîna că nu vrea să păstreze lumina pentru drumul din urmă. Reaprinsă, lumînarea a fost înfiptă lîngă tîmpla ţigăncii, într-un morman de ţărînă. Oricum, sora mică trebuia să fie atentă.

— Ai grije, fato, că-i ia cucoanii părul foc.

Băiatul a rîs, cu gura lui mare de slugă la dîrloagă şi cu voia lui bună de prost ce înţelege mult si tace.

— Mori, coană? Las-o dracului, că asta nu se face...

Încremenisem cu ochii la el.

— Ce inimă ai, să glumeşti cînd...? Tu n-ai văzut ce-a fost, tu nu-nţelegi că, dacă moare...?

Tănăsică a scuipat în sus, spre luna plină şi strălucitoare şi-a ridicat din umeri, nepăsător.

— Şi dacă plîng, dreg ceva? O învii c-o lacrimă pe Oiţa, care a dat ortu’ popii adineauri, pe maidan sau o scol pe Safta?

Aiurusum! Vorba aia: „cîntă, dascăle, veşnica pomenire şi ţine prescura”. Acum nu se mai drege nimic, Puişor-nenicule...

Îngînase ultimele cuvinte cu glas umed, tremurat. Uitase de glumă. Rîsese, poate, în silă — cu cîteva clipe mai înainte — ca să-şi poată stăpîni şi ascunde plînsul. Îl înduioşase numai moartea Oiţei (Fana şi începuse s-o bocească, soră, cum sta aplecată lîngă Safta) îl întristase — în egală măsură — suferinţa din ultimele zbateri, prologînd finalul din destinul aşa de curios al ţigăncii sau îl duruse, ca pe mine — pînă la muţenie şi dăstrămare sufletească — mascarada la care asistasem neputincioşi, copleşiţi, cu toate gîndurile îngenuncheate şi tot dezgustul de noi şi de lume adunat în scuipatul alb, cules de pe buze cu două degete şi aruncat spre lună şi în praful străzii, ca un ban al tuturor scîrnăviilor? Tănăsică spusese adevărul: acum nu se mai putea repara nimic...

— Ce să le fac eu, dacă-s aşa de proşti şi de nebuni — întrebase el, oftînd cu ochii la cer — ce putem noi să facem? Pupe-i bufniţa cu pliscul în lumina ochilor! Vecina asta trage să moară, Oiţa a zis numai: „of, mămica” iar Gore umblă pe maidan, în pielea goală şi cu coarnele atîrnate de gît, ca un strigoi. Nu mai vorbim de Paler! Turnătorul doarme lîngă dulău, bolborosind — cu gura plină de sînge — fel de fel de înjurături. Asta-i lume, puştiule? Ptiu, pupam-ar — aşa lume — unde nu mă arde soarele...

Aşteptam să-l aud din nou rîzînd, nepăsător şi clă- păug în toată prostia lui aşa de înţelegătoare acum, dar vibrase în el, fără veste, o coardă de umanitate şi mi-l apropiase. Lacrămile îi lunecau în bărbie şi-

i tremurau buzele. Îl simţeam alături pe Tănăsică din seara primei lui spovedanii către Safta, cînd fusese întrebat de ce suferă toate mizeriile ce i le face birtaşul ofticos şi-l ascultam, îi îngînam cuvintele şi le rostogoleam sub frunte ca pe nişte adevăruri hotărîtoare, implacabile:

— Aşa ne-a fost scris, coană... scara de mătase pe care urcă sufletul mă-sii la cer...

Fana, la picioarele noastre, o plîngea pe Oiţa, mîn- gîind mîna din ce în ce mai rece a ţigăncii.

CAPITOLUL XV

Gînd nou, între lumini

Chiriaşii din casa cu nebuni, încurajaţi de liniştea ce se făcuse şi convinşi că pericolul trecuse, priviseră în curte cu precauţiune, dînd la o parte un colţ al perdelei.

Singur dulău mîrîia, scormonind ţărîna cu labele dinainte în jurul slăbănogului, ca şi cum ar fi vrut să-i sape o groapă pe dedesubt. Paler se adîncise în somn fără vise şi nu mai era în stare să simtă ce se petrece cu el. Cîinele ar fi putut să-l desfigureze cu colţii, în furia cu care se repezise la lunganul rostogolit pînă la culcuşul lui de pumnul atletic al ţigăncii, sau să-i rupă ţoalele murdare cu ghearele. Se mulţumise numai să-i lingă sîngele de la gură şi să-l ude apoi, ridicînd leneş un picior dinapoi.

În zbuciumul din lupta cu oboseala ce începuse să-i toarne plumb pe pleoape, turnătorul îndoise mîna şi-o lăsase să cadă

moale, grea, în neştire. Lovit, dulău sărise scurt în lături şi se înfuriase din nou.

Vecinii, din fericire, interveniseră la timp.

Paler fusese ridicat pe sus şi dus la adăpost în patul din sală.

— Ce s-o fi întîmplat cu creştinii ăştia — întrebase Mădălina picior-de-lemn, crucindu-se şi făcînd gura mică de nedumerire şi spaimă — ce minune a dracului l-a adus pe ofticos în halul ăsta de plîns? Unde-o fi Safta şi unde Gore?

Nu putuse nimeni să răspundă. Oameni de înţeles, vecinii stabiliseră — fără multă vorbă — un adevăr elementar: nici unul din ei nu auzise ce se petrecuse în curte, pe maidanul cu basculă şi la poartă, pentru că — întîmplător, în seara aceea — toţi se culcaseră devreme şi dormiseră greu.

Oricum, spălătoreasă nu se putuse stăpîni să nu-l ocărască pe Paler, fiindcă se îmbătase ca un porc şi venise să facă tămbălău, speriind astfel somnul chiriaşilor, spre deosebire de Pascu şi Tinca oloaga, care o blestemau pe ţigancă, pricina tuturor scandalurilor din casa cu nebuni şi din toată mahalaua cu nume niciodată spus tare.

— De cînd s-a mutat pîrţotina asta de Safta la noi — strigase bătrîna, agitînd bastonul ameninţătoare — nu mai avem clipă de odihnă şi de voie bună. Ne-a-nduşmănit unii cu alţii, a-ncercat să ne fure bărbaţii, ne-a bălăcărit fetele şi nu ne-a lăsat, noaptea să dăm geană-n geană, cu chilomanele şi desfrîurile ei — ca să nu mai vorbim că şi-a făcut odaia traftir, cînd cu turnătoru, cînd cu Stîrcu şi cu mai ştiu eu cine...

Bela, dimpotrivă, era de părere că Safta n-ar fi o femeie tocmai aşa de rea şi-i asigurase pe vecini că nu-l supăra faptul că un flăcău ca Paler se îmbăta din cînd în cînd. Un om muncitor şi el, un rob al vieţii şi-al fabricii, şi nu-i poate nimeni cere să renunţe la unica şi amara fericire a unui pahar plin, băut după zece ore de trudă istovitoare. Vinul înviorează, limpezeşte sufletul şi curăţă gîndurile de zgură, cum ai curăţa ţevile din pîntecul unei locomotive vechi. Meşterul afirmase cu convingere că numai Gore abătuse nenorocirea asupra noastră. Ungurul nu voia să se laude că e conducător de atelier. Asta, adăogase el modest, nu avea o prea mare importanţă. Orice meserias strein vine şef în ţara românească, unde industria abia începe să se înfiripe şi se simte nevoia specialiştilor. El, însă, se mîndrea că e lucrător, aşadar un om cu o profesiune determinată, cu însemnătatea ei primordială în angrenajul social, în timp ce Gore rămăsese un hamal, adică un individ fără rost, un servitor cu o sută de stăpîni pe zi şi cu nici unul anume, un ins ce întinde mîna în faţa oricui, după bacşiş şi pe care oricine poate să-l înjure. Tata încercase să-l apere. Gore nu era o haimana sau un borfaş ci un creştin sărac, cîştigîndu-şi pîinea cea de toate zilele prin munca lui, grea şi cinstită. Bela, fireşte, nu ar fi fost de altă părere şi l-ar fi respectat şi iubit ca

pe-un tovarăş de jug, dacă fostul prăvăliaş şi-ar fi cunoscut lungul nasului. Cînd eşti hamal la gară, nu te porţi cu cei din jurul tău — toţi meşteşugari calificaţi — cu atîta îngîmfare şi brutalitate.

Bărbaţii recunoscură că meşterul are dreptate în felul lui. Pascu, mai ales (mic slujbaş pe vremuri) fusese entuziasmat de opiniile şefului de la „Lessel” şi-l felicitase călduros. Mădălina, însă, se înfuriase. Toţi sunt oameni respectabili, cîtă vreme luptă cinstit, să-şi ducă traiul şi nenorocul de azi pe mîine.

— De ce să facem pe simandicoşii — strigase ea, demnă şi într-un picior, spre ceilalţi — de ce să ne credem mai ceva ca Gorică? Face fiecare ce poate şi cum i-a fost scris. Şi dacă spăl rufe, ce-i cu asta? V-ar place mai mult să-mi trimet fata la bordel?

Tinca oloaga primise lovitura fără murmur, dar Pascu începuse să vocifereze şi s-o ameninţe pe unguroaică. Scandalul ar fi izbucnit din nou, mai ales că vecinii se împărţiseră în două tabere şi se apostrofau, tot mai înverşunaţi.

Tănăsică a intervenit la timp. Aflînd de la el tot ce se intîmplase afară, chiriaşii Salomiei răuşiseră, pentru a doua oară, să pară cît mai surprinşi şi — în cele din urmă — să se cutremure sincer de oroare. Năvăliseră cu strigăte mici de mirare şi panică, de durere şi compătimire, unii prin spărturile gardului, s-o plîngă pe Oiţa, iar alţii spre poartă, să-i dea ţigăncii primele ajutoare — dacă i-ar mai fi folosit la ceva...

Tinca — dusă pe maidan cu căruciorul — s-a grăbit să urle şi să se tragă de păr, cînd a zărit copila moartă. Oamenii buni, imploraţi de oloagă să vadă şi să înţeleagă,

aveau acum un prilej minunat să se convingă de primejdia ce-o constituia Safta pentru viaţa tuturor.

— Duşmancă de moarte, ucigaşe! Scăpaţi-mă, scă- paţi-vă repede de cioropină, că altminteri o să ne omoare şi-o să ne-ngroape pe toţi! Am avut o pisică şi mi-a otrăvit-o! Am trei fete, cu meseria şi cu norocul lor şi pe toate trei a încercat să mi le ucidă, cum a ucis-o — în noaptea asta — pe Oiţa, săraca...

Vecinii îşi simţiseră în adevăr ochii plini de lacrimi, în clipa cînd bătrîna a avut fantezia să se întrebe — bocind — ce-o să se facă Priboi mălăierul şi ce-o să zică, cura o să plîngă şi la ce bun o să mai plîngă Natalia, cînd au să-şi găsească odrasla întinsă în ţărînă, cu mîna încremenită pe lumînare.

Bela şi Pascu îngenuncheaseră lîngă victimă şi-i cercetau faţa, atenţi.

— Adică să fi ucis-o cu piatra?

Ungurul tăcuse. Nu cunoştea împrejurările şi nu ştia ce să spună. Era sigur numai atît: că fata lui Priboi nu murise din cauza loviturii din frunte. Mai avea una la tîmplă. Urma să se precizeze, cînd va veni procurorul, care-i rana pricinuită de Safta. Numai aşa i se va putea stabili precis vinovăţia.

Pascu nu înţelesese şi nici nu făcea efortul să despice, în patru, firul de păr din gîndul încă nelămurit al meşterului. Ei ştia un singur lucru: ţiganca asasinase un copil, intrase prin-urmare într-un bucluc din care n-au s-o mai scape toţi sfinţii din cer.

— Baldîra înfundă ocna, maistore dragă, cum te văd şi mă vezi! Bine că se duce dracului, să mai putem răsufla...

Se bucurase, frecîndu-şi palmele şi rîsese, cu gura ştirbă în lumina lumînării.

— Şi adică, nenicule, ce mare haz te găsi şi ce pricină, de te fasoleşti aşa, ca la nuntă? Că aici e Oiţa moartă şi dincolo, lîngă pompă, trage Safta să moară...

Pascu se ridicase şi întorsese capul, surprins şi deopotrivă supărat de amărăciunea muşcătoare din glasul celui ce vorbise.

— Da’ tu, musiu, ce te strîmbi aşa la mine, ca o...

Rel, frate cu Isus întru haimanalîc, sta drept, în faţa bătrînului, cu pumnii în şolduri şi se uita la el de sus. Feciorul grăjdarului de la fabrica de bere era slab şi osos, cu tricoul în dungi desfăcut la gît şi părul căzut pe ochi. Lumina lunii îl crescuse şi-i adîncise trăsăturile figurii.

Intimidat, pricoliciul uitase ce avea de spus. Îngînase altă întrebare, regăsit după un moment, cu o voce îndulcită de astă dată:

— Mătăluţă ai fost, Rel? Păi de ce nu spuseşi, bată-te să te bată norocul...

Tinca se grăbise, de frică, să muzicalizeze un compliment.

— Da’ de unde răsărişi lîngă noi, ca un Făt-Frumos, flăcăiaşule?

El a răspuns scurt, direct, tăios, cu o măscară. Pascu şi oloaga amuţiseră. Tănăsică, însă, a rîs cu poftă, des- picînd gura pînă la urechi. Rel a rînjit numai, într-un tîrziu, cu mîinile adînc înfipte în buzunare şi privind, peste umăr, la omul mic şi la pacostea din sicriul cu roate.

— Şi acuma, că ştiţi de unde răsării, să vă spui una şi bună: mi se pare mie, hodorogilor, c-o să mă ia cu supărare pe voi. Trei ceasuri m-am uitat, liniştit, cum face lumea balamuc. Cum s-a liniştit lumea, mi-a sărit mie ţîvna. Nu ştiu cum, mi-a venit gust să fac panoramă cu voi pe maidan, că tare vă văd ai dracului pe amîndoi...

Rel, ca orice haimana din mahalaua cu nume ruşinos, era un suflet cinstit. Bucuria de animal scărpinat pe burtă, cu care bătrînul înhămat la cărucior îl anunţase pe meşterul ungur că vecina n-o să mai scape de bucluc, îl dezgustase, aşa cum îl revoltase rîsul lui ca un behăit de ţap în trei picioare. Pascu uitase, mărturisind gîndul duşman, că e la căpătîiul unei moarte şi că vorbeşte de o Saftă ce-o să scape, în curînd, de toate buclucurile şi gurile rele, cuminte cum sta acum — ca şi Oiţa şi tot aşa de vînătă — în praf şi în lumina mică şi slabă a unei lumînări de cinci parale...

Rel, aşadar, nu mai avea nici un motiv s-o apere pe ţigancă, mai ales în faţa unor oameni de nimic. Le făcuse impresia, ascultătorilor, că se ambiţionase totuşi să povestească — în amănunt — în ce

împrejurări nefericite murise fiica lui Priboi, numai ca să-i facă oloagei sînge rău şi să-l convingă pe pricolici de ce i-a „venit gust să facă panoramă cu el pe maidan...”

— Eu nu zic că aia de la pompă n-a lovit-o, da’ nici nu pot să jur că ea a ucis-o...

Feciorul grăjdarului de la fabrica de bere se urcase pe gard o dată cu Oiţa. Stau unul lîngă altul şi erau veseli că văd, de aproape şi de sus, mascarada din casa cu nebuni.

Cînd a dat Safta cu piatra, fata tocmai rîdea...

Rel nu ar fi putut spune precis de ce făcea haz. Îl zărise pe slăbănog trimis peste cap de pumnul unei femei sau se bucurase, copil şi nevinovată, că dulăul îl linge pe beţivan la gură? La urma urmei, tot ce se petrecea atunci în curte, la poartă, pe stradă sau pe maidan, te făcea să rîzi. Oiţa era frumoasă, cum sta lîngă el, cu surîsul pe figură şi în lumina neastîmpărată a ochilor, iar piatra a izbit neaşteptat, în plin şi colţuroasă.

Băietanul n-a înţeles, în primul moment, ce se în- tîmplase.

Adolescenta a dus repede mîna la frunte. Sîngele din rană ţîşnise printre degete. El a dezlipit buzele, să spună ceva, să întrebe singur nu ştia ce sau să ţipe dar n-a mai avut putere să articuleze. Oiţa s-a clătinat şi, mai înainte ca tînărul s-o poată prinde cu braţul pe după mijloc, s-a îndoit şi a căzut pe spate.

— Stai să vezi, că asta n-ar fi fost nimic...

Istorisind, Rel începuse să se încurce în amănunte pe cari Bela le considera de importanţă secundară: saltul ce-l făcuse fata prin aer, în cădere — provenienţa bolovanilor de pe maidan — felul cum se

precipitase nefericita, cu capul în jos şi braţele întinse...

Parcă o vedeam pe Fana, cînd se arunca în gîrlă de pe parapetul de la stăvilar.

Tănăsică înţelesese, mai bine ca toţi ceilalţi, tîlcul din cuvintele prietenului.

— Să spui eu cum a fost, coană şi fraţilor: alivanta, cu zgaiba-n sus! Pe urmă: pac, cu tîmpla de un pietroi şi gata, a zis aleluia, adio şi n-am cuvinte, să ne mai scrii pe-o cărămidă poştală, că eu mi-am luat tălpăşiţa de pe pămînt...

Haimanaua confirmase...

— Aşa a fost...

Bela era sigur, acum, că ar fi fost imposibil să moară cineva numai din cauza rănii de la frunte şi se mira, alături de Rel, că Pascu putuse să se bucure de o întîmplare aşa de tragică. Oameni răi ca în mahalaua cu

„nume ruşinos” — îi asigura el pe cei ce voiau să-l asculte — nu întîlnise în nici unul din oraşele mari pe cari le colindase. Pricoliciul dispăruse la timp, printr-o spărtură a gardului, iar Tinca, părăsită şi parcă presimţind ce-o aşteaptă, se făcuse mică în cărucior şi începuse să plîngă de mila ţigăncii.

— Sărăcuţa, o să moară supărată pe mine...

Acum n-o mai ura. Se jura că niciodată n-o duşmănise. Aşa e viaţa: ca să mai uiţi de supărările tale, te cerţi cu vecinii, strigi ocări, ameninţi, faci o intrigă sau scorneşti o minciună. După scandal, intri în casă şi te simţi uşurată. Sufletul s-a limpezit, gîndurile nu te mai frămîntă şi-ai uitat de tot ce a fost necaz.

— Ne bălăcărim unii pe alţii, ca smintiţii, iar dracu pe toţi şi la rînd, ca la moară...

Tănăsică, auzind-o pe Tinca plîngînd, rîsese nestă- pînit, cu faţa în lumină şi se dăduse tumba prin iarbă, în derîdere. Feciorul grăjdarului, însă, clătinase capul, trist, învăluind-o pe oloagă cu ochii lui albaştri şi umezi.

— Poate că ai dreptate şi matale.

Sluga de la birt rămăsese întinsă între cucute, cu mîinile în lături, ca o cruce. Rîsul cu care încercase, pentru a doua oară, să-şi mintă jalea, duruse şi mai mult. Haimanalele, în hazul ce-l făcuseră de lacrămile bătrînei şi de tumbele flăcăului clăpăug, se simţiseră mici, stîngace. Strîmbaseră gura într-un rînjet sec, ce nu era al lor. Bela se rezemase de zid şi fuma absent, cu ochii pierduţi în gol. Rel sta în picioare, încovoiat, cu braţele grele în lungul trupului, între Oiţa şi oloagă şi se uita în pămînt, oftînd din cînd în cînd.

Lumina lumînării de la căpătîiul moartei se micşorase şi ameninţa să se stingă.

Se făcuse linişte şi plutea, peste oameni şi umbre, o tristeţe de drum pustiu, fără cumpene de fîntînă în zare şi fără soare.

— Viaţă de cîini — îngînase cineva, sugrumat. Să nu credeţi că pe noi ne paşte o soartă mai bună! Cum dracu se face, că nu ne mai vine minte la cap de loc? Adică nu ne omoară destul trenurile, transmisiunile şi maşinile din fabrici, bolile şi sărăcia? Mai e nevoie să

ne ucidem şi-ntre noi, ca fiarele? Viaţă de cîini, fraţilor, viaţă de cîini! Asemeni dobitoacelor, nu ştim şi nu pricepem nimic. Nu vine nimeni să ne deschidă capul şi să ne înveţe că — la urma urmei — putem şi noi să fim oameni...

Nu cercetase şi nu era nimeni curios să vadă cine vorbise. Fusese un glas ascultat lăuntric, de fiecare.

Rel ridicase fruntea cu un gest frînt, chinuit, ne- stăpînit.

— Staţi, că eu o iau anapoda şi-ajung la balamuc! Poate ştie cineva din voi să-mi spună. Trei ceasuri m-am uitat la ce s-a petrecut. Trei ceasuri, mă, mi-am dogit tărtăcuţa cu pumnii, de necaz că-s huidumă şi nu-nţeleg. Acum aştept de la voi o lămurire: ce-a fost, ce tîlc a avut toată nebunia asta ce-a vînturat mahalaua şi mi-a ucis-o pe Oiţa?

Ascultătorii se priviseră lung, cu ochii mari, nedumeriţi că tovarăşul în tricou a putut să întrebe ceva la care nu se află răspuns şi-au ridicat din umeri.

Fana năvălise în mijlocul nostru, plîngînd. O văzuse pe Safta murind şi se înspăimîntase, ca o proastă mică...

CAPITOLUL XVI

Un noroc care nu surîde oricui

Numai meşterul şi feciorul grăjdarului rămăseseră lîngă Oiţa.

Se împrieteniseră repede.

Bela se bucurase că tatăl lui Rel a venit din ţara de peste munţi. Se mira numai că adolescentul nu învăţase limba ungară şi se

revoltase, auzind că bătrînul nu se învrednicise încă să-l dea la un meşteşug.

— Un băiat voinic ca tine ar fi ajuns un lucrător fain sau poate... ceva mai mare!

— Am să-ţi spui eu o dată, dumitale, ce-a fost cu mine.

Vorbise şovăielnic, cu ochii în pămînt.

Bela a înţeles că e o taină, poate o dramă la mijloc şi-a schimbat repede vorba, despre cer şi moarte. Era sigur că numai în patria lui se mai poate vedea o lună atît de mare şi strălucitoare. E păcat, cînd eşti tînăr, să mori pe-o noapte aşa de minunată. Oiţa era un copil aproape. Frumoasă fată. O fi orfană? Nu venise nimeni s-o plîngă...

Rel răspunsese, tîrziu, simplu.

Meşterul nu auzise de Priboi şi de Natalia? Toată mahalaua îi cunoştea. Stau în casele mici, bătrîneşti, cu pălimar şi salcîmi la poartă, de lîngă fabrica de bere. Peste drum de depozitul de cărbuni. Priboi e un om cumsecade. Are o brişcă nouă şi-un cal murg, cu o pată albă la ochiul stîng. Lumea cumpără mălai numai de la el, că e galben şi curat ca aurul. Îl aduce de departe, de la o moară pe care nu o spune nimănui, să n-o afle băcanii şi să-i facă, la preţ şi calitate, concurenţă. Dacă nu apăruse pînă atunci lîngă Oiţa, s-o plîngă şi să se tragă de păr de disperare, e semn că nu-i acasă. S-o fi dus la măcinat.

Natalia e bolnavă de un an şi mai bine. Nici doctorii nu ştiu ce are, că n-o doare nimic. Dacă ar mînca şi-ar dormi, ar fi sănătoasă. Dar nu poate să ia ceva în gură şi stă toată noaptea cu ochii mari în tavan. Se jură că nu se gîndeşte la nimic. Rel se mai mira încă: s-o fi putînd aşa ceva, să fii viu şi să n-ai nici un gînd în cap? El bănuia, însă, că Natalia nu vrea să spună ce tristeţi

şi ce presimţiri o frămîntă, în ceasurile ei de nesomn, ca să nu-l îndureze pe Priboi şi să n-o facă pe Oiţa să plîngă. Acum, fata a scăpat de lacrămi şi de taina ce o s-o îngroape, în curînd, pe mamă-sa. Fireşte că n-a avut nimeni curaj să se ducă să-i spună ce s-a întîmplat pe maidanul cu basculă. Nici băiatul în tricou n-o să poată face una ca asta. Bolnava ar muri sau ar înnebuni. Cînd s-o întoarce mălăierul de la moară, au să vadă ce e de făcut. De-ar veni mai curînd. După ce-o vorbi cu el, o să aibă Rel un cuvînt şi faţă de conştiinţa şi de sufletul lui, care intrase, vorba lui Pascu, în mare bucluc. Numai moartea o să-l scape, cum a scăpat-o şi pe Safta...

Bela aflase tîrziu, prin întrebări puse cu rost anume, ce judecată avea prietenul cu conştiinţa şi sufletul lui de adolescent.

— Eu am adus-o de acasă pe Oiţa, să vadă tără- boiul de astă seară şi tot eu am urcat-o pe gard. Va să zică, meştere, eu am împins-o spre piatra ţigăncii! Asta nu pot să mi-o iert. Să ştii că ori mă culc pe linie, să mă facă trenul bucăţi, ori mă stropesc cu gaz şi-mi dau foc. Adineauri, cînd am vorbit cu oloaga, am ţipat şi-am făcut fel de fel de fiţe, să nu afle fraţii ce mă doare. Acum nu mai pot să rabd. Simt că mă strînge ceva de gît...

Bela, speriat, îl prinsese de umeri şi-l scuturase puternic, să-l smulgă din robia gîndului acela nebunesc. O nenorocire nu poate fi ocolită. Nu ştie nimeni ce-i e scris să i se întîmple. Acolo, pe maidan şi aşa a fost destinul fetei să moară. Dacă n-o aducea el, se găsea altcineva s-o cheme la mascaradă sau venea singură, cum veniseră şi celelalte codane din mahala.

— Cînd e moartea în urma lui, omul stă şi-o aşteaptă. Dacă-i înainte, fuge s-o ajungă. Trece peste orice piedică şi-o ajunge tocmai în locul unde trebuie să cadă, neînsufleţit...

Rel, în ciuda argumentelor invocate de meşter, fluturase palma: semn mut de renunţare. Ştiind ce-a fost între el şi fata mălăierului, ungurul n-ar mai vorbi cu atîta uşurinţă de destin şi nu l-ar mai certa că are gînduri negre. N-a spus el că fiecare om are un blestem scris în frunte? Atunci de ce nu pricepe că nici prietenul nu poate fugi de soarta lui, mai ales acum?

Cînd ai optsprezece ani şi faci un jurămînt de haimana — legămînt de dragoste şi moarte — nu mai poţi să şovăi. Fireşte că Bela nu aflase că adolescenţii în tricou au o lege a lor şi nici nu ştia că viaţa Oiţei se împletise, de mult, cu norocul băietanului ce nu mai era capabil să smulgă din el o lacrimă.

Rel îngenunchease lîngă cadavru şi-i dezgolise braţul stîng. Şeful de la „Lessel” văzuse o inimă cu contururile arse în carne, cu acul înroşit. O inimă la fel descoperise şi pe mîna voinică şi tot aşa de albă încă a tînărului.

Feciorul grăjdarului se uitase, cu ochii lui albaştri şi îndelung, la meşter şi-l întrebase în şoaptă, scuturat de un fior lăuntric:

— Acum... acum nu-i aşa că înţelegi?

Bela n-a mai răspuns. Tăcuse, privind prostit la inima de pe braţul gol...

Chiriaşii din casa cu nebuni se adunaseră în acest timp în jurul trupului neînsufleţit al ţigăncii. Fiecare-i aprinsese o lumînare la căpătîi. Văzut de pe maidanul cu basculă, cercul de umbre încovoiate era în adevăr impresionant. Feştilele îşi jucau luminile galbene pe figurile mai prelungi acum, mai slabe şi mai îndurerate. Mădălina şi Lenora, Fana şi Tinca — adusă cu căruciorul de Pascu — plîngeau laolaltă şi se legănau, despletite. Spălătoreasă îi blestema pe duşmanii ce-o striviseră pe Safta cu picioarele şi se ruga la sfinţi să nu-i mai rabde pe pămînt pe cei ce se bucurau de nefericirile altora. Oloaga îi ţinea isonul cu bocetul ei spart şi generos în lacrămi, afurisind viaţa ce ne strepezeşte sufletele cu necazuri şi-o implora pe moartă s-o ierte.

— Surioară, dăduşi ortu' popii supărată pe mine, scumpo! Să nu te faci strigoi, soro, c-o să-nţepenesc de spaimă cînd o să te văd...

Fana şi Lenora, scîncind, se prinseră de mînă. Uitaseră că se urau...

— Săraca ţaţa, săraca...

Tănăsică avea grije să nu se stingă lumînările, ple- cind de lîngă nevasta hamalului pe maidan şi de la Oiţa la pompa de apă. Îngîna, clătinînd capul, cu un glas ce nu mai semăna cu al lui — pentru cei ce-o păzeau de cîini flămînzi pe fata lui Priboi sau pe înţelesul celor strînşi în jurul ţigăncii:

— Acu, coană, la ce să mai bocim? Le înviem? Aiurusum! Vezi să nu le-nviem! Mai bine alergam afară să împiedicăm

nenorocirea. După ce s-a făcut drăcovenia, n-avem decît să ne stoarcem ochii mult şi bine! Să ne ia domnu dracu pe toţi, că de altceva nu mai suntem buni. Pupa-m-ar, cine ştiu eu, unde...

Fana se mira că nu sînt trist. Mă luam la întrecere — fugeam — cu umbra ce mi-o conturase luna pe zidul fabricii de alături şi nu ştiam de ce îmi vine să rîd, să cînt şi să mă dau tumba prin praf. Acum nu-mi mai păsa că murise Oiţa şi mă amuzau bocetele femeilor adunate în sobor, la căpătîiul Saftei.

Era ultimul ei sobor...

Mă forţam să hohotesc — poate ca să nu le mai aud ţipetele. Uimită, fata îmi dăduse un pumn — mic şi nu mă duruse — în piept, să mă readucă la realitate.

— Ce-i cu tine, Puişor?

Am rîs din nou şi nu i-am răspuns. Era ceva cu mine sau se prostise ea la fel ca toţi ceilalţi? Supărasem pe cineva? Alergam pe lîngă zid pentru că îmi plăcuse să văd cum fuge umbra, în pas cu mine. În definitiv, de ce să nu zburd şi să nu fiu vesel, dacă aşa-mi vine? Cine-i întreba, pe cei de lîngă Safta, de ce plîng? Ar fi putut sora mică să-mi explice de ce erau trişti vecinii din casa cu nebuni şi de ce boceşte Tinca oloaga? Nu erau ei mai ridicoli ca mine? Să mă lase în pace: Fana şi oamenii din cartier şi din oraş. Să-i scuipe mîţele pe toţi! Oricum, să nu mă supere nimeni, că-l iau la goană cu pietre. Să ţină minte tovarăşa de jocuri, că a doua oară nu-i mai spun: mă hotărîsem să plec în lume! Unde? Nu ştiam. Am să merg pe-o stradă — oricare-o fi — şi pe urmă pe alta. N-o să mă opresc undeva anume. Am să umblu pe drum, neobosit, ani întregi. Poate am să fac un popas, o săptămînă, în

oraşul din poza lui Ivan, cu podul de fier, cu copilul din trăsură şi cu porumbeii albi zburînd în jurul turlelor de piatră fumurie. După asta am să mă duc mai departe — mereu mai departe — pînă o să uit c-a fost o dată un Iacov, în mahalaua cu nume ruşinos...

Fana, ca ori ce fată proastă, nu ştia ce spune.

Pleci singur în lume sau nu mai pleci de loc! Vrei să fii cum e plopul din poarta cimitirului şi cum e curcubeul! Să nu porţi grija nimănui, să nu te-ntrebe şi să nu-ţi aducă nimeni aminte de ce-a fost. Nici grija ta să n-o ai! Să nu ştii unde ai să ajungi, peste-o oră sau o săptămînă şi să nu-ţi pese ce-ai să mănînci şi unde-ai să dormi.

— Ai să mori de foame şi de frig!

Nu mă speriasem! O să rabd orice, numai ca să văd minunile de departe şi-o să crăp neştiut, într-un şanţ, dar bucuros că n-o să mă plîngă nici Tinca oloaga şi nici Mădălina picior-de-lemn.

Fana se rezemase cu un umăr de zid, ca un copil nebunatic pus la colţ şi mă ameninţase.

— Nici eu n-am să te plîng!

— Bine! Mare pagubă...

O răutate pe care mi-a plătit-o prompt.

— Nu eşti nici frumos şi nici deştept ca Rel!

Am rîs. Voiam s-o conving că opinia ei, despre mine, mă lasă cu totul indiferent. Adevărul e că mă supărase rău comparaţia ce-o făcuse între mine şi feciorul grăj-darului de la fabrica de bere. Am recunoscut că meritam ofensa, dar nu m-am putut stăpîni. Toată ziua o şicanasem, o provocasem, o umilisem. Mă bucurasem de cîte ori o văzusem plîngînd. O uram din

seara cînd o lovisem cu pumnii în figură, pînă o umplusem de sînge? Nu ştiam, nu mă întrebasem încă. Dacă n-o vedeam lîngă mine, plecam s-o caut. Cînd o găseam, întrebuinţam toate mijloacele s-o gonesc. Singur, gîn- dindu-mă la ea, o închipuiam frumoasă şi mă certam că am fost rău. Nu şovăisem, totuşi, de cîte ori o întîlnisem, să-i spun vorbe urîte. Mă miram că trecuse ziua şi încă n-o luasem la palme sau n-o trăsesem de păr cel puţin. Continuam s-o provoc, mai ales acum, cînd mă hotărîsem să le zic adio tuturor...

— Numai eu singur... în lume! Tu ai să rămîi cu Tănăsică, să fii nevasta lui şi sluga ofticosului cu catas- tiv, dacă n-o să ajungi cumva — ca Sultana şi Domnica — la gîrlă...

Fana s-a năpustit în mine cu pumnii mici şi repezi, m-a tras de păr şi m-a muşcat — supremă răzbunare — de sfîrcul urechii. Am ţipat de durere şi-am prins-o în braţe. Ea se zbătuse, încercînd să scape, mă lovise din nou cu pumnii şi mă trăsese de păr. Am strîns-o puternic — cu fiecare pumn al ei mai puternic — pînă cînd am simţit cum se frînge de la mijloc, în mîinile mele, învinsă.

Încercam, pentru prima oară, o senzaţie nouă, ca o ceaţă în priviri şi ca o răscolire în carne. Fata se lipise strîns de mine, cu spatele — cum o înlănţuisem — de la umeri şi pînă la glezne.

Tremuram, amîndoi, cu răsuflarea întretăiată. Îmi adusesem aminte de Fana din noaptea de pomină a dezgolirilor, de scenele erotice din odaia simigiului, pe care le privisem împreună, poate nu tot aşa de vinovaţi. Sora mică mi se dăruia, ca atunci, neruşinată şi pură în graba cu care se părăsise în braţele mele şi-mi şoptise c-ar fi bine să mergem la ei în casă, că nu-i nimeni. Vedeam — cum stam cu capul pe umărul ei şi cu pleoapele întredeschise — corpul sculptural al grecoaicei, îngropat în părul blond ce-l învăluise în tîrziul acela plin de dezgust, de legănare a sufletului sub aripa unui vis transfigurător şi mă întrebam, tulburat, clocotind în mine, ce taine ascunde trupul mic şi neastîmpărat, cu formele crude încă, pe care-l robisem în cătuşa mîinilor? Încercam — nu pentru întîia oară — să mi-l reamintesc gol, strălucind în soare, pe parapetul de la stăvilar, dar imaginile păstrate în suflet erau, ca şi odinioară, frînte, şterse, imprecise. Am înţeles, cînd i-am simţit unduirea şoldului, că nu mai am nevoie de aduceri aminte. Făptura căutată în gînd era strîns lipită de mine, a mea, cu toate darurile, întreagă şi înfiorată sub palmele ce începuseră să-i caute coapsele, să lunece şi să dezmierde.

Mi-am auzit sufletul, ca un pui de rîndunică piuind în somn.

— Nu plec singur în lume, n-am să mai pot să plec fără tine...

Fana a întors capul şi şi-a lunecat fruntea pe obrazul meu, ca o mîngîiere pe care era sigură că i-o dărui, deplină.

— Ştiam — o să mergem împreună...

— Adineauri, toată ziua, am fost rău cu tine. Iar- tă-mă! N-am crezut nimic din tot

ce-am spus şi tot ce-am făcut n-a fost d’adevărat. Mă prinsese scîrba de mine şi de tot, mă uram şi mi s-a părut că te urăsc. Nu mai ştiu ce-i cu mine...

Ajungeau, pînă la noi, bocetele Mădălinei şi plînsul piţigăiat al Lenorei. Lumînările îşi tremurau luminile, printre gleznele celor adunaţi în priveghi.

— Niciodată, Fano, n-am simţit ce simt în noaptea asta, pe care n-o s-o uităm...

Văzusem în mine, pentru întîia dată, lămurit.

Fata se mirase că fug cu umbra pe zid, că sunt vesel şi cînd? Nu înţelesese că-l imitam pe Tănăsică de la birt, care rîdea numai atunci cînd îi venea să plîngă, pentru că nu vrea să afle alţii ce se petrece în sufletul lui? Nu-i spusesem, la început, ce-i cu mine, fiindcă nici eu singur nu ştiam. Abia acum se risipiseră negurile. Toate întîmplările din Săptămînă Patimilor, toate mascaradele şi toate scandalurile, ca să nu mai vorbim de nenorocirea cu Oiţa şi Safta, parcă numai pe mine mă dureau. Mă apăsa ceva pe umeri, pe inimă şi nu-mi da pace să răsuflu, cînd mă uitam la lumînările de la căpătîiul moartelor. Parcă le-aş fi ucis eu...

Cînd mergeam, aveam impresia că duc în spinare mahalaua, cu toate casele şi fabricile, iar cînd mă uitam spre triaj, mă înfioram. De cîte ori vedeam un tren trecînd şi erau oameni la barieră sau pe linie, îmi venea să ţip, ca şi cum — în fiecare din ei — pe mine şi numai pe mine m-ar fi ameninţat.

— Eşti un prost, Iacov... De ce să-ţi faci oftică pentru alţii? Tu nu vezi că ai păsărică la cap? Acum un an şi mai demult, te smiorcăiai că laşi mărăcinii pe maidan, să tremure de frig. Atunci erai un copil...

Fata, ca să mă convingă de importanţa adevărului ce mi-l spusese, împrumutase o figură serioasă, gravă, de bunică ştirbă, cu ochelari şi gură strînsă. Altădată eram mici şi mi se ierta să plîng de mila bălăriilor de pe coclauri. Acum începusem să fiu om mare, un bărbat cu nelinişti în carne şi cu semne pe trup. Tinca oloaga o sfătuise pe sora mică să fugă de mine, că pot să-i fac rău şi-o să încep, oricum, să-i spun porcării.

Mama strigase de cîteva ori, exasperată de toate năzdrăvă- niile mele: „ce focului, acum nu mai eşti copil!” Îmi venea să ţip, de cîte ori o auzeam vorbind aşa. De ce nu mai eram ca înainte? Scorpia din cărucior mă ocărise odată: „haimana bătrînă, acum ţi-au dat tulee pe burtă...”

Fana ştia, simţise că nu mai sunt copil. Mi se dăruia, pentru a doua oară, în braţe şi mă îndemna, mă chema în casă, unde vom fi singuri, să ne spunem porcării şi

„să-i fac rău”. Era şi ea, în clipa aceea, o femeie ca oricare alta şi mă aştepta — poate aşa cum mă visase — un mascul brutal, feroce, neobosit, nesăturat — animal...

Ea, în adevăr, nu mai era copil.

Îndurerat, i-am prins capul în palme şi-am căutat, în adîncul ochilor ei de ciută speriată acum, o urmă din seninătatea de odinioară, dar fata se lipise de mine, fremătînd de dorinţi şi mi-a readus aminte că nu-i nimeni la ei. Mă regăsisem, în braţele calde, cu toate neliniştile ce mi le adunase primăvara în suflet.

— Mi-e dor, Fano, şi nu ştiu de ce mi-e dor...

Ciuf nu murise încă în mine şi nu creşteau mărăcini numai în necuprinsul cu jocuri şi isprăvi, de pe cele două maluri ale gîrlei. Viaţa toată nu era altceva decît un maidan cu buruieni şi neruşinări, cu jocuri crude şi măscări, cu lacrămi şi rînjete.

Abia atunci mi-am adus aminte de blestemul din gluma ce-o făcuse mama, în seara cînd o rugasem să-mi spună — în palmă — norocul.

— Să plîngi pentru toţi mărăcinii...

Luna îmi crescuse umbra pe zid dar fata plecase de lîngă mine, bombănind.

CAPITOLUL XVII

Virugă, soldat prost şi ţăran

Ştiam că vor veni cît de curînd, în anchetă: un gardist, un comisar şi-un procuror, să întrebe vecinii din casa cu nebuni ce se întîmplase la pompa de apă, să înjure porcos, obligînd-o pe Maica Precista — alături de sfintele din calendar — să se supună tuturor capriciilor din fantezia lor erotică şi să ameninţe hilar, cîteva babe scuturate de spaimă şi-o turmă de curioşi încremeniţi, prostiţi, nedumeriţi, cu bătăi pe bucile goale şi cu spîn- zurarea de limbă — poate să aresteze pe brodite un ins sau doi, ca să nu se spună că nu sunt capabili de o ispravă demnă de prestigiul lor de matadori ai ordinii publice şi să telefoneze, în cele din urmă, din biroul unei fabrici şi cu tot tămbălăul fatal în asemenea împrejurări, după duba de la Morgă.

Aceste trei rare exemplare ale oficialităţii au jucat un rol covîrşitor în viaţa tuturor plebeilor din mahalaua cu nume ruşinos, încă de pe vremea cînd nu răuşisem să înţeleg bine ce deosebire, poate fi — exceptînd tunica, trabucul şi tesacul — între un gardist, un comisar şi-un procuror.

Simpli muritori, nu ne întrebasem încă dacă tiranii aceştia aveau un nume şi un destin al lor, cu satisfacţii şi nemulţumiri, cu dureri şi înfrîngeri. Singura trăire logică pe care le-o admisesem era aceea a uniformei ce-o purtau şi-a cercetărilor la faţa locului. Tustrei formau — pentru noi, cei de atunci — o singură fiinţă, cu o existenţă unică şi mai presus sau — oricum — dincolo de hotarele lumii noastre. Omul cu tesac semăna cu procurorul, iar comisarul avea ochii bulbucaţi ca ai superiorului cu trabuc şi fruntea îngustă ca subalternul cu galon de fir pe umăr. Apăreau împreună în cartier şi plecau laolaltă, victorioşi, după ce urlau cîteva ore şi loveau orbeşte, în cine le sta în cale, împrumutînd unul de la altul excesul de zel, prostia şi dezinvoltura.

Un monstru tricefal de care se speriau copiii şi bă- trînii, o singură inimă sub două tunici şi un fular, un animal întîmpinat de mahalagii cu privirile scăpărînd sub sprîncene şi pumnii strînşi în buzunare.

Acum nu mă mai interesa ce se va petrece afară.

Repetasem îndărătnic, să mă pot convinge, că nu mai am nici un rost pe stradă sau la poartă şi plecasem în casă. M-am surprins, însă, furişîndu-mă cu paşi de răufăcător pe lîngă zid. Minciuna, de care încercasem să mă prind, nu rezistase. Adevărul mă duruse ca un ghimpe înfipt. Mă mustrau gîndurile şi plopii, luna şi sufletele două, de curînd eliberate şi rămase pasări cu zborul alb, peste mahala. Mă învinuiau, cu glasurile unite şi numai de mine auzite: „Fugi, Iacov, te vedem cum fugi...”

Slab cum nu mă cunoscusem pînă atunci, intenţionam — pentru întîia oară — să

ocolesc un pericol presimţit tot mai aproape.

Avusesem deseori prilejul să-mi dau seama ce însemna o cercetare la faţa locului şi eram sigur că oamenii legii nu se vor mulţumi — mai ales acum — să înjure, să ameninţe şi să telefoneze după duba de la Morgă.

Mascarada fusese prea mare, ca să poată fi epilogată aşa de simplu. Nu mă îndoiam că procurorul se va convinge fără efort, în faţa celor, două cadavre, că-i dator să procedeze drastic. Comisarul şi subalternul lui n-au să aştepte decît formula sacramentală: „ascultă, mă, voi ăia cu uniformă, pozitiv — în doi timpi şi trei mişcări”, ca să-i acorde tot concursul, cu o pasiune profesională rară.

Anchetă în doi timpi şi trei mişcări însemna, fireşte, arestări la întîmplare, grindină de pumni în fălcile celor fără apărare şi fără vină, lovituri cu tesacul date orbeşte

şi icnit, în grămadă, ţipete de spaimă şi urlete inumane de durere — grozăvii dezlănţuite asupra mulţimii cu furia elementară a cutremurelor, a inundaţiilor şi-a molimelor...

Mă simţisem, în faţa prăpădului ce se apropia, mic, singur, nevolnic. Mi se făcuse frică de mine. Adunasem în suflet prea multe revolte şi dezgusturi, sugrumasem lăuntric prea multe ţipete de oroare, ca să mai am putere să mă stăpînesc, să tac, să-mi calc din nou pe inimă şi să-mi ţin gîndurile în frîu, în clipa cînd voi fi zvîrlit, brutal, în faţa asupritorilor.

Căutasem un reazim, oricare, ca să pot aştepta în linişte furtuna...

Fana îmi ascultase spovedania cu ochii mari de nedumerire şi zîmbetul fluturat în colţul gurii. Voiam să mi-o fac tovarăş, să mă simt alături de cineva, să-i smulg un cuvînt de înţelegere şi să-mi fac din el cîrje şi scut. Mi-ar fi fost de ajuns un semn, să-l cresc în mine luminos, înviorător şi eram bucuros să mă pot prinde, cu tot preaplinul sufletului şi de-o minciună a ei — minciuna firului de iarbă, spre care întinzi mîna cu disperare, cînd simţi că se cască adîncul sub tine şi te fură apa rostogol.

Fana, însă, nu mă pricepuse.

Fată cu dezgoliri şi dorinţi, îmi întorsese spatele, bombănind şi mă lăsase mai singur şi mai slab, pe strada goală sub lună.

Tremurînd, plecasem cu umbra la spinare, încovoiat, să mă ascund în sală şi să plîng — abia acum să plîng — pentru Oiţa şi Safta, pentru oameni şi pentru mine. Căzusem în pat îmbrăcat, obosit, ameţit. Jucau stele, în întuneric şi în erupţii de culori. Nu mai eram capabil să-mi adun minţile. Uitasem tot ce lăsasem afară şi mă

uitasem pe mine. Amorţisem, ca după o băutură tare. Mă cocoloşisem tot în conştiinţa — ca o lumină între vînturi — că plîng şi că-mi face bine plînsul...

Cînd am deschis ochii, a doua zi, era soare. Priveam în tavan şi nu ştiam ce-i cu mine şi unde mă aflu. Viaţa mi se aduna şovăielnică în trup, ca o furnicare şi, o dată cu ea, întîiul gînd: am adormit şi acum e linişte! Se răsucise ceva în suflet, poate acelaşi refuz de întoarcere

în casa cu nebuni. La ce bun mă deşteptasem? Braţul pe care încercasem să-l ridic, îmi rămăsese alături, moale.

— Am adormit şi-acum e linişte...

Vorbisem cu buzele uscate. Gura amară, se descleş- tase. Tîmplele, zvîcnind, îmi stîrniseră sub frunte o hu- ruială de atelier mecanic — şi iarăşi lumina sub pleoape, ea o sticlă pisaită...

Atunci am simţit o mîngîiere uşoară, ca o adiere.

— Dormi — mai dormi, Puişor...

Fana zîmbise, lîngă mine. Îi căutasem mîna mică, subţire şi i-o dezmierdasem, îi recunoscusem glasul. Mă întorsesem în aşternut, ca s-o văd mai bine. Sta pe scaun, la căpătîiul meu, cu faţa palidă, prelungă, de ne- odihnă dar cu ochii mari, strălucitori. Nu-mi aduc aminte ce am întrebat-o. Ea m-a liniştit cu un surîs — poate surîsul ce i-l cerşisem inutil, azi-noapte, fetei cu neruşinări şi dorinţi răscolite în carne.

Acum înţelesesem ce-i cu mine. Sărisem în picioare, să fug afară, să aflu ce se întîmplase dar — cu primul pas — m-am clătinat. Prins de uşe, să nu cad, mă uitam la Fana speriat, mut. Mă străduisem să-i citesc pe figură, să întrezăresc, în adîncul privirilor ei, grozăvia pe care cuvîntul, poate, n-ar fi fost capabil s-o spună.

— Lasă că am să-ţi povestesc tot. Numai să nu faci zgomot. Puica, săraca, abia a adormit. Te-am păzit amîndouă, toată noaptea. La început nu ştiam ce-oi fi avînd. Ne era frică să nu mori sau să pleci, ca nebunii, pe acoperişuri! Să vezi cum a fost.

Procurorul venise cu trăsura. Se lăfăia alături de comisar. Gardistul se cocoţase pe capră. Vecinii din casa cu nebuni, adunaţi în

jurul celor două moarte, au auzit de departe trapul cailor şi-au fugit. Poliţaiul s-a ridicat în picioare şi-a tras un foc de armă, strigînd: „Staţi, în numele legii, că vă împuşc!” Nu-l ascultase nimeni. Numai Tănăsică rămăsese lîngă Safta iar Rel lîngă Oiţa. Bela se ascunsese în gang, curios să vadă ce-o să se întîmple. Din fericire, cu cîteva clipe mai înainte, Pascu o dusese pe Tinca în casă. Altminteri, Fana era sigură că bezmeticii în uniformă ar fi fost în stare s-o trimeată,

în cărucior, la închisoare. Lenora şi Mădălina intraseră în birt. Nu mai nimeriseră poarta, de spaimă.

Omul cu tesac sărise primul din birje, cu revolverul încărcat şi se repezise la flăcăul clăpăug, care aşteptase în picioare, drept, neclintit, cu mîinile la spate.

— Stai că te-mpuşc — urla gardistul la el şi-l prinsese de piept, înjurînd.

— Nu vezi că stau?

Sluga îl întrebase liniştit şi-l lovise peste braţ.

— Ia laba de pe mine!

Procurorul se apropiase.

— Ce-i cu ăsta?

— L-am găsit lîngă acest cadavru — răspunse subalternul, serios — şi l-am arestat în numele legii! A zis că „ia laba de pe mine” şi mi-a dat o palmă.

Şeful îl măsurase pe delicvent atent, de aproape, lu- minîndu-i figura cu felinarul pe care-l purta comisarul după el. Se edificase repede.

— Cum te cheamă?

— Tănăsică.

— Şi mai cum?

— Tănăsică de la birt.

Poliţaiul se edificase de asemeni.

— Individul e suspect, coane!

Procurorul făcuse un gest scurt, ca să-l asigure pe colaborator că nu are nevoie să-i spună el dacă individul e suspect sau nu.

— Ce-i cu tine, mă, aici? Să nu minţi, că mătur strada cu tine şi te spînzur de limbă!

Flăcăul nu se speriase de ameninţare.

— Am venit s-o văd pe coana Safta, că murise, după ce i-am adus lumînare şi i-am aprins-o. Pe urmă am stat, că am zis: de ce-or fi fugind vecinii, cînd vine procuru? Că n-o fi dînsu sperietoare de ciori! Oameni

proşti, săracii! Că tocmai îi spuneam la un preten. Zic: „„aşa lume, să mă pupe unde nu mă arde soarele”...

Sluga de la birt răspunsese serios, clătinînd capul cu amărăciune şi scuipînd printre dinţi, ţîşnit şi departe, pe lîngă reprezentanţii autorităţilor.

Surprins şi în egală măsură revoltat că o haimana desculţă are o atitudine aşa de obraznică faţă de şef, comisarul se holbase de cîteva ori la arestat, cu pumnul strîns, gata să-i înece cuvintele în sînge, ca să-l înveţe minte să nu-şi mai ia nasul la purtare.

Procurorul, însă, avea gust tocmai acum să experimenteze, pe teren, o metodă nouă de cercetare. El îl lăsase pe individ să spună ce i-o place, în primul rînd ca să-şi dea seama în ce ape se scaldă, să-l cunoască.

Pălăvrăgind, omul se demască singur, îşi dezbracă sufletul şi-l ridică în vîrful prăjinii, să-l vadă ascultătorii.

Să-l vadă, mai ales, un tartor cu fular, cu trabuc şi şoşoni.

— Şi... cum a fost cu asta, pe care-ai... omorît-o?

Tănăsică n-a tresărit. S-a uitat lung la civil, măsu- rîndu-l cu ochii mici de sus pînă jos şi-a început să rîdă tare, hohotit, ca de o glumă cu haz.

Comisarul nu s-a mai putut stăpîni.

Lovit cu pumnul sub bărbie, flăcăul şi-a muşcat limba şi s-a pomenit cu capul izbit de pompa cu apă. Stătuse, o clipă, nemişcat. Nu înţelesese ce se întîmplase. Cînd a vrut să deschidă gura, să protesteze poate, a bolborosii şi-a scuipat sînge.

Gardistul n-a rămas mai prejos.

Nu aştepţi ordin special, cînd e vorba de „pozitiv — în doi timpi şi trei mişcări”...

Pumnul, dat cu sete acum, l-a repezit — pentru a doua oară — cu capul de zid. Maxilarul îi amorţise şi-i urlau, în urechea stingă, toate locomotivele din triaj, de la barieră şi din depoul de maşini.

Flăcăul clăpăug pricepuse, în sfîrşit, în faţa cui se află. Nu s-a revoltat şi nici n-a plins. N-a încercat, cel puţin, să se apere, în momentul cînd l-a văzut pe comisar ridicînd din nou mîna. S-a îndreptat, cu o încordare de voinţă şi l-a privit în ochi, fără duşmănie. Nu-l ura nici pe omul cu tesac. Simţise numai că i se cască un gol în suflet şi i se-nfipsese o întrebare sub frunte, ca o lipitoare flămîndă din borcanul bărbierului de lîngă pod.

— De ce?

Sîngele i se prelinsese pe buze şi se scursese, în dîre subţiri, pe gît. Numai procurorul i-a ghicit, sub gîlgîiala roşie şi caldă, surîsul amar.

— ...că, la urma urmei, cînd am găsit-o pe coana Safta aici, i-am zis: „las-o dracului, coană, nu muri” şi i-am cumpărat lumînare de la jupînu, cu banii mei. Am aprins-o şi-am plîns, că tare suntem proşti şi amărîţi, dacă am ajuns să ne ucidem unul pe altul şi să ne bată un vardist!...

— Lasă gura — se înfurie comisarul — că n-avem vreme de taifas! Spune, mai bine, de ce-ai omorît-o pe moartă. Spune cu frumosu, mă, că — dacă mă superi — te duc la mine la-ntinzătoare şi-o să fie vai de cozonacu mătăluţă...

Sluga de la birt n-a mai răspuns. S-a mulţumit să-i întoarcă spatele. Se supărase crunt. Începuse să înjure, în gînd, de papucii cu fluturaşi, pe cari-i poartă Maica Domnului cînd se plimbă prin rai şi de clopoţeii, mici ca ghioceii, din aripele îngerilor. Pumnii nu-l duruseră şi nici nu-l revolta ideea că fusese bătut. Nu era, pentru întiia oară, lovit. Ofticosul cu catastiv avea o mînă mult mai mare, mai osoasă şi mai grea, poate mai neîndură-

toare. Se resemna, după fiecare cotonogeală, să îngîne: „aşa mi-a fost scris!”‘ Asta rămăsese singura lui mîngîiere. Dar îl revoltase şi-l îndurerase, deopotrivă, uşurinţa cu care civilul şi ajutorul lui în uniformă voiau să-i arunce în spinare o faptă aşa de odioasă. Se întorsese spre ei, clocotind şi strigase nestăpînit cu ochii plini de lacrămi şi de obidă.

— Să nu-ncerci, carecumva, să joci musca-n gaură cu mine, comisarule! Să nu crezi că mi-e frică! Numai de sfîntul adevăr tremur. Aşa cap, aşa căciulă, dacă poţi să zici că eu am omorît-o pe moartă, cînd ţi-am spus că i-am zis: „las-o dracului, coană, nu muri” şi i-am cumpărat lumînare şi-am plîns-o. Dac-o omoram, la ce era să-i aduc lumînare la cap şi la ce s-o plîng? Aşa prost mă crezi? Oho, nenicule, o luam la sănătoasa, nu aşteptam să stau la o parolă cu voi...

Poliţiştii n-aveau vreme să se înduioşeze. Procurorul, însă, le făcuse semn să se astîmpere şi se uita fix la flă-

căul clăpăug, atent să nu-i scape nici o mişcare. Captura era interesantă. Individul era un mare prefăcut, servit de o inteligenţă deosebită, caracteristică răufăcătorilor din marea familie lombroziană. Tipul, de altfel, avea toate stigmatele unui criminal înnăscut. Intenţiona tocmai să-l întrebe, prin surprindere: „nu-i aşa că taică-tău a murit alcoolic şi mamă-ta sifilitică, la balamuc”, convins că răspunsul va fi afirmativ, cînd s-a pomenit — fără veste — cu Gore alături.

Hamalul adormise la cîrciumă şi continuase sforăitul în trăsură şi pe maidanul cu basculă, în şanţul liniei ferate, unde-l lăsaseră — căzut cu faţa în jos — femeile ce-l dezbrăcaseră, ca să-l poarte în urmă prin mahala, în pielea goală şi în batjocură.

Se trezise abia acum, învineţit de frig, într-o băltoacă de păcură.

Buimac, cu ochii tulburi şi capul greu, neînţelegînd încă bine ce-i cu el şi incapabil să vadă, să simtă halul în care se afla, se ridicase şi pornise orb, automat, printre cucute. Coarnele, în zdruncinul paşilor lui nesiguri, împleticiţi, se ciocniseră — clopote cu cîntec surd şi uscat.

Omul se oprise, instinctiv, lîngă luminiţa de la căpătîiul Oiţei. Se lăsase pe vine, tremurînd, ca un cărăuş lîngă un foc de vreascuri şi întinsese mîinile spre lumînare, să le încălzească. Rel, însă, îl îndreptase spre pompa de apă, ţipîndu-i aproape că ţiganca îl caută de mult şi plînge.

Gore făcuse un efort vizibil, cu fruntea strînsă în palme, ca să poată îngîna: „Safta, nevastă-mea” şi cu acest unic licăr de conştiinţă în el, plecase spre cealaltă luminiţă.

— Hai să ne culcăm, fă, că-i frig şi întuneric...

Procurorul se speriase de năucul despuiat. Gardistul se dăduse un pas înapoi şi scoase tesacul, ţipînd: „stai, în numele legii”, în timp ce comisarul rămăsese răscrăcărat, cu genunchii îndoiţi şi mîna uitată în buzunarul de la spate, încleştată pe revolver. De unde apăruse, în faţa lor, fantoma cu neruşinările goale, cu trupul tăvălit prin noroi şi coarne de bou atîrnate de gît? Cine şi ce farsă sinistră încerca să le joace? Să fi avut oare mahalagiii curajul să-i atragă într-o cursă, ca să-i facă

în urmă de rîs la jurnal? Safta era moartă în adevăr? Poliţaiul îşi culcase urechea pe sînul cadavrului, să se convingă, iar gardistul, crezînd că hamalul e nebun, întinsese braţul cu tesacul spre el, ca să-l ţină la distanţă.

Procurorul se stăpînise repede şi ordonase, înjurînd printre dinţi, cu necaz — convins că a descoperit firul unei afaceri ce va face vîlvă mare în oraş şi în presă — să se procedeze drastic.

Subalternii au prins curaj, în cele din urmă, iar Gore a fost culcat, în doi timpi şi trei mişcări, vînăt şi însîn- gerat de pumni şi sub lovituri de tesac, lîngă Safta.

— Tu, ăla cu galon, leagă-l pe golăneţ de victimă şi de musiu Tănăsică — strigase şeful — şi hai cu mine, comisar, să vedem ce-i cu moarta de pe maidan. Te pomeneşti că mai găsim un deştept ca urecheatul ăsta şi-un porc sau un nebun ca ăla despuiat. Ascultă-mă pe mine, mă: sîntem în faţa unei crime misterioase, de care o să se ducă pomina pînă în jurnalele nemţeşti! Dacă n-o să procedăm pozitiv şi fără multă vorbă, ne rătăcim în iţele afacerii şi nu ne mai descurcăm zece ani. Stai, băiatule, să lucrăm cu cap. Dă fuga la un regiment şi cere o patrulă de zece soldaţi. Parcă văd c-o să facem o captură numeroasă. Numai tu cu mine n-o să putem duce o haită de arestaţi. Mai bine ia-o la picior, puiule, şi cere o patrulă. Să fie una călare, cu carabine şi lănci, pentru orice eventualitate, amice...

Comisarul salutase scurt şi plecase, fugind pe linia tramvaiului, spre una din cazărmile de pe calea Plev- nei, în timp ce gardistul se descinsese de centură şi-şi dezlegase brăcinarul să aibă cu ce-i reduce

la nemişcare pe cei trei arestaţi în numele legii şi în interesul cercetării la faţa locului: cadavrul, omul gol şi sluga de la birt...

Procurorul îl găsise pe Rel lîngă Oiţa.

Feciorul grăjdarului apăra, cu palmele făcute cuib, flacăra mică a lumînării, să n-o stingă vîntul. Se concentrase tot în grija cu care încerca să păstreze, la căpă- tîiul dragostei moarte, lumina vie a durerii lui de dincolo de cuvînt şi de lacrimă.

— Ce-i cu tine, mă, aici?

Repetase întrebarea, de astă dată mai tare şi mai autoritar:

— Mă, n-auzi, cerul şi sfinţii cui te are, ce-i cu tine aici?

Adolescentul ridicase ochii spre el, încet şi-l privise vag. Se uita la insul ce-l înjurase şi parcă nu pe el îl vedea. Răspunsese tîrziu, simplu, cu nepăsare:

— Tu nu vezi? Vine vîntul să stingă lumina şi eu nu-l las, că vîntul e prost...

Alt nebun, se întrebase procurorul, alt farseur sau un nou exemplar de criminal lombrozian, servit de inteligenţă şi cu cel puţin unul din părinţi mort de delirium tremens? Rel nu-l lăsase mult, din fericire pentru amîndoi, să se frăminte cu probleme aşa de grave. Îi făcuse semn să se apropie, ca să-i poată spune ceva în taină şi-i şoptise fără tremur în glas, fără şovăială:

— Eu am omorît-o pe Oiţa! Să ştii şi să nu mai spui la nimeni...

Procurorul se înviorase.

— Bravo, ţîncule! îmi placi. Ai scăpat de păruială. Sîntem amici! Ştii tu cine sunt eu, mă? Te-ai învîrtit de regim special! Să fii băiat deştept, să recunoşti pînă la urmă crima şi dacă nu ţi-o place cum am să mă port cu tine, să nu-mi mai dai bună ziua pe stradă! Eu sunt om de cuvînt...

Rel continua să apere lumina lumînării de prostia vîntului. Nu-l interesase şi puţin îi păsa, acum cînd aflase, că insul din faţa lui e un reprezentant al autorităţii. Se spovedise meşterului ungur dar acesta nu-l pricepuse. Streinul, dimpotrivă, îl crezuse şi-l bătuse pe umăr. O dovadă că-i preţuise şi-i respecta durerea. Tînărul oftase uşurat. Găsise, în sfîrşit, un om milos, providenţial, cu o fărîmă de înţelegere pentru suferinţa

lui mută şi fără drum în uitare. Nu se întreba ce va mai urma, din moment ce-şi alesese şi hotărîse destinul: în flăcări sau sub locomotivă! Aştepta numai să vină Priboi de la moară, să-i povestească ce se întîmplase şi să-l ajute să-şi ducă fata acasă.

Pe urmă: trenul era aşa de aproape...

Rel zîmbise vag, eu ochii la lumînare. Vîntul era zburdalnic iar lumina i se risipise, ca o mîngîiere, pe figură. Poate-l săruta Oiţa, în visul ei de dincolo de viaţă.

— Să nu uiţi ce ţi-am spus — tresărise el la un moment dat, ridicînd ochii spre omul din faţa lui, cu un început de îngrijorare pe figură — să nu uiţi şi nici să nu-ţi iei vorba înapoi! Să ştii că eu am omorît-o! Safta a dat cu piatra şi a izbit-o în frunte. Fata s-a lovit, căzînd de sus, cu tîmpla de bolovanul de colo, dar eu am ucis-o cu mîna asta — cu mîna asta pe care-a fost arsă, în carne, inima...

Procurorul se încruntase.

Bela, Fana şi Lenora (erau în curte atunci, lîngă spărtura din gard) îi văzuseră strîngînd pumnii şi-l auziseră ţipînd:

— Ce, mă, criminal odios, nici n-ai apucat să fii cinstit şi ai şi început să faci pe nebunu cu mine? Ori te-am luat repede şi cu doxă, şi-ţi pare rău că mi-ai mărturisit adevărul? Crezi că dacă-mi îndrugi povestea cu piatra şi cu bolovanul, ai să scapi? Las-o încurcată, mă, c-o descurcăm noi la beci! Nu umbla, mă, cu minciuni, că la mine nu merg, puişorule! Eu sunt curvă bătrînă. Ştiu una şi bună. Ai spus că tu ai ucis-o? Bravo şi la mai mare! Muncă silnică pe viaţă, deocamdată...

Rel a avut putere să rîdă.

— Lasă, că nu ajung eu pînă acolo...

Comisarul adusese, în pas alergător, sub comanda unui sergent spîn şi osos, o patrulă de zece artilerişti, găligani mai voinici în mantale lungi. Procurorul prinsese curaj şi se fîstîcise de emoţie, cînd s-a văzut înconjurat de pinteni şi de carabine în bandulieră. Nu ştia ce ordin să dea mai întîi şi de unde să continue cercetarea. Fireşte că lîngă Rel urma să rămînă două sentinele cu săbiile scoase şi armele încărcate.

Sergentul Varvaru se uitase lung la haimana şi clătinase capul. Nu era nevoie decît de un singur soldat, fără şpangă şi fără carabină, ca să păzească un criminal aşa de subţirel şi plăpînd.

Procurorul nu se împotrivise.

Soldatul, un ţăran cu maxilare puternice şi ochii mici, spălăciţi, îl măsurase la rîndu-i pe arestat, cu o privire dispreţuitoare. Convins că nu are nici un motiv să fie prea atent cu un flecuşteţ de surtucar, pe care-ar fi putut să-l sfărîme cu un pumn dat în joacă, se aşezase pe un bolovan rostogolit, cu piciorul, pînă lîngă fata moartă.

Ceilalţi nouă oşteni şi cu sergentul zece făcuseră cerc, la comandă şi bătînd pintenii, în jurul captivilor de la pompa de apă.

Gore adormise din nou, alături de cadavrul nevestei. Sforăia, cu faţa în sus.

Militarii se uitau, minunaţi şi blegi, la omul gol şi la moartă şi nu ştiau dacă-i ceva de rîs sau ar trebui să se descopere şi să se închine, pentru sufletul celei duse.

Tănăsică, însă, legat cot la cot cu Safta, se trîntise cu fruntea de pămînt şi se lamenta.

— La asta nu mă aşteptam! Vedeţi-mă, fraţilor, vede- ţi-mă legat de-un hoit şi de-

un nebun în pielea goală, sărăcuţ de maica mea, pe unde i-o fi putrezind oscioarele! Ce-am ajuns fraţilor, tocmai eu care zic „coană”, în loc de „fă” şi „salut”, în loc de „hai sictir”! Ce-am ajuns şi ce-o să zică jupînu, cînd o da cu ochii de mine...

Se lovea cu pumnii în cap şi urla, să audă şi să afle oamenii toată durerea lui de flăcău clăpăug adînc ultragiat.

— Of, lume, scuipa-mi-aşi sufletul într-o troacă de borhot, să-l ciugule ciorile şi să-l mănînce porcii — că nu mai am ce face cu el, de azi încolo...

Sergentul Varvaru oftase.

— Mă, săracu, da ce mare păcat o fi făcut?...

Omul cu tesac se uita în pămînt. Soldaţii fumau tăcuţi, îngînduraţi. Comisarul aştepta, rezemat în sabie şi cu chipiul pe ceafă, ordinul superiorului, care-şi înnoda şi desfăcea mereu fularul, rînd pe rînd transpirat şi scuturat de frig.

— Ce facem, conaşule, să trăiţi, că la ora cinci sună gornistul şi-avem ordin să ne întoarcem la cazarmă?

Sergentul vorbise, somnoros şi cavernos.

Procurorul tresărise.

— Cum ce facem? Nu vezi eă suntem în cercetare la faţa locului? Poliţai, să... ascultă, în doi timpi şi trei mişcări! Criminalul de dincolo, ăla cu fata, mi-a spus tot. Acum să...

Se bîlbîise, ridicol şi autoritar, neştiind ce să facă mai întîi cu ţiganca şi hamalul, cu sluga şi artileriştii, toţi muţi şi uriaşi. Comisarul înţelesese încurcătura şefului şi — ca să-i fie de folos — s-a aplecat spre Tănăsică şi l-a certat blînd.

— De ce ne fierbi, mă tinerelule, ca-n smoală? Spune, mă, că tu ai omorît-o şi gata: scăpăm şi noi şi scapi şi tu de năpastă...

Flăcăul clăpăug ofta şi se lovea cu pumnii în cap.

— Cum o să spui ce n-am făcut, păcatele mele? Să povestesc cum a fost! Asta-i tot ce pot să fac. Dezlegaţi-mă de stîrvu ăsta, daţi-mi o cană cu apă, să mă spăl în gură, că mi s-a năclăit sîngele pe limbă şi ascultaţi-mă, nenişorule, că n-am de ce să vă mint...

Comisarul aşteptase zadarnic ordinul procurorului.

— La urma urmei, coane, ar fi şi asta ceva! Că, să zicem: el e criminalul, da’ unde sunt complicii? Că, fără complici, aşa crime, n-am mai pomenit.

Şeful încuviinţase, cu un gest voit de nepăsare pentru o idee dată de un subaltern, deşi — în fond — o considera admirabilă.

— Sunt absolut edificat dar admit o nouă audiere a criminalului, numai ca să vezi că mi-eşti simpatic! Dar să nu mă ţii în

picioare, în sectorul tău, că mă supăr şi-i prăpăd.

Poliţistul a mulţumit, salutînd şi s-a întors, cu un ordin în şoaptă, spre omul cu tesac. Acesta a salutat, la rîndu-i şi s-a repezit cu pumnii în obloanele birtului economic, în timp ce comisarul îl dezlega pe Tănăsică. În cîteva clipe, gardistul s-a întors cu două scaune pentru şefii lui şi cu o căldare plină cu apă, să aibă arestatul cu ce să se spele de sînge.

— Mai sunt niscaiva bănci, de unde le-ai adus pe astea — întrebase Varvaru — că n-o să-mi ţiu răcanii înfipţi în front ca lumînările, după ce i-am sculat din somn.

— Sunt berechet, camarade, că-i un fel de cîrciumă...

— Dacă-i aşa — se înviorase sergentul — cîrciumă să facem şi noi! Fuga marş, soldat şi adu fiecare pe ce să stai! Care ai parale, cumpără tu ţigări şi pentru mine... că afară de tutiun, cu mare scofală n-o să ne alegem, vascrisu ei de viaţă de soldat artilerist, cînd îl faci vardist de noapte...

Scena audierii flăcăului clăpăug, descrisă de Fana în cuvinte puţine şi obosite, îl impresionase pînă la lacrămi şi dezgust pe Bela şi speriase acarii de la trenurile de marfă din triaj.

Tănăsică istorisise tot romanul din căsnicia vecinilor, rezemat cu spatele de pompa de apă. La picioarele lui erau întinşi Safta şi Gore. Comisarul şi procurorul stau pe scaune, unul la stînga cadavrului, celălalt la dreapta. Lîngă ei se trîntise, într-o rînă, omul cu tesac. Sergentul artilerist se aşezase aproape, să audă mai bine. Patrula, în semicerc.

Lumina luna, felinarul adus de la secţie, lumînarea nouă de la căpătîiul ţigăncii şi amintirile slugii de la birt.

Tănăsică începuse simplu, cu ochii în gol, o poveste cu haz amar, de pe vremea cînd era Safta mierla mahalalelor bueureştene.

Ascultătorii erau sceptici. Oştenii se uitau unii la alţii, cu nedumerire iar procurorul începuse să regrete că acordase o importanţă nemeritată unei iniţiative ce nu lămurea nimic. Gardistul căscase o dată şi molipsitor iar sergentul spîn şi osos îşi bătea pintenii, nervos.

Comisarul s-a simţit dator să-l avertizeze pe informator, energic şi holbat, că el nu-i om să se lase dus de nas de un pîrlit. Aşadar, dacă are ceva de spus, să nu-i mai facă şefului capul calendar cu baliverne de pe timpul malacovului. Să declare, în doi timpi şi trei mişcări, adevărul şi nimic altceva decît adevărul, că — altminteri — îi mănîncă, fără milă, coliva şi-l aruncă, fără popi şi bocitoare, în groapa cu gunoi.

Tănăsică a surîs, modest şi-a făcut, spre magistrat, un semn mic, prin care-l întreba amical: „vezi ce ajutor prost ai?” Se supărase în urmă, crunt.

— Pot să vă spun, pe înţeles, ce-i cu mascarada de astă-seară, dacă nu vă povestesc, mai întîi, ce-a fost cu Safta şi Gore, cu Stîrcu de la gară şi cu Pompilică Şontîc, cu Paler şi cu soborul ţaţelor, ca să nu mai vorbim de salonul meu din pivniţă, unde veneau muierile să le potolesc? Nu pot, că se rupe firul. Proştii ăştia au trăit o viaţă, ca să ajungă cum îi vedeţi şi voi nu vreţi să staţi un ceas de vreme pe scaun şi să ascultaţi? Păi atunci ce cercetare la faţa locului mai facem? Las-o dracului, comisarule...

— Dobitocu-ăsta are dreptate — constatase procurorul şi se aşezase mai comod, dispus să asculte atent.

Poliţistul, inteligent, intervenise c-o întrebare ca o cursă. Dacă nu avea, în adevăr, nici un amestec în crimă; de unde ştia tînăml de la birt atîtea amănunte din viaţa intimă a victimei? Omul cu trabuc nu şi-a putut stăpîni un gest de enervare iar flăcăul a rîs, mirat că poate fi aşa prost un domn cu sabie şi mustăţi. Crede el că se află un ins, pe stradă, căruia să nu-i fi aflat vecinii şi laptele pe care l-a supt? Ţaţele şi nevestele din mahalaua cu nume ruşinos se bucurau, din acest punct de vedere, de-o faimă cu drept cuvînt rîvnită de cumetrele de prin alte părţi ale oraşului...

— Mi se pare mie că-mi răcesc gura fără folos — se întristase el, învăluindu-l pe comisar cu o privire dojenitoare — dacă, din tot ce-am spus eu, nu v-a rămas nimic în minte, cum nu rămîne apa într-o putină spartă. N-ai auzit de la mine, nenicule, cum îşi dezgoleau trupurile şi sufletele la taifas? Păi atunci la ce mai vii să mă-ntrebi cum şi ce fel le aflasem tainele, cînd am fost — ca să zic aşa — armăsarul soborului? Las-o dracului, că rîde moarta de noi...

— Te cred!

Procurorul se încruntase la subaltern şi se încruntaseră la fel — sergentul spîn şi soldaţii, supăraţi că mustăciosul în uniformă oprise o poveste ce începuse să-i pasioneze, cu o vorbă fără rost.

— Spune, băiete, spune.

Tănăsică, încurajat, continuase spovedania, după ce se jurase pe viitor şi pe sufletul părinţilor, că n-o să declare nimic altceva decît adevărul.

Fraţii — cum îi numise el pe cei de faţă — aflaseră toate aventurile ţigăncii şi nu se sfiiseră, rînd pe rînd, să scuipe spre „scroafa bătrînă” cu dezgust, să plicie palmele de genunchi, cu uimire sau să se cutremure de oroare.

Urecheatul se înfierbîntase.

Ridicase, cu mîna sigură, fermă, vălul de pe viaţa de cocină a cartierului şi scuipase, laolaltă cu ceilalţi, se uimise şi se cutremurase, ca să termine întîia parte a mărturisirii cu glasul tremurat şi cu ochii umezi, plin de scîrbă şi scuturat de frigul cuibărit în suflet o dată cu gîndul că, aşa lume nu merita altceva decît „să-l pupe unde nu-l arde sfîntul soare”...

Oricum, era un semn de întrebare, o taină pe care nici el nu avusese timp s-o dezlege: ce făcuse hamalul, de la plecarea lui de acasă şi pînă se întîlnise cu turnătorul, pe unde fusese şi ce se petrecuse în inima lui de om prost şi sărac? Numai el o să poată răspunde, mîine, cînd s-o deştepta şi i-o place mustăciosului să-l descoasă.

Unul din ascultători intervenise: în acest caz, Paler va fi un informator tot aşa de preţios. Sluga de la birt a rîs. Nici o nădejde din partea slăbănogului. El adormise lîngă dulău, fericit — în sufletul lui cu funingine — că iar o s-o viseze pe Truda, codana văcarului.

Firele povestirii, rupte un moment, s-au legat din nou, ca să poată presupusul criminal să precizeze cînd şi cum intrase în

mahala convoiul cu lăutari, cu cei doi beţivi şi cu legăturile de ceapă verde.

Procurorul a avut impresia, la un moment dat, că-i pe deplin lămurit şi a ridicat mîna.

— Stai, tărtăcuţă proastă, nu mai da cu gura, c-am înţeles. Furios că nevasta îl înşelase! porcul ăsta gol se îmbată, vine acasă aiurit de vin şi de gelozie şi — în complicitate cu musiu... ăla, chiriaşul — îşi omoară soţia infidelă.

Vorbind, se uitase triumfător la comisar.

— Este, amice, sau nu este?

Aşteptase, nerăbdător, un moment favorabil de re- vanşare. Cînd un subaltern are curajul, în prezenţa ta, să formuleze o opinie separată şi să ia o iniţiativă, te simţi imperios dator să reacţionezi inteligent şi rapid, ca să nu se spună, ulterior, că un mustăcios în uniformă poate fi mai deştept ca tine. În definitiv, el afirmase că ar fi bine să se procedeze la o primă audiere a individului pe teren, fapt ce ar fi putut duce la imediata identificare şi arestare a complicilor, deoarece era exclus ca o ispravă aşa de odioasă să fie comisă numai de sluga de la birt. Aşadar, repetase un adevăr elementar, la îndemîna oricărui poliţist provincial. Dar, în ciuda acestei păreri oarecum lăudabile, făcuse — după opinia de ultimă clipă a superiorului — o gravă eroare judiciară: îl considerase pe flăcăul clăpăug autor principal al îndoitului asasinat.

— Te-am lăsat dinadins, comisar, să stărui în greşeală, ca să pot, la momentul oportun, să te conving c-ai face bine, altădată, să nu te mai amesteci unde nu te pricepi. Nu ai, comisar, nici inteligenţă suplă, nici perspicacitate şi nici

competenţă, ca mine. Rămîi, amice, cu toată protecţia ce ţi-o acordă conu Alecu, un funcţionar inferior, un auxiliar al forţei publice şi nimic altceva, că a doua oară mă superi şi te scuip, cu un simplu raport, tocmai la Calafat ori la Iţcani. Sau poate tot mai ţi se pare că nu eşti prost? Bine, mă, co- misamle, cum l-ai crezut tu pe flecuşteţul ăsta de Tănăsică autor principal al crimei, cînd ştia toată mahalaua că ţiganca are numai un bărbat şi nenumăraţi amanţi — care bărbat, la un moment fatal, află că-i e soaţa infidelă şi cum era şi logic, gîndul răzbunării începe să-l frămînte? Acum începi să vezi firul misterioasei afaceri? Este sau nu este?

Subalternul se ridicase şi apropiase călcîiele, milită- reşte dar n-a mai avut timp să salute şi să recunoască, supus, că un superior are şi o să aibă întotdeauna dreptate. Sluga de la birt a ridicat mîna, tocmai atunci, cu un gest autoritar şi-a răspuns direct, tare, la întrebarea ce nu-i fusese pusă, cu un: „nu este, coane” aşa de energic şi de neaşteptat, că artileriştii încremeniseră iar civilul a rămas perplex cîteva clipe, frînt de la mijloc pe scaun şi cu pămîntul legănat sub picioare.

— Cum nu este, mă — grijania...

Comisarul zîmbise sub mustaţa stufoasă, numai pen- tru el şi-l îndemnase pe temerar, imitînd glasul procurorului şi întorcîndu-i ironia, cu toată obrăznicia de care era capabil, acum un sfert de secol, un protejat cu partidă dublă de drepturi şi îndatoriri, în condica de casă şi de club a conului Alecu:

— Spune, băiete, spune...!

Se declarase şi ameninţa să se desfăşure, în plin ridicol şi sub clar de lună, eternul

conflict dintre cele două mari puteri de stat, menite să asigure cu pumnul, cu tesacul şi cu ocna, armonia socială.

Singur Tănăsică, dintre toţi muritorii plebei şi puţini, martori la această scenă, a înţeles că monstrul tricefal nu e tocmai aşa de puternic, mai ales cînd îl prinzi la strîmtoare...

— Spune, băiete, spune...!

Robul de la birt n-a simţit nevoia unei inteligenţe suple şi cu atît mai puţin a perspicacităţii şi-a competenţei, ca să istorisească o întîmplare trăită adînc, cu tot zbuciumul şi cu toate dezgusturile. Descriind nebunia ce cuprinsese mahalaua adunată în jurul con- voiului hilar care coborîse podul gării, el se lăsase furat de înduioşare şi le explicase ascultătorilor ce rol covîr- şitor jucase prostia nevinovată a oamenilor în această ciudată aventură cu moarte şi măscări. Mai mult, se încăpăţînase să-l convingă pe magistrat că — în ticălo- şenia din seara aceea blestemată — erau toţi culpabili şi nici unul anume.

— Curva de viaţă, coane pricurorule — hotărîse el, cu lacrămile lunecînd pe umerii obrazului — numai tîrîtura asta de viaţă e de vină...

Stăruise îndeosebi asupra momentelor principale ale dramei: cum sfărîmase Paler geamurile cu bastonul, cum îl repezise Safta peste cap, cu un singur pumn. provocările mulţimii şi moartea Oiţei, dezbrăcarea şi batjocorirea lui Gore, uciderea ţigăncii, care sărise să-şi scape soţul — ca să ajungă în final, cu un gest de descurajare şi totuşi de adîncă înţelegere, la concluzia că domnul de la tribunal şi gealaţii lui nu au altceva mai bun de făcut

decît să aresteze „curva de viaţă” şi să ocolească, atenţi, „ceasul rău”, ca să nu se mai ajungă şi la altă nenorocire...

Spovedania impresionase.

Vecinii prinseseră curaj. Părăsind ascunzătorile, se apropiaseră tiptil de grup şi ascultaseră. Ofticosul cu catastiv îşi confirmase sluga. Era un negustor, deci un om demn de încredere. Bela, de asemeni, se simţise dator să dea cîteva amănunte în plus, asupra scenelor din casa cu nebuni. Lămurise, mai ales, cazul cu Rel şi fata mălăierului.

Se făcuse o linişte apăsătoare, sfîşiată rar de un ţipăt ascuţit de locomotivă.

Procurorul îşi muşca buza, nervos. Blestema în gînd pacostea ce-i căzuse pe cap şi se bucura, totuşi, că a pus mîna pe-o afacere menită să producă senzaţie în presă şi în cercurile bucureştene competente, deci să-i asi-gure gloria şi incontestabil o avansare de altfel binemeritată.

Comisarul se cocoloşise pe scaun şi întrebase cu sfială, aproape scîncit:

— Cum procedăm, coane, că aşa încurcătură n-am mai pomenit de cînd sunt...

Şeful se plimba cu paşi mărunţi şi repezi, în semicercul soldaţilor. Tîrziu, cînd şi-a adus aminte de întrebare, a răspuns răstit, mototolind fularul.

— N-o să mă-nveţi tu pe mine! Ţi-am spus că eşti în subordine şi n-ai înţeles...

Adevărul e că nici el singur nu ştia. Era pus la grea încercare. Simţise că momentul e critic. Tocmai acum se aştepta de la el o iniţiativă, mai mult ca oricînd era obligat să dea, în faţa tuturor, un examen de compe-tenţă, inteligenţă suplă şi perspicacitate. Orice clipă de întîrziere era penibilă şi

ameninţa să-l compromită în faţa celor doi inferiori. Ideea salvatoare, în sfîrşit, a scăpărat sub frunte.

— Cum procedăm, ai întrebat, comisar? Stai să vezi, că asta-i meserie grea şi ai cenvăţa de la mine, orice ar zice conu Alecu al dumitale. Gardist! Tu, cu doi soldaţi, îl păzeşti pe porcu-ăla şi-l arestezi şi pe ălălalt, care... Turnătorul, mă, ce te uiţi la mine ca la mă-ta? Tănăsică ăsta şi domnii care au dat relaţii, birtaşul şi meşterul, reţinuţi şi invitaţi la comisariat, să facă o declaraţie în sensul celor auzite şi văzute de ei. Aşa! Şi... duba de la Morgă! S-a telefonat? Bun. Acum să...

Subalternul asculta zîmbitor. Saluta şi se înclina, cu un respect dinadins exagerat, după orice frază a superiorului. Procurorul se ambiţiona să nu-l vadă, se întorsese cu spatele dar luna îi crescuse umbra pe zidul pompei de apă — o umbră satanică, uriaşe, ce se încovoia şi ducea două degete răscrăcărate la cozoroc, batjocoritor. Avea impresia c-o aude îngînînd, rînjit, după fiecare ordin:

— Foarte mersi, coane! Aşa ceva ştiam şi eu...

El încercase să rămînă stăpîn pe gest şi faptă şi se apropiase, pocnind degetele, de comisar.

— Să continuăm, amice! Hai cu mine, să înveţi cum se procedează în asemenea împrejurări dificile, pe cari le domină numai inteligenţa şi competenţa. Ce-am spus pînă acum au fost lucruri de nimic. Şi tu erai capabil să le ordoni! Adevărata misiune a inteligenţei abia acum începe...

Pornise clocotind spre maidanul cu basculă, urmat — la un pas — de mustăcios.

Rel sta de vorbă, liniştit, cu santinela.

Haimanaua şi soldatul se împrieteniseră aşa:

— Mă, io sunt artilerist şi ţăran. Îmi zice: soldatu Virugă.

— Mie-mi zice Rel.

— Mă, nu-ş cum să face, da’ mă uitai şi mă tot uit la tine, mă Ler, şi cum mă uit, iaca mă şi-ntreb: ce ceas rău şi-al dracului fu, mă camarade, să omori tu cadră dă codană — că te văd, vericule, iaca om în fire şi domol la gură şi cu obraz de fată mare, să-l tai c-un păr din coada calului, de plăpînd ce-i...

Rel îi povestise împrejurările în cari murise Oiţa şi-l rugase să fie bun ca domnul procuror: să-l creadă pe cuvînt şi să-i promită munca silnică pe viaţă.

Suflet cinstit de rural sănătos, Virugă încercase, dimpotrivă, să-l convingă pe surtucar că aşa i-a fost scris fetei să moară. Nu era nimeni vinovat şi cu atît mai puţin adolescentul ce-o adusese de mînă, să vadă mascarada.

Soldatul filozofase, ca şi meşterul ungur, clătinînd capul şi scuipînd des, într-o parte.

Avea un glas blajin şi o privire umedă, de cîine care se gudură sub mîna ce-l loveşte. Istorisise şi el o întîmplare la fel, cu un flăcău din satul lui şi-o codană chipeşă, cu cozi groase şi lungi pe spate.

Vîntul se astîmpărase. Lumînarea de la căpătîiul Oiţei ardea frumos. Rel se lăsase într-o rînă, în iarbă şi-l asculta, pierdut, pe artilerist. Trăiau, orăşeanul şi ţăranul, sub semnul morţii şi-al predestinării, o clipă rară, odihnitoare pentru amîndoi, de pace lăuntrică şi de regăsire.

— Pe toţi ne paşte, la fel, nenorocul...

Cînd l-a văzut pe procuror venind, cu braţele bălăbănind nervos şi călcînd în

cadenţa pasului mare şi apăsat al subalternului, oşteanul a tresărit iar feciorul grăjdarului, fără voia lui, s-a ridicat în picioare.

— Care eşti ăla, mă — strigase omul legii, de departe — şi de ce-ai vrut să mă induci în eroare?

Rel nu pricepuse bine întrebarea. Nici Virugă n-o înţelesese dar presimţise — cu instinctul lui de rob bătut de stăpîni şi de soartă — că se apropie năpasta pentru băietanul cu tricou şi cu ochi albaştri. S-a uitat lung la el, cu spaimă şi cu milă şi-a şoptit repede, cu rugă aproape:

— Şterge-o, mă frăţioare, că vine duşmanu! N-ai grije, că: fie ce-o fi, n-am să trag după tine!

Rel a coborît privirile, tot aşa de repede, la moartă şi şi-a dat seama că nu poate să plece. Îl legase pă- mîntul, acolo şi poate nenorocul de care vorbiseră pînă atunci. Cum era să fugă de lîngă Oiţa şi în grija cui ar fi putut, mai ales, să lase lumina? Scuturase capul cu un gest îndărătnic, răsucit în el, de nepăsare în faţa pericolului ce se apropia. Acum nu mai avea nici un motiv să tremure, nu-i mai era frică de nimeni şi de nimic.

Procurorul se oprise în faţa lui, înverşunat şi holbat.

— Tu eşti ăla care mi-ai spus c-ai omorît-o pe asta? De ce mi-ai spus mă, pogribania cui te are, dacă n-a fost adevărat? De ce m-ai minţit, mă şi de ce să mă induci în eroare, mă, tocmai tu şi tocmai pe mine, care...

Năucit de pumni, Rel îngenunchease, mut şi-şi ascunsese figura, încovoiat, sub crucea braţelor.

Comisarul şi-a adus aminte că-i în subordine, ca atare obligat — să-i acorde superiorului său tot concursul — mai ales într-o împrejurare aşa de delicată.

Adolescentul a fost prăbuşit la pământ şi călcat în picioare.

Mustăciosul urla şi da în haimanaua ce ferise lumina de zburdălnicia vîntului, cu o sete crescută de zel subaltern.

— Să nu mai ne minţi, să nu mai încerci, altădată, să induci în eroare justiţia şi poliţia...

Rel nu se apărase şi nu ţipa.

Căzut cu faţa în sus şi cu mîinile în lături, ca o cruce zvîrlită peste Oiţa, primise loviturile fără mur-mur şi fără zbatere. Procurorul îl prinsese cu stînga de păr şi-l izbea cu pumnul în nas, în fălci, în ochi, înjurînd, cu spume la gură şi necaz din necazul ce-l stîrnise în el obrăznicia protejatului politic — în timp ce comisarul, cu potcoava de la cizmă strivea degetele adolescentului, ca să-l convingă pe civilul cu trabuc că el, finul conului Alecu, nu mai e dispus să suporte bobîrnace peste nas, mai ales de la un prost cu fular şi şoşoni.

Dar Rel nu se apărase şi nu ţipa.

Se adunase, mic şi plăpînd, ca un pui de rîndu- nică în cuib sau ca un strop de soare închis în bobul de strugur, în învelişul sufletului. Nu mai erau ale lui: palmele strivite sub potcoavă, trupul călcat în picioare, figura de nerecunoscut acum. Numai ochii luminau, mai mari şi mai albaştri, între vînătăi şi umflături — ochii sărutaţi de Oiţa o singură dată şi în eternitate.

Soldatului i s-a părut, la un moment dat, că-l aude suspinînd.

— Măi, camarade! Măi, frate Virugă! Ai grijă, fră- ţioare, să nu stingă ăştia lumina...

Lumina vie a dragostei şi a durerii lui de dincolo de cuvînt...

Artileristul se descoperise, cu un gest de evlavie şi îngenunchease lîngă lumînare, făcînd — din mîinile mari şi aspre — un cuib pentru flacăra sfioasă.

Virugă privea sălbăticia mut, răscolit de înduioşare şi răsucit de revoltă. Palmele ce apărau feştila începuseră să tremure.

El învăţase că militarul are o lege a lui, aspră, care face din inimă o roabă şi nu iartă lacrima. Îmbrăcînd haina oştirii, simţise cum îi cade, peste suflet, o lespede.

— Mut ai să fii de azi încolo, leat şi orb...

Sub lespede, însă, sufletul se zbătuse pentru întîia oară şi crescuse, ca o floare.

Artileristul s-a ridicat în picioare, mătăhălos, cu o poruncă în el şi în ceasul acela de năpastă, a scos carabina din bandulieră, a dat piedica la o parte şi-a în- put să tragă, cu o linişte ce-l încremenise pe comisar, în globurile electrice din barieră şi în macazurile cu semnale verzi şi roşii, din pustiul triajului. Gloanţele, pfiuind în întuneric ca duhurile rele şi sfîşiind depărtările, becurile pocnind orb şi ca în vată, zgomotul geamurilor căzute ţăndări în pietriş şi pe traverse, ţipau laolaltă — în noapte — revolta lui Virugă, soldat prost şi ţăran...

CAPITOLUL XVIII

Călătoare, sufletele...

O implorasem pe Fana, cu palmele lipite sub băr- bie ca în ruga îngerilor din icoană,

să nu-mi mai spună nimic, că nu mai sunt în stare s-o ascult şi si înţeleg.

Fata s-a mirat, frumoasă în soare şi palidă, clipind repede. Nu ştiam, în adevăr, ce se petrecuse afară, la pompa de apă şi pe maidanul cu basculă, după ce ve-nise procurorul sau o silisem să-mi povestească, în amănunt, păţania lui Tănăsică şi chinul îndurat de Rel, ca să pot controla, în urmă, întîmplările din vis cu cele din realitate? Nu reţinusem isprăvile din somn ori nu mai voiam să mi le-aduc aminte, ca să nu deştept în mine mustrările? Cum era posibil să uit, cu desăvîrşire, o faptă ce-l disperase pe bătrîn şi era s-o ucidă pe mama? Fana mă prinsese de umeri şi mă scuturase cu putere, convinsă că nu mă dezmeticisem încă din zbuciumul curios al nopţii...

Acum era rîndul meu să mă mir, cu o cută adîncă între sprîncene şi să întreb, clipind tot aşa de repede în lumină, cu o nedumerire egală. Cum era să ştiu ce se întîmplase afară, la pompa de apă sau pe maidan, dacă dormisem? Nu m-a văzut cînd am plecat de la poartă? Mai mult: nu-mi răvăşise ea părul, înciudată şi nu strigase după mine că sunt prost, pentru că nu am vrut să ne furişăm în întunericul din casa în care nu era nimeni să ne vadă întîia mare neruşinare? Era devreme, cînd am lăsat-o singură în gang. Oricum, nu venise procurorul. Intrasem în sală, cu sufletul greu de presimţiri şi mă întinsesem în pat, istovit, ameţit, ca să mă trezesc sub plapumă, orbit de razele soarelui, tot aşa de ameţit şi mai slab. Ce taină era cu aiurările din vis, de cari îmi vorbise şi ce făcusem în somn, ce răutăţi de necrezut, dacă-l disperaseră pe bătrîn şi erau s-o ucidă pe mama? Aşteptam un răspuns, strîns în

mine, vinovat mai înainte de a-mi fi aflat vina.

Fana m-a tras de perciuni, cu milă şi m-a certat, blîndă.

— Nebun! Eşti un mare nebun! Zăpăcilă! Puica, săraca, a plîns şi pe urmă, speriată că mori, a leşinat iar Puişor-mare, disperat că n-o mai scoate la capăt cu voi, a strigat spre icoană, cu pumnii întinşi: „of! Unde-o fi Dumnezeu, să ne vadă?” Am stat toată noaptea lîngă tine. Ne-a fost frică să nu crăpi sau s-o iei razna — ca zăltaţii — pe acoperişuri...

Ascultam, mic la picioarele ei, cu un sentiment nelămurit de spaimă şi de apărare zadarnică în mine, incapabil cîteva momente să despic cuvintele şi să le lă-

muresc. Mă copleşise gîndul că tata ameninţase icoana şi întrebase unde-i Dumnezeu, cu obidă, poate cu ură în priviri — icoana mare, mută şi colorată, ce se răzbunase în clipa cînd îl căutasem şi eu pe stăpînul cerului şi-al pămîntului, printre animale şi sfinţi, de pe malul apei ce aduna răposaţii la judecata din urmă şi pînă în vama de sus, unde trona Isus, între capete blonde cu aripioare, ca în pozele ce le cumpăram de la librarul Frăţilă de lîngă biserica săracă şi cenuşie a Sfintei Vineri — cinci îngeraşi la cinci parale...

Uitasem s-o rog pe Fana să-mi spună de ce era si mor sau să plec, nebun, pe case. Îngînam cu buzele arse şi tîmplele zvîcnind, fără sens sau poate apropiat de marele adevăr al nefericirii ce împletise destinele umane din mahalaua cu nume ruşinos — muzicali- zînd cip-ciripul dureros şi protestatar al vrăbiei sfîşiate de pisică şi c-o imagine adînc întipărită în minte: copilul cu mîna întinsă în urma trenului ce plecase cu sufletul mamei prins de coşul locomotivei, ca un steag cucerit — acelaşi cuvînt tainic, fără înţeles şi plin de toate înţelesurile, urmat de-o întrebare mereu răscolitoare şi poate fără răspuns:

— Dumnezeu! Cum o fi şi pe unde-o fi Dumnezeu...!

Fana s-a aşezat lîngă mine, cu fusta trasă cuminte peste pulpe, mi-a şters lacrima şi mi-a dat o palmă, uşoară şi lunecată pe obraz, ca o mîngîiere.

— Lasă, nu mai plînge, c-a trecut acum...

Fata, cum rămăsese cu ochii mari la mine, aduna în priviri o lumină nouă. Înviorată neaşteptat de un gînd abia atunci limpezit, care-o ajuta să întrezărească misterul întîmplărilor de peste noapte, şi-a

trecut palms pe frunte, ca mine parcă deşteptată dintr-un vis cu neguri şi a surîs, regăsită în gest şi stăpînă pe taine.

— Uite cum a fost.

Bătrînii cînd au intrat în casă — fugiseră de la poartă o dată cu ceilalţi vecini, auzind că vine procurorul — m-au găsit culcat. Aveam un somn agitat. Mă zbătusem peste plapumă. Mă speriaseră, au bănuit ai mei, ororile pe cari le văzusem afară. Erau convinşi că nici odihna lor, dacă au să poată adormi, n-o să fie mai liniştită.

Nici nu se dezbrăcaseră. Intrase năpasta în mahala şi aşteptau să se abată şi alte nenorociri pe capul lor. Ştiau, ca şi mine, ce înseamnă o cercetare la faţa locului — mai ales o cercetare în doi timpi şi trei mişcări...

Puica, după ce-mi închinase perna — să nu mai visez urît — se ruga la icoană pentru cei ce vor pătimi fără vină. Aşezat pe pat, tata îşi lăsase capul pe braţele aduse cruce peste tăblie şi mă asculta suspinînd şi zbătîndu-mă, ca şi cum mă apăsa ceva pe inimă.

— Să vezi, nevastă — presimţise el — c-o să-i fie rău băiatului.

— Ce să-i fac — se căinase mama — de ce s-a dus să vadă grozăviile de la pompa de apă şi de pe mai-dan? Aşa viaţă, s-o ardă focul! Copilărie ca a lui, mai ales...

Puişor oftase.

— Cine ştie ale cui şi ce păcate ispăşim — şi noi şi el...

Afară, la un moment dat, începuseră să se amestece glasuri speriate.

Mădălina umbla prin curte, bocănind cu piciorul ei de lemn pe caldarîm, sugrumată de plîns şi de spaimă, în timp ce Tinca oloaga şi Lenora se văitau şi ţipau că „îl omoară, săracu”...

Puica încremenise cu ruga uitată în gînd şi mîna, cu cele trei degete unite pentru semnul crucii, rămasă pe umărul stîng. Tata, vrînd să iasă în prag, să afle de la femei ce s-a întîmplat, se lovise de mine — în întunericul din sală — şi se speriase.

Larma de la poartă mă ridicase din pat. Dibuiam prin beznă — dormind, afirma Fana cu convingere — căutînd uşa cu palmele lunecate pe zid şi încurcate printre lucruri.

— Voi nu auziţi, voi nu vedeţi cum îl bat pe Tănăsică?

Ţipasem, încercînd să mă eliberez din braţele bă- trînului şi să fug, năuc. Puişor, ca să mă liniştească, mă asigura că nu-i nimic la pompa de apă, că sluga de la birt e liberă şi cîntă, dar minciuna lui nu mă împăcase. Suspinam, cutremurat şi căutam să-mi ascund ochii.

— Văd, îl văd, îi văd cum dau cu pumnii în el...

Mă rugam de tata să mă lase să plec afară, strigam la vecinii din casa cu nebuni să sară în ajutorul flăcăului şi-l imploram pe comisar, plîngînd, ca şi cum ar fi fost lîngă mine, să nu mai bată oamenii...

— Tu dormeai — îmi explica fata acum — da' parcă era cineva în tine, poate alt Iacov, rămas neadormit, care asculta şi vedea tot ce se petrece...

Puişor mă prinsese de mîini şi încerca să mă readucă în pat. Mama îl încurca şi-l enerva şi mai mult, cu lamentările şi cu mîngîierile ei inutile. Cînd nu s-au mai auzit glasurile de la poartă: semn că Tănăsică scăpase de prigoană — m-am potolit ca la o poruncă şi mi-a căzut capul, greu, pe umărul bătrînului.

Somnul îmi era mai liniştit acum. Numai lacrămile îmi rămăseseră în gene, mari. Rar, se da cîte una rostogol, spre gît. Tata se aşezase pe scaun, lîngă mine şi-mi răcorea tîmplele, în răstimpuri, cu o pană muiată în apa tulbure în care Puica stinsese cîţiva cărbuni — descîntec nou, să se ducă pe pustii locuri duhurile rele ce mă torturau.

Dar duhurile stăruiau afară, în cercetare la faţa locului.

— Cînd m-am întors în sală, să văd ce mai faci —continuase fata — procuroru îl ascultase pe Tănăsică şi plecase, înjurînd, spre maidanul cu basculă, cu comisarul după el. Mustăciosu, tot aşa: înjura! Pe maidan era soldatu cu carabina şi Rel. Mi s-a năzărit mie aşa, că nici el n-o să scape de cotonogeală...

Fana intrase în casă în vîrfuri. Bătrînii îi făcuseră semn, din prag, să vorbească în şoaptă, ca să nu mă trezească.

— Abia răsuflai şi mă uitam prostită la tine, Iacov, că erai alb, cum ţi se îngropase capul în pernă — o figură de mort, nu altceva...

Mama, tot aşa de albă, muta priviri înspăimîntate de la sora mică la tata, parcă ar fi vrut să afle de la ei răspuns la o întrebare chinuitoare, pe care nu avea curaj s-o îngîne. Puişor a înţeles de ce se zbuciumă şi-a asigurat-o că nu-i nici un pericol.

— Fii pe pace! Bine că doarme! Numai de s-ar duce noaptea asta blestemată mai repede...

Fata, însă, presimţise că primejdia nu trecuse încă.

— Nu ştiu de ce, mă uitam la tine şi mi-era frică de procuror, pe care-l ştiam pe maidan, cu Rel şi soldatu Virugă...

Puica lăsase aprinsă, în odaia mare, numai candela de sub icoană. Micşorase lampa din sală şi-i învelise sticla cu o foiţă colorată, să nu mi se adune prea multă lumină pe pleoape şi să mă deştepte. Era, în toată casa, un semiîntuneric dezolant, de spital provincial în amurg de toamnă cobitoare şi se făcuse o linişte bizară, apăsătoare.

— Parcă aşteptam să mai moară cineva, afară sau aici — poate să murim toţi, de spaimă şi de aer puţin...

Fana, înfiorată, se ghemuise lîngă mama, pe scăunel. îşi adusese aminte de Safta şi Oiţa şi o cutremura gîndul că amîndouă sunt moarte şi numai la cîţiva paşi de noi. A avut impresia, o clipă, că le vede: desfigurate şi ţepene, întinse alături de mine. Puica o simţise tremurînd şi-a prins-o de mînă, cu o înfiorare la fel de febra aceluiaşi gînd robitor: îngerul negru îşi aruncase aripa peste mahala, ca un giulgiu şi intrase, cu paşi de răufăcător, în casa cu nebuni...

Scuturate de un frig lăuntric, se luaseră în braţe, strîns şi ascultaseră atente, cu ochii mari în gol. Nu ştiau ce ascultă şi ce şoaptă vor prinde în auz, din linişte şi beznă, dar erau sigure că sunt aproape de un mister, de un oftat al nopţii sau numai de-un suspin al unuia din cele două suflete eliberate. Parcă se furişase o umbră în casă, prin uşe. Bătrîna o bănuise umblînd, cu paşi imateriali, în jurul patului meu. Fetei i s-a părut c-o vede aievea, că seamănă cu Rel şi nu şi-a putut stăpîni un ţipăt.

Puişor, care picota pe scaun, a tresărit şi-a scăpat din mînă cana cu apă descîntată. Mama a plîns, că-i semn rău şi-a smuls foiţa de la lampă, să fie mai multă lumină.

— Atunci a început alt balamuc afară. Cum stam unul lîngă altul, muţi, privind cioburile, am auzit-o din nou pe pacostea de Mădălina, bocănind în fugă şi şontîc iar Bela a făcut numai o dată, parcă l-ar fi împuns cineva cu ace în ochi sau l-ar fi muşcat dulău de inimă: ioi, Istenem, ioi! Îl

văzuse pe Rel, prin spărtura gardului, îngenuncheat sub pumnii procurorului.

Geamătul meşterului ungur a fost ca un semnal de alarmă, ajuns pînă în lumea de fantasme a visului chinuit ce mă furase. Tresărisem — afirma Fana — cu cîteva clipe mai înainte, prins în somn de nelinişte şi agitasem braţele prin aer, parcă luptam să mă desfac de ceva, să mă eliberez. Cînd a ţipat Bela în curte, am ţipat şi eu, cu o durere la fel şi-am dus la nas, apoi la frunte, palma deschisă ca o pavăză. Fata rămăsese convinsă că mă apăram de bătăuşul de la tribunal. Mai tîrziu îmi ascunsesem mîinile în sîn.

— Ca să le fereşti de potcoava de la cizmele comisarului...

Sora mică nu se îndoia că umbra ce intrase prin uşe era sufletul lui Rel, venit să-mi ceară ajutor sau numai să caute un adăpost, ca să scape de năpasta ce-o presimţise în apropiere. Singură ea înţelesese, de asemeni, că — după ce-l văzuse pe Tănăsică umplut de sînge şi se zbătuse să-l salveze — celălalt Iacov, rămas neadormit în mine, îndura loviturile în locul lui Rel şi încerca să se apere sau să fugă, desfigurat de o suferinţă pe care feciorul grăjdarului nu mai avea putere — martirizat cum era, tocmai atunci, pe maidanul cu basculă — s-o simtă şi s-o strige.

Jocul cu sufletul evadat din haimanaua cu stigmatul dragostei şi-al morţii ars în carne şi trecut — ca raza de soare şi ca zvonul — printre oameni şi prin ziduri, nu era nou sau de necrezut, pentru noi şi cu atît mai puţin pentru Fana, a cărei fantezie fusese înfierbîntată, de timpuriu, de poveştile fantastice ale oloagei şi de credinţa oarbă

în viaţa de apoi şi în avatarul spiritelor, pe pămînt şi dincolo de prag.

Săracii din mahalaua cu nume ruşinos, proşti şi bezmetici cum erau şi gata să se ia de piept cu Dumnezeu pentru toate nedreptăţile şi necazurile, se mîngîiau cu speranţa că după ce vor scăpa de bulgărul lor de lut, blestemat să poarte crucea tuturor nefericirilor, vor începe altă existenţă, într-un văzduh fără bariere, fără foame şi împilări, fără lacrimă şi jug. Vorbind de suflete ca de nişte tovarăşi nedespărţiţi în lupta cu nevoile, vecinii erau convinşi că ele sunt ca aburii dar că se arată, uneori, şi-n umbra ce ţi-o joacă luna împrejur, după cum mergi sau te mişti. Trăind în om, mai au o viaţă — numai a lor — pe care-o încep cînd doarme insul, în visul lui trudit ori mincinos de frumos sau după moartea trupului, cînd se urcă duhul la cer, să-l judece Isus şi îngerii. Deseori, cînd e blestemat, se face strigoi şi-atunci e o nenorocire: pentru el, că nu-şi mai găseşte astîmpăr şi umblă prin cimitire, printre ruine, prin bălării şi întunecimi, laolaltă cu liliecii, cu bufniţele şi cu toate iasmele, ţopăind ca berbecii şi urlînd a cobe şi pentru călătorii intîrziaţi şi slabi din fire, pe cari-i prinde noaptea prin locuri rar călcate de picior omenesc.

— De ce judecă sufletele Isus şi îngerii — îl întrebasem odată, mirat, pe un bătrîn. Nu-i Dumnezeu mai mare peste tot şi toate şi mai puternic? Isus e copilul Lui iar pe îngeri îi face poştali, cînd vrea să afle ce se mai petrece pe pămînt...

— Aşa o fi, arşica moşului — a surîs el, blînd şi înţelept în vorba domoală — da’ vezi că... vine Hris- tos la tartorul cu barbă, într-o înserare cam ca asta şi nici una nici

alta, îl ia la rost: „Tătucule — îi zice — o să Te cam scarpin, cît eşti Tu de Dumnezeu, că prea eşti rău cu fraţii mei!” „Cum vine asta, Hristoase — se miră Atotputernicul — şi ce-i cu necazul ăsta orb, ce te face să uiţi pe cine ameninţi în aşa hal, ca un beţiv de pe coclaurile pămîntului?” „Ba să avem iertare” — a răspuns Mîntuitorul, dîrz ca un grevist în faţa patronului. „Am schimbat apa în vin, la nunta de la Cana, şi nu zic că nu mi-a plăcut picuşul, ca bărbat şi creştin ce m-am aflat, laolaltă cu ucenicii şi cu păgînii cumsecade (că sunt şi păgîni buni să intre în rai...) da’ beţiv n-am fost şi nici nu sunt, de cînd mă aflu, cum spune în cărţi şi cum cîntă popii pe nas: la dreapta Ta. Asta-i una la mînă, şi necazul meu, că eşti nedrept cu muritorii, e alta. Stai şi-ascultă, că ce spun eu acum, e cu tîlc adînc. N-ai făcut oamenii după chipul şi asemănarea Ta? Nu le-ai scris Tu o soartă în frunte? Atunci de ce-l zvîrli în flăcările iadului pe Stan, pentru că a ucis femeia pe care Tu ai rupt-o din coapsa lui şi i-ai pus-o alături, frumoasă, ademenitoare şi ticăloasă, ca să nu mai vorbim de Năstase, atîrnat de limbă de toarta cerului, fiindcă — săracu Năstase — s-a înfuriat şi i-a spart capul, cu un sifon, nemernicului de cîrciumar ce nu mai voia să-i dea vin, deşi am spus: luaţi şi beţi, acesta e sîngele meu, ce se varsă pentru voi şi pentru iertarea păcatelor... Prin urmare, ca să nu mai lungim vorba: Te poftesc să nu mai osîndeşti sufletele pămîntenilor! Să stăm strîmb şi să judecăm drept, că suntem în cer şi atotputernici, stăpîni pe stele, pe pămînt şi pe broaşte şi n-o să ne coste un colţ de rai, nici n-o să aibă cine să ne certe, dacă o să judecăm şi noi o dată drept: cum poţi să-i osîndeşti Tu, care ai pus în ei şi

binele şi răul şi cu ce inimă colţuroasă şi acră, cum e mărul pădureţ, îi arunci atunci în iad, cînd ei n-au făcut altceva, în ticăloşia lor, decît să-Ţi facă pe plac, trăindu-şi viaţa aşa cum le-ai ales-o Tu şi urmînd porunca pe care Tu le-ai scris-o în frunte?” Ziditorul, îngîndurat cum rămăsese, a ucis cîţiva melci în barbă şi-a întrebat: „Ce-i de făcut, Fiule, că mă secaşi la inimă cu adevărul ce mi l-ai spus?” Isus n-a stat mult pe gînduri, că învăţase răspunsul pe dinafară: „Să Te dai la o parte şi să mă laşi pe mine să-i judec pe oameni, c-am fost om ca ei! Am ştiut să mă rog, da’ am învăţat şi să mă răzvrătesc. I-am îndemnat pe muritori să fie curaţi la trup şi la suflet, da’ nu i-am oprit să se bucure de carnea Magdalenelor, binecuvîntate fie acum şi pururi, că m-am avut şi eu bine cu una din ele şi nu ştiu cum s-a întîmplat că tot sfînt am rămas. Pe scurt: numai eu, care-am cunoscut viaţa, pot s-o judec! Ar mai fi ceva: Tu i-ai blestemat pe oamenii, pentru un flecuşteţ de măr şi-o îmbrăţişare, eu am suferit crîncen şi m-am lăsat crucificat, ca să-i mîntui de afurisenia Ta”... Tartorul ăl bătrîn a tăcut, ca un peşte în saramură, că altceva n-ar fi avut ce face şi de-atunci a-nceput Hristos să judece sufletele morţilor, după altă lege, pentru că le ascultă spovedaniile şi le înţelege cu altă inimă...

Adevărul acesta plin şi dur, din pilda bătrînului cu fantezia temerară şi păgînă, în libertinajul ei nu fără haz, fusese imediat controlat în icoana mare de la noi. Singur Isus trona în ultima vamă, peste valea plîngeri- lor. Prin el şi în numele lui se dau pedepsele şi recompensele. Pe Dumnezeu îl căutasem o dată şi-l strigasem pe nume dar mă pomenisem rostogol în pat, cu rama peste mine. Nici sfinţii, poate, n-ar fi ştiut să-mi arate unde li s-a ascuns multslăvitul stăpîn...

Fără îndoială că avatarul spiritelor nu începea în cerul cu flăcări şi flori, cu fericiri şi suferinţi eterne.

Tinca ştia o mulţime de întîmplări ciudate, cu morţi şi cu semne misterioase, pe cari le ascultam după împrejurări: uneori tremurînd şi albi, adunaţi pe scăunele în jurul sicriului ei pe roate, iar alteori cu un sentiment de împăcare şi de odihnă în noi. Mă mirasem că o cotoroanţă neputincioasă ca ea, cu bărbia ascuţită şi adusă spre nasul coroiat şi cu figura de vrăjitoare, poate să scoată din gura strînsă, creaţă peste gingiile fără dinţi, cuvinte aşa de muzicale şi pline de înţelepciune şi-am înţeles mult mai tîrziu, cînd am aflat că şi oloaga era o rătăcită în cartier, o epavă aruncată pe un canal cu scursori, prin ce miracol rămăsese în ea o fărîmă de omenesc dornic de întraripare, de evadare din infernul scandalurilor zilnice. Meşteră în ocări şi blesteme, era neîntrecută şi fermecătoare în momentele ei rare, de popas în fantastic şi în viaţa cu umbre şi lumini a sufletelor.

— Cînd dormim, duhul nostru pleacă să se plimbe, să-şi trăiască tainul lui de necazuri şi bucurii. Pleacă, vezi bine, dar

între el şi noi rămîne o legătură, ca o aţă întinsă şi nevăzută de oricine. Uite de ce, noi ştim tot ce face el şi zicem că am visat...

Aşadar, spiritul meu trăia în adevăr, alături de Fana şi mama, de cîte ori călătoream prin oraşul din poza lui Ivan. Nu şovăisem, odată, s-o asigur pe oloagă că aveam impresia, cum mă plimbam prin cetatea înfiripată în somn, că mai trecusem o dată pe străzile cu case mari, de piatră şi pe podul de lîngă catedrala cu porumbiei alzi zburînd în jurul turlelor cu dantelă de marmură. Vecina mi-a spus (şi am cre-zut-o) că sufletul meu mai avusese o existenţă cîndva — un destin pe care nu-l împlinise şi fusese nevoit să-l reînceapă în mine. Mă bucurase pînă la lacrămi gîndul că — în viaţa de atunci a spiritului meu — s-ar fi putut să fiu copilul cu pălărioară din poză, dar Fana mă întristase adînc, mărturisindu-mi că n-a mers niciodată cu mine, în trăsura ce ne dusese — de atîtea ori — la grădina publică, unde ne aştepta mama: cucoană, bună şi frumoasă.

— Cînd moare un om — continuase Tinca — duhul lui, dacă mai are de ispăşit păcate pe pămînt, intră ori în pîntecul unei femei, şi asta în clipa cînd plodul dinăuntru mişcă întîia dată, sau în trupul unui bolnav cu duhul vechi gata să zboare la cer, că şi-a făcut osînda şi nu-l mai leagă nimic de ţărîna în oare el singur a cuibărit boala, ca să-şi ia mai curînd tălpăşiţa. Atunci se zice că bolnavul a scăpat — ca prin minune — de moarte, dar nu ştie oricine cum şi ce fel a fost.

Sora mică o ascultase pe bătrînă cu privirile ume- de de uimire si întrebase nestăpînită, curioasă, fre- mătînd:

— Al cui a mai fost sufletul meu?

Baba zîmbise.

— Am să te lămuresc, fato, dar mai întîi să-mi spui cu jurămînt: ce-ai vrea tu să fii, în clipa asta?

Fana răspunse fără şovăială:.

— Regină, să am palat de cleştar şi să mă fure Făt-Frumos, da’ să fie şi stăvilarul de la Ciurel aproape, să mă scald la vară, cu Iacov...

Bună şi mamă, oloaga o asigurase că regină şi nimic altceva fusese odinioară, dar ascultătorii au rîs ca bezmeticii iar fata a plîns de ciudă, că sunt aşa de proşti şi fac haz de lucruri sfinte — pentru că erau sfinte, pentru ea, cuvintele ce-o încoronau, acum şi-o urcau pe un tron ce nu existase, poate, decît în fantezia generoasă a bătrînei.

Oricum, sub tavanul scund, afumat de lampa cu petrol şi între cele patru ziduri cu spoiala de var coşcovită de igrasie, se făcuse o atmosferă de vis iar vecinii, plutind încă între realitate şi fantastic, cu tot

hohotul lor nestăpînit de mai înainte, începuseră să se întrebe în gînd ce vor să fie, ca să afle ce-au fost, sigur, în viaţa de altădată. Mizeria din odăiţa strîmtă se îmbrăca în lumină. Tinca nu se îndoia că a moştenit sufletul împărătesei Caterina cea Mare şi că-i ispăşeşte toate păcatele, prin existenţa ticăloasă la care fusese condamnată, dar Pascu — cu toate insistenţele Semiramidei din cărucior — refuza îndărătnic să accepte că ar purta în el, ca pe-un pitpalac în colivie, duhul lui Napoleon Bonaparte. Modest, pricoliciul declarase cu evlavie că-l simte în inimă pe Valter Mărăcineanu, un erou al războiului româno-ruso-turc, şi regreta profund că n-a avut un băiat, cu oloaga lui, să-l boteze cu numele romantic al căpitanului mort pe reduta cetăţii de dincolo de Dunăre, sub faldurile tricolorului. Flăcăul clăpăug clipise repede spre nevestele tinere din sobor, cu înţeles, bucuros c-a fost cîndva armăsar arăpesc şi ne-a convins, fără efort, sugîndu-şi buzele mari şi umede, că fecundase toate iepele din grajdul lui Baiazid, stăpînul turcilor. Fireşte că eu visam să fiu revoluţionar rus, să mă împuşte soldaţii la zid şi să-mi cînte Fana la mormînt, ca Fofoloanca: ***„Bate-i Doamne pe ciocoi, cum ne bat şi ei pe noi”,*** ori ***„salcie pletoasă, surioara mea...”***

— Se întîmplă, uneori, să plece sufletul din noi fără să dormim. Nu vi s-a întîmplat să staţi aşa, cu ochii mari înainte şi să nu vedeţi nimic sau să vi se pară că vă ia cineva de mînă şi vă scoate din casă ori din mahala? Vă plimbaţi cu gîndul printr-un loc frumos sau staţi de vorbă c-un prieten sau o rudă, care e la cine ştie ce mare depărtare, să zicem în Obor sau la Mogoşoaia. Duhul

tău plecat vede şi umblă prin locul frumos şi tot el stă la taifas cu insul de departe... Se mai întîmplă şi alta: să te caute un suflet. Mergi pe stradă sau croşetezi în casă şi parcă simţi o fîlfîire pe lîngă tine. Atunci se zice că ţi-ai adus aminte de cineva şi-ncepi să-l simţi alături, ba — de multe ori — stai cu el de vorbă. Sufletul te-a căutat să-ţi ceară un sfat sau un ajutor ori numai să te-ntrebe ce mai taci, că-i era dor de tine...

Povestind, acum, cum venise spiritul lui Rel să afle în mine un cuib ocrotitor şi să mă facă să sufăr, în vis, toată durerea lui, Fana îmi împrumutase şi cuvintele şi glasul. Aveam impresia că mă ascult singur sau — mai precis — că prin ea mi se spovedeşte celălalt Iacov, despre care îmi pomenise fata — duşmanul ori fratele rămas neadormit, în noaptea aceea şi în calea tuturor încercărilor mari...

Nu mă mirasem că duhul adolescentului mă urmărise în somn şi-mi ceruse un adăpost şi mi se păruse natural să împart cu el o suferinţă îndurată fără vină. Mai mult, mă bucuram că mă alesese tovarăş tocmai pe mine, în clipa crucificării lui. Mă întristase pînă la la- crămi, însă, numai gîndul că bătrînii — obosiţi cum erau de munca lor trudnică de peste zi, speriaţi de scandalul stîrnit în jurul convoiului hilar şi înspăimîntaţi de moartea fetei lui Priboi şi-a ţigăncii — n-au mai fost capabili să suporte pînă la sfîrşit, cu stoicism, stăpîni pe ei, furtuna ce prefăcuse mahalaua cu nume ruşinos în balamuc şi-o lăsase — sub cupola cerului înstelat — cimitir fără cruci. Singuri în întuneric şi între ziduri reci, cu nervii slăbiţi de toate întîmplările neaşteptate de pînă atunci şi răsuciţi în atmosfera de spital şi de ceas rău, ce le apăsa umerii şi le tremurase pe pleoape o negură ca o aripă prevestitoare, Puişor şi mama, îndeosebi, au văzut în zbuciumul meu semnele altei nenorociri şi-au plîns, cuprinşi de panică, au ameninţat cu pumnii spre icoană, cu disperare şi-au apelat la ajutorul celorlalţi chiriaşi.

— Cum te apărai, în vis, de procuror şi comisar, te învineţiseşi, ţi se umflaseră vinele în tîmple şi te răsturnai în aşternut.

Puica încercase fel de fel de leacuri şi descîntece iar bătrînul, convins că numai visul rău te frămîntă aşa, te chema pe nume, blînd şi te scutura cu putere, să te deştepte. Nu ţiu minte, ce-a mai fost, în goana ce ne cuprinsese, da am auzit-o pe Puica ţipînd că mori. Pînă să mă duc s-o sprijin, a căzut leşinată.

Fîstîcit, neştiind ce să facă mai întîi: să rămînă lîngă mine sau s-o ridice pe nevastă de jos, tata a gemut o înjurătură cu sfinţi, întrebînd unde-i Dumnezeu, să ne vadă.

Atunci a apărut Atotputernicul, în chip de spălătoreasă cu picior de lemn...

Vecinii năvăliseră în sală, buluc, atraşi de plînsul Fanei şi de zgomotul lucrurilor răsturnate. Mădălina, Bela şi Varlam au urcat-o pe mama în pat şi-au doftoricit-o cum s-au priceput, în timp ce Neicu — convins că o să mor — îl scosese pe Puişor afară, să nu ne mai vadă cum ne chinuim şi poate să-l îmbărbăteze, împăcîndu-l cu gîndul că oricare din noi, tînăr sau în vîrstă, e dator c-o moarte de care nu scapă, orice-ar face, dacă i-a bătut ceasul. Criste, cealaltă slugă de la birt şi Pascu, rămaşi înăuntru, se uitau la mine prostiţi, convinşi şi ei că am să mor şi fără îndoială miraţi că nu-mi aprinsese nimeni o lumînare în mînă. Fana singură, în toată casa cu nebuni, era limpede la cap, pentru că numai ea înţelesese — după cum mă asigura a doua zi — ce minune se petrecuse în mine. Muiase batista în apă şi mi-o apăsa pe tîmple, rugîndu-se sfinţilor din cer să-l scape mai repede pe Rel de prigoană.

— Ştiam că, dacă nu-l mai bat, te linişteşti. Şi, aşa a fost! Cînd s-a auzit prima împuşcătură a soldatului Virugă, ai tresărit

şi-ai ascultat. Cu fiecare răbufneală de glonţ te înviorai mai mult, pîn-ai început să surîzi. Pe urmă, ai suspinat o dată şi adînc — parcă suspina Rel în tine — şi ai cerut apă...

Somnul îmi era, acum, de prunc în faşe, după baia caldă. Vecinii plecaseră, minunaţi că nu murisem. Pascu îi asigura pe tata că sufletul meu vechi, ispăşind ultimul păcat din tolba cu care venisem pe pămînt, zburase la cer. Avusesem noroc, însă — dacă o întoarcere din moarte poate fi noroc, pentru un Iacov din mahalaua cu nume ruşinos — să fiu înviorat de un spirit nou, eliberat tocmai atunci şi bucuros că se poate înfrăţi cu alt bulgăr de lut călător, prin care să-şi ducă mai departe crucea unui destin deopotrivă de tragic. Bătrînul nu-l ascultase. Fericit că mă liniştisem şi extenuat de spaima ce-l cutremurase, se trîntise — dezarticulat — lîngă patul meu şi-mi mîngîia mîna, cu zîmbetul alb şi cuvintele înecate de plîns. Adormise curînd, cu obrazul ud de lacrămi culcat în palma mică şi dezmierdată, făcută căpătîi. Mama, în odaia ei, era palidă, avea cearcăne vinete şi abia respira. Rămasă singură în tăcerea dezolantă din casă, Fana îşi aruncase un şal pe umeri, mărise lumina lămpii — să nu mai joace umbra prin colţuri — şi se ghemuise pe un scaun — deseori scuturată de fiori dar ferm hotărîtă să nu plece de lîngă mine, pînă n-o răsări soarele.

— Ca să nu adorm, îmi ridicam pleoapele cu deştele ori mă frecam cu batista udă pe frunte. Trebuia să rămîn! Mi se bătuse ochiul stîng, semn că năpasta nu trecuse...

Fata nu se înşelase.

Afară, în pustiul adînc al străzii, s-au auzit — în zori — glasuri speriate, ţipete

scurte, implorări cu ruga stinsă, înjurături şi paşi repezi de bocanci cu ţinte.

CAPITOLUL XIX

Casa suspinelor

Lăsîndu-l pe Rel leşinat, plin de sînge, de vînătăi şi cu palmele strivite, în braţele lui Virugă, cu ordin să-l spele, să-i lege rănile cu fîşii din şorţul Oiţei şi să plîngă soldatul, dacă i-o place, procurorul se întorsese la pompa de apă, urmat la un pas de comisar — amîndoi surîzători şi convinşi că-şi îndepliniseră misiunea cu perspicacitate, competenţă şi inteligenţă suplă.

Le rămăsese, oricum, pe figură, urma unei tresăriri de spaimă.

— Ia ascultă, mă... sergent Varvaru, ce-i lipsa asta de disciplină la oamenii dumitale? Ce mi se apucase adineauri, domnule, bruta aia de santinelă, tipul ăla lombrozian, să tragă cu carabina după lilieci, în geamurile de la macaze şi în cristelniţa măsii? Asta-i curată barbarie, vandalism şi altceva nimic, mă... sergent Varvaru! A stricat somnul cetăţenilor cumsecade. Te invit să mi-l scoţi mîine la raport, pe măgaru-ăsta de Virugă şi să-i spui, domnului ofiţer respectiv, că am zis eu să-i aplice o corecţiune drastică, să-l înveţe minte să nu mai strice muniţia ţării, altă dată, ochind becurile şi alte obiecte luminoase de la faţa locului...

Fără să mai aştepte răspunsul sergentului, care-l ascultase cu pumnii uriaşi puşi unul peste altul pe cartuşieră şi cu scăpărări de amnar în ochii ascunşi sub sprîncenele stufoase, mult mai fioroase ca

ale soldatului de pe maidanul cu basculă, procurorul se întorsese spre subaltern şi-i ceruse o confirmare, cu un semn profesional, categoric, de şef ce nu admite să fie contrazis.

— Este, amice sau nu este?

Comisarul, cu un gest în care era mult adevăr dar şi exces de zel, îşi apăsase palma stîngă pe inimă, ca să-l convingă pe Varvaru că nici acum nu-i trecuse spaima.

— Este, coane, că mi se muiaseră picioarele, cînd am auzit carabina...

Militarii au rîs tare, în batjocură, dar omul cu trabuc se încruntase. Avea motive temeinice să se supere pe mustăcios şi pe artileristul cu galon de fir pe umăr.

Poliţistul răuşise, prin gafa ce-o făcuse, să compromită — în faţa unor răcani — ideea de autoritate civilă. Dobitocul, în loc să răspundă scurt, precis şi tot aşa de profesional la întrebare sau să protesteze, alături de superior, că un leat nedisciplinat tulburase somnul cetăţenilor paşnici, declarase sincer — cu o sinceritate revoltătoare la un om în uniformă — că i se îndoiseră ciolanele de frică. Dăduse, astfel, o dovadă în plus că e prost şi incapabil să se menţină la nivelul misiunii pe care i-o încredinţase destinul şi protecţia politicianului cu poreclă de patruped grohăitor.

Procurorul se speriase, de asemeni, auzind prima împuşcătură şi tremurase lîngă subaltern, la gîndul că soldatul Virugă ar fi capabil — lombrozian cum era şi ţăran — să-i sfărîme capul cu un singur glonţ, dar se stăpînise repede ca să poată salva — o dată cu prestigiul personal — blazonul puterii absolute. În loc să-şi apese palma pe inimă, el protestase, energic, în numele

principiului de ordine civică şi-l admonestase, sever, pe sergent.

Fapta, eroică în sine, salvase însă numai aparenţele. Varvaru nu se impresionase. încleştase pumnii pe cartuşieră, cu un gest mic, nervos, semnificativ şi-l ascultase cu un surîs acru, care-i descoperise, numai într-o parte a gurii, dinţii puternici de sălbăticiune voinică. Rîsese, mai tare şi mai batjocoritor, după gafa comisarului şi nu se sfiise să afirme, în auzul tuturor, poate ca să motiveze indisciplina camarazilor în subordine, că ei sunt artilerişti şi se pricep să tragă cu tunul la semn sau în inamic, cînd o suna goarna, nu să facă pe dădacele pe lîngă civili — asta find datoria răcanilor cu vipuşcă albă, porecliţi „colivari” de surtucari, nu fără motiv şi nici fără haz.

Procurorul a fost convins, în sfîrşit, că ar fi ridicol să solicite, mai departe, concursul unor elemente dubioase, deşi în uniformă, mînate de înclinări subversive şi cu morbul răzvrătirii în sînge. Observase la soldaţi, de altfel, de cînd se întorsese de pe maidanul cu basculă, o atitudine ostilă. Era sigur că — dacă mai continua să-l bată pe Rel — s-ar fi pomenit cu toţi vlăjganii din patrulă dispuşi să împuşte felinarele, cotoii de pe acoperişuri, stelele căzătoare şi discul lunar.

— Bestii — scrîşnise el — bestii socialiste şi altceva nimic...

Era în preajma revoluţiei ţărăneşti.

Procurorul avea un motiv mai mult sa afirme — în convorbirile de la bodegă, de pe coridoarele tribunalului şi de la club — că sătenii sunt răi, puturoşi şi hrăpăreţi, aşa — dar buni de jug, azi ca şi ieri, ori carne de tun, de vor îndrăzni

cumva — cum s-a zvonit — să întindă mîna spre latifundiile strămoşilor cu işlic.

Deocamdată, între aceşti puturoşi ce învăţaseră să tragă cu tunul la semn sau în inamic, cînd o suna goarna şi insul cu monoclu, cu principii solide şi puternice aversiuni sociale, sta flăcăul clăpăug. Tănăsică vrea să pară nepăsător. Se rezemase de zidul pompei cu apă şi se uita în gol, fără clipire. Lumina de la felinarul comisarului şi de la lumînări îl desfigura şi mai mult. Era o împietrire, în el, pe care procurorul o înţelesese nu fără tresărire.

— Hotărît, orăşenii sunt mult mai naţionalişti, mai harnici şi mai supuşi — constatase omul legii, uitîn- du-se pe furiş şi nu fără simpatie, la sluga învineţită de pumni — au alt respect faţă de lege, pentru că (săracii!) sunt mai deştepţi...

Luna se lăsase dincolo de fabrica de mobile Lessel. Stivele uriaşe de scînduri, din curte, aruncau pe maidanul cu basculă şi pe stradă, de la barieră spre mogîlda pompei de apă, umbre geometrice. Se făcuse frig şi se adunau neguri, plutind pe lîngă uluci ori prinse de frunzişul rar al roşcovilor sălbatici, ca nişte pasări cu aripi- le răsucite în jos. Se deşteptase undeva un cocoş. Pe sub streşini şi pe zidurile mari ale întreprinderilor industriale erau petice de lumină albă, rece, ireală. Manevra un tren de marfă iar locomotiva speria liniştea din ceasul ultim al nopţii, cu semnale stridente. Scînteile, răbufnind pe coşul înalt o dată cu aburii ce se învolburau în supapele pistoanelor, se stingeau repede şi sus. Plecau cîinii pe coclauri, după pradă şi intrau, lăptarii în oraş, în faetoane sîrbeşti, trase de cai mici cu trupul mărunt şi repede.

Procurorul observase, pe figuri şi simţise, în atmosferă, ceva suspect, pe care nici el singur nu-l putuse defini. Îl înconjurau soldaţi tăcuţi, cu gîndul duşman şi cîţiva vecini din casa cu nebuni, cu pumnul strîns în buzunar. Mai mult, avusese impresia — la un moment dat — că după fiecare copac e ascuns un răufăcător, că stau la pîndă — dincolo de garduri haimanale cu şişul în mînecă. Trecuse un liliac, în zbor frînt de rîndunică. Gore şi Paler, întinşi lîngă moartă, oftau în somnul lor de pomină. Gardistul căscase. Comisarul, palid de neodihnă şi zornăind sabia pe lîngă el, mutase povara trupului cînd pe un picior, cînd pe altul. Pe maidanul cu basculă era fierbere. Mădălina şi Lenora, Pascu şi cele două slugi de la birt, meşterul ungur şi Neieu, plecînd de la noi, după ce mă liniştisem, se adunaseră în jurul lui Rel. Glasurile lor ajungeau pînă la pompa de apă, ca un murmur. Deodată, în clocotul acela surd de văicăreli cu mîna la gură şi de blesteme scăpate printre dinţi şi cu frică, a scăpărat o sudalmă cruntă. Soldaţii, înţelegînd cine-a fost insultat, au rîs din nou, tare şi în batjocură. Prestigiul autorităţii era din nou în joc. Procurorul a ridicat fruntea, semeţ şi cu ultima fărîmă de energie în el a pornit spre maidan, să afle cine înjurase, să-l umple de sînge cu pumnii, să-l calce în picioare şi pe urmă să-l aresteze dar — după cîţiva paşi — se oprise încurcat, înfiorat. Subalternul nu-l mai urmase. În locul lui, însă, trecuse altcineva, poate o haimana, oricum o matahală cu cozorocul de la şapcă tras prea mult pe figură, ca să i-o poată distinge. În mersul lui ca în vatră, în atitudinea ce-o împrumutase, stînd în umbră şi în

nepăsarea prefăcută cu care începuse să fluiere o frîntură de cîntec, reprezentantul ordinii publice a înţeles cu ce intenţie venise necunoscutul în urma lui şi ce gînd rău ascunde. Speriat, se întorsese repede lîngă comisar şi gardist, să se simtă în siguranţă şi cît mai departe de grupul format, într-un amestec suspect, de artilerişti şi mahalagii. Nu mai rămăsese în el nici un pic din forţa cu care începuse cercetarea la faţa locului, în doi timpi şi trei mişcări, deşi abia acum îi venise adevărata mare idee salvatoare, pentru descoperirea principalului autor al dublului asasinat.

— Nu-i nimic, ne continuăm ancheta la secţie! Acolo, oricum, suntem mai în larg şi scăpăm şi de scîrbele de tunari. O să telefonăm după un pluton de jandarmi. Ia, amice: să procedăm legalmente cu domiciliul victimei şi să plecăm cu martorii, cu indivizii surprinşi pe teren şi cu porcii-ăia beţi! Lasă c-o să ştim noi cum să-i dezmeticim...

Mustăciosul, în timp ce şeful sigila — cu ajutorul omului cu tesac — uşa de la sala ţigăncii, formase convoiul. Sergentul Varvaru, asigurat că va fi liber să plece cu oamenii lui la cazarmă, după ce vor ajunge cu presupuşii criminali la arestul poliţienesc, i-a dat tot concursul, bucuros să scape cît mai curînd de-o corvoadă nepotrivită cu uniforma şi cu inima unui artilerist. Cînd s-a întors din casa cu nebuni, murdar şi ars de ceară pe degete din vina gardistului, care nu învăţase, în zece ani — de cînd mînca pîine şi sare de la stat — cum se aplică o pecete, procurorul găsise totul aranjat. Mulţumit de devotamentul subalternilor şi încîntat de sine,

s-a urcat în trăsură şi rămas în picioare, plin de el şi convins de importanţa sacerdotală a momentului — ca un prefect în fruntea unui cortegiu regal — a făcut un gest lung de plecare. Convoiul pornise după birja lui, alene, tîrîndu-se ca o rîmă uriaşă, cu doi soldaţi în frunte şi doi în urmă. Gore şi Paler, prinşi de glezne şi de subsuori, erau purtaţi de patru răcani, ca nişte trofee smulse de pe meterezele unei cetăţi ce rezistase eroic şi ceruse sacrificii imense şi legănaţi cînd într-o parte, cînd în alta ca în jocul de copii cu „hai la groapa cu furnici”. Rel, încă leşinat, cu mîinile numai o rană înfofolite în cîrpe şi figura de nerecunoscut, fusese luat în braţe de Virugă. Artileristul se jurase, schimbînd încărcătorul la carabină, că nu-l mai lasă pe băietan în prada civililor, orice i-ar face domnul sergent şi la oricîte nopţi de carceră o fi pedepsit. Rînjind, procurorul îl bătuse pe obraz, lăudîndu-l că are inimă bună şi slabă de leliţă cu scurteică şi papuci şi se obligase în faţa tuturor, pe cuvînt de onoare, să nu-l mai atingă pe adolescent în tot cursul cercetării. Tănăsică, arestat deocamdată ca autor principal al dublului asasinat, era dus mai mult pe sus de meşterul ungur şi de birtaş amîndoi invitaţi la comisariat să confirme în scris şi sub semnătură, în faţa crucii — dacă o fi cruce acolo — lămuririle date la pompa de apă.

Gardistul rămăsese de pază, pînă o veni duba de la Morgă, lîngă Safta şi Oiţa. După ordinul mustăciosului, fata mălăierului fusese adusă de militari de pe maidanul cu basculă şi întinsă alături de ţigancă — doi bulgări de lut însîngerat...

Cînd au văzut convoiul plecînd pe calea Plevnei, haimanalele şi cumetrele din

cartier, cari priviseră în adevăr — pînă atunci — scena de la pompa de apă prin spărturile din garduri şi din umbra roşcovilor sălbatici — femeile cu inima ticăind de spaimă iar flăcăii cu mîna încleştată pe boxul din buzunarul de la spate, — respiraseră adînc. Parcă li se lua o povară de pe umeri.

Mahalaua, însă, nu scăpase aşa uşor, cum bănuiau ţaţele ce începuseră să şoşotească pe la porţi, înviorate. Prigoana se amînase numai, pentru clipa cînd o veni

— în pas alergător — plutonul de jandarmi pe care procurorul n-o să uite să-l ceară telefonic, ca să poată realiza pe teren magnifica idee salvatoare ce i se limpezise sub frunte. Dar, cu cît avea să fie mai pustii-toare, furtuna, cu atît mai luminoasă li se păruse, celor tineri şi nevestelor, minciuna cu care îşi legănau sufletele.

Altădată, anchetele în doi timpi şi trei mişcări lăsau urme mult mai adînci...

Nepoftiţi ca şi acum, reprezentanţii ordinii publice apăreau la faţa locului întotdeauna prea tîrziu, să încurce lucrurile şi mai rău cu întrebări ce nu ştiau, de unde pornesc şi unde vor ajunge, să agite din nou spiritele abia domolite în urma unui scandal epilogat obişnuit cu o vărsare de sînge şi se înhaţe la noroc, din grămadă, cîţiva inşi purtaţi în urmă — din mahala şi pînă la comisariat — în pumni ori tîrîţi de mădulare, cu capetele lovite şi însîngerate de toţi bolovanii de pe stradă şi tăvălite prin toate gropile cu noroi sau praf. Arestaţii urlau de durere şi ne rugau, întinzînd mîinile spre noi: „nu ne lăsaţi, fraţilor, fie-vă milă de noi, oameni buni, că ne omoară”, în timp ce acelaşi gardist, din ordinul cunoscutului om cu trabuc şi cu concursul devotat al nelipsitului mustăcios — mare şi sfîntă treime a duhului civilizator — ţipa ca un scos din minţi şi lovea orbeşte.

„Oamenii buni” se baricadau în case, laşi sau numai cuminţi, oricum cu sufletul muşoat în dinţi de o revoltă mai adînc înfiptă în ei, cu cît era mai stăpînită. Plozii tremurau, ascunşi prin poduri sau bălării, neînţelegînd încă bine ce năpastă a cerului se abătuse asupra mahalalei. Singure femeile şi îndeosebi nevestele tinere şi codanele, superbe în eroismul lor inutil, se

culcau una lîngă alta, ca o barieră, în faţa alaiului şi-i implorau pe cerberii legii, cu suspinele, cu văicărelile şi cu blestemele lor, să se îndure de nevinovaţi. Dacă unul din cei prigoniţi era însurat, soţia şi progeniturile lui se încleştau de braţul cu tesac ori de picioarele comisarului, cu toată disperarea şi cu ultima lacrimă plînsă o dată cu cel din urmă scîncet al copailor. Supărat că nişte făpturi aşa de josnice au curajul să-i încurce drumul, mustăciosul le rostogolea în ţărînă cu latul săbiei sau cu vîna de bou, tot aşa de orb ca şi subalternul lui şi nu arareori călca şi sîngera trupurile slabe cu potcoava de la cizmă, sub ochii bulbucaţi şi complici ai superiorului.

Convoiul, în urmă, pleca mai departe, treeînd peste bariera de inimi amuţite, cu acelaşi ceremonial de pumni, de lovituri şi de urlete inumane.

Arestaţii erau puşi în libertate după o săptămînă de cercetare, ca să aibă timp comisarul să-i facă să spună şi „laptele pe care l-au supt”. Cum nu se ştiau cu nimic vinovaţi sau îşi mărturiseau, din primul moment păcatul de a fi băut mai mult un pahar cu vin, care le înecase obida dar le furase şi minţile — poveste simplă şi la fel, în destinul tuturor lucrătorilor şi hamalilor din mahalaua cu nume ruşinos — poliţistul se înfuria şi-i tortura de trei ori pe zi, punîndule ouă răscoapte la subsuori şi bătîndu-i cu o trestie de mare peste degete sau cu vîna de bou la tălpi, pînă leşinau. Era convins că — în cele din urmă — victimele vor face mărturisiri senzaţionale. Noaptea îi arunca — după ce-i înviora gardistul, silindu-i să stea cu capul sub robinetul cişmelei în mare presiune — într-o pivniţă umedă, plină de guzgani. Prizonierii, strînşi unul

lîngă altul în întuneric şi frig, se apărau cu pumnii de animalele flămînde şi temerare.

Mustăciosul, crescut în şcoala vremii lui şi format în cloaca moravurilor de atunci, era robul cîtorva adevăruri elementare, implacabile. Forţă de primă mărime în stat, alături de armată şi biserică, poliţia se bănuia un organ de represiune, moralizantă şi nivelatoare pentru un anumit strat social şi pusă la adăpost de orice responsabilitate. Omul sărac, ticălos din fire, duşman prin naştere al edificiului naţional şi-al moralei pure, era scos din lege, ca orice bulgăr de lut în care colcăia vermina tuturor răutăţilor. Orice individ intrat în comisariat se transforma automat în element periculos sau — cum obişnuia procurorul să spună — în tip lombrozian, cu conştiinţa stropită de sînge şi plină de păcate ascunse. Mustăciosul, ca să-i salveze sufletul putred, prin recunoaştere şi ispăşire, îl lua îndeaproape la cer-

cetare. Profesionist pasionat ca un amant adolescent şi posedînd toate calităţile temperamentale indispensabile misiunii ce-i asigurase faima şi-l decretase stăpîn absolut pe libertatea şi viaţa muritorilor de rînd, el oficia — în întunericul umed al beciului sau în sala de tortură — cu fanatism şi pe îndelete, dozînd suferinţa corporală şi mai ales morală, cu un meşteşug rar. Dacă arestatul rezista, timp de-o săptămînă, la toate chinurile, era chemat în birou, cercetat cu blîndeţe că nu vrea să se lepede de diavolul din el, mărturisind pe cine a ucis sau ce-a furat şi redat vieţii desfigurat, olog sau aproape înnebunit de groaza prin care trecuse în cele şapte zile şi tot atîtea nopţi.

Gardistul pleca prin mahala din ajun, să anunţe cînd se vor întoarce vinovaţii în cartier. Nevestele şi rudele lor se înşiruiau, spre secţie, în cortegiu mut. După ce erau ţinute ore întregi la poartă, în frig, în arşiţă sau în burniţa toamnelor — ca să aibă timp omul cu tesac să adune bacşişurile şi să se înduioşeze de scîncetele copiilor — femeile erau împinse spre scara de la intrare, ca o turmă. Mustăciosul se îndura, în cele din urmă, să apară în uşe şi să le facă — de la înălţimea celor patru trepte de ciment — morală. Rubedeniile ascultau încovoiate, ghemuite una în alta şi cu figurile ascunse în tulpane. Poliţistul îşi îndepărta picioarele mult, proptit în sabie şi le comunica — după ce-şi săra inima cu cîteva înjurături ce răsuceau morţii în morminte şi violau toate sfintele din calendar — că arestaţii vor fi puşi în libertate, deşi nu l-ar împiedica nimeni să-i zvîrle la ocnă, ca pe nişte, ticăloşi cu sufletul şi conştiinţa în cangrenă. Se gîndise, însă — milos din fire cum era —

numai la soţii şi la plozi, că rămîn pe drumuri...

Femeile îngînau milog: „săru-mîna, conaşule”, bi- necuvîntîndu-l că se îndură de viaţa şi de norocul lor si plecau spre casă, ducînd de subsuori şi cîteodată pe targă, un bărbat de nerecunoscut sau un frate dezarticulat, frînt de la încheieturi — toţi la fel de buimaci, în muţenia lor de umbre întoarse din infern.

Comisariatul, mutat din primăvară în toamnă şi de pe o stradă pe alta, în căutarea unei clădiri corespunzătoare menirii sale fatidice de moralizare prin pumni şi vînă de bou, fusese instalat — în cele din urmă — într-o hardughie dărăpănată şi cenuşie, poate un fost han pe vremuri, cu gratii, cu beciuri şi şobolani. Un felinar cu petrol, la poartă (oricine intra pe acolo se îmbrăca, pentru o săptămînă cel puţin, cu cămaşa nefericirii) arunca un petic de lumină murdară pe zid, mărind atmosfera de roman senzaţional ce plutea în jurul acestei case a suspinelor, ocolită de rarii pietoni şi blestemată de cumetre s-o ardă focul pînă în temelii...

Procurorul oprise trăsura şi primise, ca un general, defilarea convoiului. Rel se dezmeticise şi gemea, în braţele artileristului. Trecînd pe sub firma galbenă, bir- taşul şi meşterul ungur simţiseră un frig în mădulare şi se prinseseră de mînă. Tănăsică singur era liniştit şi drept, în tăcerea lui aşa de semnificativă. O dată ajuns la comisariat, sergentul îşi adunase oamenii cu un scurt şi tăios: „la mine, fuga marş” şi plecase spre cazarmă, fără să mai aştepte cuvîntul civilului de la tribunal sau să-l salute. Virugă îl culcase pe adolescent la picioarele celor doi matadori ai

autorităţii şi preamărea acum — mergînd înviorat în cadenţă — haina militară, pentru că-l ferise de mare păcat.

— Varvarule, frăţioare — oftase el, adînc — era să fac moarte de om! Numai asta m-a împiedicat, mă: că port trenţele statului şi am o lege de soldat...

— Taci leat — ordonase sergentul, întunecat — taci şi scuipă şi pe urmă uită tot... sau ţine veninu-n tine pînă la toamnă, cînd ne liberăm...

Procurorul ordonase, în aşteptarea jandarmilor, continuarea cercetării şi împărţise munca, să se lucreze cu spor.

Rel fusese uitat afară deocamdată, întins pe ciment. Băietanul gemea, legănat între viaţă şi moarte şi-l ruga pe Virugă, bănuindu-l aproape: „apă, mă camarade, apă”...

Nu-l asculta nimeni.

Plantonul de la comisariat îi luase în primire pe beţivi. Gore şi Paler fuseseră trîntiţi, unul peste altul, sub robinetul deschis la presiune maximă, să-i readucă apa rece la realitate.

Mustăciosul trecuse cu Tănăsică în camera de torturi, să-l descoasa şi să-l oblige — prin mijloacele lui personale — să spună şi laptele pe care l-a supt, în timp ce procurorul îl invitase pe ungur şi pe birtaş — cu o bunăvoinţă suspectă — în birou. Vecinii din casa cu nebuni confirmaseră, de astă dată în scris, cele relatate la pompa de apă. Omul legii le pusese întrebări peste întrebări, încercase deseori să-i încurce, să-i facă să se contrazică sau să-l silească pe negustor — luat prin surprindere şi strîns cu uşa — să adaoge un amănunt pe care meşterul îl uitase ori se încăpăţînase să nu-l divulge. Tip lombrozian şi el, Bela povestise

— cum o ştia — toată drama din căsnicia ţigăncii (nici birtaşul, de altfel, nu dăduse informaţiuni mai precise) şi nu şovăise să afirme că se certase deseori cu. hamalul, deoarece îi tulbura săptămînal somnul cu petreceri de cîrciumă.

Procurorul îl ascultase, zîmbind ascuns. Mărturisirea i se păruse preţioasă şi-o reţinuse. Duşman de moarte cu Gore, meşterul ungur ar fi avut motive suficiente de răzbunare sîngeroasă. Nu-i mai puţin adevărat că stabilise motive tot aşa de serioase de răzbunare şi în sarcina soţului şi-a flăcăului clăpăug, ins cu toate tarele criminalităţii şi prin urmare capabil să ucidă numai ca să-şi satisfacă temperamentul sanguinar. O mare întrebare, la care nu s-ar fi putut răspunde pînă una-alta, era dacă Tănăsică înscenase mascarada convoiului hilar în complicitate cu încornoratul sau cu şeful de la „Lessel” ori de comun, acord cu amîndoi, jucînd — inteligent ca orice individ din familia vastă a răufăcătorilor — pe două planuri. Era imperios necesară, aşadar, confruntarea slugii cu Bela şi în urmă cu Gore şi Paler, alt individ c-o existenţă cert dubioasă în familia Saftei şi poate cu un rol nu tocmai secundar, în dublul asasinat de la pompa de apă.

Birtaşul, în timp ce era audiat, tresărise de cîteva ori. Tănăsică urlase, în camera de tortură. Ofticosul cu catastiv — în dubla lui calitate de negustor cinstit, la care se ospătau şapte mahalale în cont şi mai ales de stăpîn — îl rugase pe procuror să-i scape prăvăliaşul de chinuri.

— Că, la urma urmii, eu pot să-l bat uneori, da’ comisaru nu, că nu-i dă el să mănînce şi nici nu-l îmbracă el...

Cerberul se încruntase iar birtaşul amuţise, lipit de perete.

— Să zici mersi că n-ai trecut şi tu la rînd...

Bucuros în adevăr, cînd s-a văzut din nou afară, că scăpase aşa uşor din Casa Suspinelor, ofticosul cu catastiv s-a închinat şi mai mult fugind — uitîndu-se mereu în urmă, cu frică, să nu vină careva după el, să-l prindă de gît şi să-l readucă la comisariat — ajunsese sub şopron, pe Basarab, lac de sudoare.

Tănăsică îndurase maltratările cu resemnare. Luat în spinare, ca un pachet şi trîntit mototol, dezarticulat, cu gleznele umflate şi spatele tot o rană, la picioarele şefului, el răsturnase — prin simpla recapitulare a faptelor — eşafodajul ridicat pe baza elementelor formale culese de inteligenţa şi de logica profesională a omului cu trabuc.

— Ceasu' rău, coane pricurorule — gemuse, în ultim efort — ceasu' rău şi curva de viaţă, uite vinovaţii! Arestează, dacă poţi, ceasu' rău...

Sluga, în urmă, leşinase...

Procurorul şi comisarul se priviseră lung, întrebători.

Bela îi apărase eu eroism pe vecinii din casa cu nebuni. Nici unul nu luase parte la mascarada de afară. Se încuiaseră în casă, ca el, presimţind că are să se intîmple ceva neaşteptat cu ţiganca şi cu turma adunată la poartă şi pe gardul dinspre maidanul cu basculă. În demenţa ce-o cuprinsese, mahalaua — sau cum spusese Tănăsică: viaţa proastă şi fără frîu — o culcase la pămînt pe Safta, ca să răzbune moartea Oiţei ori poate — numai ca să-şi sature ura oarbă cu o suferinţă, alta, a oricui.

Meşterul ungur, deşi nu citise — ca orice magistrat — cîteva volume despre maladiile şi deviaţiu- nile morbide ale sufletului colectiv, dezlănţuit deseori cu toată furia şi stupizenia de care poate fi capabil, răuşise totuşi să-l convingă pe comisar, cu logica bu- nului-simţ, că isprava mahalagiilor — a tuturora şi poate a nici unuia din ei — era posibilă. Nu este şi n-ar fi nimic cu neputinţă, într-o lume roasă, sălbăticită de-o existenţă aspră, de muncă trudnică şi fără nici un folos, în bătaia vînturilor şi departe de soare...

Procurorul nu era dispus să filozofeze asupra destinului omenesc şi cu atît mai puţin să asculte un discurs subversiv, de la un individ în bluză albastră. Adevărul, pentru, el, în privinţa dublului asasinat de pe şoseaua Basarab, era din nou simplu. Ucigaşii vor fi căutaţi în cartier, cu metodă. Revenise — aşadar — la unica, mare şi salvatoare idee ce-i scăpărase sub frunte încă de la pompa de apă. Acum era liber s-o traducă în fapt, pe teren — eroic fapt şi sortit să facă vîlvă.

O patrulă de jandarmi aştepta în curte...

— Comisar, în doi timpi şi trei mişcări, să-mi aduci criminalii...

Cînd a fugit Fana la poartă — atrasă de ţipete — să vadă ce pacoste nouă se abătuse pe capul vecinilor, a găsit toată strada plină de militari, de bărbaţi numai în cămăşi, de neveste despletite, zăpăcite de spaimă şi de plozi alergînd de colo pînă colo, încă buimaci de somn, speriaţi, tremurînd, rătăciţi de părinţii împinşi, fără alegere, în cercul larg al jandarmilor cu baioneta la armă.

Mustăciosul şi gardistul intrau din casă în casă, îi apucau pe mahalagii de mîini şi

de picioare şi-i dau rostogol de sub plapumă, ca să-i arunce, de la unul la altul şi din pumni în alţi pumni, pînă la cordon.

Oamenii, prinşi fără veste de furtună, uitaseră că pot să protesteze sau să se întrebe ce se petrece cu ei. Se uitau unii la alţii, turmă îndobitocită, cu ochi ce nu mai ştiu să cunoască.

CAPITOLUL XX

Un destin scris pe batistă

— Aşa, în turmă şi între colivari, i-au dus la secţie, să-i deznoade în bătăi...

Fana a plîns — cu ochii ei mari şi frumoşi a plîns lîngă mine:

— Oamenii — săracii oameni...

Gîndul s-a închis apoi — peste revolte şi amărăciuni, ca un pansament nou peste rană veche şi fără speranţă de vindecare.

Mă învăluise — mătase şopotitoare — o tristeţe muzicală, ca o fericire a durerii...

Acum erau de prisos întrebările şi zbuciumul şi lacrimile.

Trăiam — fără mine şi fără gînduri — lîngă sora mică, cu inima ca o fîşie de steag decolorat de vreme, pe care nici vîntul nu se mai îndura s-o fluture.

Fata se înfiorase.

— O auzi cum suspină în somn?

Am făcut un efort, risipit cum eram atunci, să mă adun fărîmă de suflet lîngă altă fărîmă, ca să pot înţelege de cine-mi vorbeşte.

O uitasem pe mama, cum mă uitasem pe mine.

Nu ştiam că mai rămăsese un ultim strop amar şi numai al meu.

Mă apropiasem, în vîrfuri, de pat.

Puica adormise trîntită peste plapumă, cu capul lunecat de pe albul perinei. Avea o paloare de cadavru şi o cută adîncă între sprîncene. Niciodată nu mi se păruse aşa de slabă. Parcă se topise carnea, ca să rămînă — sub mîneci — oasele subţiri şi mai lungi acum, ale braţelor. Tremura lumina de la candelă peste pleoapele vinete, duse afund, în orbitele mari. Mama strînsese în mînă o batistă plină de sînge...

Se adunau — cum rămăsesem înfiorat lîngă bolnavă — amintirile:

— Tu şi ăl bătrîn, doi cîini, am să mă spînzur, ca să scap de voi...

Fana îmi şoptise:

— A scuipat sînge cînd s-a speriat că mori, azi- noapte...

Am ridicat ochii spre icoană, cu toate durerile şi revoltele răscolite şi împletite în mine şi-am zburat spre cer o rugăciune fără cuvinte şi înverşunată, scrîşnită, ca o chemare din urmă şi ca un blestem.

Soarele îşi juca lumina toată pe batista plină de sînge — soarele nesimţitor de frumos şi de strălucitor, din primăvara duşmancă.

Destinul tuturor era scris acolo, în peticul de nansuc din mîna ca de var. Se încovoiau în picurii roşii toate elanurile, ca nişte maci cu trupurile frînte şi murise neştiut — ca un copil în scutec, zvîrlit pe maidan — cel din urmă vis al copilăriei.

Scrisesem pe batistă, ca pe-o unică filă de calendar, întîia mare sărbătoare a îngerului negru.

P O S T F A Ţ Ă

GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU

S-a spus cu o francheţe nedisimulată la premiera ***Domnişoarei Nastasia*** şi s-a repetat cu prilejul apariţiei ***Maidanului cu dragoste*** că George Mihail-Zamfirescu este primul nostru scriitor care proiectează într-o lumină revelatoare periferia românească de la începutul secolului XX. De aceea şi acum — deşi au trecut peste cincizeci de ani de la apariţia cărţii — ***Maidanul cu dragoste*** rămîne un roman etalon al periferiei româneşti. Nu un model, pentru că viziunea lirică şi sentimentală a scriitorului nu-şi mai află corespondenţe în optica de astăzi a scriitorului şi criticului român. Deşi cititorul primeşte oricînd cu satisfacţie o carte în care această perspectivă domină.

Chiar şi atunci cînd acelaşi mediu a furnizat opere literare fundamental deosebite — ca ***Groapa*** lui Eugen Barbu — tot faţă de ***Maidanul cu dragoste*** s-a stabilit nota specifică a noului scriitor. Iar cei ce nu validează integral valorile artistice ale cărţii sau se află la antipodul ei nu o pot nega ca punct de referinţă.

Romanul lui George Mihail-Zamfirescu nu s-a păstrat numai ca o operă de pionierat, ci şi ca un ***moment*** al unui proces literar

amorsat la răscrucea primelor două decenii, ca una din perspectivele veridice posibile de a percepe trăsăturile sufleteşti ale unui mediu care nu înscrisese pînă atunci nici o operă de mare răsunet în fluxul prozei româneşti. De aceea, de atunci şi pînă astăzi, George Mihail-Zamfirescu a rămas în conştiinţa publicului ca scriitorul prin excelenţă al periferiei româneşti unind o cunoaştere absolută a mediului cu un talent real. Opinia a fost ratificată şi pentru faptul că evaziunile sale din această lume nu au avut aceiaşi ecou literar. Lucrările sale de rezistenţă rămîn totuşi ***Domnişoara Nastasia*** (1927) şi ***Maidanul cu dragoste*** (1932), care de altfel îi şi justifică integrarea lui în epoca de mare împlinire a literaturii române: perioada interbelică.

Dar pentru a restabili acum în perspectiva timpului adevărul şi pentru a încadra literatura lui pe coordonatele istorice ale apariţiei sale, este necesar să întreprindem o sumară cercetare retrospectivă a modului în care periferia a devenit subiect literar. Interesul pentru periferie, pentru mediile interlope din marile aşezări urbane a apărut în literatura europeană la începutul şi mijlocul secolului trecut. De atunci şi pînă astăzi, scriitorii au sondat, din unghiuri de vedere şi cu finalităţi deosebite, aceste teritorii umane, atît de inedite, apte să furnizeze material unor conflicte ce depăşesc sfera vieţii obişnuite. Totdeauna însă o temă, un motiv, o preocupare, o atitudine literată îşi are rădăcini mult mai îndepărtate decît cele care ies cu elocvenţă la suprafaţă. Şi în cazul de care ne ocupăm, mediile interlope îşi dovediseră seducţiile încă din secolele

XVI şi XVII. Proza picarescă, cu ramificaţiile ei în secolul de aur spaniol, poate fi considerată înaintaşa directă a literaturii moderne inspirată din viaţa periferiei. Dacă înainte de secolul al XIX-lea sondajele în subsolul societăţii au fost mai rare, totuşi nu absente şi întîmplătoare, o dată cu apariţia şi, mai ales, cu dezvoltarea formelor de viaţă modernă ele devin mult mai frecvente. Chiar şi atunci cînd scriitorii concep vaste cicluri romaneşti al căror obiectiv este îndreptat spre alte medii, cum sînt cele ale lui Jules Romains sau Roger Martin du Gard, ei nu pot omite această componentă esenţială a societăţii moderne.

De la sarcasmul lui Villon la umorul gras şi ironia amară a romanelor picareşti, la povestirile tenebroase din atît de mult cititele, la vremea lor ***Mistere ale Parisului,*** la marile romane drapate în fastuoasa mantie romantică hugoliană, la naraţia crudă din capodoperele lui Zola şi pînă la poemele romantice, incandescente ale lui Gorki, la paginile de o luciditate uneori sfidătoare ale lui Jean Genet, parcurgem secole, în care „lumea de la fund” şi-a aflat necontenit interpreţii ei. Prin toată această literatură, cu multiple ramificaţii şi direcţii, pluteşte nu numai o profundă şi sinceră compasiune pentru cei oropsiţi, dar şi un dezacord direct sau voalat cu stările de lucruri care i-au aruncat pe aceşti oameni la marginea vieţii.

Neîndoielnic, timpul a cernut şi aici şi de aceea cantitatea apreciabilă de maculatură scrisă pe această temă nu mai merită astăzi nici cel puţin osteneala unei citaţii, pentru că nu trebuie în nici un caz confundate literatura exoticului lumii interlope cu aceea a cartierului periferic propriu-zis,

chiar dacă cele mai multe cărţi le-au prezentat adeseori îngemănate, mai ales pînă în amurgul veacului trecut. De atunci — şi mai ales după primul război mondial — delimitările s-au impus mai net în literatura străină, epica românească reflectînd chiar şi astăzi caracterul eterogen al periferiei noastre unde coexistau, din punct de vedere social şi psihologic, elemente rurale, lumpen-proletare, declasate, dar unde se forma, începînd din ultimele decenii ale secolului trecut, un proletariat cu toate atributele acestei clase. O imagine adevărată a periferiei româneşti nu poate face abstracţie de această formulă compozită a cartierelor de la marginea oraşului nostru.

Intenţia de a zugrăvi o frescă a periferiei bucureştene — mediul în care s-a născut şi a crescut — l-a urmărit pe George Mihail-Zamfirescu încă în primii ani ai activităţii sale literare. Într-un interviu acordat lui Cicerone Theodorescu, scriitorul mărturiseşte că a început să lucreze încă din 1922—1923, pe cînd se afla la Satu-Mare, la un roman cu titlul ***Bariera.*** A părăsit planul fiindcă a înţeles că îi lipsea respiraţia epică necesară unei construcţii literare de proporţii. În acelaşi interviu. George Mihail-Zamfirescu mai amintea că tot atunci a pornit să scrie şi o piesă de teatru, din care n-a terminat decît două acte şi patru scene. A recitit-o şi şi-a dat seama că nu realizase decît o melodramă banală, convenţională. Lipsea sufletul de umanitate din gest şi replică, era absent acel clopot sub replică şi gest, care să ridice fiecare personaj la un potenţial simbolic”.

Proiectul epic juvenil a apărut postum, în 1946, pur- tînd titlul ***Bariera*** şi indicaţia ***roman.*** E mai degrabă ciorna unei cărţi, un material amorf, prea puţin prelucrat, în vederea unei compoziţii privind periferia bucu- reşteană la începutul secolului nostru. Pe parcurs planurile scriitorului prea entuziast şi cu puţine lecturi în acea vreme, s-au modificat. G. M.-Zamfirescu şi-a conceput, după ani de gîndire care au coincis şi cu maturizarea sa, o desfăşurare ciclică a materialului epic, organizîndu-l în patru mari etape. ***Maidanul cu dragoste*** reprezintă primăvara; ***Sfînta mare neruşinare*** — vara; ***Cîntecul destinelor*** — popas între anotimpuri (deoarece aici firul epic se întrerupe, romanul conţinînd doar istoria vieţii lui Fane, puşcăriaşul frumos din Cotroceni), iar episoadele din ***Bariera*** furnizau substanţa ultimului volum — respectiv toamna, cînd eroul ciclului, Iacov (în ***Bariera*** Grigore Voicu), intră în fabrică şi cunoaşte viaţa în toată plenitudinea ei[1]. Această schiţă de roman părăsită şi nepublicată, cu gîndul de a fi transformată mai tîrziu, prilejuieşte totuşi unele constatări privitoare la evoluţia scriitorului. Vom remarca astfel, din acest jurnal — amprenta autobiografică este evidentă —, aptitudinea pentru surprinderea şi zugrăvirea dramatică (predomină tonalităţile sumbre) a detaliilor

[1] Într-un interviu: ***Cu G. M.-Zamfirescu despre cartea lui, despre el şi despre alţii*** apărut în ***România literară*** la puţin timp după publicarea ***Maidanului cu dragoste,*** scriitorul mărturisea: „al treilea (capitol al ciclului epic ***Bariera*** n.n.) care va prezenta anotimpul toamna va coincide cu intrarea lui Iacov în fabrică şi va reda primul contact cu realităţile sociale”. Ceea ce confirmă întru totul planul de mai sus.

de viaţă. ***Flamura albă*** şi ***Bariera*** sînt mai mult cărţi de notaţie directă, cu fapte zguduitoare, redate în stilul unor consemnări febrile de către martorii oculari ai evenimentelor tragice. Lipseşte nu numai sudura epică, dar mai ales acea transfigurare aptă să treacă simpla expunere patetică în domeniul artei. Chiar dacă sîntem uneori emoţionaţi de evenimentele relatate, simţim — în ***Bariera*** şi în ***Flamura albă*** — strădania autorului de a suplini carenţele sale artistice, printr-un ton poetic, grandilocvent, nu o dată strident.

George Mihail-Zamfirescu a reeditat, într-o gamă minoră, drama lui Panait Istrati — a scriitorului autodidact care din pricina lecturilor întîmplătoare nu ajunge să înţeleagă specificul artei. Pentru mulţi scriitori născuţi în medii aflate în afara sferei civilizaţiei, unde pitorescul se învecina şi se confunda nu odată cu interlopul, medii în care legile sociale obişnuite nu stăpîneau în mod efectiv, ci un drept cutumiar sui generis operînd cu o forţă adeseori implacabilă, experienţa de viaţă capătă valori absolute şi înfăţişarea ei nudă, cu o participare sufletească manifestă, constituia unicul criteriu estetic. Sînt absente acele filtre ce elimină anodinul şi anecdoticul pe care orice existenţă umană le conţine şi reţin numai semnificaţiile generale, simbolice ce se pot desprinde din torentul unei vieţi.

Evidenta înclinare spre scenele crude (mai ales în ***Bariera)***, o anumită frenezie pentru descrierea cu lux de amănunte a elementelor scabroase etalate cu teribilismul unui copil care vrea să şocheze pe cei mari, sau mai precis al omului venit din medii fruste care aruncă astfel oprobriul său lumii civilizate, rafinate şi, în sfîrşit, tendinţa de a comenta, de a interpreta fiecare fapt, de a-i conferi semnificaţii pe care uneori nu le are, se face destul de mult simţită. Însă în acelaşi timp se remarcă şi virtuale calităţi de portretist: Grigore Voicu, în care de fapt recunoaştem elemente din experienţa postbelică a autorului, reprezintă o figură ale cărei trăsături sînt subliniate uneori de un creion energic fără să devină un personaj literar viabil.

Comportările eroilor săi, mai ales atunci cînd acţionează fără frîul comentariilor, sînt uneori sugestive. În adevăr, sugestive în Bariera sînt scenele colective, momente ale demonstraţiei de la 13 decembrie. Talazurile omeneşti, defilînd sub privirile provocatoare ale aparatului poliţienesc, surprinderea de-a dreptul iscusită a unor reacţii individuale ca şi imaginea represiunii, iată cîteva din elementele ce merită să fie reţinute prin autenticitatea lor reportericească din paginile acestei încercări de tinereţe.

Maidanul cu dragoste[1] avea să fie, în intenţia lui George Mihail-Zamfirescu, cartea sa de căpetenie. Cum arătam, ideea l-a urmărit pe autor încă din anii primilor paşi în literatură. Numeroase motive răzleţe au fost răspîndite de-a lungul timpului în lucrări puţin însemnate pînă cînd au putut fi închegate într-o construcţie unitară de maturitate.

Domnişoara Nastasia, deşi inspirată de acelaşi mediu, poartă mai mult pecetea obiectivării. ***Maidanul cu dragoste*** ne apare, încă din primele rînduri, o confesiune întreţesută de reverii lirice. Nu vom discuta aici cîtimea elementelor autobiografice, deşi autorul în repetate rînduri a subliniat ce anume date reale au

---

[1] Cînd a început să lucreze la ***Maidanul cu dragoste*** (1932) G. M.-Zamfirescu era redactor la ziarul ***Facla.*** Aci scria cronici literare, dramatice, dar mai ales articole de atitudine politică. O selecţie din aceste articole a apărut postum, vezi George Mihail-Zamfirescu: ***Mărturii în contemporaneitate,*** Editura Minerva, 1983, p. 313—369. Timpul răpit de îndeletnicirile redacţionale nu-i dădea răgazul desăvîrşirii unei construcţii epice de amploare. Lupta cu mari greutăţi materiale, locuia în condiţii degradante. O mărturie elocventă despre climatul în care a fost terminat ***Maidanul cu dragoste*** aflăm într-un articol al lui Camil Baltazar ***(Cum trăiesc scriitorii tineri,*** România literară, 24 iunie 1932): „George Mihail-Zamfirescu locuieşte într-o modestă şi scundă locuinţă, la o margine tare depărtată a Burureştiului. O locuinţă în care lumina electrică e încă un suav deziderat”. Părăseşte postul pe care-l avea la Facla şi timp de cîteva luni, cu o febrilitate epuizantă, scrie, pînă reuşeşte să-şi definitiveze cartea: „...în ziua cînd am semnat un contract cu o editură am renunţat la postul de redactor pe care-l aveam la Facla şi la toate posibilităţile de colaborare — post şi colaborări care înseamnă bani — şi m-am inchis în casă ca să scriu ***Maidanul cu dragoste.*** Am plătit cu sănătatea mea şi voi plăti cu toată viaţa nebunia asta...” ***(Facla,*** VI, nr. 12, 1935).

intrat în fabulaţia romanului, deoarece nu procentul de fapte trăite de scriitor dau valoare operei de artă, ci posibilitatea lui de a recrea literar o existenţă. Detaliul biografie nud n-are valoare în sine, ci numai integrat unei viziuni unitare, transfigurat şi potenţat artistic. George Mihail-Zamfirescu a căutat să dea paginilor sale o finalitate care să depăşească simplele implicaţii personale, să treacă pe planul semnificaţiilor generale. ***Maidanul cu dragoste*** avea să fie în intenţia sa tragedia unei generaţii născută şi crescută dincolo de barieră, în cartierele mărginaşe ale oraşelor, în cocioabele mizere, fără lumină, fără orizont, fără speranţe[1]. Aşa se şi explică senzaţia de adevărată noutate cu care a fost primită cartea lui George Mihail-Zamfireseu, deşi înaintea ei Vasile Demetrius publicase ***Tinereţea Casandrei,*** iar Felix Aderca ***Domnişoara din strada Neptun.*** Dar pe cînd cele două romane marcau mai degrabă tragedia inadaptării omului de la ţară în mediul orăşenesc fiind socotite expresii mai mult sau mai puţin tardive ale poporanismului şi semănătorismului — ***Maidanul cu dragoste*** aducea pentru întîia oară o perspectivă monografică asupra periferiei româneşti şi urmărea evoluţia unor eroi

[1] „Ori eroul acesta, sălbaticul şi păgînul Ciuf de odinioară, care moare între mărăcini, odată cu soarele, ca să renască pe mormîntul lui palid-gînditorul Iacov de mai tîrziu, strigă laolaltă cu toţi tinerii din generaţia mea şi din cele următoare: «Eu n-am avut copilărie. Tragedia lui sufletească e tragedia noastră, a celor tineri, iar viaţa de haos şi imoralitate în care se formează este viaţa care ne-a mutilat sufletul şi ni l-a crescut răsucit şi poate sterp spre un soare pe care nu-l mai simţim al nostru»“, („România literară”, an II, nr. 59, 1 aprilie 1933).

formaţi din chiar plasma ei sufletească şi nu transplantaţi în acest mediu. Mai mult, aici periferia, ca univers social şi moral, se releva eroului în cercuri concentrice pe măsura maturizării percepţiei sale psihologice. De aceea cronicarii au insistat la apariţia cărţii asupra „atmosferei colective” pe care George Mihail-Zamfirescu o pune în primul rînd în lumină şi a notei diferenţiale, originale faţă de tot ceea ce se scrisese pînă atunci despre acest mediu.

Romanul se deschide „ex-abrupto”. Motivele fundamentale sînt enunţate chiar din prima frază: „Destinul meu începe mizer, într-o mahala cu nume ruşinos”. Din această celulă germinativă se va dezvolta într-o desfăşurare cînd lentă, cînd trepidantă, întreaga tragedie a lui Iacov.

Portretul eroului are ceva din inteligenţa copiilor lui Tonitza, din suavitatea şi gravitatea lor gingaşă, din melancolia lor blîndă. Împlinit de o exuberanţă naturală, cu impulsuri puternice de voinţă, cu dorinţa nemărginită a zborului spre înălţimi, curmate însă de tragedia ţintuirii în chingile pămînteşti, chipul lui Iacov dezvăluie un univers lăuntric, bogat în resurse morale, cu o energie nativă inepuizabilă. „Trăim ca o pasăre şi ca un mormoloc”, spune el la un moment dat. Şi între aceste două extreme simbolice se va desfăşura viaţa lui Iacov.

Decorul în care deschide ochii copilul este sumbru, sărăcăcios, lipsit de lumină: „Stam pe şoseaua Basarab, într-o casă mică, igrasioasă, rămasă pînă acum într-o rînă, ca o amintire de vis rău, ca o mustrare. Erau case puţine pe şoseaua Basarab şi fabrici multe”.

Peisajul este realizat din contraste, din aglomerarea informului, a dizgraţiosului. Copilul receptează în primul rînd deosebirile arhitectonice flagrante dintre casele mici, igrasioase, „într-o rînă” şi fabricile mari, care întunecă orizontul: „Pe stînga se întinsese fabrica de bere «Luther», ca o nemţoaică grasă şi acaparatoare”. Configuraţia cartierului este desenată într-o succesiune rapidă, elementele constitutive ale decorului fiind doar schiţate. Se realizează astfel o imagine asemănătoare celei din desenele lui Aurel Jiquidi sau B’Arg inspirate din această lume: „Pe dreapta, de la intrarea la magaziile de mare şi mică viteză ale gării, spre bariera Regiei, erau o cîrciumă, o fabrică de mezeluri, un depozit de cărbuni, o turnătorie, o fabrică pentru industria lemnului şi casa lui Hagiu — casa cu nebuni strivită în adăpostul zidului înalt de fabrică. Dincolo de noi era un maidan cu basculă publică, bariera drumului de fier, şi peste barieră, magaziile şi atelierele manufacturii de tutun Belvedere”.

Oamenii apar în acest mediu sumbru, deprimant, copleşiţi, striviţi de muncă: „printre vagoane mişunau hamali albi de var sau murdari pînă la lumina ochilor de cărbuni... Plutea peste tot decorul acesta de muncă şi încovoieri, în arşiţa verii un nor de praf, ca o apăsare”.

Şi acest cadru prinde să se completeze în paginile de început, cu alte elemente caracteristice şi pitoreşti în acelaşi timp: birtul cu stăpînul slab şi ofticos unde mănîncă pe datorie lucrătorii, simigeria lui Tino Stavros, casa cu nebuni etc. Casa în care creşte Iacov nu are nici ea nimic atrăgător. Aceeaşi atmosferă neprimitoare,

aceeaşi sărăcie lucie. În sală: „Te oprea în prag un miros înecăcios de petrol ars şi de pivniţă. Zidul din fund îşi ascunsese igrasia după un covor. Lampa îşi cîrpise sticla cu o foiţă de ţigară. Maşina de gătit era de tablă fără uşă, cu cuptorul spart. Burlanele, lipite la încheieturi cu hîrtie, afumaseră tavanul”.

Privaţiunile materiale, lipsa de orizont sufletesc, viaţa apăsătoare le-a clădit oamenilor o fire închisă, aspră, puţin comunicativă; copleşiţi de lipsuri şi necazuri, ei vor fi zgîrciţi la vorbă şi rareori vor apărea duioşi, cu zîmbetul pe buze. În ***Maidanul cu dragoste*** şi ***Sfînta mare neruşinare*** rîsul este aproape absent. Şi aici aş vrea să insist asupra unui fapt care atestă înzestrările de observator perspicace ale lui George Mihail-Zamfirescu. Pentru că aşa cum spunea Simone Weil, autoarea răsunătoarelor ***Scrisori din uzină*** în care este surprinsă pe viu „condiţia muncitorului” în Franţa interbelică, „Lucrătorul nu suferă numai din pricina insuficienţei salariului. El suferă pentru că este menţinut de societatea actuală într-un rang inferior, pentru că este redus la un gen de servitute... Clasa muncitoare suferă fiindcă e supusă voinţei arbitrare a claselor conducătoare ale societăţii care îi impun în afara uzinei un anumit nivel de a trăi iar în uzină anumite condiţii de muncă. Suferinţele îndurate în uzină din pricina arbitrariului patronului apasă tot atît asupra vieţii unui lucrător ca şi privaţiunile îndurate în afara uzinei din pricina insuficienţei salariilor”[1]. E un adevăr expus cu claritatea unui studiu sociologic pe care George Mihail-Zamfirescu l-a intuit în acest

[1] Simone Weil, ***La condition ouvrière,*** Idées, N.R.F., 1964.

roman. Şi spunem ***l-a intuit*** pentru că în cazul lui George Mihail-Zamfirescu aceasta mi se pare a fi calitatea sa dominantă ca scriitor.

Bărbaţii pornesc în fiecare dimineaţă spre fabrică fără poftă de muncă, fără nici o bucurie, morocănoşi. Păstrează totuşi o căldură şi o afecţiune sinceră pentru fiinţele apropiate sufletesc: „Tata pleca de acasă cînd fluiera la fabrică fără un sfert, cu haina pe umăr şi pasul rar, legănat.

— Să vii sănătos, îngîna mama, rămasă la poartă.

El da din cap şi se uita în pămînt, oprit după cîţiva paşi”.

Copilul are încă din primii ani ai senzaţiilor conştiente o groază mărturisită faţă de fabrica ce îi apare ca un moloh care macină sufletele şi ucide prematur trupurile. Fiecare dimineaţă, fiecare drum alături de tatăl său spre fabrică, fiecare popas în faţa porţii ei, îl zguduie pe copilul precoce şi îl apropie de înţelegerea adevărurilor: „Lucrătorii, unii numai în cămăşi, alţii cu haina zvîrlită pe un singur umăr, cum o purta şi tata, dar toţi cu figuri supte, veştede, îmbătrînite timpuriu, intrau — pe sub firma care le apăsa umerii — cu pasul rar, obosit şi ochii nicăieri, azi ca ieri sau ca acum cinci ani”.

Repetarea aceloraşi formule de existenţă, stereotipi- zarea vieţii, uniformizarea tuturor destinelor care urmează aceeaşi traiectorie descendentă creează tot mai tiranic conştiinţa neputinţei de a depăşi starea de mizerie. Mai mult: toţi au certitudinea că generaţiile viitoare vor perpetua în amănunt aceeaşi tragedie. Speranţele se spulberă cu fiecare nouă zi.

În acest mediu, copiii se maturizează precoce, devin posaci şi puţin comunicativi, nu mai pot suporta interiorul. Iacov şi Fana au obsesia soarelui privit ca simbol al libertăţii şi purităţii sufleteşti, al dorinţei de evadare din atmosfera murdară, întinată a „casei de nebuni”. De cum venea toamna, copiii „trăiau cinci-şase luni o viaţă, moartă”. Bătăile şi certurile se înteţeau toamna şi iarna fiindcă oamenii, stînd mai mult în casă, lucrînd pînă la istovire, se defulau pe aceste căi primare nu odată cu brutalitate. De aceea toamna era un anotimp urît, aşteptat cu spaimă: „Primele ploi ale toamnei îmi aplecau aripile”. Scena despărţirii de haimanale este emoţionantă şi ai senzaţia unei dureri nesfîrşite, iremediabile, care pătrunde şi destramă sufletele infantile, plăpînde, firave: „Ne adunam zilnic, în adăpostul de lîngă canalul mic şi ne uitam, nemişcaţi, fără gînd, pe sub arcada de piatră, la cerul aproape cenuşiu, covîrşitor. Ploua mărunt, cum plouase în ajun, în gîrla ce crescuse. Malurile erau pustii, de la noi pînă la Ciurel şi de la canalul mare pînă la podul de la Cotroceni, pe care vedeam cum trece, ca în ceaţă, tramvaiul electric.

Acolo ştiam, de mult, o salcie bătrînă, despletită în apă.

Era, în fiecare din noi, o salcie despletită”.

O melancolie care dă impresia unei destrămări impalpabile şi implacabile.

De aceea copiii urăsc toamna, o privesc cu ochi duşmănoşi şi înspăimîntaţi. În ***Maidanul cu dragoste,*** cel de al treilea anotimp este dezbrăcat de poezie, imaginea lui fiind contrarie celei acreditate de literatura noastră de inspiraţie rurală care

conferea tocmai farmecul peisajului dominat de bogăţia pămîntului. Chiar şi metamorfoza către iarnă era înnobilată de stingerea coloristică fascinată prin infinitele ei nuanţe. Oamenii încercau atunci senzaţia unei împliniri, bucuria contemplaţiei. În peisajul vieţii de la ţară, meditaţiile autumnale nu erau pustiitoare deoarece se legau de ideea de roadă şi de odihnă. De obicei omul de la oraş (Bacovia, Demostene Botez) receptează toamna dintr-o perspectivă acut depresivă pe care n-o încălzeşte nici o undă de poezie. Pentru Iacov şi Fana, copii de mahala cu peisajul întinat de fumul locomotivelor şi al coşurilor de la uzine, desfigurat de sărăcia lucie a caselor mizere, cu oamenii terorizaţi de lipsurile care îi sugrumă, toamna nu mai prezintă nimic din farmecul obişnuit. Copiii o imaginează sub înfăţişări hidoase: „Cum crezi tu că e toamna — mă întreba Fana, clipind repede, eu zic că-i o cumătră urîtă şi rea, cu picior de lemn, ca unguroaica de Mădălina. Sau ca Safta ţiganca”, ori ca o fiinţă copleşită de tristeţi, griji şi necazuri: „Eu zic că e o femeie care oftează ca mama”.

Toamna, „anotimpul incendiilor, al sinuciderilor[1] şi nenorocirilor”, paralizează elanurile. Zburdălnicia copiilor, avînturile, dorul de spaţii se ofileşte. Devin trişti, morocănoşi. Haimanalele nu mai vin la pod „să aştepte soarele”, în culcuşul de piatră rămîn numai Iacov şi Fana.

Nu numai toamna dar şi celelalte anotimpuri capătă alte semnificaţii faţă de imaginile obişnuite în literatura de pînă atunci, devenind purtătoarele unor simboluri deosebite de cele cunoscute. Cele

[1] Aici poate fi detectată o influenţă bacoviană.

mai puternice şi mai tulburătoare reacţii le stîrnesc anotimpurile de tranziţie:

primăvara şi toamna. Primăvara redeşteaptă elanurile vitale şi oferă posibilitatea evadării din „casa cu nebuni”, dă iluzia unei vieţi libere şi în acelaşi timp sentimentul stăpînirii depline a universului. Toamna, după cum am văzut, e începutul declinului sufletesc. Şi totuşi nici chiar primăvara n-are pentru copilul barierei înfăţişarea pură, explodînd de vitalitate şi frumuseţe aşa cum o percepem de obicei. Dimpotrivă, chiar primele ei semne împrumută ceva din insalubritatea acestor locuri: „Primăvara intrase pe bariera oraşului ascunsă în pelerina nopţii şi fără veste, cu ploi repezi, să spele copacii şi acoperişurile de albul murdar al zăpezii şi să gonească de pe maidane în stoluri, cum veniseră, ciorile”.

Maidanul cu dragoste conferă peisajului periferic poezia sordidului proiectat ca dimensiunea permanentă a acestui mediu. La Carol Ardeleanu, tabloul cartierelor de tăbăcari trezeşte repulsie, imaginea caselor de raport n-are nimic din poezia „casei cu nebuni”. Totul este respingător, hidos, dezgustător. Peisajul ca atare nu intră ca o componentă spirituală în obiectivul celorlalţi scriitori care s-au aplecat înainte de G. M.-Zamfirescu asupra mediului periferic.

Literatura, de fapt, întîrziase valorificarea potenţelor artistice conţinute de peisaj, de obiceiuri, de limbaj sau de folclorul periferic. La începutul acestui secol, George Enescu extrăsese din folclorul de la marginea oraşului cîteva din temele rapsodiilor sale, dar ele erau privite şi înţelese ca material muzical de extracţie lăutărească şi deci au fost considerate mai degrabă forme muzicale deturnate de la

matca folclorică. Luchian surprinde în pînzele de o intensă şi dramatică poezie, imagini ale lumii de la marginea oraşului, cu ***Spălătoreasa, În marginea Bucureştiului, Mahalaua Dracului, Ghereta din Filantropiei,*** el descoperă, în peisajul cartierului periferic, valori artistice tot atît de elocvente ca cele din peisajul rural, dar niciodată ele n-au un aspect deprimant, nu trezesc un sentiment de repulsie.

O dată cu el oraşul nu mai este tratat dintr-o perspectivă documentară (ca în litografiile de la mijlocul secolului), ci ca un perimetru cu atribute coloristice inedite

ce poate incita paleta pictorului. Contemporan cu Lu- chian, Octav Băncilă — la un nivel artistic evident scăzut — apoi N. Tonitza, Jean Al. Steriadi, Marius Bu- nescu vor afla nuanţe inedite, astfel încît perioada interbelică va cunoaşte o mutaţie a interesului plastic către lumea oraşului. Grafica lui Aurel Jiquidi, a lui Bărbu- lescu B'Arg — amintiţi mai sus — completează această frescă a periferiei bucureştene, aceştia doi excelînd în instantaneele surprinse „pe viu", multe din ele comentînd cronica tragicomică a vieţii cotidiene. În muzică, Theodor Rogalski cu schiţele simfonice ***Paparudele*** şi ***Înmormîntarea la Pătrunjel,*** Mihail Jora cu baletele ***La piaţă, Curtea-Veche*** se vor îndrepta de asemenea spre folclorul orăşenesc. Simultan cu G. M.-Zamfirescu, I. Peltz descoperă poezia decorului sordid din cartierele semicentrale, unul din motivele care ne-a făcut să le înfăţişăm evoluţia destinului lor scriitoricesc în acest volum.

În acelaşi timp Ion Călugărul, avînd doi predecesori iluştri în poezie, Bacovia şi Fundoianu, va fixa atmosfera periferiei tîrgului de provincie moldovean, poate ultima expresie a mizeriei şi sărăciei. G. M.-Zamfirescu, spre deosebire de predecesorii săi Vasile Demetrius, Felix Aderca, Carol Ardeleanu, este înzestrat cu un simţ vizual deosebit, el receptează tot ceea ce are specific lumea mahalalei din această perspectivă. Dar nu numai din punct de vedere al descompunerii peisajului în culo- rile sale caracteristice. De aceea, profilul spiritual al celor doi adolescenţi — Iacov şi Fana — este determinat de elemente multiple ale vieţii cartierului periferic. G. M.- Zamfirescu a fost unul din primii noştri

scriitori care au avut ceea ce aş numi revelaţia mediului ca factor hotărîtor în formarea personalităţii. În acest sens aş remarca tendinţa de evaziune a copiilor, soldată cu succese temporare şi iluzorii. Iacov şi Fana vor să caute fericirea în afara mediului. Rămîn însă prizonierii lui. Iacov şi Fana merg către spaţiile largi din afara oraşului, aşteaptă cu nerăbdare venirea soarelui, pentru a evada din „casa cu nebuni”. E o reacţie elementară, spontană, specifică vîrstei, dar şi o reacţie împotriva mediului sordid.

Pentru Iacov şi Fana cea mai mare durere o constituie pierderea copilăriei, cu toate atributele nevinovăţiei, perspectivă agravată de spectrul muncii de robot, de ziua cînd vor deveni oameni mari ca cei pe care-i cunosc, copleşiţi de necazuri, îndobitociţi de muncă. Vîrsta nevinovăţiei este simbolul fericirii şi repedea scurgere a anilor îi înspăimîntă. Jocul pe maidan îi îndepărta pe cei mici de aspectul mizer al caselor, de spectacolul morţii, devenită o permanenţă cotidiană a periferiei: „suferinţa ne lua de mînă ca o bunică ursuză, cu fiecare întoarcere în mahalaua cu nume ruşinos unde ne aştepta o altă viaţă, să ne rupă aripile şi să ne umple de scîrbă în zvonul altor măscări, să ne înfioare cu semnalele de incendiu ori să ne sperie somnul cu un nou scandal”. George Mihail-Zamfirescu vădeşte o sensibilitate deosebită în rememorarea aspectelor materiale, degradante, pe care eroii săi le percep de timpuriu şi le resimt ca pe o adevărată infirmitate: „Noi eram desculţii oraşului. Nu cunoscusem pînă la şapte ani ciorapul şi nu purtam ghete”. În anii de şcoală copiii se încălţau cu rupturi „mari şi

scîlcite”, cu „cizme pline de praf şi de păcură, cu carîmbul harmonică”. Aceste traume nu sînt accidentale ci formează o continuitate care ascute sensibilitatea socială, îl face să mediteze asupra unor fenomene ce depăşesc uneori înţelegerea infantilă.

Iacov este prin excelenţă un meditativ, un introspectiv. Trepidaţia vieţii cotidiene, amalgamul de fapte care i se perindă necontenit înaintea ochilor îi solicită atenţia, îl îndeamnă să descifreze aparenţele. Iacov este un hipersensibil cutremurat mai ales de evenimentele tragice: incendii, sinucideri, accidente care îi provoacă stări de anxietate. În mahala se aprinde — noaptea — o fabrică, această calamitate îşi estompează însă proporţiile în sufletul lui Iacov, în momentul cînd printre flăcări apar porumbeii albi: „Îi vedeam trecînd, zăpăciţi, orbi, nevinovaţi. Flacăra, ca o limbă de reptilă gîngăniile, îi prindea din zbor şi-i precipita, cu aripile strînse, în jarul ce mistuia acoperişul.

Plîngeam. cu pumnii la gură, de mila lor”.

Hipersensibilitatea lui Iacov se manifesta prin coşmaruri, nopţi agitate şi stări depresive.

Cititorul observă revenirea fricii lui Iacov, de clipa cînd copilăria sfîrşindu-se, va trebui să ia drumul fabri- cii: „O dată cu munca vin necazurile şi nenorocirea”. Imaginaţia febrilă a lui Iacov trece dincolo de aspectele care i se relevaseră pînă atunci: „Mă visam lucrător la o maşină cu roţi şi curele multe, frumos, în bluză albă şi cîntînd în ritmul victorios al cuţitelor ce fasonau lemnul şi al ciocanelor”.

Ceea ce cred că formează axa de rezistenţă a acestui roman este

veridicitatea cu care G. M.-Zamfirescu surprinde etapele de creştere ale copilului, indicînd reacţiile cele mai potrivite, dorinţele cele mai proprii, tendinţele caracteristice vîrstei, bineînţeles toate fiind rezultanta întîlnirii dintre o constituţie psihologică hipersensibilă şi un mediu dominat de paupertate şi promiscuitate. ***Maidanul cu dragoste*** mărturiseşte calitatea autorului de a contura un tip uman în evoluţie, de a grada sentimentele şi gîndurile sale conform logicii vîrstei, de a surprinde împlinirea lui spirituală în nuanţe de o fineţe remarcabilă.

Spuneam mai sus, căutînd să definim structura sufletească a lui Iacov, că acesta dispune de capacităţi de reflectare aproape seismice a fenomenelor lumii exterioare care se sensibilizează în conştiinţa lui, căpătînd proporţii neobişnuite. Sufletul lui creşte chinuit de sărăcia familiei, de dispariţia frumoaselor zile ale copilăriei, nici ea lipsită de necazuri. Iminenta apropiere a zilei cînd va trebui să intre în fabrică, să se integreze în ritmul distrugător al muncii care îl va transforma într-un robot, îl înspăimîntă. Acesta era destinul său, acesta era locul pe care avea să-l ocupe în angrenajul vieţii. Însă copilul înclinat spre meditaţie va observa şi va reţine pînă la obsesie alte două mari adevăruri, după G. M.-Zamfirescu două constante eterne: ***dragostea şi moartea.*** Ele nu sînt, după cum caută să explice autorul de-a lungul celor două romane, rezultatul unei obsesii gratuite, al unei frici maladive (în cazul morţii) sau o înclinaţie perversă (în cazul dragostei). Şi una şi alta sînt consecinţele existenţei dusă de cei de dincolo de barieră. Moartea era un adevăr

pe care copilul îl cunoscuse de la vîrsta primelor percepţii raţionale şi de care se temuse îngrozit încă din primii ani ai vieţii. Moartea nu apare aici în ipostazele ei comune ci în forme violente, oribile, de natură să îngrozească un suflet de copil: oamenii pier înainte de vreme, sfîrtecaţi de mecanismele primitive ale industriilor sau de roţile locomotivelor, arşi în incendiile care se permanentizează devenind un adevărat coşmar, seceraţi de tuberculoză, ucişi în bătăi la poliţie. Copilul îşi mărturiseşte fiorul: „Toţi oamenii de la noi din mahala mureau crunt de moarte sălbatică. Fie că lucrau la fabrică, fie că erau căruţaşi sau hamali la magaziile imense ale gării sau în triajul plin de vagoane de marfă, toţi erau la fiecare pas pîndiţi de moarte înfricoşătoare; prinşi de curele de transmisiuni şi frînţi în bucăţi, de nu cumva aruncaţi, răsuciţi şi făcuţi fărîme pe plafon”.

Chiar aspiraţiile cele mai nobile se frîng în faţa spectacolului morţii. Dar nu rareori „urîta cu coasa” e privită şi ca un mijloc de eliberare, ca singurul „mare adevăr şi limanul însorit”. Oamenilor măcinaţi de suferinţe nu le mai rămîne decît speranţa viitorului eden. O virtuală recompensă pentru necazurile pămîntene. Dincolo de sfîrşitul groaznic începe „poate o viaţă nouă, fără foame şi muncă în beznă ori sub arşiţă, fără taine şi revolte, fără plîns şi neruşinări”.

Această trăsătură dominantă a eroilor din ***Maidanul cu dragoste*** a căutat să o explice şi George Mihail-Zamfirescu: „Eroii din ***Maidanul cu dragoste*** au numai necazuri şi păcate, şi ştiu să moară crud, fără revolte şi fără blestem, mutilaţi sub

locomotive, sau sfîşiaţi, rupţi în bucăţi de curelele de transmisiuni, prin ateliere şi fabrici. Îşi trăiesc destinul fără murmur, cu blînda şi apostolica inconştienţă a turmelor duse spre abator”.

E în fond adevărul esenţial al cărţii care reţinea atenţia lui Perpessicius în cronica publicată la apariţia romanului (vezi Perpessicius, ***12 prozatori interbelici,*** Editura Eminescu, Bucureşti, 1980, 344—349). Subliniind faptul că „Maidanul cu dragoste” este un „roman al copilăriei damnate a micului Iacov”, un „roman al educaţiunii sentimentale şi sociale [...] a copilului Iacov”, arată însă că semnificaţia esenţială şi biruinţa estetică a prozatorului o aflăm în faptul că prima parte a ciclului epic ***Bariera*** se constituie ca „fresca de proporţii grandioase a vieţii de mahala industrială şi bucureşteană [...] în compunerea căreia d. George Mihail-Zamfirescu aduce o minuţioasă cunoaştere locală şi, nu mai puţin, o superioară intuiţie a sufletului omenesc şi dramelor lui”. Ceea ce îl impresionează îndeosebi pe ilustrul critic dedicîndu-i o bună parte a cronicii sale e modul în care romancierul stăpîneşte „o atît de haotică şi înăbuşită mulţime”, într-adevăr e un curent subteran pe care îl simţim prezent învolburîndu-se chiar în momentele de alcamie, de relaxare, de împlinire a unei dorinţe, care izbucneşte violent, oamenii trăind neîncetat cu nervii încordaţi ceea ce îi face să reacţioneze intempestiv nu odată brutal şi violent. Cînd Perpessicius caracteriza în finalul cronicii sale romanul drept: „impresionantă ţiganiadă tragică şi trepidantă noapte vulpargică în care vrăjitoarele se aleargă cu demonii” avea dreptate să spună ceea ce

cred că şi acum la o jumătate de secol de la apariţia romanului constituie structura lui de rezistenţă şi anume: „viziunea sumbră” care rămîne „una din trăsăturile cele mai personale” ale scriitorului ce a ştiut să afle în „împletirea” permanentă a „vieţii cu moartea” timbrul specific al personalităţii sale.

Cea de-a doua coordonată care se impune conştiinţei lui Iacov este dragostea, văzută într-o dublă ipostază: ca element purificator, înălţător şi ca refugiu. De fapt Iacov distinge dragostea practicată de ţaţele din sobor, neruşinată şi desfrînată, de cea care înmugureşte în sufletul lui, pentru Fana. Cuplul Iacov-Fana reprezintă, în mijlocul spectacolului obscen sau a ritualelor lubrice din casa simigiului Tino, elementul pur, neîntinat. Înfiorarea tinerească plină de prospeţime, sentimentul nelămurit care îi apropie pe cei doi şi îi face să devină tot mai strîns uniţi sufleteşte, toate ne dau dreptul să-l socotim pe George Mihail-Zamfirescu un Ionel Teodoreanu al cartierelor mărginaşe. Fără a putea să dezlănţuie luxurianţa stilistică a acestuia, fără să aibă virtuozitatea învestmîntării în horbota unor imagini de o diafană poezie, George Mihail-Zamfirescu rămîne, alături de Ionel Teodoreanu, un poet al universului adolescentin în literatura noastră interbelică.

Cu Iacov şi Fana, Zamfirescu a înregistrat punctul maxim al creaţiei sale. Copiii aflaţi în pragul adolescenţei alcătuiesc prezenţele cele mai împlinite artistic ale întregii cărţi. Urmărim eforturile puerile, sublime, spre un alt ideal de viaţă, zîmbim înţelegători privind sfărîmarea himerelor. George Mihail-Zamfirescu este un adevărat

poet al adolescenţei, cu toate înfăţişările ei multiple şi contradictorii, cu toată gama de sentimente nelămurite. Cele mai viabile pagini ale romanului sînt legate de prezenţa Fanei şi a lui Iacov. Dar poezia adolescenţei lor este necontenit înnegurată de orizontul închis, monoton, cenuşiu al vieţii periferice.

O poezie amară, dureroasă, sfîşietoare constituie nota dominantă a acestui roman şi timbrul său aparte care îl individualizează în literatura noastră. Tristeţea este un laitmotiv care însoţeşte pe cei doi copii aflaţi mereu în căutarea unei oaze de linişte şi fericire. Cum spuneam, maidanele, cîmpurile, izlazurile însemnau adevărate limanuri mîntuitoare pentru copiii dornici de lumină, soare şi libertate. Aici orizontul nu le era îngrădit, aici aveau senzaţia spaţiilor nelimitate.

După cum virtuţile sale de analist al sufletului adolescentin ni se relevă în modul în care Fana ajunge să domine, încetul cu încetul, existenţa lui Iacov. Adolescentul îşi simte existenţa legată prin mii de fire nevăzute de aceea a Fanei. Pe de altă parte trecerea copilăriei accentuează perspectivele negre; jocul pe maidan avea să se sfîrşească. Tinca, oloaga, nu-i mai dădea voie Fanei să meargă acum, cînd crescuse, alături de Iacov.

Cu fiecare nouă primăvară, copiii îşi dau seama că sînt alţii, că sufletul lor nu mai este acelaşi. Pare de-a dreptul impresionantă dorinţa lor de a ignora trecerea vremii, de a se socoti rămaşi în acelaşi stadiu al vieţii, de a opri timpul în loc.

În inima lui Iacov înmugureşte acum dragostea cea mare şi adevărată pentru

Fana. Dar pentru o altă Fană decît aceea cunoscută pe maidane. Dragostea nouă era pătimaşă, provocată de femeia tînără, neastîmpărată.

Şi totuşi Iacov are nostalgia anilor imaculaţi de altădată. E o luptă acerbă în sufletul lui, pentru a rechema imaginea Fanei „goală şi pură în toată superba ei perfecţiune, ca în anii copilăriei, strălucind în soarele stă- vilaruiui şi despicînd aerul, ca o săgeată de vis paradi- siac”. Nu are în minte decît pe Fana de atunci şi se cutremură la gîndul că ar putea să întineze visul din anii copilăriei. Sfîşierea lăuntrică a fiecăruia creşte din pricina perspectivelor materiale dezastruoase pe care le întrevăd necontenit. Ele destramă şi rarele clipe de reverie. O pereche de ghete devine obiectul unui vis fericit. Copiii discută cu gravitate, dar şi cu candoare problemele practice: „Fana încrucişase braţele, tristă, pe cusătura lăsată în poală.

— Eu tot pui de bogdaproste rămîn...

Am căscat şi m-am întins, cu trupul tot o furnicare.

— Las’ că intru ucenic la fabrică şi-ţi cumpăr de la mine din leafă...”

Şi totuşi nu pot alunga primejdia pe care vag o pre- simţeam. Cei doi nu se resemnează: luptă împotriva chemării trupului[1]. Dar şi a fatalităţii care o ameninţă necontenit pe Fana: bordelul. E o

---

[1] Critica literară a fost unanimă în a recunoaşte că adevărata biruinţă a romanului ***Maidanul cu dragoste*** în aceasta constă. Eugen Lovinescu arăta că „prima jumătate a volumului întîi redă admirabil atmosfera mahalaei cu o mare putere de evocare lirică, viabilă, întrucît e trecută prin sensibilitatea vibrantă a micului său erou”. (***Istoria literaturii române contemporane,*** 1900—1937, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, p. 248).

sentinţă fără drept de apel. Trebuie să urmeze soarta celor două surori ale sale, Domnica şi Sultana, pensionarele casei de toleranţă. Şi totuşi adolescenţii au energia să creadă în posibilitatea depăşirii destinului.

În acelaşi timp, în ***Maidanul cu dragoste*** iubirea are şi o extraordinară putere dizolvantă. Această dublă înfăţişare a dragostei constituie permanenţa operei lui George Mihail-Zamfirescu şi apare încă din primele sale creaţii. Ne gîndim la ţăranul din nuvela de tinereţe, adus în stare de prostire şi inconştienţă, la eroii din ***Madona cu trandafiri*** şi chiar, dintr-un anumit punct de vedere, la Vulpaşin din ***Domnişoara Nastasia.***

O continuă alternanţă între cele două extreme regăsim în întreaga operă a lui G. M.-Zamfirescu. De aceea, prozatorul şi

---

George Călinescu socoteşte de asemenea că paginile cele mai bune ale cărţii de aici îşi trag substanţa: „În încercarea de a încrucişa evenimentele spaţiale cu alunecarea timpului (vagă veleitate proustiană) răsar cîteva imagini interesante din copilărie, cu instinctele şi bănuielile ei. Mediul de lături şi insalubrităţi, unde copiii tînjesc anemici, e acela din opera Sărmanului Klopştock, cu mai puţină pasta, cu mai multă tehnică literară. De pildă, se poate reţine în bălăcirile haimanalelor la gîrla Ciurel respectul incipient pentru eternul feminin simbolizat în Fana”. (***Istoria literaturii române,*** Bucureşti, Editura Fundaţiilor pentru Literatură şi Artă, 1941, p. 837).

Iar Pompiliu Constantinescu arată că după Nică al lui Ştefan a Petrii şi a feciorului lui Nenea Tache Vameşul, G. M.-Zamfirescu „îmbogăţeşte romanul autohton cu nostalgica şi vagaboanda copilărie a micului Iacov, născut şi crescut într-un sector de suburbie bucureşteană. Confesiune de o amplă stilistică, de pătrunzătoare umanitate, de sălbatică poezie, biografia acestei simpatice haimanale este o preţioasă frescă în opera d-lui Zamfirescu” (***Scrieri alese,*** E.S.P.L.A., Bucureşti, 1957, p. 218)

dramaturgul nu a reuşit să creeze personaje valabile decît atunci cînd acestea au vrut să-şi croiască o altă existenţă prin dragoste. Ei iubesc cu patimă adevărată, fără falsitate, fără convenienţe. Dragostea are în cazul lor un rol regenerator, declanşează energii. Oamenii îşi creează un ideal, visează ardent binele.

Dar, ori de cîte ori autorul a căutat să exemplifice prin destinul unor personaje principii de natură sociologică, a eşuat. Aceste personaje nu mai au naturaleţea, adevărul sufletesc, iradierea poetică vibrantă, ci sînt „făcute” pentru a demonstra teze care, chiar dacă nu sînt artificiale, nu capătă echivalenţe artistice. Vom alege numai un exemplu ce ni se pare ilustrativ: destinul cizmarului Ivan, nobil rus, fost prieten şi luptător alături de Vladimir Ilici Ulianov, pentru dreptatea celor mulţi, fugit în ţara noastră din cauza urmăririlor poliţiei ţariste. Ivan, cizmarul blînd şi cumsecade, o figură apostolică, se îndrăgosteşte de Maro, nevasta lui Tino Stavros, martirizată zilnic de simigiu. Vrea să o salveze din mîi- nile simigiului brutal. Iubirea îi paralizează orice efort. Dar Maro nu se înalţă pînă la înţelegerea dragostei curate a lui Ivan. Ea este o perversă iremediabilă. Nu se poate smulge din „colivia unui trecut care nu iartă”. Literar, „cazul” Maro nu prezintă interes, mai ales atunci cînd enigma ei este dezlegată. Toate avatarurile ei diluate siropos, înfăţişate cu lux de amănunte devin plictisitoare prin repetarea lor aidoma, fără nici o funcţionalitate psihologică şi estetică.

Ivan era pentru Iacov şi Fana un adevărat model uman de viaţă, o pildă de nobleţe sufletească. El îi povestea copilului

despre marile oraşe, despre oamenii din alte ţări şi îl iniţia în tainele vieţii, îl făcea să înţeleagă, desigur vag şi dintr-o perspectivă sui-generis, mecanismele sociale. „Farmecul” lui îl aflăm în relaţia cu cei doi copii, dar de sine stătător personajul nu intră în sfera esteticului din pricina discursivităţii şi a lirismului artificios grandilocvent şi patetic care au învăluit opera matură a lui G. M.-Zamfirescu, estompînd filonul ei autentic. Ciudat: hipertrofierea lirismului s-a însoţit cu frenezia descrierii a ceea ce autorul credea că reprezintă substanţa şi specificul periferiei: cazuri maladive pe plan erotic, momente de defulare instinctuală.

Explicaţiile şi consecinţele sînt multiple. În orice caz, cîteva distincţii sînt necesare. Ceea ce a şocat chiar la apariţia romanului ***Maidanul cu dragoste*** a fost o anumită insistenţă asupra unor scene erotice considerate scabroase, care contrastau cu poezia suavă şi fiorul adolescentin ce străbate cele mai multe pagini şi i-au determinat pe toţi criticii să îl înscrie printre romanele reprezentative ale perioadei. Dar şi asupra acestei cărţi, ca şi asupra operei ce a urmat a lui George Mihail-Zamfirescu, a plutit o lumină echivocă, contemporanii lui neştiind în ce măsură aceste episoade înfăţişate cu o minuţie şi cu o insistenţă nu odată lubrică reprezentau dorinţa autorului de a şoca, de a provoca un public pe care îl credea ostil sau pur şi simplu indiferent faţă de suferinţele şi tragediile lumii ce forma substanţa operei sale? E o ipoteză în care credem şi noi, deoarece scriitorul, într-o formă sau alta, direct sau voalat, s-a aflat într-o stare de permanentă beligeranţă cu

potenţialul public al pieselor şi cărţilor sale, care, după opinia lui, şi-ar fi putut arăta uimirea sau dezgustul în faţa acestor scene situate în afara moralei acceptată de societatea timpului. Tot atît de adevărat e faptul că romanul lui G. M.-Zamfirescu se înscrie — e drept, destul de tardiv, — ca mod de a concepe relaţia ***realitate — artă*** în structurile artistice ale naturalismului din secolul trecut, pentru care opera literară era un „proces-verbal şi nimic mai mult” iar artistul „un grefier”. Nu înseamnă că în cazul lui George Mihail-Zamfirescu această manieră de creaţie reprezintă rodul unei opţiuni teoretice pe plan estetic. Nici nu ştim în ce măsură cunoştea postulatele şcolii naturaliste. Cred că îi erau mai degrabă străine. Cel mult cunoştea principalele ei întruchipări artistice — aşa cum s-a întîmplat cu mulţi scriitori români. Mai degrabă putem vorbi de coincidenţe temperamentale — aşa cum s-a întîmplat cu mulţi scriitori români, ca şi de faptul că cei ce s-au aplecat asupra unor medii ce ieşeau din sfera de cuprindere a literaturii dinainte sau din acea vreme, au căutat să evidenţieze nu numai ineditul, ci şi insolitul lor.

O atitudine neselectivă în faţa realităţii a făcut ca romanele sale să conţină numeroase pagini de relatare a unor scene care prin repetiţie şi aglomerare dau impresia unei adevărate stări obsesive: ceremonialul din soborul ţaţelor, certurile din „casa cu nebuni”, copilul degenerat al Mădălinei picior-de-lemn, Leonora — o apariţie stranie care „stă în patru labe sub masă şi miorlăie lihnit ca o pisică

bolnavă”[1]. Apoi fuga prin curtea lui Pascu înhămat la căruciorul nevestei sale Tinca oloaga, care îl împunge sadic cu un baston ascuţit, ieşirile isterice ale unor femei, sau răzbunarea lui Gore împotriva Sultanei, ceremonialele erotice din casa lui Tino Stavros nu se ridică la nivelul artei din pricina faptului că autorul identificîndu-se cu mediul nu s-a distanţat de el pentru a conferi scenelor o funcţionalitate estetică şi psihologică.

În concepţia lui George Mihail-Zamfirescu toate aceste scene trebuiau să configureze nu numai mediul moral ostil împlinirii sufleteşti a celor doi adolescenţi, ci să traseze şi imaginea dureroasă a consecinţelor unui sistem social, aşa cum se răsfrîng asupra lumii de la periferie. Autorul a căutat să explice această structură a romanelor sale: „Aşa-zisa imoralitate în ***Maidanul cu dragoste*** şi în ***Sfînta mare neruşinare*** nu a fost o preocupare de prim-plan a autorului, urmărită din motive ce depăşesc cu totul preocupările creatorului. Ea este ambianţa în care se formează sufleteşte cei doi eroi,

---

[1] Nu-i mai puţin adevărat că, privită exclusiv din acest punct de vedere, neînţeleasă în toate determinările ei, creaţia sa a fost judecată cu o severitate inclementă. Nicolae Iorga scria în ***Istoria literaturii româneşti contemporane:***

„Dimpotrivă (faţă de opera lui N. N. Condeescu, nn.) cu o coloratură sumbră într-un stil abrupt, prezentind tragedii cu personaje banale, fără nici un fond natural sau social, local, e povestirea d-lui G. M.-Zamfirescu. Adesea el se coboară la trivialităţi aproape unice...”. În notă se dau două citate din ***Maidanul cu drarjoste*** şi ***Gazda cu ochii umezi.*** Referitor la roman, istoricul mai adaugă: „Tot acolo se descriu case de prostituţie” (***Istoria literaturii româneşti contemporane,*** II, ***În căutarea fondului,*** Bucureşti, 1934. p. 308).

Fana şi Iacov, şi, ceva mai mult, duşmanul de fiecare clipă al copilăriei lor, cu elanurile ei frumoase şi dorinţa fermă de eliberare. Aici este ***leit-motivul*** tuturor conflictelor dintre cele două lumi. Eu am zugrăvit moralitatea societăţii în toată goliciunea ei ca să o pot osîndi, în timp ce alţii o vor ţine ascunsă sub văluri, sau tăcută cu desăvîrşire, ca să o poată practica şi exploata”[1].

După ***Maidanul cu dragoste,*** proza lui va deveni victima a ceea ce am putea numi extazul în faţa mediului. ***Ineditul şi insolitul*** acestei lumi fusese consumat în romanul care face obiectul studiului nostru. Prozatorul a repetat, apoi, cu foarte mici variaţiuni aceleaşi situaţii, aceleaşi reacţii, aceleaşi întîmplări. De aceea ***Sfînta mare neruşinare*** şi ***Cîntecul destinelor*** nu mai aduc nimic nou pe planul investigaţiei sociale, psihologice şi sufleteşti ci reiau, înflorind prin comentarii excesiv lirice şi didactice, faptul de viaţă care astfel îşi pierde autenticitatea. Adică punctul de pornire şi finalitatea creaţiei literare în perspectiva lui George Mihail-Zamfirescu. Ca şi alţi scriitori ai epocii, şi autorul ***Maidanului cu dragoste*** s-a confundat într-atît cu mediul încît n-a mai disociat accidentalul de esenţial. Şi, paradoxal, căutînd neobişnuitul, ceea ce credea că individualizează mediul, a sfîrşit în banalitate. E un diurn literar prea vizibil pentru cel ce transformă într-un fetiş lumea naşterii şi copilăriei sale şi nu operează cu o conştiinţă estetică, pentru a extrage faptul semniiicativ. În cazul lui George Mihail-Zamfi-rescu se adaugă o predispoziţie marcată a scriitorului pentru situaţia de

[1] „România literară”, 1933, nr 59.

victimă socială şi literară pe care şi-a etalat-o cu insistenţă, transferînd-o asupra personajelor sale, cu care el nu se confundă numai prin faptul că a copilărit în acelaşi mediu, ci şi prin structura lor sufletească. Fiind bolnav, avînd un temperament irascibil, voluptatea suferinţei se hipertrofia, făcîndu-l ca necontenit să se considere un nedreptăţit şi un neînţeles. Mai ales cînd i se reproşa caracterul licenţios al unora din paginile sale despre periferie.

Dar cum arătam, esenţial în cadrul acestui proces in- volutiv a fost lipsa unei perspective selective şi un adevărat extaz în faţa fiecărui caz, dintre care unele n-au o substanţă psihologică. Şi cel mai elocvent exemplu (nu ne putem opri asupra tuturor, deoarece marea majoritate sînt apariţii episodice), îl constituie capitolele închinate „puşcăriaşului frumos din Cotroceni”, Fane, şi prietenilor săi. Totul este forţat, diluat şi „înfrumuseţat” mai ales, printr-un stil excesiv metaforic, care a stîrnit iritarea lui G. Călinescu. Scriitorul comentează orice gest al acestui personaj, suplinind astfel faptul că personajul nu are resursele unor trăiri sufleteşti pe măsura prezenţei lui în carte. Paradoxal, nu în acest portret al donjuanului de mahala, ocupînd un număr extrem de mare de pagini, trebuie căutat farmecul cărţii lui G. M-Zamfirescu, ci în evocarea anilor de formaţie a unui copil din mediul periferic. Şi aceasta în măsura în care Iacov şi Fana reuşesc să diferenţieze din punct de vedere moral oamenii din mahala.

George Mihail-Zamfirescu socotea că oamenilor din mahala nu le mai rămîne, după zilele apăsătoare de muncă, decît

această singură bucurie şi acest unic refugiu: dragostea, pe care el o relevă în primul rînd ca un mijloc de defulare, ca expresie a unei descărcări nervoase compensatorii pentru vicisitudinile existenţei. Scriitorul a subliniat că toate aceste manifestări nu sînt rezultatul unor înclinaţii atavice, al unei predestinări, ci urmarea unei sărăcii degradante.

Chiar în sufletul oamenilor abrutizaţi de muncă licăresc elanuri care îi fac să regrete faptele nedemne. Paler, turnătorul, are păreri de rău pentru că a abuzat de încrederea prietenului său, Gore. Oamenii din mahala, lucrători săraci, trăiesc adevărate drame romantice. De altfel istoria tripticului Paler-Gore-Safta reprezintă unul din capitolele cele mai rezistente ale cărţii. Pompiliu Constantinescu avea dreptate cînd spunea că „această parte (evocarea dramei casnice a hamalului Gore) formează pictura autentică a mahalalei şi contrastul realist cu poetica naivitate a micului Iacov”[1].

Maidanul cu dragoste ca şi ***Calea Văcăreşti*** şi ***Foc în hanul cu tei,*** ultimele două romanele lui I. Peltz au apărut într-un moment care marchează explozia calitativă a prozei româneşti interbelice. În acest context ceea ce a impresionat în cazul romanului lui George Mihail-Zamfirescu nu au fost portretele individuale ci, aşa cum spunea Şerban Cioculescu în consonanţă cu toţi criticii epocii „atmosfera colectivă de periferie”[2].

Referindu-se, de asemenea, la capacitatea de evocare şi de zugrăvire a unor tipuri vii, Mihail Sebastian observa, la

---

[1] Pompiliu Constantinescu, ***op. cit.,*** p. 219.

[2] ***Romanul românesc în anul 1933, Revista Fundaţiilor regale,*** februarie 1934, p. 426.

rîndul său: ***„Maidanul cu dragoste*** aduce un tumult de viaţă, pasiuni şi drame, care fac să treacă pe planul al doilea orice rezervă de formă. El aduce mai ales un lung şir de oameni vii... Eroii d-lui Zamfirescu au o realitate indiscutabilă: contezi pe ei, stai de vorbă cu ei, îi vezi umblînd şi trăind. Tot cartierul „cu nume ruşinos”, maidanul cu basculă, fabricile, linia ferată, tot peisajul acesta periferic este de o realitate vizuală certă, îi vezi culorile, rumoarea surdă a înserării, îi trăieşti clipele de nebunie şi de destrăbălare”[1].

Maidanul cu dragoste întruneşte atributele literaturii adevărate. Este ca o melopee fin ţesută, pe care, în ciuda numeroaselor stridenţe, simţi nevoia să o urmăreşti încă de la primele acorduri. Poate G. M.-Zamfirescu n-a fost un romancier în adevăratul înţeles al cuvîntului şi nici nu şi-a cunoscut posibilităţile. Cu greu reuşeşte să împletească fără goluri firele romanului său şi este pîndit de mania discursivităţii sentimentale şi a comentariilor sociologice.

În proză autorul n-a urmat drumul pe care îl prevestea comedia tragică ***Domnişoara Nastasia.*** Epuizind sursele epice, rămînînd închis în acelaşi mediu, scrisul lui a cunoscut o metamorfoză nefericită de la dramatic spre liric, de la acţiune spre comentariu. Într-adevăr, stilul cu multe contorsionări şi elipse abuzive, unite cu repetiţiile supărătoare din ***Madona cu trandafiri,*** îl vom găsi şi în ***Maidanul cu dragoste*** şi ***Sfinta mare neruşinare.*** În aceste din urmă două romane tendinţa autorului de a ridica şi exalta anumite figuri se face simţită şi

[1] „România literară”, II, nr. 9, aprilie 1933, p. 2.

printr-o înfrumuseţare a frazei. Romancierul creează o adevărată eflorescenţă lirică în jurul lucrurilor şi faptelor ce i se par deosebite. Oamenii din mahala vorbesc şi ei în acelaşi mod: „Gospodin, gospodin Ivan, eşti un copil uriaş şi drag” sau „puişor mic şi leneş care doarme la ora asta”. George Mihail-Zamfirescu îmbogăţeşte fraza prin excesivă metaforizare. Astfel stilul devine preţios şi uniform, personajele exprimîndu-se în acelaşi mod, folosind expresii si întorsături ce revin abuziv, ştergînd adeseori particularităţile eroilor.

Destinul cărţii ne-a dovedit faptul că acele calităţi pe care critica le-a subliniat acum o jumătate de veac în- frîng cusururile. George Mihail-Zamfirescu a rămas, datorită acestui roman, în galeria prozatorilor înzestraţi dintre cele două războaie mondiale, a celor ce au lăsat un document artistic despre o lume căruia i-a conturat tragica aspiraţie spre un liman totdeauna căutat şi niciodată întrevăzut.

VALERIU RÂPEANU

CUPRINS

Vol. I *Predestinare*

Cap. I	Un copil cînta cu ochii în soare	7
Cap. II	Un glas, ca o sfîşiere în noapte	15
Cap. III	Se împletesc destine peste timp	26
Cap. IV	Un suflet crescuse răsucit şi strîmb	31
Cap. V	Descifrare în palmă şi în vreme	41

La început a fost primăvara

Cap. VI	Soarele murise cu mărăcinii şi copilăria	51
Cap. VII	Moartea îşi fîlfîise aripa aproape	58
Cap. VIII	Gura lumii numai pămîntul	65
Cap. IX	Trup de fată în sînge şi gînd	74
Cap. X	Dragoste şi moarte, altceva nu există	78
Cap. XI	Joc cu păpuşi, cu inimi şi cu flori	98
Cap. XII	Vis pentru toţi necăjiţii pămîntului	112
Cap. XIII	Măr înflorit între Cain şi Abel	119

Se deschid tainele ca mugurii

Cap. XIV	Surpriză în sobor de ţaţe	125
Cap. XV	Cocoşii anunţau triumful omului	132
Cap. XVI	Şi nu ne duce în ispită	139
Cap. XVII	Zburase peste lume un hulub alb	143
Cap. XVIII	Două suflete şi un singur mister	146
Cap. XIX	O noapte de pomină	150
Cap. XX	Deşteptare fără cuvînt	156

Cap. XXI Popas sărbătoresc 158

Vol. II *Maro, idolul din vis*

Cap. I Moartea sta la pîndă în barieră 167
Cap. II Safta s-a dat huţa în leagănul draculu 173
Cap. III Blestemată zi a mai fost atunci 187
Cap. IV Casa cu nebuni — casa cu năluci 193
Cap. V O floare albă şi otrăvitoare 197
Cap. VI Ivan era un copil uriaş şi altceva nimic 206
Cap VII Sunt fericiri pe cari nu le putem înţelege 214
Cap. VIII Un suflet mare a trecut 220

Suflete cu rufele murdare

Cap. IX Mierla şi cucul gălbior 231
Cap. X Maica Precista de pe strada Vespasian 242
Cap. XI Biserica între bordele 262
Cap. XII Gore era adevăr fericit 277
Cap. XIII Safta se sanctificase prin sacrificiu 285
Cap. XIV Mascaradă sub clar de lună 301
Cap. XV Gînd nou, între lumini 321
Cap. XVI Un noroc care nu surîde oricui 328

Joi, cînd a fost bătut Isus şi fratele lui, Rel

Cap. XVII Virugă, soldat prost şi ţăran 337
Cap. XVIII Călătoare, sufletele 359
Cap. XIX Casa suspinelor 373

Epilog pentru primăvara tristă

Cap. XX Un destin scris pe batistă 387
Postfaţă 389

Redactor: **ELENA CHIRIAC**
Tehnoredactor: **MIHAI BUJDEI**
Apărut 1986. Format 54X84/16. Coli tipo 26.
Bun de tipar la 9.VIII.1986.

Editura Junimea, str. Gheorghi Dimitrov nr. 1
IAŞI — ROMÂNIA

Tipărit sub comanda nr. 119 la Întreprinderea poligrafică laşi, str. 7 Noiembrie nr. 49